

HANS H. ØRBERG

LINGVA LATINA

PER SE ILLVSTRATA

PARS I

FAMILIA ROMANA

LINGVA LATINA PER SE ILLVSTRATA I
FAMILIA ROMANA

HANS H. ØRBERG

LINGVA LATINA

PER SE ILLVSTRATA

PARS I

FAMILIA ROMANA

DOMVS LATINA

ANNO MMIII

LINGVA LATINA PER SE ILLVSTRATA
PARS I: FAMILIA ROMANA

© Hans H. Ørberg 1991
Omnia proprietatis iura reservantur

Ex officina typographica *Special-Trykkeriet Viborg*
anno 1991 et, paucis correctis, 1996, 1997, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003
Imagines delineavit *Peer Lauritzen*
ISBN 87-997016-5-0

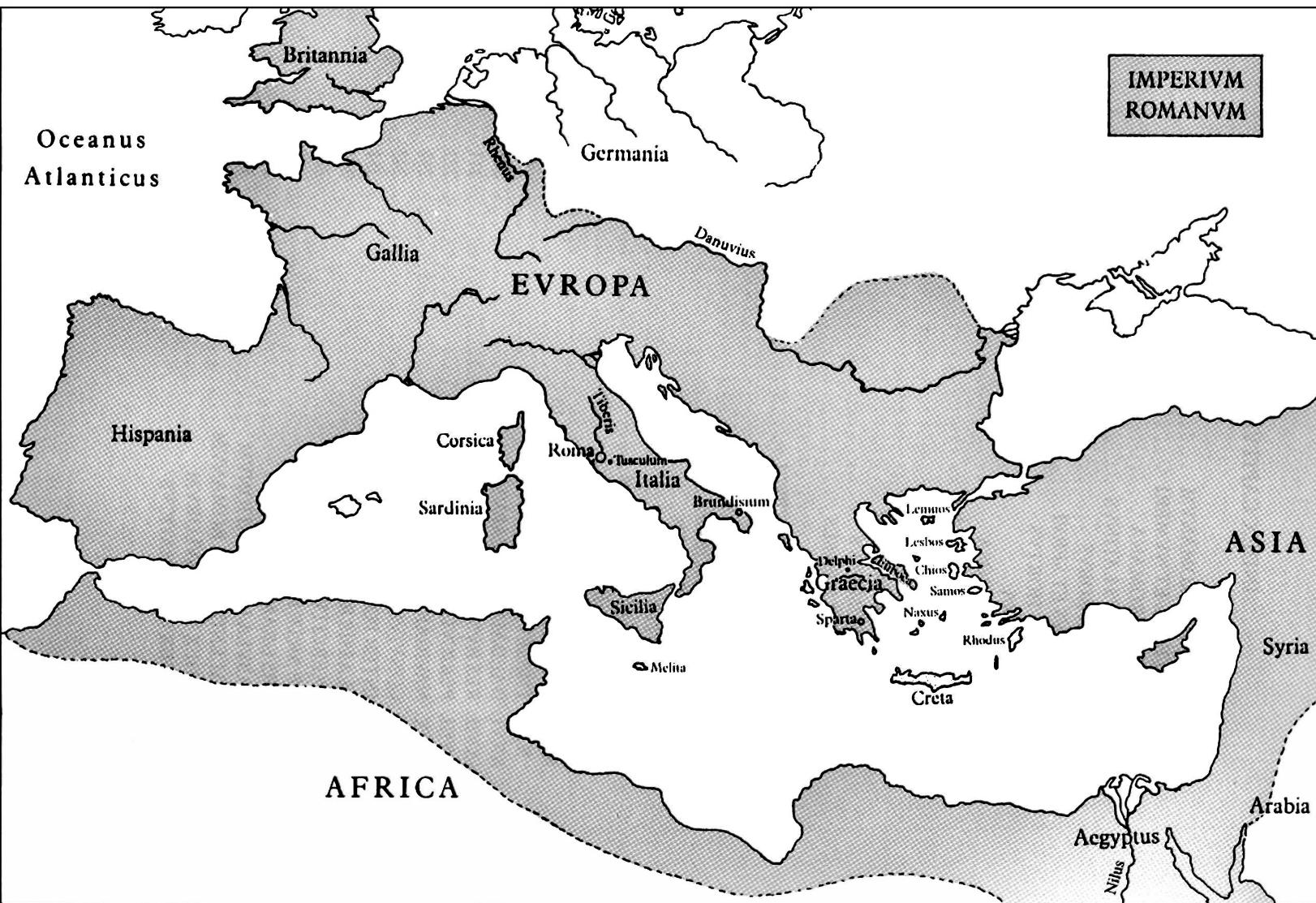
LINGVA LATINA
PER SE ILLVSTRATA
PARS I: FAMILIA ROMANA
PARS II: ROMA AETERNA
INDICES
COLLOQVIA PERSONARVM
EXERCITIA LATINA I & II
GRAMMATICA LATINA
PLAVTVS: AMPHITRYO
CAESAR: DE BELLO GALLICO
PETRONIVS: CENA TRIMALCHIONIS

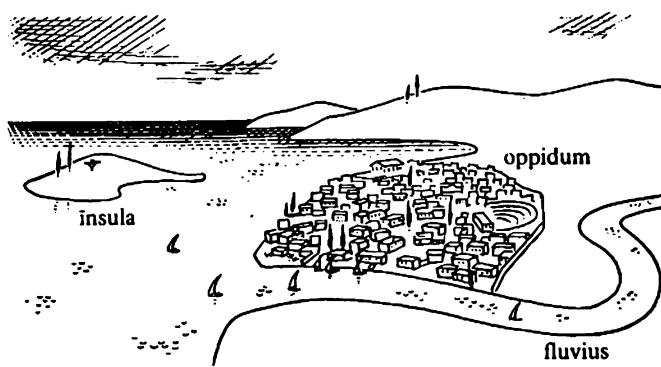
Domus Latina, *Skovvangen 7*
DK-8500 Grenaa, Dania
orberg@lingua-latina.dk

INDEX CAPITVLORVM

	pāgina
Cap. I. IMPERIVM ROMANVM	7
LITTERAE ET NVMERI	9
II. FAMILIA ROMANA	13
LIBER TVVS LATINVS	16
III. PVER IMPROBVS	19
IV. DOMINVS ET SERVI	26
V. VILLA ET HORTVS	32
VI. VIA LATINA	41
VII. PVELLA ET ROSA	48
VIII. TABERNA ROMANA	54
IX. PASTOR ET OVES	63
X. BESTIAE ET HOMINES	69
XI. CORPVS HVMANVM	77
XII. MILES ROMANVS	85
XIII. ANNVS ET MENSES	95
XIV. NOVVS DIES	103
XV. MAGISTER ET DISCIPVLI	110
XVI. TEMPESTAS	118
XVII. NVMERI DIFFICILES	126
XVIII. LITTERAE LATINAЕ	135
XIX. MARITVS ET VXOR	145
XX. PARENTES	154
XXI. PVGNA DISCIPVLORVM	163
XXII. CAVE CANEM	172
XXIII. EPISTVLA MAGISTRI	179
XXIV. PVER AEGROTVS	187
XXV. THESEVS ET MINOTAVRVS	195
XXVI. DAEDALVS ET ICARVS	203
XXVII. RES RVSTICAE	211
XXVIII. PERICVLA MARIS	222
XXIX. NAVIGARE NECESSSE EST	232
XXX. CONVIVIVM	242
XXXI. INTER POCVLA	251
XXXII. CLASSIS ROMANA	261
XXXIII. EXERCITVS ROMANVS	273
XXXIV. DE ARTE POETICA	284
XXXV. ARS GRAMMATICA	296
TABVLA DECLINATIONVM	307
KALENDARIVM ROMANVM	312
INDEX VOCABVLORVM	313
INDEX GRAMMATICVS	326

IMPERIVM
ROMANVM

IMPERIVM ROMANVM

- 1 Rōma in Italiā est. Italia in Eurōpā est. Graecia in Eurōpā est. Italia et Graecia in Eurōpā sunt. Hispānia quoque in Eurōpā est. Hispānia et Italia et Graecia in Eurōpā sunt.
- 5 Aegyptus in Eurōpā nōn est, Aegyptus in Āfricā est. Gallia nōn in Āfricā est, Gallia est in Eurōpā. Syria nōn est in Eurōpā, sed in Asiā. Arabia quoque in Asiā est. Syria et Arabia in Asiā sunt. Germānia nōn in Asiā, sed in Eurōpā est. Britannia quoque in Eurōpā est. Germānia et Britannia sunt in Eurōpā.
- 10 Estne Gallia in Eurōpā? Gallia in Eurōpā est. Estne Rōma in Galliā? Rōma in Galliā nōn est. Ubi est Rōma? Rōma est in Italiā. Ubi est Italia? Italia in Eurōpā est. Ubi sunt Gallia et Hispānia? Gallia et Hispānia in Eurōpā sunt.
- 15 Estne Nīlus in Eurōpā? Nīlus in Eurōpā nōn est. Ubi est Nīlus? Nīlus in Āfricā est. Rhēnus ubi est? Rhēnus est in Germāniā. Nīlus fluvius est. Rhēnus fluvius est.

-a -ā:
Italia...
in Italiā
est sunt:
Italia in Eurōpā est;
Italia et Graecia in
Eurōpā sunt

est-ne...?
-ne = ...?

-us -ī: Nilus fluvius est; Nilus et Rhēnus fluvii sunt	Nīlus et Rhēnus fluvii sunt. Dānuvius quoque fluvius est. Rhēnus et Dānuvius sunt fluvii in Germāniā. Tiberis fluvius in Italiā est.
parvus ↔ magnus fluvius magnus/parvus fluvii magni/parvi	Nilus fluvius magnus est. Tiberis nōn est fluvius II magnus, Tiberis fluvius parvus est. Rhēnus nōn est fluvius parvus, sed fluvius magnus. Nilus et Rhēnus nōn fluvii parvī, sed fluvii magnī sunt. Dānuvius quoque 25 fluvius magnus est.
-a -ae: Corsica īnsula est; Corsica et Sardinia īnsulae sunt īnsula magna/parva īnsulae magnae/parvae	Corsica īnsula est. Corsica et Sardinia et Sicilia īnsulae sunt. Britannia quoque īnsula est. Italia īnsula nōn est. Sicilia īnsula magna est. Melita est īnsula parva. Britannia nōn īnsula parva, sed īnsula magna est. Sicilia 30 et Sardinia nōn īnsulae parvae, sed īnsulae magnae sunt.
-um -a: Brundisium oppidum est; Brundisium et Tūsculum oppida sunt oppidum magnum/ parvum oppida magna/parva	Brundisium oppidum est. Brundisium et Tūsculum oppida sunt. Sparta quoque oppidum est. Brundisium est oppidum magnum. Tūsculum oppidum parvum est. 35 Delphī quoque oppidum parvum est. Tūsculum et Delphī nōn oppida magna, sed oppida parva sunt.
Graecus -a -um Rōmānus -a -um < Rōma	Ubi est Sparta? Sparta est in Graeciā. Sparta est oppidum Graecum. Sparta et Delphī oppida Graeca sunt. Tūsculum nōn oppidum Graecum, sed oppidum 40 Rōmānum est. Tūsculum et Brundisium sunt oppida Rōmāna. Sardinia īnsula Rōmāna est. Crēta, Rhodus, Naxus, Samos, Chios, Lesbos, Lēmnos, Euboea sunt īnsulae Graecae. In Graeciā multae īnsulae sunt. In Italiā et in Graeciā sunt multa oppida. In Galliā et in Ger- 45

māniā multū sunt fluvii. Suntne multū fluvii et multa oppida in Arabiā? In Arabiā nōn multū, sed paucī fluvii sunt et pauca oppida.

Num Crēta oppidum est? Crēta oppidum nōn est!

50 Quid est Crēta? Crēta īnsula est. Num Sparta īnsula est?

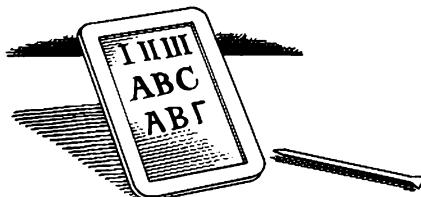
Sparta nōn est īnsula! Quid est Sparta? Sparta oppidum est. Rhēnus quid est? Rhēnus est magnus fluvius. Num ūceanus Atlanticus parvus est? Nōn parvus, sed magnus est ūceanus.

55 Ubi est imperium Rōmānum? Imperium Rōmānum est in Eurōpā, in Asiā, in Āfricā. Hispānia et Syria et Aegyptus prōvinciae Rōmānae sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna: Germānia in imperiō Rōmānō nōn est. Sed Gallia et Britannia sunt prōvinciae Rōmānae.
60 In imperiō Rōmānō multae sunt prōvinciae. Magnum est imperium Rōmānum!

sunt-ne...?
pauci -ae -a ↔ multū -ae
-a: multū/pauci fluvii,
multae/paucae īnsulae,
multa/pauca oppida

num Crēta...est? = est-ne
Crēta...?
num...? ...nōn...: num
Rōma in Graeciā est?
Rōma in Graeciā nōn est

-um -ō:
imperium Rōmānum
in imperiō Rōmānō

III LITTERAE ET NVMERI

I et II numerī sunt. III quoque numerus est. I, II, III numerī Rōmānī sunt. I et II sunt parvī numerī. CIC magnus numerus est.

A et B litterae sunt. C quoque littera est. A, B, C sunt trēs litterae. A est littera prīma (I), B littera secunda (II),

I = ūnus (1)
II = duo (2)
III = trēs (3)
CIC (M) = mille (1000)

A = ‘ā’
B = ‘bē’
C = ‘cē’
trēs = III (3)

Γ = 'gamma'
 Latīnus -a -um = Rō-mānus
 D = 'dē'
 Δ = 'delta'

vocābulūm: in vocābulō
 capitulūm p̄imūm (cap.
 I): in capitulō p̄imō
 mille = cīc/m (1000)
 sex = VI (6)

ūnus -a -um = I (I)

(numerus) singulāris: I;
 plūrālis: II, III...

fluvius magnus
 fluvii magni

-us -i

exemplum
 exempla

īnsula magna
 īnsulae magnae

-a -ae

C littera tertia (III). Γ littera Graeca est. C est littera Latīna. C et D litterae Latīnae sunt. Γ et Δ sunt litterae Graecae.

70

Fluvius et oppidum vocābula Latīna sunt. *Ubi* quoque vocābulum Latīnum est. In vocābulō *ubi* sunt trēs litterae. In capitulō p̄imō mille vocābula sunt.

In vocābulō *īnsula* sex litterae et trēs syllabae sunt: syllaba p̄ima *īn-*, secunda *-su-*, tertia *-la*. In vocābulō 75 *nōn* sunt trēs litterae et ūna syllaba.

Quid est III? III numerus Rōmānus est. Γ quid est? Γ littera Graeca est. Num C littera Graeca est? Nōn littera Graeca, sed littera Latīna est C. Estne B littera p̄ima? B nōn littera p̄ima, sed secunda est. Quid est *nōn*? Nōn 80 est vocābulum Latīnum. *Nōn, sed, magnus, numerus* vocābula Latīna sunt. *Vocābulum* quoque vocābulum Latīnum est!

GRAMMATICA LATINA

Singulāris et plūrālis

85

[A] Nilus fluvius magnus est.

Nilus et Rhēnus fluvii magni sunt.

'Fluvius' singulāris est. 'Fluvii' plūrālis est. Singulāris: -us. Plūrālis: -i.

Exemplum: numerus, numeri.

90

I parvus numerus est. I et II parvi numeri sunt.

[B] Corsica īnsula magna est

Corsica et Sardinia īnsulae magnae sunt.

'Īnsula' singulāris est. 'Īnsulae' plūrālis est. Singulāris: -a.

Plūrālis: -ae.

95

Exempla: littera, litterae; prōvincia, prōvinciae.

A littera Latīna est. A et B litterae Latīnae sunt. Gallia est prōvincia Rōmāna. Gallia et Hispānia prōvinciae Rōmānae sunt.

- 100 [C] Brundisium oppidum magnum est.

Brundisium et Sparta oppida magna sunt.

'Oppidum' singulāris est. 'Oppida' plūrālis est. Singulāris: -um. Plūrālis: -a.

Exempla: vocābulum, vocābula; exemplum, exempla.

- 105 Littera est vocābulum Latīnum, nōn Graecum. Littera et numerus nōn vocābula Graeca, sed Latīna sunt.

oppidum magnum
oppida magna

-um -a

PENSVM A

Nīlus fluvi- est. Nīlus et Rhēnus fluvi- —. Crēta īsul- —. Crēta et Rhodus īsul- sunt. Brundisium oppid- —. Brundisium et Tūsculum oppid- —.

Rhēnus fluvi- magn- est. Tiberis est fluvi- parv-. Rhēnus et Dānuvius nōn fluvi- parv-, sed fluvi- magn- sunt. Sardinia īsul- magn- est. Melita īsul- parv- est. Sardinia et Sicilia nōn īsul- parv-, sed īsul- magn- sunt. Brundisium nōn oppid- parv-, sed oppid- magn- est. Tūsculum et Delphī nōn oppid- magn-, sed oppid- parv- sunt.

Crēta īsul- Graec- est. Lesbos et Chios et Naxus sunt īsul- Graec-. In Graeciā mult- īsul- sunt. In Galliā sunt mult- fluvi-. In Italiā mult- oppid- sunt. In Arabiā sunt pauc- fluvi- et pauc- oppid-.

A et B litter- Latīn- sunt. C quoque litter- Latīn- est. Multī et pauci vocābul- Latīn- sunt. Ubi quoque vocābul- Latīn- est. I et II numer- Rōmān- sunt. III quoque numer- Rōmān- est.

pēnsūm
pēnsa

PENSVM B

Sicilia — est. Italia īsula — est. Rhēnus — est. Brundisium — est. Sicilia et Sardinia — magnae sunt. Melita īsula — est. Britannia nōn — parva, sed — — est. Brundisium nōn —

Vocābula:
fluvius
īsula
oppidum
ōceanus
imperium
prōvincia
numerus
littera
vocābulum

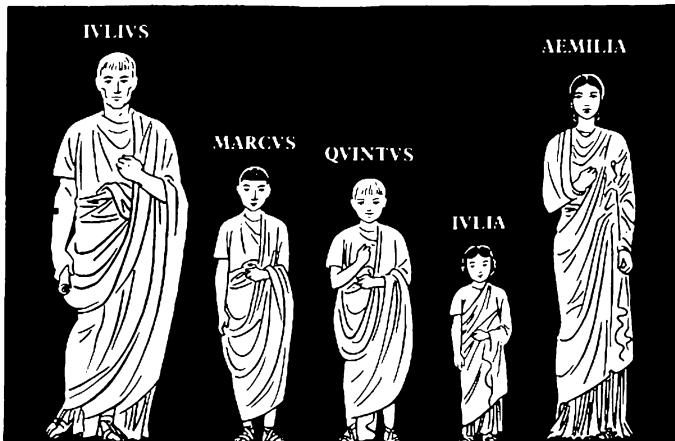
capitulum
syllaba
exemplum
pēnsum
magnus
parvus
Graecus
Rōmānus
Latīnus
multī
pauci
ūnus
duo
trēs
sex
mille
primus
secundus
tertius
est
sunt
in
et
sed
nōn
quoque
-ne?
ubi?
num?
quid?
grammatica
singulāris
plūrālis

—, sed — magnum est. Est— Brundisium in Graeciā? Brundisium — est in Graeciā, — in Italiā. — est Sparta? Sparta est in Graeciā: Sparta oppidum — est. Delphī — oppidum Graecum est. Euboea, Naxus, Lesbos, Chios — Graecae sunt. In Graeciā sunt — īnsulae.

Quid est III? III — est. — est A? A littera est. A, B, C — Latīnae sunt. — r littera Latīna est? r — littera —, sed littera — est. *Īnsula* — Latīnum est.

PENSVM C

Ubi est Rōma?
Estne Sparta in Italiā?
Ubi est Italia?
Ubi sunt Syria et Arabia?
Estne Aegyptus in Asiā?
Ubi sunt Sparta et Delphī?
Ubi est Brundisium?
Quid est Brundisium?
Num Crēta oppidum est?
Estne Britannia īnsula parva?
Quid est Tiberis?
Quid est D?
Num Δ littera Latīna est?
Estne II magnus numerus?

FAMILIA ROMANA

1 Iūlius vir Rōmānus est. Aemilia fēmina Rōmāna est.
Mārcus est puer Rōmānus. Quīntus quoque puer Rōmānus est. Iūlia est puella Rōmāna.

Mārcus et Quīntus nōn virī, sed puerī sunt. Virī sunt
5 Iūlius et Mēdus et Dāvus. Aemilia et Dēlia et Syra sunt
fēminae. Estne fēmina Iūlia? Nōn fēmina, sed parva
puella est Iūlia.

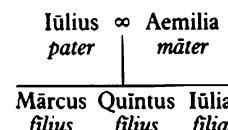
Iūlius, Aemilia, Mārcus, Quīntus, Iūlia, Syra, Dāvus,
Dēlia Mēdusque sunt familia Rōmāna. Iūlius pater
10 est. Aemilia est māter. Iūlius pater Mārcī et Quīntī est.
Iūlius pater Iūliae quoque est. Aemilia est māter Mārcī
et Quīntī et Iūliae. Mārcus filius Iūlii est. Mārcus filius
Aemiliae est. Quīntus quoque filius Iūlii et Aemiliae
est. Iūlia est filia Iūlii et Aemiliae.

15 Quis est Mārcus? Mārcus puer Rōmānus est. Quis
pater Mārcī est? Iūlius pater Mārcī est. Quae est māter

ūnus (i) vir
duo (ii) virī

ūnus puer
duo puerī

-que = et —: Mēdus-que
= et Mēdus

quis? quae?
quis est Mārcus?
quae est Iūlia?
quis est pater Mārcī?
quae est māter Mārcī?

qui?
qui sunt filii?

Iūlia-que

filiae-que

duo = II (2)

duo duae duo:
duo servi
duae ancillae
duo oppida

cuius? Iūlii, Aemiliae

quot? I, II, III...
quot filii?
quot filiae?
quot oppida?
centum = c (100)

Mārcī? Māter Mārcī est Aemilia. Quae est Iūlia? Iūlia est puella Rōmāna. Quae māter Iūliae est? Aemilia māter Iūliae est. Pater Iūliae est Iūlius. Iūlia filia Iūlii est. Qui sunt filii Iūlii? Filiī Iūlii sunt Mārcus et Quīntus. 20 Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt trēs līberī. Līberī sunt filii filiaeque. Mārcus et Quīntus et Iūlia sunt līberī Iūlii et Aemiliae. In familiā Iūlii sunt trēs līberī: duo filii et ūna filia.

Estne Mēdus filius Iūlii? Mēdus filius Iūlii nōn est, II Mēdus est servus Iūlii. Iūlius dominus Mēdī est. Iūlius dominus servī est. Dāvus quoque servus est. Mēdus et Dāvus duo servī sunt. Iūlius est dominus Mēdī et Dāvī. Iūlius dominus servōrum est et pater līberōrum.

Estne Dēlia filia Aemiliae? Dēlia nōn est filia Aemiliae, Dēlia ancilla Aemiliae est. Aemilia domina Dēliae est. Aemilia domina ancillae est. Syra quoque ancilla est. Dēlia et Syra duae ancillae sunt. Aemilia domina ancillārum est.

Cuius servus est Dāvus? Dāvus servus Iūlii est. Cuius 35 ancilla est Syra? Syra est ancilla Aemiliae.

Quot līberī sunt in familiā? In familiā Iūlii sunt trēs līberī. Quot filii et quot filiae? Duo filii et ūna filia. Quot servī sunt in familiā? In familiā sunt centum servī. In familiā Iūlii sunt multī servi, paucī līberī. Iūlius est 40 dominus multōrum servōrum.

‘Duo’ et ‘trēs’ numerī sunt. ‘Centum’ quoque numerus est. Numerus servōrum est centum. Numerus lībe-

rōrum est trēs. Centum est magnus numerus. Trēs par-
 45 vus numerus est. Numerus servōrum est magnus. Nu-
 merus liberōrum parvus est. In familiā Iūliī magnus
 numerus servōrum, parvus numerus liberōrum est.

Mēdus servus Graecus est. Dēlia est ancilla Graeca.
 In familiā Iūliī sunt multī servī Graecī multaeque ancil-
 50 lae Graecae. Estne Aemilia fēmina Graeca? Aemilia nōn
 est fēmina Graeca, sed Rōmāna. Iūlius nōn vir Graecus,
 sed Rōmānus est.

Sparta oppidum Graecum est. Sparta, Delphī Tūscu-
 lumque tria oppida sunt: duo oppida Graeca et ūnum
 55 oppidum Rōmānum. In Graeciā et in Italiā magnus nu-
 merus oppidōrum est. In Galliā est magnus numerus
 fluviōrum. Fluvii Galliae magni sunt. Māgnīne sunt flu-
 vii Āfricae? In Āfricā ūnus fluvius magnus est: Nīlus;
 cēterī fluviī Āfricae parvī sunt. Suntne magnae īnsulae
 60 Graecae? Crēta et Euboea duae īnsulae magnae sunt;
 cēterae īnsulae Graecae sunt parvae. —

III Quis est Cornēlius? Cornēlius dominus Rōmānus est.
 Iūlius et Cornēlius duo dominī Rōmānī sunt. Mēdus
 nōn est servus Cornēlii. Mēdus servus Iūlii est.

65 Cornēlius: "Cuius servus est Mēdus?"

Iūlius: "Mēdus servus meus est."

Cornēlius: "Estne Dāvus servus tuus?"

Iūlius: "Dāvus quoque servus meus est. Servī meī
 sunt Mēdus et Dāvus et cēterī multī..."

70 Cornēlius: "Estne Dēlia ancilla tua?"

magnus numerus servō-
 rum = multī servī
 parvus numerus liberō-
 rum = paucī liberī

multae-que

trēs tria:
 trēs liberī
 trēs litterae
 tria oppida

magnus numerus oppi-
 dōrum = multa oppida
 magnus numerus fluvi-
 òrum = multī fluviī
 magni-ne

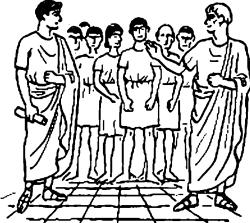
cēterī -ae -a

Cornēlius

meus -a -um

tuus -a -um

ecce duo libri →

ūnus liber
duo libri

novus -a -um ↔
antiquus -a -um

página

Iūlius: “Dēlia est ancilla mea, et Syra quoque ancilla mea est. Ancillae meae sunt Dēlia et Syra et ceterae multae. Familia mea magna est.”

Cornēlius: “Quot servī sunt in familiā tuā?”

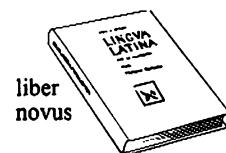
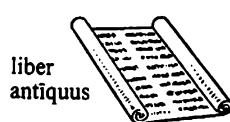
Iūlius: “In familiā meā sunt centum servī.”

75

Cornēlius: “Quid?”

Iūlius: “Numerus servōrum meōrum est centum.”

Cornēlius: “Centum servī! Magnus est numerus ser-
vōrum tuōrum!”

LIBER TVVS LATINVS

80

Ecce duo libri Latīni: liber antiquus et liber novus. LINGVA LATINA est prīmus liber tuus Latīnus. Titulus librī tuī est ‘LINGVA LATINA’. Liber tuus nōn antiquus, sed novus est.

In LINGVA LATINA sunt multae pāginae et multa capi- 85
tula: capitulum prīmum, secundum, tertium, cetera. ‘IMPERIVM ROMANVM’ est titulus capitulī prīmī. Titulus capitulī secundī est ‘FAMILIA ROMANA’. In capitulō se-
cundō sunt sex pāginae. In pāginā prīmā capitulī se-
cundī multa vocābula nova sunt: *vir, fēmina, puer, pu-* 90
ella, familia, cetera. Numerus vocābulōrum Latīnōrum magnus est!

GRAMMATICA LATINA

Masculīnum, fēminīnum, neutrūm

- 95 [A] 'Servus' est vocābulum **masculīnum**.
 [B] 'Ancilla' est vocābulum **fēminīnum**.
 [C] 'Oppidum' est vocābulum **neutrūm**.

Exempla:

- [A] Vocābula masculīna: filius, dominus, puer, vir; fluvius, ōceanus, numerus, liber, titulus. Masculīnum: **-us (-r)**.
 [B] Vocābula fēminīna: fēmina, puella, filia, domina; īnsula, prōvincia, littera, familia, pāgina. Fēminīnum: **-a**.
 [C] Vocābula neutra: oppidum, imperium, vocābulum, capitulum, exemplum, pēnsum. Neutrūm: **-um**.

masculīnum (m) < mas-
culus = vir
fēminīnum (f) < fēmina
neutrūm (n) = nōn m,
nōn f

- 105
- Genetīvus*

- [A]
- Masculīnum:**

Iūlius dominus servī (Dāvī) est.

Iūlius dominus servōrum (Dāvī et Mēdī) est.

'Servī' genetīvus est. 'Servōrum' quoque genetīvus est.

- 110 'Servī' genetīvus singulāris est. 'Servōrum' est genetīvus plūrālis. Genetīvus: singulāris
- ī**
- , plūrālis
- ōrum**
- .

- [B]
- Fēminīnum:**

Aemilia domina ancillae (Syrae) est.

Aemilia domina ancillārum (Syrae et Dēliae) est.

- 115 'Ancillae' genetīvus singulāris est. 'Ancillārum' est genetīvus plūrālis. Genetīvus: singulāris
- ae**
- , plūrālis
- ārum**
- .

- [C]
- Neutrūm:**

D est prīma littera vocābulī 'dominus'.

Numerus vocābulōrum magnus est.

- 120 'Vocābulī' genetīvus singulāris est. 'Vocābulōrum' est genetīvus plūrālis. Genetīvus: singulāris
- ī**
- , plūrālis
- ōrum**
- .

genetīvus (gen)

servī
servōrum

-ī -ōrum

ancillae
ancillārum

-ae -ārum

vocābulī
vocābulōrum

-ī -ōrum

PENSVM A

Mārcus fili- Iūlii est. Iūlia fili- Iūlii est. Iūlius est vir Rōmān-. Aemilia fēmin- Rōmān- est. Iūlius domin-, Aemilia domin- est. Mēdus serv- Graec- est, Dēlia est ancill-

Vocabula nova:

vir
 fēmina
 puer
 puella
 familia
 pater
 māter
 filius
 filia
 liberī
 servus
 dominus
 ancilla
 domina
 liber
 titulus
 pāgina
 antiquus
 novus
 cēterī
 meus
 tuus
 centum
 duae
 tria
 -que?
 quis?
 quae?
 qui?
 cuius?
 quot?
 masculīnum
 fēminīnum
 neutrum
 genetīvus

Graec–. Sparta oppid– Graec– est.

Iūlius pater Mārc– est. Mārcus est filius Iūli– et Aemili–. Mēdus servus Iūli– est: Iūlius est dominus serv–. Iūlius dominus Mēd– et Dāv– est: Iūlius dominus serv– est. Numerus serv– magnus est. Dēlia est ancilla Aemili–: Aemilia domina ancill– est. Aemilia domina Dēli– et Syr– est: Aemilia domina ancill– est. In familiā Iūli– est magnus numerus serv– et ancill–. Aemilia māter Mārc– et Quīnt– et Iūli– est. Mārcus, Quīntus Iūliaque sunt liberī Iūli– et Aemili–. Numerus liber– est trēs. Numerus serv– est centum.

In pāginā prīmā capitul– secund– multa vocabula nova sunt. Numerus capitul– nōn parvus est.

PENSVM B

Mārcus — Rōmānus est. Iūlius — Rōmānus est. Aemilia est — Rōmāna. Iūlius est — Mārcī et Quīntī et Iūliae. In — Iūlii sunt trēs —: duo — et ūna —. — līberōrum est Aemilia.

— est Dāvus? Dāvus est — Iūlii. Iūlius — Dāvī est. — est Syra? Syra — Aemiliae est. Aemilia est — Syrae.

Cornēlius: “— servī sunt in familiā tuā?” Iūlius: “In familiā — sunt — (c) servī.” Cornēlius: “Familia — magna est!”

‘LINGVA LATINA’ est titulus — tuī Latīnī.

PENSVM C

Quis est Quīntus?

Qui sunt Mēdus et Dāvus?

Mārcusne quoque servus Iūlii est?

Cuius filia est Iūlia?

Quot liberī sunt in familiā Iūlii?

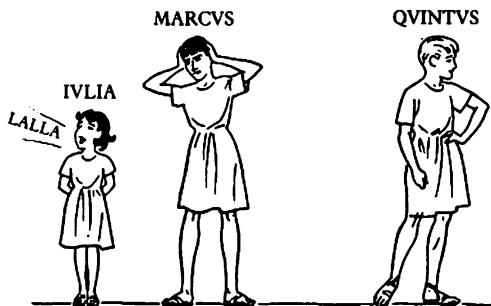
Quot servī in familiā sunt?

Num Syra domina est?

Quae est domina ancillārum?

Estne Cornēlius vir Graecus?

Num ‘puella’ vocabulum masculīnum est?

PVER IMPROBVS

I SCAENA PRIMA

Persōnae: Iūlia, Mārcus, Quīntus.

Iūlia cantat: "Lalla." Iūlia laeta est.

Mārcus: "St!" Mārcus laetus nōn est.

5 Iūlia cantat: "Lalla, lalla."

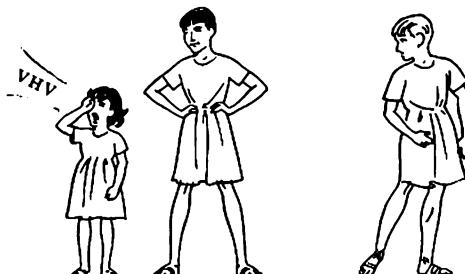
Mārcus: "Ssst!" Mārcus irātus est.

Iūlia cantat: "Lalla, lalla, lalla."

Mārcus Iūliam pulsat.

Iam Iūlia nōn cantat, sed plōrat: "Uhuhū!"

10 Mārcus rīdet: "Hahahae!"

Quīntus Mārcum videt. Mārcus nōn videt Quīntum.

Quīntus: "Quid? Mārcus puellam pulsat — et rīdet!"

scaena

persōna

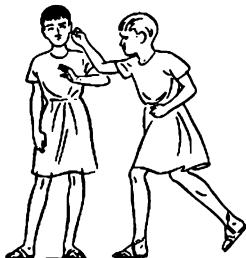
Mārcus Iūliam pulsat

Iūlia plōrat

Mārcus rīdet

Quīntus Mārcum videt

Mārcus Quīntum nōn
videt

Quintus Mārcum pulsat

mamma = māter

Mārcus Quīntum pulsat

Iūlia Aemiliam vocat

Aemilia venit

interrogat ↔ respondet

cūr...? ... quia ...

eam : Iūliam

im-probus -a -um
↔ probus -a -um

Quīntus īrātus est et Mārcum pulsat! Iam nōn rīdet Mārcus. Mārcus īrātus pulsat Quīntum.

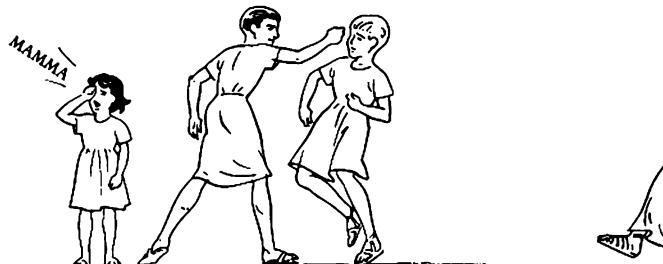
Iūlia: "Ubi est māter?" Iūlia Aemiliam nōn videt. 15

Iūlia Aemiliam vocat: "Māter! Mārcus Quīntum pulsat!"

Mārcus (īrātus): "St!" Mārcus Iūliam pulsat.

Iūlia plōrat et Aemiliam vocat: "Mamma! Mam-ma! Mārcus mē pulsat!" 20

Aemilia venit.

SCAENA SECVNDA

II

Persōnae: Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.

Aemilia interrogat: "Quis mē vocat?"

Quīntus respondet: "Iūlia tē vocat." 25

Aemilia Quīntum interrogat: "Cūr Iūlia plōrat?"

Quīntus respondet: "Iūlia plōrat, quia Mārcus eam pulsat."

Aemilia: "Quid? Puer parvam puellam pulsat? Fū!

Cūr Mārcus Iūliam pulsat?" 30

Quīntus: "Quia Iūlia cantat."

Aemilia: "Ō Iūlia, mea parva filia! Mārcus puer improbus nōn est; Mārcus est puer improbus!"

Quīntus: "Iūlia puella proba est."

- 35 Aemilia Quīntum interrogat: "Ubi est Iūlius? Cūr nōn venit?" Aemilia Iūlium nōn videt.

Respondet Mārcus: "Pater dormit."

Quīntus: "Māter nōn tē, sed mē interrogat!"

Aemilia: "St, puer! Ubi est pater?"

- 40 Quīntus: "Pater nōn hīc est, sed Mārcus hīc est." Quīntus Iūlium vocat: "Pater! Pa-ter!"

Iūlius Quīntum nōn audit neque venit. Cūr Iūlius Quīntum nōn audit? Iūlius eum nōn audit, quia dormit.

Mārcus: "Hahae! Pater dormit neque tē audit."

- 45 Aemilia: "Fū, puer!" Aemilia irāta est. Māter filium verberat: tuxtax, tuxtax...

Mārcus plōrat: "Uuhuhū!"

Iūlius eum audit. Iam nōn dormit pater.

ne-que = et nōn
(ne- = nōn)
eum : Quīntum
Iūlius dormit

verberat = pulsat et
pulsat ('tux-tax')

eum : Mārcum

	SCAENA TERTIA	<i>III</i>
eum-que = et eum (: Quīntum)	<i>Persōnae: Iūlius, Aemilia, Iūlia, Mārcus, Quīntus.</i>	50
eum : Mārcum	Quīntus: "Pater venit." Aemilia Quīntum nōn audit, quia Mārcus plōrat. Iūlius Quīntum videt eumque interrogat: "Cūr Mārcus plōrat?"	
māter Mārcum verberat, quia Mārcus puer improbus est	Quīntus respondet: "Mārcus plōrat, quia māter eum verberat." Iūlius: "Sed cūr māter Mārcum verberat?" Quīntus: "Mārcum verberat, quia puer improbus est. Mārcus parvam puellam pulsat!"	55
Iūlia nōn laeta est	Iūlius: "Mamma! Pater hīc est." Aemilia Iūlium videt. Aemilia: "Tuus Mārcus filius improbus est!" Iūlius: "Fū, puer! Puer probus nōn pulsat puellam. Puer quī parvam puellam pulsat improbus est!" Iūlius īrātus puerum improbum verberat: tuxtax, tuxtax, tuxtax...	60 65
	Mārcus plōrat. Quīntus laetus est et rīdet. Iūlia laeta nōn est neque rīdet. Cūr nōn laeta est Iūlia? Nōn laeta est, quia Mārcus plōrat. Iūlia est puella proba!	

Puer rīdet. Puella plōrat. Quis est puer quī rīdet?
 70 Puer quī rīdet est Mārcus. Quae est puella quae plōrat?
 Puella quae plōrat est Iūlia.

Mārcus, quī puellam pulsat, puer improbus est. Puella quam Mārcus pulsat est Iūlia. Iūlia Aemiliam vocat.
 Aemilia, quam Iūlia vocat, māter līberōrum est. Aemilia
 75 puerum verberat. Puer quem Aemilia verberat est Mārcus.

Quem vocat Quīntus? Quīntus Iūlium vocat. Iūlius,
 quem Quīntus vocat, pater līberōrum est. Iūlius Quīntum
 80 nōn audit. Quem audit Iūlius? Iūlius Mārcum
 audit. Puer quem Iūlius audit est Mārcus.

Puella quae cantat laeta est. Puella quae plōrat nōn
 est laeta. Puer quī puellam pulsat improbus est!

GRAMMATICA LATINA

Nōminātīvus et accūsātīvus

85 [A] Masculīnum.

Mārcus rīdet. Quīntus Mārcum pulsat.

Mārcus Quīntum pulsat. Quīntus plōrat.

'Mārcus' nōminātīvus est. 'Mārcum' accūsātīvus est.
 'Quīntum' est accūsātīvus, 'Quīntus' nōminātīvus. Nōminātīvus: -us (-r). Accūsātīvus: -um.

Exempla: Iūlius, Iūlium; filius, filium; puer, puerum; eum.

[B] Fēmīnīnum.

Iūlia cantat. Mārcus Iūliam pulsat.

Iūlia Aemiliam vocat. Aemilia venit.

95 'Iūlia, Aemilia' nōminātīvus est. 'Iūliam, Aemiliam' accūsātīvus est. Nōminātīvus: -a. Accūsātīvus: -am.

Exempla: puella, puellam; parva, parvam; eam.

qui
quae
puer qui rīdet
puella quae plōrat

quem
quam
puer quem Aemilia
verberat
puella quam Mārcus
pulsat

quem? Iūlium
Quīntum

nōminātīvus (*nōm*)
accūsātīvus (*acc*)

Mārcus Quīntus
Mārcum Quīntum

-us

-um

Iūlia Aemilia
Iūliam Aemiliam

-a

-am

Verbum		
rīdet	Mārcus rīdet.	
dormit	Iūlius dormit.	
-at	Iūlia cantat. Mārcus rīdet. Iūlius dormit.	
-et	'Cantat' verbum est. 'Cantat', 'rīdet', 'dormit' tria verba sunt.	
-it	Exempla: cantat, pulsat, plōrat, vocat, interrogat, verberat (-at); rīdet, videt, respondet (-et); dormit, venit, audit (-it).	
	Nōminātīvus: Accūsātīvus: Verbum:	
-um	Mārcus Iūliam pulsat.	105
-am	Quīntus Mārcum videt.	
eum	Iūlia Aemiliam vocat.	
-a	Aemilia Quīntum interrogat:	
eam	mē mē vocat?"	
mē	Quīntus respondet:	
tē	"Iūlia tē vocat.	110
	Mārcus eam pulsat."	
	Aemilia puerum verberat.	
	Mārcus plōrat.	
	Iūlius eum audit.	115
	Iūlius venit.	
	"Puer probus parvam puellam nōn pulsat!"	
	Iūlius īrātus puerum improbum verberat.	
	PENSVM A	
	Cūr Mārc- Iūliam pulsat? Mārcus Iūli- pulsat, quia Iūli- cantat. Iūlia plōr-, quia Mārcus e- pulsat. Iūlia: "Mamma! Mārcus — pulsat." Aemilia puell- aud- et ven-. Māter Quīnt- videt et e- interrog-: "Quis mē voc-?" Quīnt- respond-: "Iūlia — vocat."	
	Iūlius dorm-. Quīntus Iūli- voc-: "Pater!" Mārcus rīd-, quia Iūli- nōn venit. Aemilia Mārc- verber-. Iūlius ven-, quia Mārc- plōrat. Iūlius Aemili- et Mārc- et Quīnt- et Iūli- videt. Iūlius: "Puer qui parv- puell- pulsat improbus est." Iūlius puer- improb- verberat. Quem Iūli- verberat? Puer qu- Iūlius verberat est Mārcus. Mārcus plōr-. Puer qu- plōrat laet- nōn est. Puella qu- cantat laet- est.	

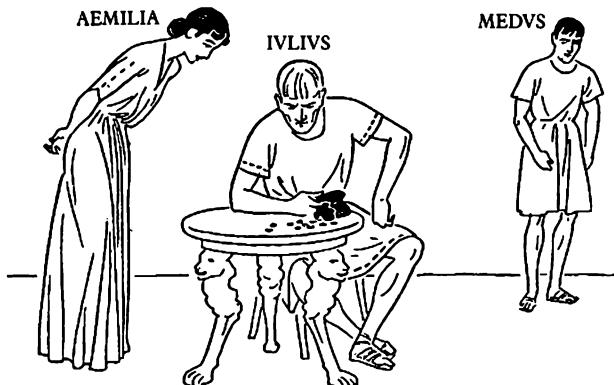
PENSVM B

Puella —: "Lalla." Puella — cantat est Iūlia. Iūlia — est.
 Puer improbus puellam —. Puella —: "Uhuhū!" Puer —:
 "Hahahae!" Puer — rīdet est Mārcus. Iūlia Aemiliam —:
 "Mamma!" Aemilia —, et Quīntum —: "Cūr Iūlia plōrat?"
 Quīntus —: "Iūlia plōrat, — Mārcus eam pulsat." Aemilia
 "Mārcus puer — nōn est, puer — est! Ubi est pater?" Aemilia
 Iūlium nōn —. Quīntus: "Pater nōn — est." Quīntus Iūlium
 —: "Pater!" Iūlius Quīntum nōn —. — Iūlius Quīntum nōn
 audit? Iūlius eum nōn audit, quia —. Mārcus plōrat, — Ae-
 milia eum verberat. Iūlius Mārcum audit; — Iūlius nōn dor-
 mit. — Aemilia verberat? Aemilia Mārcum —. Puer — Ae-
 milia verberat improbus est. Iūlia laeta nōn est — rīdet.

PENSVM C

Quis Iūliam pulsat?
 Cūr Iūlia plōrat?
 Quīntusne quoque Iūliam pulsat?
 Quem Quīntus pulsat?
 Cūr Aemilia venit?
 Quis Iūlium vocat?
 Cūr Iūlius Quīntum nōn audit?
 Quem audit Iūlius?
 Cūr Mārcus plōrat?
 Rīdetne Iūlia?
 Num 'Mārcus' accūsātīvus est?
 Num 'Iūliam' nōminātīvus est?
 Quid est 'dormit'?

Vocabula nova:
 scaena
 persōna
 mamma
 laetus
 irātus
 probus
 improbus
 cantat
 pulsat
 plōrat
 rīdet
 videt
 vocat
 venit
 interrogat
 respondet
 dormit
 audit
 verberat
 mē
 tē
 eum
 eam
 neque
 iam
 cūr?
 quia
 ô!
 hīc
 quī
 quae
 quem
 quam
 nōminātīvus
 accūsātīvus
 verbum

sacculus: *in* sacculō
eius : Iūlii

numerat < numerus

I	ūnus
II	duo
III	trēs
IV	quattuor
V	quinque
VI	sex
VII	septem
VIII	octō
IX	novem
X	decem

SCAENA PRIMA

I

Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus.

Sacculus Iūlii nōn parvus est. In sacculō eius est pecūnia. Iūlius pecūniā in sacculō habet.

Aemilia sacculum videt Iūliūmque interrogat: “Quot 5 nummī sunt in sacculō tuō?”

Iūlius respondet: “Centum.”

Aemilia: “Num hīc centum nummī sunt?”

Iūlius pecūniā numerat: “Ūnus, duo, trēs, quat-
tuor, quīnque, sex, septem, octō, novem, decem. 10
Quid? Decem tantum?”

Iūlius rūrsus pecūniā numerat: “Ūnus, duo, trēs,
quattuor... novem, decem.” Numerus nummōrum nōn
est centum, sed decem tantum.

Iūlius: “Quid? In sacculō meō nōn centum, sed tan- 15
tum decem nummī sunt! Ubi sunt cēterī nummī? Servī
meī ubi sunt?”

Mēdus: "Servus tuus Mēdus hīc est."

Iūlius servum suum Mēdum videt, Dāvum nōn vi-
20 det. Mēdus adest. Dāvus nōn adest, sed abest. Iūlius et
Aemilia et Mēdus adsunt. Dāvus cēterīque servī ab-
sunt.

Iūlius: "Quid? Ūnus servus tantum adest! Ubi est
Dāvus? Dāvum vocā!"

25 Mēdus Dāvum vocat: "Dāve!" sed Dāvus Mēdum
nōn audit neque venit.

Mēdus rūrsus Dāvum vocat: "Da-ā-ve! Venī!"

Dāvus venit. Iam duo servī adsunt.

ad-est = hīc est
ab-est ↔ ad-est
ad-sunt = hīc sunt
ab-sunt ↔ ad-sunt

SCAENA SECVNDA

30 Persōnae: Iūlius, Aemilia, Mēdus, Dāvus.

Dāvus, quī dominum suum nōn videt, Mēdum inter-
rogat: "Quid est, Mēde?"

Mēdus: "St! Dominus adest. Salūtā dominum!"

Servus dominum salūtat: "Salvē, domine!"

35 Dominus servum salūtat: "Salvē, serve!"

Dāvus: "Quid est, domine?"

Iūlius: "St! Tacē, serve! Tacē et audi!" Servus tacet.

Iūlius: "In sacculō meō sunt decem tantum nummī.

Ubi sunt cēterī nummī meī?"

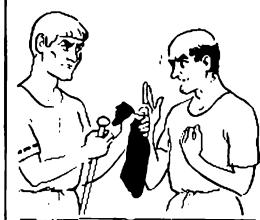
40 Dāvus tacet, neque respondet.

Aemilia: "Respondē, Dāve! Dominus tē interrogat."

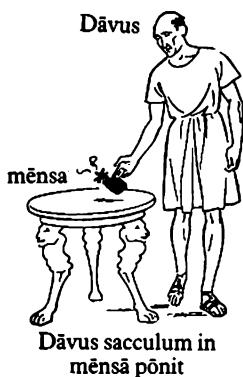
Dāvus respondet: "Pecūnia tua hīc nōn est. Interrogā
Mēdum!"

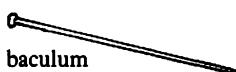
servus dominum salūtat

nūllum : nōn ūnum
verbum = vocābulum

ecce sacculus = vidē: hīc
est sacculus

eius : Dāvī

bonus -a -um = probus

Iūlius Mēdum interrogat: "Ubi sunt nummī meī, II
Mēde?" Mēdus nūllum verbum respondet. 45

Iūlius rūrsus eum interrogat: "Ubi est pecūnia mea?
Respondē, serve!"

Mēdus Dāvum accūsat: "Pecūnia tua in sacculō Dāvī
est. Dāvus pecūniā tuam habet."

Aemilia: "Audī, Dāve! Mēdus tē accūsat." 50

Dāvus: "Quem Mēdus accūsat? mē?"

Iūlius: "Tacē, Mēde! Servus quī servum accūsat im-
probus est!" Mēdus tacet.

Iūlius Dāvum nōn accūsat, sed interrogat eum: "Est-
ne pecūnia mea in sacculō tuō, Dāve?" 55

Dāvus: "In sacculō meō nōn est pecūnia tua, do-
mine."

Iūlius: "Ubi est sacculus tuus?"

Dāvus: "Hīc est. Ecce sacculus meus."

Iūlius: "Sacculum tuum in mēnsā pōne!" 60

Dāvus sacculum suum in mēnsā pōnit. Iam sacculus
eius in mēnsā est. Iūlius baculum suum in mēnsā pōnit.
Baculum dominī in mēnsā est.

Dāvus: "Vidē: in sacculō meō nūlla pecūnia est."

Iūlius nūllam pecūniā videt in sacculō. In sacculō 65
Dāvī nūlli nummī sunt. Sacculus eius vacuus est. Dā-
vus pecūniā dominī nōn habet.

Iūlius: "Ō! Dāvus bonus servus est: pecūniā meām
nōn habet. Ecce nummus tuus, Dāve!" Iūlius ūnum
nummum pōnit in sacculō Dāvī. Iam sacculus Dāvī nōn 70

est vacuus: in sacculō eius est unus nummus. Dāvus laetus est.

Iūlius: "Sūme saccum tuum et discēde, bone ser-
ve!" Dāvus saccum suum sūmit et discēdit.

75 Mēdus baculum, quod in mēnsā est, videt. Mēdus quoque discēdit! Cūr discēdit Mēdus? Mēdus discēdit, quia is pecūniām dominī in sacculō suō habet!

Dāvus et Mēdus absunt.

sūmit ↔ pōnit
discēdit ↔ venit

qui quae quod:
puer *qui* ...
puella *quae* ...
baculum *quod* ...
is : Mēdus

SCAENA TERTIA

80 Persōnae: *Iūlius, Aemilia.*

Iūlius: "Dāvus bonus servus est. Is nōn habet pecūniām meam. — Sed ubi est pecūnia mea, Mēde? Quis pecūniām meam habet?" Mēdus nōn respondet.

is : Dāvus

Iūlius: "Ubi est Mēdus? Cūr nōn respondet?"

85 Aemilia: "Mēdus nōn respondet, quia abest. Nūllus servus adest."

Iūlius Mēdum vocat: "Mēde! Venī!" sed Mēdus, qui abest, eum nōn audit neque venit.

Iūlius rūrsus vocat: "Mē-de! Venī, improbe serve!"

90 Mēdus nōn venit.

Iūlius: "Cūr nōn venit Mēdus?"

Aemilia: "Mēdus nōn venit, quia is habet pecūniām tuam! Eius sacculus nōn est vacuus!" Aemilia rīdet.

Iūlius īrātus est — is nōn rīdet!

95 Iūlius: "Ubi est baculum meum?" Iūlius baculum, quod in mēnsā est, nōn videt.

vocātīvus (*voc*) < *vocat*

Dāve

-e

Aemilia: “Ecce baculum in mēnsā.”
 Iūlius baculum suum sūmit et discēdit.

GRAMMATICA LATINA

Vocātīvus

100

Mēdus Dāvum vocat: “Dāve!”

‘Dāve’ vocātīvus est. Vocātīvus: -e (nōminātīvus: -us).

Exempla: Mēde, domine, serve, improbe.

Servus: “Salvē, domine!” Iūlius Mēdum vocat: “Mēde!”

Venī, improbe serve!”

105

vocā	vocat
tacē	tacet
discēde	discēdit
audi	audit

imperat ↔ pāret

imperātīvus (*imp*)
< imperat

[1] -ā	-at
[2] -ē	-et
[3] -e	-it
[4] -i	-it

Imperātīvus et indicātīvus

Dominus: “Vocā Dāvum!” Servus Dāvum vocat.

Dominus: “Tacē et audi!” Servus tacet et audit.

Dominus: “Discēde, serve!” Servus discēdit.

Dominus imperat. Servus pāret.

‘Vocā’ imperātīvus est. ‘Vocat’ indicātīvus est. ‘Tacē’, ‘audi’, ‘discēde’ est imperātīvus. ‘Tacet’, ‘audit’, ‘discēdit’ indicātīvus est. Imperātīvus: -ā, -ē, -e, -i. Indicātīvus: -at, -et, -it, -it.

Exempla: [1] salūtā, salūtat; [2] respondē, respondet; [3] 115 sūme, sūmit; [4] venī, venit.

Mēdus: “Salūtā dominum!” Dāvus dominum salūtat.

Iūlius: “Respondē, serve!” Servus respondet.

Iūlius imperat: “Sūme sacculum tuum et discēde!” Dāvus sacculum suum sūmit et discēdit.

120

Iūlius: “Mēde! Venī!” Mēdus nōn venit.

Iūlius imperat. Dāvus pāret; Mēdus nōn pāret.

PENSVM A

Mēdus ad-. Dāvus ab-. Iūlius imper-: “Voc- Dāvum, Mēd-!” Mēdus Dāvum voc-: “Dāv-! Ven-!” Dāvus veneque Iūlium vid-. Mēdus: “Salūt- dominum!” Dāvus dominum salūt-: “Salvē, domin-! Quid est?” Dominus: “Tac-,”

serv—! Nummī meī ubi sunt?” Servus tac— neque respond—. Iūlius: “Respond—!” Dāvus: “Interrog— Mēdum!” Iūlius Mēdum interrog—: “Ubi est pecūnia mea, Mēd—?” Mēdus: “Dāvus pecūniā tuam hab—.” Iūlius: “Pōn— sacculum tuum in mēnsā, Dāv—!” Dāvus pār—: sacculum suum in mēnsā pōn—. Dāvus: “Vid—, domin—: sacculus meus vacuus est.” Iūlius: “Sūm— sacculum tuum et discēd—, bon— serv—!” Dāvus sacculum suum sūm— et discēd—.

PENSVM B

In sacculō Iūlii — est. Iūlius pecūniām —: “Ūnus, duo, trēs, —, —, sex, —, —, —, —.” In — nōn centum, sed — decem nummī sunt.

Dāvus dominum —: “Salvē, domine!” Iūlius —: “Pōne sacculum tuum in —!” Dāvus sacculum — in mēnsā —. Sacculus Dāvī — est, in sacculō — [: Dāvī] — pecūnia est. Dāvus sacculum suum — et discēdit.

Iūlius: “Mēde! Venī!” Mēdus nōn venit, quia — [: Mēdus] pecūniām Iūlii —. Iūlius baculum, — in mēnsā est, sūmit et —.

Dominus imperat, bonus servus —.

PENSVM C

Quot nummī sunt in sacculō Iūlii?

Adestne Dāvus in scaenā pīmā?

Quis Dāvum vocat?

Suntne nummī Iūlii in sacculō Dāvī?

Quid Iūlius pōnit in sacculō Dāvī?

Quot nummī iam in sacculō Iūlii sunt?

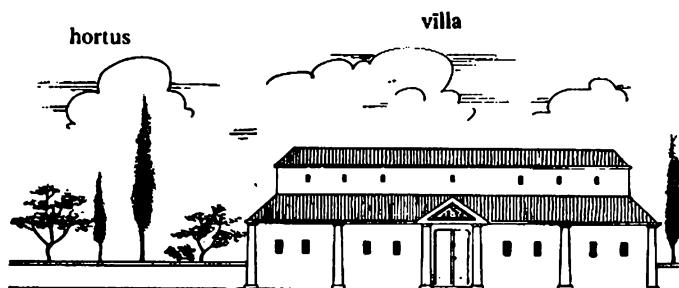
Estne vacuus sacculus Mēdī?

Cūr Mēdus discēdit?

Quem Iūlius vocat?

Cūr Mēdus Iūlium nōn audit?

Vocabula nova:
 sacculus
 pecūnia
 nummus
 mēnsa
 baculum
 vacuus
 bonus
 quattuor
 quīnque
 septem
 octō
 novem
 decem
 habet
 numerat
 adest
 abest
 salūtat
 tacet
 accūsat
 pōnit
 sūmit
 discēdit
 imperat
 pāret
 nūllus
 eius
 suus
 is
 quod
 rūrsus
 tantum
 salvē
 vocātūvus
 imperātūvus
 indicātūvus

VILLA ET HORTVS

Ecce vīlla et hortus Iūlii. Iūlius in magnā vīllā habitat. /
Pater et māter et trēs līberī in vīllā habitant. Iūlius et
Aemilia trēs līberōs habent: duōs filiōs et ūnam filiam
— nōn duās filiās.

eōrum : servōrum

is : Iūlius

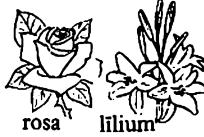
eārum : ancillārum
ea : Aemilia

-ō -ā:

in hortō, in vīllā
cum Mārcō, cum Iūliā

-īs:

in hortīs, in vīllīs
cum servīs, cum ancillīs

eō : hortō
pulcher -chra -chrūm:
hortus pulcher (m)
rosa pulchra (f)
līlīum pulchrum (n)

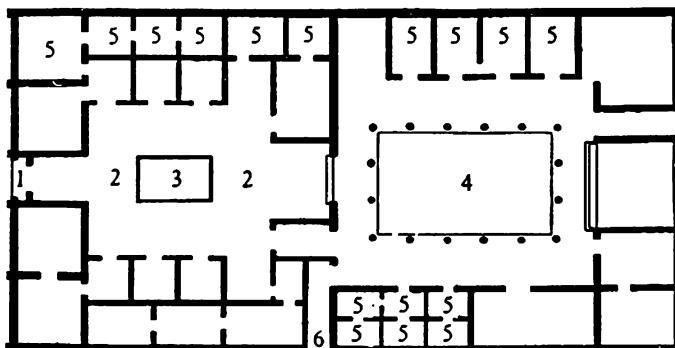
eius : Syrae
foedus -a -um ↔ pulcher

In vīllā multī servī habitant. Dominus eōrum est Iū- 5
lius: is multōs servōs habet. Ancillae quoque multae in
vīllā habitant. Domina eārum est Aemilia: ea multās
ancillās habet.

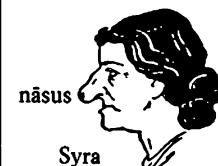
Iūlius in vīllā suā habitat cum magnā familiā. Pater et
māter habitant cum Mārcō et Quīntō et Iūliā. Iūlius et 10
Aemilia in vīllā habitant cum līberīs et servīs et ancillīs.

Villa Iūlii in magnō hortō est. In Italiā sunt multae
vīllae cum magnīs hortīs. In hortīs sunt rosae et līlia.
Iūlius multās rosās et multā līlia in hortō suō habet.
Hortus Iūlii pulcher est, quia in eō sunt multae et pul- 15
chrae rosae līliaque.

Aemilia fēmina pulchra est. Syra nōn est fēmina pul-
chra, neque pulcher est nāsus eius, sed foedus est.

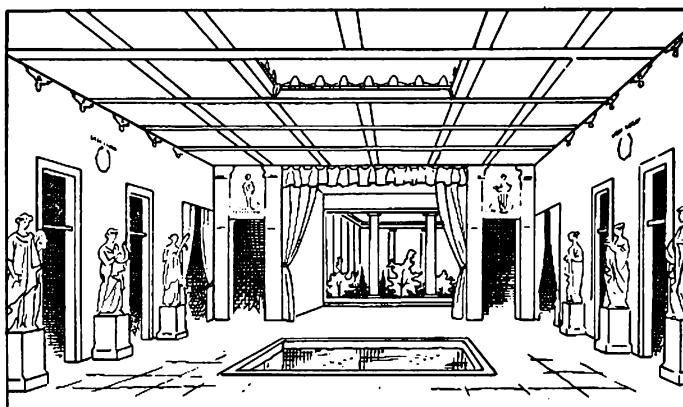

1. ōstium
2. ātrium
3. impluvium
4. peristylum
5. cubicula
6. ōstium

eō : Iūliō

sōlus -a -um

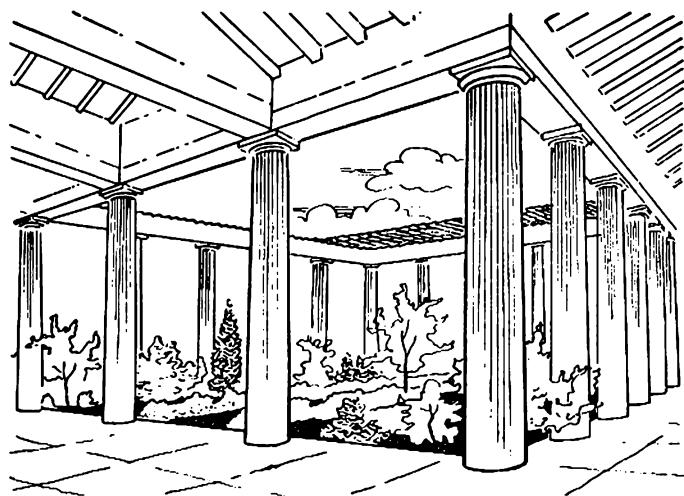

ātrium

In villā Iūliī magnum ātrium est cum impluviō. Quid est in impluviō? In eō est aqua. In ātriō nūllae fenestrae sunt.

eō : impluviō

peristylum

etiam = quoque; etiam
peristylum = p. quoque

id : impluvium

īī (= eī) : servi

ea : cubicula

eae : ancillae

eā : Aemiliā

sine ↔ cum

Etiam peristylum magnum et pulchrum in vīllā est. 30
'Peristylum' est vocābulum Graecum. In vīllīs Graecīs et Rōmānīs magna et pulchra peristyla sunt. Estne im-
pluvium in peristylō? Id nōn in peristylō, sed in ātriō
est. In peristylō parvus hortus est.

In vīllā sunt multa cubicula. Quīntus in cubiculō 35
parvō dormit. Estne magnum cubiculum Mārcī? Id
quoque parvum est. Iūlius et Aemilia in cubiculō magnō
dormiunt. Ubi dormiunt servi? Iī quoque in cubiculīs
dormiunt. Suntne magna eōrum cubicula? Ea nōn
magna sunt, et multī servi in ūnō cubiculō dormiunt. 40
Etiam ancillae multae in ūnō cubiculō dormiunt, neque
eae magna cubicula habent. —

Aemilia in peristylō est. Estne sōla? Aemilia sōla nōn
est: liberī cum eā in peristylō adsunt. Iūlius abest. Ae-
milia sine virō suō Iūliō in vīllā est. Ubi est Iūlius? In op- 45
pidō Tūsculō est sine Aemiliā, sed cum servīs quattuor.

II Aemilia cum Mārcō, Quīntō Iūliāque in peristylō est. Iūlia rosās pulchrās in hortō videt et ab Aemiliā discēdit. Iam ea cum Aemiliā nōn est. Aemilia eam nōn
50 videt. Puella in hortō est.

Aemilia imperat: “Mārce et Quīnte! Iūliam vocāte!”

Mārcus et Quīntus Iūliam vocant: “Iūlia! Venī!” sed
Iūlia eōs nōn audit neque venit.

Iūlia puerōs vocat: “Mārce et Quīnte! Venīte! Hīc
55 multae rosae sunt.”

Puerī Iūliam audiunt, neque iī ab Aemiliā discēdunt.

Quīntus: “Carpe rosās, Iūlia!”

Iūlia rosās carpit et cum quīnque rosīs ex hortō venit.

Iūlia: “Vidē, māter! Vidēte, puerī! Vidēte rosās
60 meās!” Iūlia laeta est, rosae eam dēlectant.

Aemilia: “Ecce puella pulchra cum rosīs pulchrīs!”

Verba Aemiliae Iūliam dēlectant.

Mārcus: “Rosae pulchrae sunt; puella sine rosīs pulchra nōn est!” Verba Mārcī Iūliam nōn dēlectant!

65 Aemilia (irāta): “Tacē, puer improbe! Iūlia puella pulchra est — cum rosīs et sine rosīs.”

Aemilia
Iūlia
• •

Iūlia cum Aemiliā est

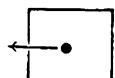
• • →
Iūlia ab Aemiliā discēdit

eōs : puerōs

hortus

Iūlia in hortō est

Iūlia ex hortō venit

Iūlia rosās carpit

iīs (= eīs) : puerīs

eās : rosās

iīs : rosīs

eās : ancillās

eōs : puerōs

Iūlia: "Audīte, Mārce et Quīnte!"

Mārcus: "Māter nōn videt nāsum tuum foedum!"

Mārcus et Quīntus rīdent: "Hahahae!"

Iūlia: "Audī, mamma: puerī etiam mē rīdent!"

70

Iūlia plōrat et cum ūnā rosā ab iīs discēdit.

Aemilia: "Tacēte, puerī improbi! Nāsus Iūliae foedus nōn est. Discēdite ex peristylō! Sūmite cēterās rosās eāsque in aquā pōnite!"

Puerī cēterās quattuor rosās sūmunt et cum iīs discē- 75 dunt.

Aemilia, quae iam sōla est in peristylō, ancillās vocat:
"Dēlia et Syra! Venīte!"Dēlia et Syra ex ātriō veniunt. Aemilia eās interrogat:
"Suntne puerī in ātriō?"

80

Dēlia respondet: "In ātriō sunt."

Aemilia: "Quid agunt Mārcus et Quīntus?"

Dēlia: "Puerī aquam sūmunt ex impluviō..."

Syra: "...et rosās in aquā pōnunt."

Hīc domina et ancillae puerōs audiunt ex ātriō: Quīn- 85 tus plōrat et Mārcus rīdet.

Aemilia: "Quid iam agunt puerī? Age, Dēlia! discēde et interrogā eōs!" Dēlia ab Aemiliā et Syrā discēdit.

Aemilia Syram interrogat: "Ubi est Dāvus?"

Syra respondet: "In oppidō est cum dominō."

90

Dēlia ex ātriō venit et dominam vocat: "Venī, ò domi-
na! Venī!"

Aemilia: "Quid est, Dēlia?"

Dēlia: "Quīntus est in impluviō!"

95 Aemilia: "In impluviō? Quid agit puer in impluviō?"

Dēlia: "Aquam pulsat et tē vocat."

Aemilia: "Quid agit Mārcus?"

Dēlia: "Is rīdet, quia Quīntus in aquā est!"

Aemilia: "Ō, puer improbus est Mārcus! Agite! Iū-
100 lium vocāte, ancillae!"

Syra: "Sed dominus in oppidō est."

Aemilia: "Ō, iam rūrsus abest Iūlius!"

Dēlia: "Age! Venī, domina, et Mārcum verberā!"

Quid agit domina? Domina īrāta cum ancillis ex peri-
105 stylō discēdit.

GRAMMATICA LATINA

Accūsātīvus

[A] *Masculīnum*.

Iūlius nōn ūnum filium, sed duōs filiōs habet

110 'Filiū' est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). 'Filiōs' accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris -um (nōminātīvus -us), plūrālis -ōs (nōminātīvus -i).

filium

filiōs

-um -ōs

[B] *Fēminīnum*.

Iūlius nōn duās filiās, sed ūnam filiam habet.

115 'Filiā' est accūsātīvus singulāris (vidē cap. III). 'Filiās' accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris -am (nōminātīvus -a), plūrālis -ās (nōminātīvus -ae).

filiām

filiās

-am -ās

[C] *Neutrūm*.

Villa nōn ūnum cubiculum, sed multa cubicula habet.

120 'Cubiculum' accūsātīvus singulāris est. 'Cubicula' accūsātīvus plūrālis est. Accūsātīvus: singulāris -um (= nōminātīvus), plūrālis -a (= nōminātīvus).

cubiculum

cubicula

-um -a

ablātīvus (abl.)	Ablātīvus	
	[A] Masculīnum.	
hortō hortīs -ō -īs	In hortō Iūliī. In hortīs Italiae. 'Hortō' ablātīvus singulāris est. 'Hortīs' ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.	125
villā villīs -ā -īs	In villā Iūliī. In villīs Rōmānīs. 'Villā' ablātīvus singulāris est. 'Villīs' ablātīvus plūrālis est. Ablātīvus: singulāris -ā, plūrālis -īs.	130
oppidō oppidīs -ō -īs	[B] Fēminīnum.	
in ex cum ab sine	In oppidō Tūsculō. In oppidīs Graecīs. 'Oppidō' ablātīvus singulāris est. 'Oppidīs' est ablātīvus plūrālis. Ablātīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.	135
	<i>In, ex, ab, cum, sine</i> cum ablātīvō: <i>in ātriō, in cubiculīs, ex hortō, ex Italiā, ab Aemiliā, ab oppidō, cum servō, cum liberīs, sine pecūniā, sine rosīs.</i>	
indicātīvus (ind.)	Imperātīvus et indicātīvus	
vocā vocāte	"Dāvum vocā, serve!" Servus Dāvum vocat.	140
vocāt vocant	"Iūliam vocāte, puerī!" Puerī Iūliam vocant.	
	"Vocā" est imperātīvus singulāris, "vocat" indicātīvus singulāris (vidē cap. IV). "Vocāte" imperātīvus plūrālis est, "vocant" indicātīvus plūrālis. Imperātīvus: singulāris -, plūrālis -te.	
	Indicātīvus: singulāris -t, plūrālis -nt.	145
	Exempla:	
[1] -ā -at	[1] -ā, -āte; -at, -ant: Salūtā dominum, serve!	
	Servus dominum salūtat.	
[2] -ē -et	[2] -ē, -ēte; -et, -ent: Tacē, puer! Puer tacet.	150
	Tacēte, puerī! Puerī tacent.	
[3] -e -it	[3] -e, -ite; -it, -unt: Discēde, serve!	
	Servus discēdit.	
[4] -ī -it	[4] -ī, -īte; -it, -iunt: Venī, Iūlia! Iūlia venit.	155
	Venīte, puerī! Puerī veniunt.	

PENSVM A

Iūlius et Aemilia in vīll— habit— cum līber— et serv—. Dominus mult— serv— et mult— ancill— habet.

Aemilia in peristyl— est cum Mārc— et Quīnt— et Iūli—. Iūlia mult— ros— in hort— vid— et ab Aemili— discēd—. Iam Aemilia puell— nōn vid—, neque puerī eam vid—. Aemilia: “Mārce et Quīnte! Voc— Iūliam!” Puerī Iūli— voc—: “Iūlia! Ven—!” et Iūlia puer— voc—: “Mārce et Quīnte, ven—!” Iūlia puerōs nōn aud—, sed puerī Iūli— aud—. Iūlia: “Cūr puerī nōn ven—?” Iūlia ex hort— ven— cum v ros— pulchr—. Iūlia: “Vid— ros— meās, māter! Vid—, puerī!” Mārcus: “Rosae pulchrae sunt, puella sine ros— pulchra nōn est!” Iūlia cum ün— ros— discēd—. Puerī rīd—. Aemilia: “Tac—, puerī! Sūm— ros— et discēd—!” Puerī ros— sūm— et discēd—; in ātri— aqu— sūm— ex impluvi— et ros— in aquā pōn—.

PENSVM B

Iūlius in magnā — —. Aemilia cum — [: Iūliō] habitat. Iūlius Aemiliām — , quia — [: Aemilia] bona et — fēmina est.

Aemilia in peristylō est — līberīs suīs, sed — virō suō. Iūlia — Aemiliā discēdit; iam puella in — est. Iūlia rosās — et — hortō venit cum v —. Puella laeta est: rosae eam —.

Ubi est impluvium? — [: impluvium] est in —. In impluviō — est. In ātriō nūllae — sunt.

PENSVM C

Num Iūlius sōlus in vīllā habitat?

Quot filiōs et quot filiās habent Iūlius et Aemilia?

Ubi est impluvium?

Ubi dormiunt servi?

Adestne Iūlius in peristylō cum Aemiliā?

Ubi est Iūlius?

Estne Aemilia sōla in peristylō?

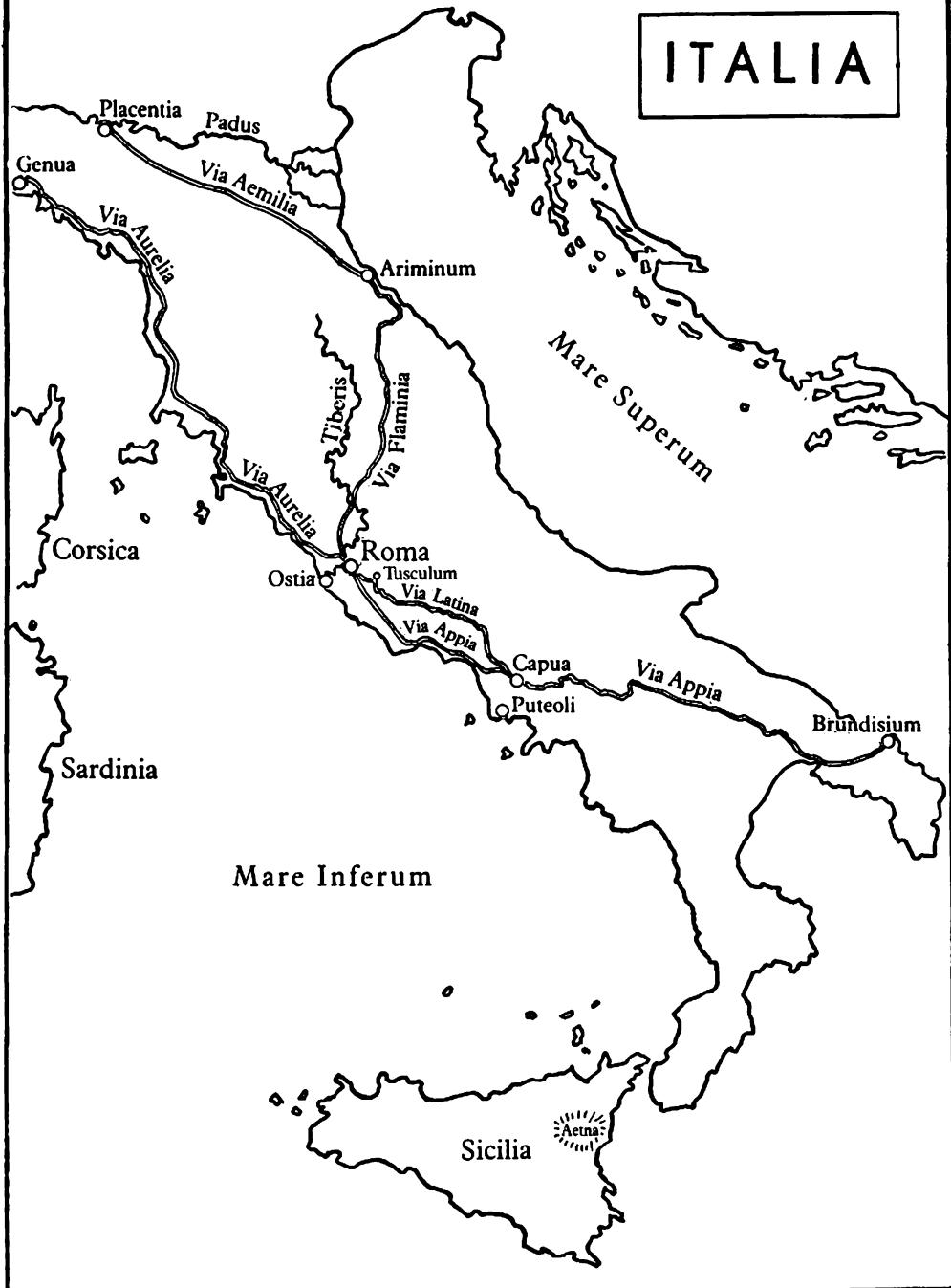
Quid Iūlia agit in hortō?

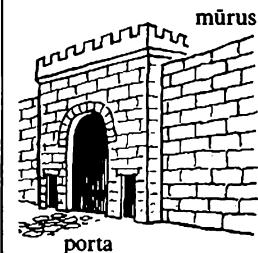
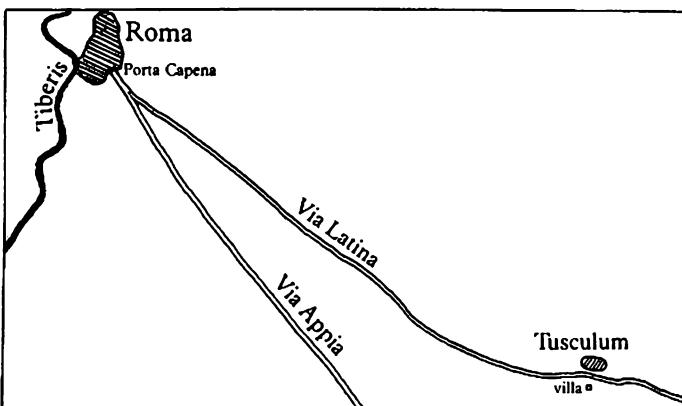
Cūr puerī Iūliam rīdent?

Vocabula nova:

villa
hortus
rosa
līlīum
nāsus
ōstium
fenestra
ātrium
impluvium
aqua
peristylum
cubiculum
pulcher
foedus
sōlus
habitat
amat
carpit
dēlectat
agit
etiam
cum
sine
ab
ex
ea
id
eō
eā
ii
eae
ea
eōs
eās
cōrum
eārum
iis
ablātīvus

ITALIA

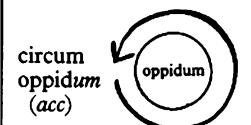
VIA LATINA

- 1 In Italiā multae et magnae viae sunt: via Appia, via Latīna, via Flāminia, via Aurēlia, via Aemilia. Via Appia est inter Rōmam et Brundisium; via Latīna inter Rōmam et Capuam; via Flāminia inter Rōmam et Arīminum; via Aurēlia inter Rōmam et Genuam; via Aemilia inter Arīminum et Placentiam. Brundisium, Capua, Arīminum, Genua, Placentia, Ōstia magna oppida sunt.
- 5 Ubi est Ōstia? Ōstia est prope Rōmam. Tūsculum quoque prope Rōmam est. Brundisium nōn est prope Rōmam, sed procul ab Rōmā: via Appia longa est. Via Latīna nōn tam longa est quam via Appia. Quam longa est via Flāminia? Neque ea tam longa est quam via Appia. Tiberis fluvius nōn tam longus est quam fluvius Padus.
- 10 Circum oppida mūrī sunt. Circum Rōmam est mūrus antiquus. In mūrō Rōmānō duodecim portae sunt. Porta pīma Rōmāna est porta Capēna. Circum oppidum Tūsculum mūrus nōn tam longus est quam circum Rōmam.

inter Rōmam et Brundisium (acc)

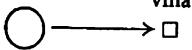
prope Rōmam ↔
procul ab Rōmā

longus -a -um

duo-decim = XII (12)
porta = magnum ōstium

lectica

oppidum villa
ab oppidō ad villam

ad (+ acc) ↔ ab (+ abl)

Iūlius *it* (sing)
servī *eunt* (plūr)

qui quōs:
servī *qui* saccōs portant
saccī *quōs* servī portant

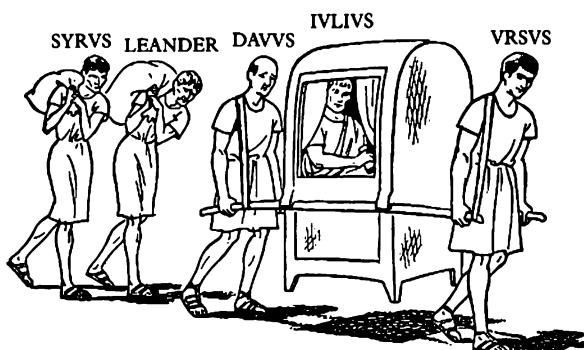
Lēander -drī (gen)

vehunt = portant (ab...
ad...)

ante ↔ post

ā = ab
ab ante *a, e, i, o, u, h*
ā/ab ante cēterās litterās

quōd? ↔ unde?

Villa Iūlii est prope Tūsculum. Ab oppidō Tūsculō ad villam Iūlii nōn longa via est. Ecce Iūlius et quattuor servī in viā. Iūlius ab oppidō ad villam suam it. Dominus et servī ab oppidō ad villam eunt. Dominus in lecticā est. Duo servī lecticam cum dominō portant. Servī qui lecticam portant sunt Ursus et Dāvus. Iūlius nōn in viā ambulat, servī eum portant. Syrus et Lēander ambulant. Syrus saccum portat et Lēander quoque saccum portat: Syrus et Lēander duōs saccōs in umerīs portant. Saccī quōs Syrus et Lēander portant magnī sunt, sed saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est quam saccus Lēandrī. Quattuor servī dominum et duōs saccōs ab oppidō ad villam vehunt.

30

Iūlius in lecticā est inter Ursum et Dāvum. Ursus est ante Iūlium, Dāvus post eum est. Syrus et Lēander nōn ante lecticam, sed post lecticam ambulant. Venitne Iūlius ā villā? Nōn ā villā venit. Unde venit Iūlius? Ab oppidō venit. Quō it Iūlius? Ad villam it. Post eum Tūsculum est, ante eum est villa.

Iūlius sōlus nōn est, nam quattuor servī apud eum sunt. Mēdus nōn est apud dominum, nam is dominum īrātum timet. Mēdus est malus servus quī nummōs do-
 40 minī in sacculō suō habet. Dominus servōs malōs baculō verberat; itaque servī malī dominum et baculum eius timent. Dāvus autem bonus servus est, neque is Mēdum amat. Dāvus amīcus Mēdī nōn est, nam servus bonus et servus malus nōn amīcī, sed inimīcī sunt. Mē-
 45 dus est inimīcūs Dāvī. Ursus autem amīcus Dāvī est.

II Mēdus abest ā dominō suō. Estne in oppidō Tūsculō? Mēdus Tūsculī nōn est; neque Rōmae est Mēdus, sed in viā Latīnā inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Mē-
 dus? Tūsculō venit, neque is ad vīllam Iūlii it. Quō it
 50 Mēdus? Rōmam it. Tūsculum post eum est, ante eum est Rōma. Mēdus viā Latīnā Tūsculō Rōmam ambulat.

Etiam Cornēlius, amīcus Iūlii, in viā Latīnā est inter Rōmam et Tūsculum. Unde venit Cornēlius? Is nōn Tūsculō, sed Rōmā venit. Quō it? Cornēlius nōn Rō-
 55 mam, sed Tūsculum it. Rōma post eum, ante eum Tūsculum est. Cornēlius in equō est. Equus quī Cornēlium vehit pulcher est. Iūlius et Cornēlius ad vīllas suās eunt. Villa ubi Iūlius habitat prope Tūsculum est. Ubi habitat Cornēlius? Is Tūsculī habitat.

60 Iam Iūlius prope vīllam suām est. Servī quī lectīcam portant fessī sunt. Dominus autem fessus nōn est, nam is nōn ambulat. Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur, itaque is fessus nōn est. Fessī sunt Syrus et Lēander, nam ii

apud eum sunt = cum eō sunt

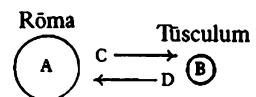
malus -a -um ↔ bonus

...autem = sed...: Dāvus autem = sed Dāvus

in-imīcūs ↔ amīcūs

Tūsculī = in oppidō Tūsculō

Tūsculō = ab oppidō Tūsculō

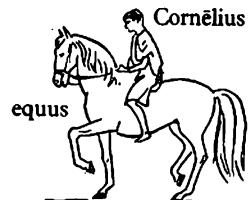
A Rōmae est

B Tūsculī est

C Rōmā Tūsculum it

D Rōmam Tūsculō it

Tūsculum = ad oppidum Tūsculum

fessus -a -um

Iūlius ab Ursō et Dāvō portātur = Ursus et Dāvus Iūlium portant

sacci qui à Syrō et Lēandrō portantur = sacci quos Syrus et Lēander portant
 saccus qui à Lēandrō portatur = saccus quem Lēander portat

is equō vehitur = equus eum vehit

per portam →
 amīcus (m): amīca (f)

Mēdus ab eā amātur
 = ea Mēdum amat

amīca mea

id à Lȳdiā nōn audītur
 = Lȳdia id nōn audit

duōs magnōs saccōs umerīs portant, neque vacuī sunt sacci! Sacci qui à Syrō et Lēandrō portantur magnī 65 sunt, sed saccus quem Syrus portat nōn tam magnus est quam saccus qui à Lēandrō portatur. Itaque Syrus nōn tam fessus est quam Lēander. Cornēlius nōn est fessus, nam is equō vehitur. Iūlius lectīcā vehitur. Servī ambulant. Dominī vehuntur. Mēdus ambulat, nam is servus 70 est neque equum habet.

Iūlius prope vīllam suam est. Mēdus autem, qui dominum irātum timet, procul à vīllā Iūlii abest. Dominus à servō malō timētur. Mēdus prope Rōmam est; iam mūri Rōmānī ab eō videntur et porta Capēna. (Is qui viā 75 Latīnā venit per portam Capēnam Rōmam intrat.) Cūr Rōmam it Mēdus? Rōmam it, quia Lȳdia Rōmae habitat, nam Lȳdia amīca eius est: Mēdus Lȳdiam amat et ab eā amātur. Mēdus Rōmam vocātur ab amīcā suā, quae fēmina est pulchra et proba. Itaque is fessus nōn 80 est et laetus cantat:

Nōn via longa est Rōmam, ubi amīca habitat mea pulchra.

Sed id quod Mēdus cantat à Lȳdiā nōn audītur!

Iam Iūlius in vīllā est et ab Aemiliā līberīsque laetīs salūtātur. Cornēlius Tūsculī est. Mēdus autem Rōmae 85 est ante ḍōstium Lȳdīae. Mēdus ḍōstium pulsat.

Lȳdia imperat: “Intrā!”

Mēdus per ḍōstium intrat et amīcam suam salūtāt: “Salvē, mea Lȳdia! Ecce amīcus tuus qui sōlus Rōmam ad tē venit.”

Lýdia verbis Mēdī dēlectātur eumque salūtat: “Ō amīce, salvē! Ubi est dominus tuus?”

Mēdus: “Iūlius in vīllā est apud servōs suōs – neque is iam meus dominus est!”

- 95 Verba Mēdī ā Lýdiā laetā audiuntur.

Lýdia verbis Mēdī dēlectātur = verba Mēdī
Lýdiam dēlectant

GRAMMATICA LATINA

Praepositionēs

Iūlius *ad vīllam* it; *ad oppidum*; *ad ancillās*.

Ursus *ante Iūliūm* est; *ante eūm*; *ante vīllam*.

- 100 Dāvus *post Iūliūm* est; *post eūm*; *post vīllam*.

Via *inter Rōmām et Capuām*; *inter servōs*.

Ōstia est *prope Rōmām*; *prope vīllam*; *prope eām*.

Circum oppidūm mūrus est; *circum mēnsam*.

Mēdus est *apud amīcam suām*, nōn *apud dominūm*.

- 105 Mēdus *per portām Capēnām Rōmām* intrat; *per ōstium*.

Ab, *ad*, *ex*, cēt. sunt praepositionēs. Praepositionēs cum accūsātīvō: *ad*, *ante*, *post*, *inter*, *prope*, *circum*, *apud*, *per*, cēt.; praepositionēs cum ablātīvō: *ab/ā*, *cum*, *ex*, *in*, *sine*, cēt. (vidē cap. v).

- 110 *Quō* it Mēdus? Mēdus Rōmām it. *Quō* it Cornēliūs? Is Tūsculūm it.

Unde venit Cornēliūs? Cornēliūs Rōmā venit. *Unde* venit Mēdus? Is Tūsculō venit.

- 115 *Ubi* habitat Lýdia? Lýdia Rōmae habitat. *Ubi* habitat Cor-nēliūs? Is Tūsculī habitat.

Accūsātīvus: Rōmām, Tūsculūm, Capuām, Brundisiūm, Ōstiam = *ad oppidūm -am/-um*.

Ablātīvus: Rōmā, Tūsculō, Capuā, Brundisiō, Ōstiā = *ab oppidō -ā/-ō*.

- 120 Locātīvus (= genetīvus): Rōmae, Tūsculī, Capuae, Brundisiī, Ōstiae = *in oppidō -ā/-ō*.

ūna praepositiō (prp)
duae praepositiōnēs

<i>ad</i>	-um
<i>ante</i>	-am
<i>post</i>	-ōs
<i>inter</i>	-ās
<i>prope</i>	-a
<i>circum</i>	mē
<i>apud</i>	tē
<i>per</i>	

ad, *ante*, *apud*, *circum*,
inter, *per*, *post*, *prope*
+ acc.

ab/ā, *cum*, *ex*, *in*, *sine*
+ abl.

quō? Rōmā/Tūsculūm

unde? Rōmā/Tūsculō

ubi? Rōmae/Tūsculī

oppidūm

-um →

-ā ←

-ī ←

-ae ←

-us	-um	-t
-a	-am	—
-i	-ōs	—
-ae	-ās	-nt
-us	-a	—
-a	ab/ā	-tur
-um	-ā	—
-i	-īs	—
-ae		-natur
-t		-nt
-tur		-natur

sing. plūr.
[1] -ātur -antur

[2] -ētur -entur

[3] -itetur -untur

[4] -ītur -iuntur

Verbum actīvum et passīvum

Servus saccum portat
= Saccus portātur ā servō

Servī saccōs portant
= Sacci portantur ā servīs

125

'Portat portant' verbum actīvum est. 'Portātur portantur' est verbum passīvum. Actīvum: -t -nt. Passīvum: -tur -natur.

Exempla:

[1] -ātur -antur: Aemilia Iūlium amat et ab eō amātur. Pater et māter liberōs amant et ab iīs amantur. Lȳdia verbīs Mēdī dēlectātur.

[2] -ētur -entur: Iūlia puerōs nōn videt neque ab iīs vidētur. Puerī Iūliam nōn vident neque ab eā videntur.

[3] -itetur -untur: Dāvus sacculum in mēnsā pōnit = sacculus in mēnsā pōnitur ā Dāvō. Puerī rosās in aquā pōnunt = rosae ā puerīs in aquā pōnuntur. Cornēlius equō vehitur.

[4] -ītur -iuntur: Iūlia puerōs audīt neque ab iīs audītur = puerī ā Iūliā audiuntur neque eam audiunt.

PENSVM A

Iūlius ab oppid- Tūsculō ad vīll- su- it. Villa eius prope Tūscul- est. Iūlius in lectīcā est inter Urs- et Dāv-. Dominus ā servīs port-. Ursus et Dāvus nōn saccōs port-, sacc- ā Syrō et Lēandrō port-. Saccus quem Lēander port- nōn tam parvus est quam saccus quī ā Syr- port-.

Mēdus nōn est apud domin-, nam servus malus dominum tim-. Dominus ā serv- mal- tim-. Dominus serv- mal- voc- neque ab eō aud-. Serv- mal- ā domin- voc- neque eum aud-.

Quō it Mēdus? Rōm- it. Unde venit? Mēdus Tūscul- ve- nit. Ante Mēd- est Rōma, Tūsculum post e- est. Cornēlius

nōn Tūsculō Rōmam, sed Rōm— Tūscul— it, nam is Tūscul— habitat. Cornēlius nōn ambulat, sed equ— veh—.

Lýdia, amīca Mēdi, Rōm— habitat. Iam Mēdus Rōm— apud Lýdi— est. Mēdus amīc— su— salūt— et ab amīc— su— salūt—, nam Lýdia Mēd— am— et ab e— am—.

PENSVM B

Ōstia nōn — ā Rōmā, sed — Rōmam est. — venit Iūlius? Tūsculō venit et — villam it. Duo servī eum —. Syrus et Lēander, quī — lectīcam ambulant, duōs — portant. Saccus Syrī nōn — magnus est — saccus quī — Lēandrō portātur; — Syrus nōn tam — est quam Lēander.

Mēdus — dominum nōn est, nam Mēdus dominum īrātum —. Mēdus servus — [= improbus] est; — Mēdus et Iūlius nōn —, sed inimīci sunt. Via Latīna, quae est — Rōmam et Capuam, nōn tam — est quam — Appia. — ambulat Mēdus? Is Rōmam ambulat, — amīca eius Rōmae habitat. Cornēlius — [= sed C.] Rōmā Tūsculum —. Tūsculum est — eum, — eum est Rōma. Cornēlius equō —, is nōn —. Iūlius et Cornēlius ad villās suās —.

PENSVM C

Ambulatne Iūlius?

Quī Iūlium portant?

Quid portant Syrus et Lēander?

Unde venit Iūlius et quō it?

Quō it Mēdus?

Etiamne Cornēlius Tūsculō Rōmam it?

Ubi habitat Cornēlius?

Cūr Mēdus laetus est?

Quae est Lýdia?

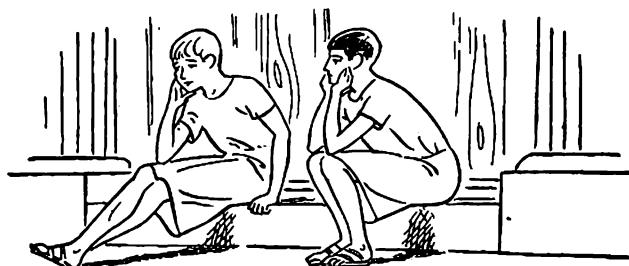
Quid habet Mēdus in sacculō suō?

Suntne amīci Iūlius et Mēdus?

Num portat verbum passīvum est?

Vocabula nova:

via
mūrus
porta
lectīca
saccus
umerus
amīcus
inimīcus
equus
amīca
longus
malus
fessus
duodecim
it eunt
portat
ambulat
vehit
timet
intrat
tam
quam
inter
prope
procūl ab
circum
ad
ante
post
ā
apud
per
nam
itaque
autem
unde?
quō?
praepositiō
locātiūs
āctiūm
passīvum

Iūlia rosam ante nāsum tenet

illīc : in peristylō

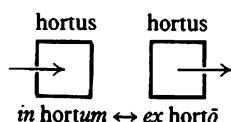

lacrimat ↔ rīdet

fōrmōsus -a -um = pulcher

in cubiculum (acc)
↔ *ex cubiculō*
claudit ↔ *aperit*

PVELLA ET ROSA

Ecce Mārcus et Quīntus ante ōstium vīllae. Puerī Iū- *I*
lium exspectant. Māter nōn est apud filiōs, ea in peri-
stylō est; illīc virum suum exspectat. Aemilia laeta nōn
est, quia Iūlius abest; nam Aemilia virum suum amat.

Ubi est Iūlia? In cubiculō suō est. Iūlia, quae sōla est *5*
illīc, rosam ante nāsum tenet. Puella lacrimat: in oculīs
eius sunt lacrimae.

Iūlia speculum sūmit et ante oculōs tenet. Puella sē
in speculō videt et sē interrogat: “Estne foedus nāsus
meus?” Nāsus eius autem fōrmōsus nōn est. Iūlia rūrsus *10*
lacrimat.

Syra ōstium cubiculī pulsat.

Iūlia: “Intrā!”

Syra ōstium aperit et in cubiculum intrat, neque ōsti-
um post sē claudit. Iūlia Syram post sē in speculō videt. *15*
Syra nōn videt lacrimās Iūliae, nam puella sē nōn vertit.

Syra: “Ō, hīc est mea puella. Venī in hortum, Iūlia!”

Iūlia imperat: "Claude ōstium!"

Ancilla pāret.

20 Iūlia: "Num nāsus meus foedus est, Syra?"

Syra: "Foedus? Immō fōrmōsus est nāsus tuus."

Iūlia sē vertit. Iam Syra lacrimās videt.

Syra: "Quid est, mea Iūlia? Tergē oculōs! Es laeta!

Nāsus tuus tam fōrmōsus est quam meus."

25 Iūlia: "Sed nāsus tuus nōn fōrmōsus est!"

Syra: "Quid? Nōnne fōrmōsus est nāsus meus?"

Iūlia: "Immō foedus est! Ecce speculum, Syra."

Iūlia speculum tenet ante Syram, quae nāsum suum
in speculō videt. Ancilla oculōs claudit et tacet. —

II Ecce Iūlius ad vīllam advenit. Servī lectīcam ante
ōstium pōnunt. Pater filiōs salūtat: "Salvēte, filiī!" et ā
filiīs salūtātur: "Salvē, pater!"

Iūlius ambulat ad ōstium, quod ab ōstiāriō aperītur.

Dominus per ōstium in vīllam intrat. Post eum veniunt

35 Syrus et Lēander, qui duōs saccōs portant. Ōstiarius
post eōs ōstium claudit. Ursus et Dāvus cum lectīcā
vacuā discēdunt.

Puerī saccōs plēnōs qui ā servīs portantur vident et
interrogant: "Quid inest in saccīs?"

40 Iūlius respondet: "In saccō quem Lēander portat
māla īsunt. Hīc saccum pōne, Lēander!"

Lēander saccum pōnit ante Iūlium, qui aperit eum.

Iūlius: "Vidēte, puerī: hic saccus plēnus mālōrum
est."

immō fōrmōsus : nōn
foedus sed fōrmōsus

est sunt
es! este! (imp)

nōn-ne

ad-venit = ad ... venit
salvē! salvēte!
salvē, pater! (sing)
salvēte, filiī! (plūr)

ōstiārius = servus qui
ōstium aperit et claudit
in vīllam ↔ ex vīllā

mālum
plēnus -a -um ↔ vacuus
in-est = in... est

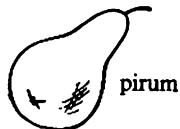
īn-sunt = in... sunt

eum : saccum

hic saccus = saccus qui
hic (apud mē) est

*ē = ex
ex ante a, e, i, o, u, h
ē/ex ante ceteras litteras*

eī : Quīntō

pirum

sōlum = tantum

neque...neque ↔ et...et

dat dant
dā! date! (imp)

iīs (= eīs) : servīs

ad-it = ad... it

Aemilia
Iūliō
ōsculum
dat

Mārcus ambulat
Quīntus currit

Iūlius mālum ē saccō sūmit et sē vertit ad Mārcum: 45
“Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mārcō mālum dat.
Pater filiō suō magnum mālum dat. Iam Mārcus mālum
habet, neque Quīntus mālum habet. Iūlius Quīntum ad
sē vocat et eī mālum dat. Iūlius Quīntō mālum dat. Iam
et Mārcus et Quīntus māla habent. 50

Mārcus: “Quid inest in saccō Syri?”

Iūlius: “In saccō eius pira īnsunt. Aperī saccum,
Syre! Vidēte, puerī: hic saccus plēnus est pirōrum.” Iū-
lius duo pira ē saccō sūmit: “Ecce pirum tuum, Mārce,
et tuum, Quīnte.” Pater filiīs suīs pira dat. Filiī, quī iam 55
nōn sōlum māla, sed etiam pira habent, laetī sunt. Servī
autem neque māla neque pira habent.

Quīntus: “Etiam servīs dā māla et pira, pater!”

Iūlius Syrum et Lēandrum servōs ad sē vocat et iīs
māla et pira dat. Dominus servīs māla et pira dat. 60

Aemilia cum Dēliā ē peristylō in ātrium intrat, laeta III
ad Iūlium adit eumque salūtat. Aemilia virō suō ūscu-
lum dat. Iūlius Aemiliae ūsculum dat.

Iūlius: “Quid agit Iūlia?”

Aemilia: “Rosās carpit in hortō.” 65

Iūlius: “Currite in hortum, puerī, et vocāte eam!”

Quīntus currit. Mārcus nōn currit, sed ambulat.

Iūlius imperat: “Age! Curre, Mārce!”

Etiam Mārcus currit. Puerī per peristylum in hortum
currunt. Illīc autem puella nōn est. Puerī ex hortō per 70
peristylum in ātrium ambulant.

- Mārcus: "Iūlia neque in hortō neque in peristylō est."
- Aemilia: "Estne Syra in hortō?"
- Quīntus: "Nōn est. Nūlla ancilla illīc est."
- 75 Aemilia: "Nōn sōlum Iūlia, sed etiam Syra abest! Dēlia, ī ad cubiculum Iūliae!"
- Dēlia ad cubiculum Iūliae it, ōstium pulsat, aperit, in cubiculum intrat. Illīc nōn sōlum Iūlia, sed etiam Syra est. Oculī Iūliae plēnī sunt lacrimārum.
- 80 Dēlia: "Venī in ātrium, Iūlia! Illīc pater tuus tē exspectat."
- Iūlia oculōs et nāsum terget, rosam sūmit, ē cubiculō exit. Syra et Dēlia post eam exeunt. Iūlia in ātrium ad Iūlium currit eīque ūsculum dat.
- 85 Iūlia: "Ecce rosa. Nōnne pulchra est haec rosa?"
- Iūlius: "Nūlla rosa tam pulchra est quam filia mea!"
- Iūlius filiae suaē ūsculum dat. Iamne lacrimat Iūlia? Immō laeta est et rīdet.
- Iūlia: "Num nāsus meus foedus est?"
- 90 Iūlius: "Foedus? Immō tam fōrmōsus est quam—hoc mālum! Ecce mālum tuum, Iūlia." Pater filiae mālum magnum et fōrmōsum dat. Iūlia mālum terget et ante oculōs tenet.
- Iūlia: "Ō, quam fōrmōsum est hoc mālum!" Puella laeta mālō suō ūsculum dat!
- 95 Iūlius: "Hoc pirum etiam tuum est, Iūlia." Iūlius ei pirum dat. Iam puella et mālum et pirum habet.
- Aemilia: "Etiam ancillīs meīs māla et pira dā!"

it eunt
ī! īte! (imp)

ex-it ↔ intrat
ex-it ex-eunt
eī-que

haec rosa = rosa quae hic
(apud mē) est

iam-ne

hoc mālum=mālum quod
hic (apud mē) est
hic haec hoc:
hic saccus (m)
haec rosa (f)
hoc mālum (n)

ei : Iūliae

iīs (= eīs) : ancillīs	Iūlius ancillās ad sē vocat et iīs quoque māla et pira dat. Ancillae laetae ex ātriō exeunt. —	100
cui? puerō puellae	Cui Iūlius mālum dat? Puerō mālum dat. Puer cui Iūlius mālum dat est filius eius.	
	Cui Iūlius ūsculum dat? Puellae ūsculum dat. Puella cui Iūlius ūsculum dat filia eius est.	
datīvus (dat) < dat	GRAMMATICA LATINA	105
servō servīs	<i>Datīvus</i>	
-ō -īs	[A] Masculīnum. Iūlius servō (Syrō) mālum dat. Iūlius servīs (Syrō et Lēandrō) māla dat. 'Servō' datīvus singulāris est. 'Servīs' est datīvus plūrālis. 110 Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.	
ancillae ancillīs	[B] Fēminīnum. Iūlius ancillae (Syrae) mālum dat. Iūlius ancillīs (Syrae et Dēliae) māla dat. 'Ancillae' est datīvus singulāris. 'Ancillīs' datīvus plūrālis 115 est. Datīvus: singulāris -ae, plūrālis -īs.	
-ae -īs	[C] Neutrūm. Fluvius oppidō aquam dat. Fluvīi oppidīs aquam dant. 'Oppidō' datīvus singulāris est. 'Oppidīs' est datīvus plūrālis. 120 Datīvus: singulāris -ō, plūrālis -īs.	
oppidō oppidīs	PENSVM A	
-ō -īs	Iūlius Mārc-, fili- su-, mālum dat. Iūlius Mārc- et Quīnt-, fili- su-, māla dat. Iūlius etiam serv- su-, Syr- et Lēandr-, māla dat.	
	C- Aemilia ūsculum dat? Aemilia vir- su- Iūli- ūsculum dat. Iūlius Aemili- ūsculum dat. Iūlius Iūli-, fili- su-, mā- lum dat, neque sōlum Iūliae, sed etiam Syr- et Deli-, ancill- su-. Iūlia māl- su- ūsculum dat!	

PENSVM B

Iūlius ad vīllam —. Ōstiārius ōstium — et post eum —.

Saccī nōn vacuī, sed — sunt. Iūlius: “Vidēte, puerī: — saccus plēnus — est. Ecce mālum tuum, Mārce.” Iūlius Mārcō mālum —. Iūlius filiīs nōn — māla, sed etiam pira dat. Iam puerī — māla — pira habent, sed servī — māla — pira habent. Dominus servōs ad — vocat et — quoque māla et — dat.

Aemilia ad Iūlium — et eī — dat. Iūlia abest. Puerī nōn ambulant, sed — in hortum. — [: in hortō] Iūlia nōn est, ea in cubiculō suō est. Iūlia nōn rīdet, sed —: in — eius sunt —. Dēlia: “In ātriō pater tuus tē —, Iūlia.” Iūlia — [= ex] cubiculō —, ad Iūlium currit et — [: Iūliō] ōsculum dat. Iūlia rosam ante Iūlium —. Iūlia: “Nōnne — rosa — [= pulchra] est?”

PENSVM C

Quem puerī exspectant?

Venitne Iūlius Rōmā?

Quis ōstium aperit et claudit?

Quid inest in saccīs?

Cui Iūlius mālum prīnum dat?

Cui Aemilia ōsculum dat?

Estne Iūlia in hortō?

Quō it Dēlia?

Estne Iūlia sōla in cubiculō suō?

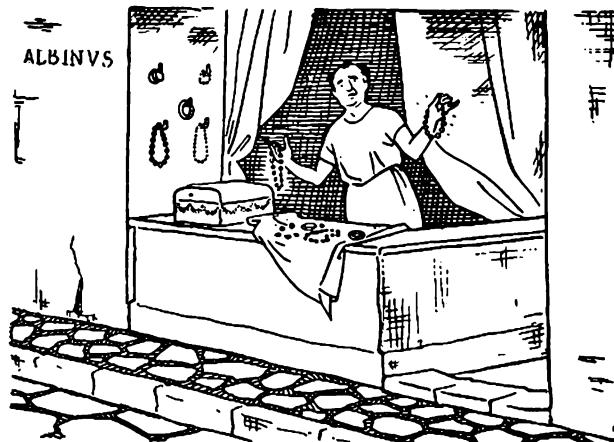
Rīdetne Iūlia?

Quō Iūlia currit?

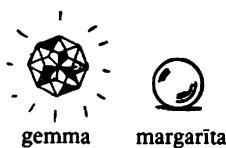
Quid Iūlius dat filiae suae?

Vocabula nova:

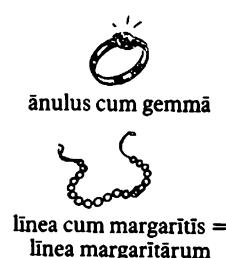
oculus
lacrima
speculum
ōstiārius
mālum
pirum
ōsculum
fōrmōsus
plēnus
exspectat
tenet
lacrimat
aperit
claudit
vertit
terget
advenit
inest
dat
adit
currit
exit
es
sē
hic
haec
hoc
immō
nōnne?
et... et
neque... neque
sōlum
illic
ē
eī
iīs
cui
datīvus

TABERNA ROMANA

gemma   margarita
haec taberna, *acc* hanc
tabernam
qui = is qui

anulus cum gemmā
linea cum margaritābus =
linea margaritārum

haec via, *abl* hāc viā

emit ↔ vēndit
quae = eae quae

qui = iī qui

Ecce taberna Rōmāna, in quā gemmae et margarītae *I* multae sunt. Cuius est haec taberna? Albīnī est. Albīnus hanc tabernam habet. Quī tabernam habet tabernārius est. Albīnus est tabernārius Rōmānus qui gemmās et margarītās vēndit. Alii tabernārii librōs vēndunt, aliī *5* māla et pira, aliī rosās et līlia.

Gemmae et margarītae sunt ḫornāmenta. Anulus cum gemmā ḫornāmentum pulchrum est. Etiam linea cum margaritās ḫornāmentum est. Linea sine margaritās nōn est ḫornāmentum! *10*

Multae fēminae quae in hāc viā ambulant ante tabernam Albīnī cōsistunt, nam fēminae ḫornāmentis dēlectantur. Eae quae magnam pecūniām habent multa ḫornāmenta emunt. Quae nūllam aut parvam pecūniām habent ḫornāmenta aspiciunt tantum, nōn emunt. Etiam *15* virī multī ad hanc tabernam adeunt. Quī magnam pecū-

niam habent ornāmenta emunt et fēminīs dant; cēterī rūrsus abeunt. Fēminaē quārum virī magnam pecūniām habent multa ornāmenta ā virīs suis accipiunt.

20 Aemilia, cuius vir pecūniōsus est, multa ornāmenta ab eō accipit. Aemilia ānulum in digitō et margarītās in collō multaque alia ornāmenta habet. Ānulus digitum Aemiliae ornat, margarītae collum eius ornant. Fēminaē gemmīs et margarītīs ānulīsque ornantur.

25 In viā prope tabernam Albīnī vir et fēmina ambulant. Quī vir et quae fēmina? Est Mēdus, quī cum Lȳdiā, amīcā suā, ambulat. Mēdus est servus Iūlii, sed dominus eius Rōmae nōn est. Mēdus sine dominō suō cum fēminā fōrmōsā in viis Rōmae ambulat.

30 Lȳdia ornāmentum pulchrum in collō habet. Quod ornāmentum? Ornāmentum quod Lȳdia habet est linea margarītarum. Collum Lȳdiae margarītīs pulchrīs ornātur; Lȳdia autem nūllum aliud ornāmentum habet, quia pecūniōsa nōn est, neque pecūniōsus est amīcus eius.

35 (Pecūniōsus est quī magnam pecūniām habet.)

II Albīnus clāmat: “Ornāmenta! Ornāmenta fēminārum! Or-nā-men-ta! Emite ornāmenta!”

Lȳdia cōsistit oculōsque ad tabernam Albīnī vertit: Lȳdia tabernam aspicit. Mēdus nōn cōsistit neque tabernam aspicit.

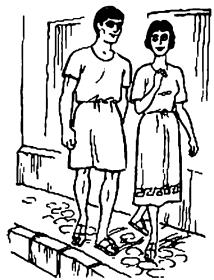
40 Lȳdia: “Cōsiste, Mēde! Aspice illam tabernam! O, quam pulchra sunt illa ornāmenta!” Lȳdia tabernam Albīnī digitō mōnstrat. Mēdus sē vertit, tabernam vi-

ab-it ↔ ad-it
ab-it ab-eunt

pecūniōsus -a -um: p. est
= magnam pecūniām
habet

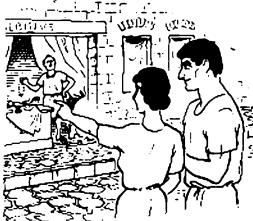

quis? quis/quī vir?
quid? quod ornāmentum?

alius -a -ud (n)

quī = is quī

illa taberna = taberna
quae illīc est

Albinus Lÿdiae (*dat*)
margaritās ostendit

hoc, *abl* hōc
vīgintī = xx (20)

sing hic haec hoc
plūr hī hae haec

aspice! aspice!
aspicit aspicium
hī, *acc* hōs

hī hae haec, *abl* hīs

qui, *abl* quō

ānulus gemmātus = ānu-
lus cum gemmā

hic haec hoc, *gen* huius
sēstertiū = nummus

hic ānulus, *acc* hunc
ā.um, *abl* hōc ā.ō
tantus -a -um = tam
magnum
octōgintā = LXXX (80)

hic ānulus = ānulus qui
hic est
ille ānulus = ānulus qui
illuc est

det, cum Lÿdiā ad tabernam adit. Mēdus et Lÿdia ante tabernam cōsistunt. Albīnus eōs salūtat et margaritās 45 in līneā ante oculōs Lÿdiae tenet: Albīnus Lÿdiae margaritās ostendit.

Albīnus: “In hōc ūrnāmentō vīgintī margaritae magnaे sunt. Nōnne pulchrae sunt hae margaritae?”

Mēdus: “Amīca mea multās margaritās habet.”

Lÿdia: “In hāc tabernā multa alia ūrnāmenta sunt.”

Albīnus iīs trēs ānulōs sine gemmīs ostendit: “Aspice hōs ānulōs! Nōnne hī ānulī pulchrī sunt?”

Mēdus et Lÿdia ānulōs aspiciunt.

Lÿdia: “In hīs ānulīs gemmae nūllae sunt!”

Mēdus Albīnum interrogat: “Quot nummīs cōstat ānulus in quō gemma est?”

Albīnus Mēdō ānulum gemmātum ostendit.

Albīnus: “Hic ānulus centum nummīs cōstat.”

Mēdus: “Quid?”

Albīnus: “Pretium huius ānulī est centum sēstertiī.”

Mēdus: “Centum sēstertiī? Id magnum pretium est!”

Albīnus: “Immō parvum pretium est! Aspice hunc ānulum: in hōc ānulō magna gemma est. Tanta gemma sōla octōgintā sēstertiīs cōstat.”

Mēdus: “Num ānulus sine gemmā vīgintī tantum sēstertiīs cōstat?” Albīnus nōn respondet.

Mēdus, qui alium ānulum gemmātum post Albīnum videt: “Hic ānulus pulcher nōn est. Quot sēstertiīs cōstat ille ānulus?”

50

55

60

65

70

Albīnus: "Quī ānulus?"

Mēdus: "Ille post tē. Quantum est pretium illīus ānuli?" Mēdus ānulum post Albīnum digitō mōnstrat.

75 Albīnus: "Ille quoque ānulus centum sēstertiīs cōnstat. Pretium illīus ānuli tantum est quantum huius; sed amīca tua hunc ānulum amat, nōn illum."

Lȳdia ānulum gemmātum ante oculōs tenet.

Lȳdia: "Ō, quam pulchrum hoc ḫrnāmentum est!

80 Illud ḫrnāmentum nōn tam pulchrum est quam hoc, neque illa gemma tanta est quanta haec."

Mēdus: "Tanta gemma ad tam parvum ānulum nōn convenit."

III Lȳdia, quae haec verba nōn audit, Mēdō digitōs suōs ostendit, in quibus nūllī ānulī sunt.

85 Lȳdia: "Aspice, Mēde! In digitīs meīs nūllī sunt ānulī. Aliae fēminaē digitōs ānulōrum plēnos habent — meī digitī vacūi sunt!"

Mēdus: "Sacculus quoque meus vacuus est!"

90 Lȳdia ānulum in mēnsā pōnit. In oculīs eius lacrimae sunt. Mēdus, quī lacrimās videt, sacculum suum in mēnsā pōnit — neque vacuus est sacculus, sed plēnus nummōrum! Quanta pecūnia est in sacculō Mēdi? In eō nōnāgintā sēstertiī īnsunt.

Mēdus: "Ecce sēstertiī nōnāgintā."

95 Albīnus: "Sed nōnāgintā nōn satis est. Pretium ānuli est sēstertiī centum!"

Lȳdia: "Dā huic tabernāriō centum sēstertiōs!"

quantus -a -um = quam
magnus
ille, gen illīus, acc illum

tantus...quantus = tam
magnus...quam

ille -a -ud:
ille ānulus (*m*)
illa gemma (*f*)
illud ḫrnāmentum (*n*)

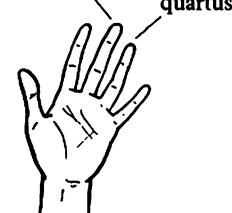
quī, *abl plūr* quibus

nōnāgintā = xc (90)

sēstertiī nōnāgintā:
HS xc

hic haec hoc, *dat* huic

qui = iī qui

sing ille illa illud
plūr illī illae illaaccipe! accipite!
accipit accipiuntdīgītus
mēdiūs   dīgītus
quārtus

quārtus -a -um = iv (4.)

Mēdus: "Id nimis magnum pretium est! Aliī tabernāriī ānulum gemmātum octōgintā sēstertiis vēndunt."

Albīnus: "Qui sunt illī tabernāriī?" 100

Mēdus: "Qui in aliīs viīs tabernās habent."

Albīnus: "Quae sunt illae viae in quibus illae tabernae sunt? Et quae sunt illa örnāmenta quae in illīs tabernīs parvō pretiō emuntur? Nōn sunt örnāmenta! Sed aspice haec örnāmenta: hōs ānulōs, hās gemmās, hās margarītās! Haec örnāmenta proba sunt! Neque pretium hōrum örnāmentōrum nimis magnum est!" 105

Mēdus: "Accipe nummōs nōnāgintā — aut nūllōs!"

Albīnus: "Num hīc nōnāgintā sēstertiī sunt?"

Mēdus: "Numerā eōs!" 110

Albīnus numerat sēstertiōs, quōrum numerus est nōnāgintā.

Albīnus: "Sunt nōnāgintā."

Mēdus: "Satisne est?"

Albīnus nōn respondet, sed nummōs sūmit Mēdōque 115
ānulum dat. Albīnus pecūniām accipit et Mēdō ānulum
vēndit sēstertiis nōnāgintā.

Mēdus sē ad Lȳdiam vertit: "Accipe hunc ānulum ab amīcō tuō..." Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae pōnit. In quō digitō? In digitō mediō. 120

Mēdus: "Hic ānulus ad digitum tuum nōn convenit.
Ānulus nimis parvus est aut digitus nimis magnus!"

Lȳdia: "Ō Mēde! Digitus mediūs nimis magnus est.
Pōne ānulum in digitō quārtō!"

125 Mēdus ānulum in digitō Lȳdiae quārtō pōnit. Ānulus satis magnus est et ad digitum convenit, nam digitus quārtus nōn tantus est quantus digitus medius. Lȳdia laeta digitum suum aspicit et amīcō suō ūsculum dat.

Mēdus et Lȳdia ā tabernā abeunt. Lȳdia, quae Rōmae habitat, Mēdō viam mōnstrat.

Albīnus rūrsus clāmat: “Ōrnāmenta! Ōr-nā-men-ta!” et aliōs virōs pecūniōsōs, quōrum amīcae nūlla aut pauca ūrnāmenta habent, exspectat.

GRAMMATICA LATINA

135 *Prōnōmina* ‘*quis*’, ‘*quī*’, ‘*is*’, ‘*ille*’
[A] Masculīnum.

Quis saccum portat? *Servus* saccum portat. *Quī* servus?
Servus *quī* saccum portat est *Syrus*. *Is/ille* servus saccum portat.

140 Iūlius servum vocat. *Quem* servum? *Servus* *quem* Iūlius vocat est *Syrus*. Iūlius *eum/illum* servum vocat.

Iūlius dominus servī est. *Cuius* servī? *Syrus* est servus *cuius* dominus Iūlius est. Iūlius dominus *eius/illīus* servī est.

145 Iūlius servō mālum dat. *Cui* servō? *Servus* *cui* Iūlius mālum dat est *Syrus*. Iūlius *eī/illī* servō mālum dat.

Saccus ā servō portātur. Ā *quō* servō? *Servus* ā *quō* saccus portātur est *Syrus*. Saccus ab *eō/illō* servō portātur.

Servī saccōs portant. *Quī* servī? Servī *quī* saccōs portant sunt *Syrus* et *Lēander*. *Iī/illī* servī saccōs portant.

150 Iūlius servōs vocat. *Quōs* servōs? Servī *quōs* Iūlius vocat sunt *Syrus* et *Lēander*. Iūlius *eōs/illōs* servōs vocat.

Iūlius dominus servōrum est. *Quōrum* servōrum? Servī *quōrum* dominus est Iūlius sunt *Syrus* et *Lēander*. Iūlius dominus *eōrum/illōrum* servōrum est.

ūnum prōnōmen (*prōn*)
duo prōnōmina

Singulāris:
nōminātīvus
quis/quī *is* *ille*
qui...?
is servus = *ille* servus

accūsātīvus
quem eum illum

genetīvus
cuius eius illīus

datīvus
cui eī illī

ablātīvus
quō eō illō

Plūrālis:
nōminātīvus
qui ii illī

accūsātīvus
quōs eōs illōs

genetīvus
quōrum eōrum illōrum

datīvus <i>quibus iīs illīs</i>	Iūlius servīs māla dat. <i>Quibus</i> servīs? Servī <i>quibus</i> Iūlius 155 māla dat sunt Syrus et Lēander. I. <i>iīs/illīs</i> servīs māla dat.
ablātīvus <i>quibus iīs illīs</i>	Saccī ā servīs portantur. Ā <i>quibus</i> servīs? Servī ā <i>quibus</i> saccī portantur sunt Syrus et Lēander. Ab <i>iīs/illīs</i> servīs saccī portantur.
Singulāris: nōminatīvus <i>quaē ea illā</i>	[B] Fēminīnum. 160
accūsātīvus <i>quam eam illam</i>	Ancilla abest. <i>Quae</i> ancilla? Ancilla <i>quaē</i> abest est Syra. <i>Ea/illā</i> ancilla abest.
genetīvus <i>cuius eius illīus</i>	Iūlius ancillām vocat. <i>Quam</i> ancillām? Ancilla <i>quam</i> Iūlius vocat est Syra. Iūlius <i>eam/illam</i> ancillām vocat.
datīvus <i>cui ei illī</i>	Iūlius dominus ancillāe est. <i>Cuius</i> ancillāe? Syra est ancilla 165 <i>cuius</i> dominus Iūlius est. I. dominus <i>eius/illīus</i> ancillāe est.
ablātīvus <i>quā eā illā</i>	Iūlius ancillāe mālum dat. <i>Cui</i> ancillāe? Ancilla <i>cui</i> Iūlius mālum dat est Syra. Iūlius <i>ei/illī</i> ancillāe mālum dat.
Plūrālis: nōminatīvus <i>quaē eae illae</i>	Iūlius ab ancillā salūtātur. Ā <i>quā</i> ancillā? Ancilla ā <i>quā</i> Iūlius salūtātur est Syra. Iūlius ab <i>eā/illā</i> ancillā salūtātur. 170
accūsātīvus <i>quās eās illās</i>	Ancillāe absunt. <i>Quae</i> ancillāe? Ancillāe <i>quaē</i> absunt sunt Syra et Dēlia. <i>Ea/illāe</i> ancillāe absunt.
genetīvus <i>quārum eārum illārum</i>	Iūlius ancillās vocat. <i>Quās</i> ancillās? Ancillāe <i>quās</i> Iūlius vocat sunt Syra et Dēlia. Iūlius <i>eās/illās</i> ancillās vocat.
datīvus <i>quibus iīs illīs</i>	Iūlius dominus ancillārum est. <i>Quārum</i> ancillārum? Ancil- 175 lae <i>quārum</i> dominus est Iūlius sunt Syra et Dēlia. Iūlius do- minus <i>eārum/illārum</i> ancillārum est.
ablātīvus <i>quibus iīs illīs</i>	Iūlius ancillīs māla dat. <i>Quibus</i> ancillīs? Ancillāe <i>quibus</i> Iūlius māla dat sunt Syra et Dēlia. I. <i>iīs/illīs</i> ancillīs māla dat.
Singulāris: nōminatīvus <i>quid/quod id illud quod...?</i>	Iūlius ab ancillīs salūtātur. Ā <i>quibus</i> ancillīs? Ancillāe ā 180 <i>quibus</i> Iūlius salūtātur sunt Syra et Dēlia. Ab <i>iīs/illīs</i> ancillīs Iūlius salūtātur.
accūsātīvus <i>quid/quod id illud quod...?</i>	[C] Neutrūm.
	<i>Quid</i> est ānulus? Ānulus est ūrnāmentum. <i>Quod</i> ūrnāmen- tum? Ānulus est ūrnāmentum <i>quod</i> digitum ūrnat. <i>Id/illud</i> 185 ūrnāmentum pulchrum est.
	<i>Quid</i> Lȳdia in collō habet? Ūrnāmentum habet. <i>Quod</i> ūrnā- mentum? Ūrnāmentum <i>quod</i> Lȳdia in collō habet est linea margarītarūm. Lȳdia <i>id/illud</i> ūrnāmentum amat.

190	Pretium ūrnāmentī est HS (= sēstertiī) c. <i>Cuius ūrnāmentī?</i> Ūrnāmentum <i>cuius</i> pretium est HS C est ānulus. Pretium <i>eius/illius</i> ūrnāmentī est HS C.	genetīvus <i>cuius eius illius</i>
195	Fluvius oppidō aquam dat. <i>Cui</i> oppidō? Oppidum <i>cui</i> fluvius aquam dat est Capua. Fluvius <i>eī/illī</i> oppidō aquam dat.	datīvus <i>cui eī illī</i>
200	Cornēlius in parvō oppidō habitat. In <i>quō</i> oppidō? Oppidum in <i>quō</i> Cornēlius habitat est Tūsculum. In <i>eō/illō</i> oppidō habitat Cornēlius.	ablātīvus <i>quō eō illō</i>
	<i>Quae</i> oppida prope Rōmam sunt? Ōstia et Tūsculum sunt oppida <i>quae</i> prope Rōmam sunt. <i>Ea/illa</i> oppida prope Rōmam sunt.	Plurālis: nōminātīvus <i>quae ea illa</i>
	Albinus ūrnāmenta vēndit. <i>Quae</i> ūrnāmenta? Ūrnāmenta <i>quae</i> A. vēndit sunt ānulī. <i>Ea/illa</i> ūrnāmenta vēndit A.	accūsātīvus <i>quae ea illa</i>
205	Pretium ūrnāmentōrum est HS C. <i>Quōrum</i> ūrnāmentōrum? Ūrnāmenta <i>quōrum</i> pretium est HS C ānulī sunt. Pretium <i>eōrum/illōrum</i> ūrnāmentōrum est HS C.	genetīvus <i>quōrum eōrum illōrum</i>
	Fluvii oppidī aquam dant. <i>Quibus</i> oppidī? Oppida <i>quibus</i> fluvii aquam dant sunt Capua et Brundisium. Fluvii <i>iīs/illīs</i> oppidī aquam dant.	datīvus <i>quibus iīs illīs</i>
210	Fēminaē ūrnāmentīs dēlectantur. <i>Quibus</i> ūrnāmentīs? Ūrnāmenta <i>quibus</i> fēminaē dēlectantur sunt margarītae et gemmae. <i>Iīs/illīs</i> ūrnāmentīs dēlectantur fēminaē.	ablātīvus <i>quibus iīs illīs</i>

Prōnōmen 'hic'

	<i>Masculīnum</i>	<i>Fēminīnum</i>	<i>Neutrūm</i>				
	<i>Sing. Nōm.</i> hic mūrus	haec via	hoc verbūm	sing.			
215	<i>Acc.</i> hunc mūrum	hanc viam	hoc verbūm	m.	f.	n.	
	<i>Gen.</i> huius mūrī	huius viae	huius verbī	hic	haec	hoc	
	<i>Dat.</i> huic mūrō	huic viae	huic verbō	hunc	hanc	huius	
	<i>Abl.</i> hōc mūrō	hāc viā	hōc verbō	hōc	hāc	hōc	
	<i>Plūr. Nōm.</i> hī mūrī	hae viae	haec verba				
220	<i>Acc.</i> hōs mūrōs	hās viās	haec verba	plūr.	m.	f.	n.
	<i>Gen.</i> hōrum mūrōrum	hārum viārum	hōrum verbōrum	hī	hae	haec	
	<i>Dat.</i> hīs mūrīs	hīs viīs	hīs verbīs	hōs	hās	haec	
	<i>Abl.</i> hīs mūrīs	hīs viīs	hīs verbīs	hōrum	hārum	hōrum	
					hīs	hīs	

Vocabula nova:

taberna	
gemma	
margarita	
tabernarius	
ornamentum	
anulus	
linea	
digitus	
collum	
preium	
sestertius	
pecuniosus	
gummatus	
medius	
quartus	
viginti	
octoginta	
nonginta	
vendit	
cōsistit	
emit	
aspicit	
abit	
accipit	
ornat	
clamat	
mōnstrat	
ostendit	
cōstat	
convenit	
alius	
ille	
tantus	
quantus	
satis	
nimis	
aut	
prōnōmen	

PENSVM A

Qu— est Albīnus? Est tabernārius qu— ornāmenta vēndit. Qu— ornāmenta? Ornāmenta qu— Albīnus vēndit sunt gemmae et margarītae. Qu— emit Mēdus? Ornāmentum emit. Qu— ornāmentum? Ornāmentum qu— Mēdus emit est anulus c— pretium est HS c. Digitus in qu— anulus pōnitur est digitus quārtus.

H— servus Mēdus, ill— Dāvus est. Lȳdia h— servum amat, nōn ill—. Lȳdia amīca h— servī est, nōn ill—. Lȳdia h— servō osculum dat, nōn ill—. Lȳdia ab h— servō amātur, nōn ab ill—.

H— oppidum est Tūsculum, ill— est Brundisium. Cornēlius in h— oppidō habitat, nōn in ill—. Viae h— oppidī parvae sunt.

PENSVM B

Gemmae et margarītae — pulchra sunt. Aemilia multa ornāmenta ā Iūliō —. Aemilia — in collō et anulum in — habet. Multae fēminae ante tabernam Albīni — et ornāmenta eius aspiciunt. Virī ornāmenta — et fēminī dant. — gummatus centum sestertiis —. — anulī est centum sestertiī, sed Mēdus — (xc) tantum habet. Albīnus: “Nōnāgintā nōn — est!” Mēdus: “Accipe nōnāgintā sestertiōs — nullōs!” Anulus ad digitum medium nōn —: digitus medius — magnus est. Sed anulus convenit ad digitum — (IV), quī nōn — est quantus digitus —. Lȳdia laeta digitum suum — et cum Mēdō ā tabernā —. Lȳdia Mēdō viam —.

PENSVM C

Quid Albīnus vēndit?

Ā quō Aemilia ornāmenta accipit?

Ambulatne Mēdus cum dominō suō?

Ubi Mēdus et Lȳdia cōsistunt?

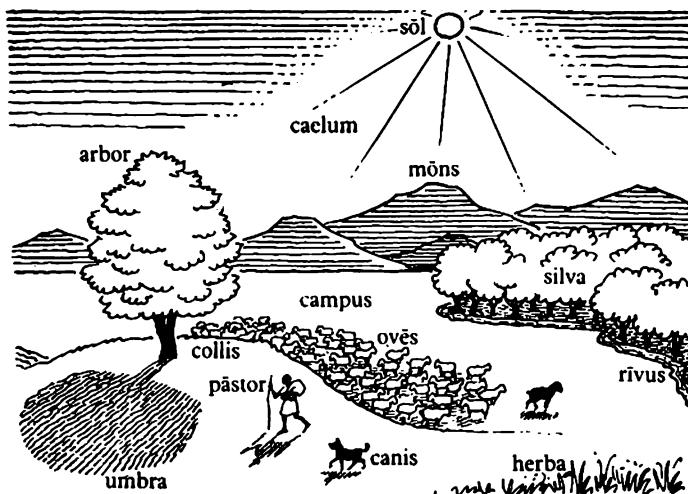
Cūr Mēdus margarītas nōn emit?

Cūr Lȳdia nullum anulum habet?

Estne vacuus sacculus Mēdi?

Quot sestertiis cōstat anulus gummatus?

Ad quem digitum anulus convenit?

PASTOR ET OVES

- 1 Hic vir, qui in campō ambulat, pāstor Iūlii est. Pāstor nōn sōlus est in campō, nam canis niger cum eō est et centum ovēs: ūna ovis nigra et ūndēcentum ovēs albæ. Pāstor ūnam ovem nigram et multās ovēs albās habet. Is 5 est dominus ovis nigrae et ovium albārum. Pāstor ovī nigrae et ovibus albīs aquam et cibum dat. Cum ūnā ove nigrā et ūndēcentum ovibus albīs pāstor in campō est.
- Cibus ovium est herba, quae in campō est. In rīvō est aqua. Ovēs in campō herbam edunt, et aquam bibunt ē 10 rīvō, qui inter campum et silvam est. Canis herbam nōn ēst, neque pāstor herbam ēst. Cibus pāstōris est pānis, qui inest in saccō. Iūlius pāstōri suō pānem dat. Pāstor canī suō cibum dat: canis ā pāstōre cibum accipit. Itaque canis pāstōrem amat.

ūn-dē-centum = IC (99)

albus -a -um ↔ niger
-gra -grum

nōm	sing	plūr
ovis	ovēs	
acc	ovem	ovēs
gen	ovis	ovitum
dat	ovi	ovibus
abl	ove	ovibus

rīvus = parvus fluvius

ēst edunt
vir pānem ēst
virī pānem edunt

	sing	plur
nōm	pāstōr	pāstōrēs
acc	pāstōrem	pāstōrēs
gen	pāstōris	pāstōrum
dat	pāstōrī	pāstōribus
abl	pāstōre	pāstōribus

ūnus mōns (< monts)
duo montēs

vallis ↔ mōns

ūna arbor
duea arboreēs

lupus

suprā prp+acc

nūbēs

ūna nūbēs
duae nūbēs

sub prp+abl ↔ suprā
umbra ↔ sōl

umbram petit = ad um-
bram adit

pāstor in umbrā iacet

ovēs albās relinquit = ab
ovibus albīs abit

In Italiā sunt multī pāstōrēs. Quī viā Appiā Rōmā 15
Brundisium it multōs pāstōrēs videt in campīs. Nume-
rus pāstōrum magnus est. Dominī pāstōribus suīs ci-
bum dant. Canēs ā pāstōribus cibum accipiunt.

Post campum montēs sunt. Inter montēs sunt vallēs.

In campō est collis. (Collis est mōns parvus.) In colle 20
arbor est. In silvā multae arborēs sunt. Ovēs nōn in silvā
neque in monte, sed in campō sunt. In silvā est lupus.
Pāstor et ovēs lupum timent, nam lupus ovēs ēst. In silvīs
et in montibus lupī sunt, in vallibus nūlli sunt lupī.

Sōl in caelō est suprā campum. In caelō nūlla nūbēs 25
vidētur. Caelum est suprā terram. Montēs et vallēs,
campī silvaeque sunt in terrā. In caelō sōl et nūbēs sunt,
sed suprā hunc campum caelum sine nūbibus est. Ita-
que sōl lūcet in campō.

Pāstor in sōle ambulat. Sub arbore autem umbra est. 30
Pāstor, quī nūllam nūbem videt in caelō, cum cane et
ovibus ad arborem adit. Pāstor umbram petit. Etiam
ovēs umbram petunt: post pāstōrem ad arborem ad-
eunt. Pāstor ovēs suās ad arborem dūcit.

Ecce pāstor in umbrā arboris iacet cum cane et ovi- 35
bus. Arbor pāstōrī et canī et ovibus umbram dat; sed
ovis nigra cum paucīs aliīs in sōle iacet. Pāstor, quī
fessus est, oculōs claudit et dormit. Canis nōn dormit.

Dum pāstor in herbā dormit, ovis nigra ab ovibus albīs 40
abit et ad rīvum currit. Ovis nigra ovēs albās relinquit et
rīvum petit; aquam bibit ē rīvō, et in silvam intrat!

Canis lātrat: “Baubau!” Pāstor oculōs aperit, ovēs aspicit, ovem nigram nōn videt. Pāstor ovēs numerat: “Ūna, duae, trēs, quattuor, quīnque..... ūndēcentum.”

45 Numerus ovium est ūndēcentum, nōn centum. Nūllae ovēs albāe absunt, sed abest ovis nigra. Pāstor et canis ovēs albās relinquunt et silvam petunt. Pāstor saccum cum pāne in colle relinquit.

Dum cēterae ovēs ā pāstōre numerantur, ovis nigra in 50 magnā silvā, ubi via nūlla est, errat. Ovis, quae iam procul ā pāstōre cēterīsque ovibus abest, neque caelum neque sōlem suprā sē videt. Sub arboribus sōl nōn lūcet. Ovis nigra in umbrā est.

In terrā inter arborēs sunt vestīgia lupī. Ubi est lupus 55 ipse? Nōn procul abest. Ovis vestīgia lupī in terrā videt, neque lupum ipsum videt. Itaque ovis lupum nōn timet. Parva ovis sine timōre inter arborēs errat.

Lupus autem prope ovem est. Pāstor et canis procul ab eā sunt. Lupus, qui cibum nōn habet, per silvam 60 errat. Lupus in silvā cibum quaerit, dum pāstor et canis ovem nigram quaerunt.

Pāstor: “Ubi est ovis nigra? Age! quaere ovem, canis, et reperi eam!” Canis ovem quaerit et vestīgia eius in terrā reperit, neque ovem ipsam reperit. Canis lātrat.

65 Pāstor: “Ecce vestīgia ovis. Ubi est ovis ipsa? Dūc mē ad eam, canis!” Canis dominum suum per silvam dūcit ad ovem, sed ovis procul abest.

Lupus ululat: “Uhū!” Et ovis et canis lupum audiunt.

vestigium

lupus ipse, acc lupum ipsum

*timor -ōris (gen) m
< timet*

ovis ipsa, acc ovem ipsam

*dūcit dūcunt
dūc! dūcite! (imp)*

ūnus dēns (< dents)
duo dentēs

ac-currit < ad-currit

prope ↔ procul

clāmor -ōris (*gen*) *m*
< clāmat

pāstor ovem in umerōs
im-pōnit (< in-pōnit)

dēclinatiō -ōnis *f* (*dēcl*)
< dēclinat

modus -ī *m*: modō *abl*

-a -ae

-am -ās

-ae -ārum

-ae -īs

-ā -īs

Canis currit. Ovis cōsistit et exspectat dum lupus ve-
nit. Ovis bālat: “Bābā!”

70

Ecce lupus quī ante ovem est! Iam ovis lupum ipsum
ante sē videt. Oculī lupī in umbrā lūcent ut gemmae et
dentēs ut margarītae. Parva ovis oculōs claudit et dentēs
lupī exspectat. Lupus collum ovis petit dentibus...

Sed ecce canis accurrit! Lupus sē ab ove vertit ad 75
canem, quī ante lupum cōsistit et dentēs ostendit. Lu-
pus ululat. Canis lätrat. Ovis bālat.

Pāstor, quī iam prope est, clāmat: “Pete lupum!” Ca-
nis clāmōrem pāstōris audit, et sine timōre lupum petit.
Lupus autem ovem relinquit et montēs petit. 80

Pāstor quoque accurrit et ovem suam, quae in terrā
iacet, aspicit. In collō eius sunt vestīgia dentium lupī!
Ovis oculōs aperit et ad pāstōrem suum bālat.

Pāstor laetus ovem in umerōs impōnit eamque portat
ad cēterās ovēs, quae sine pāstōre in campō errant. 85

Procul in monte lupus ululat.

GRAMMATICA LATINA

Dēclinatiō vocābulōrum

[I] Dēclinatiō prīma.

Vocābulum ‘īnsula’ dēclinātur hōc modō:

90

Singulāris   *Plūrālis*

Nōminatiō   īnsul|a   īnsul|ae

Accūsatiō   īnsul|am   īnsul|ās

Genetiō   īnsul|ae   īnsul|ārum

Datiō   īnsul|ae   īnsul|īs

95

Ablātīvus   īnsul|ā   īnsul|īs

Hoc modō dēclinantur multa vocābula fēminīna. Exempla: fēmina, puella, filia, domina, ancilla, familia, littera, pecūnia, mēnsa, villa, aqua, via, silva, terra, cēt.

hōc modō : ut ‘insula’

100 [II] Dēclinatiō secunda.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	
	<i>Nōm.</i> [A] serv us	serv i	[B] verb um	verb a	-us/-um -i/-a
	<i>Acc.</i>	serv um	serv ōs	verb um	verb a
	<i>Gen.</i>	serv i	serv ōrum	verb i	verb ōrum
105	<i>Dat.</i>	serv ō	serv īs	verb ō	verb īs
	<i>Abl.</i>	serv ō	serv īs	verb ō	verb īs

[A] Ut ‘servus’ dēclinantur vocābula masculīna: filius, dominus, fluvius, numerus, nummus, hortus, nāsus, mūrus, equus, saccus, umerus, amīcus, oculus, campus, rīvus, lūpus, cēt.; puer, vir, liber (nōm. sing. sine *-us*).

[B] Ut ‘verbum’ dēclinantur vocābula neutra: oppidum, exemplum, baculum, ūstium, cubiculum, speculum, mālum, ūrnāmentum, collum, pretium, caelum, vestīgium, cēt.

[III] Dēclinatiō tertia.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	
	<i>Nōm.</i> [A] pāstōr	pāstōr ēs	[B] ov is	ov ēs	-/is -ēs
	<i>Acc.</i>	pāstōr em	pāstōr ēs	ov em	ov ēs
	<i>Gen.</i>	pāstōr is	pāstōr um	ov is	ov ium
	<i>Dat.</i>	pāstōr i	pāstōr ibus	ov i	ov ibus
120	<i>Abl.</i>	pāstōr e	pāstōr ibus	ov e	ov ibus

[A] Ut ‘pāstōr’ dēclinantur haec vocābula: sōl sōlis, timor -ōris, clāmor -ōris (masc.); arbor -oris (fēm.); cēt.

[B] Ut ‘ovis’ dēclinantur haec vocābula: pānis, collis, vallis, canis (gen. plūr. canum); nūbēs -is (nōm. sing. -ēs); mōns montis, dēns dentis (nōm. sing. -s < -ts); et alia multa. Fēminīna sunt: ovis, vallis, nūbēs; masculīna: pānis, collis, mōns, dēns.

PENSVM A

In Italiā sunt multī pāstōr-. Numerus pāstōr- magnus est. Pāstor Iūlii ūnum can- et multās ov- habet. Pāstor est domi-

Vocabula nova:
campus
pāstor
canis
ovis
cibus
herba
rīvus
pānis
mōns
vallis
collis
arbor
silva
lupus
sōl
caelum
terra
nūbēs
umbra
vestigium
timor
dēns
clāmor
modus
niger
albus
ündēcentum
ēst edunt
bibit
lūcet
petit
dūcit
iacet
relinquit
lātrat
errat
quaerit
reperit
ululat
bālat
accurrit
impōnit
ipse
procul
suprā
sub
dum
ut
dēclīnatiō
dēclīnat

nus can– et ov–. Can– et ov– pāstōr– amant. Cibus ov– est herba, cibus pāstōr– est pān–. Pāstor pān– ēst.

In coll– ūna arbor est. Pāstor cum can– et ov– ad arbor– it. Iam pāstor in umbrā arbor– iacet. Arbor pāstōr– et can– et ov– umbram dat, sed ov– nigra in sōl– iacet. Nūllae nūbante sōl– sunt. In silvā multae arbor– sunt, sub arbor– umbra est. Ov– nigra ā pāstōr– cēterīsque ov– discēdit. Canis ov– videt.

PENSVM B

Pāstor et centum — in — sunt. Pāstor ovibus aquam et — dat. Cibus ovium est —, cibus pāstōris est —. Pāstor pānem —. Ovēs herbam — et aquam — ē —.

Sōl —, nūlla — in caelō — hunc campum vidētur. In colle ūna — est, in — multae arborēs sunt. — arboribus umbra est. Pāstor ovēs suās ad arborem —. — pāstor in — arboris iacet, ovis nigra cēterās ovēs — et silvam —. In terrā sunt — lupī; lupus — nōn procul abest. Lupus in silvā cibum —, dum pāstor et — ovem quaerunt.

PENSVM C

Num pāstor sōlus in campō est?

Quot ovēs habet pāstor?

Ā quō canis cibum accipit?

Suntne montēs prope pāstōrem?

Ubi sunt vallēs?

Quid est collis?

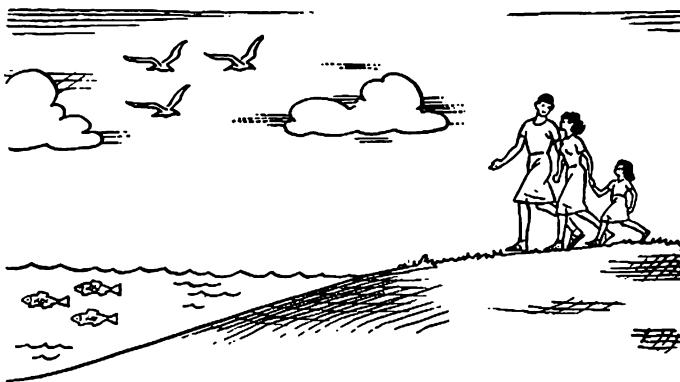
Quō it pāstor?

Cūr pāstor umbram petit?

Quō it ovis nigra?

Quid ovis in terrā videt?

Cūr lupus ovem nigram nōn ēst?

BESTIAE ET HOMINES

- I Equus et asinus, leō et lupus, canis et ovis bēstiae sunt. Leō et lupus sunt bēstiae ferae, quae aliās bēstiās capiunt et edunt. In Āfricā sunt multī leōnēs. Pāstōrēs Āfricāe leōnēs timent, nam leōnēs nōn sōlum ovēs pāstōrum 5 edunt, sed etiam pāstōrēs ipsōs! Nōn bēstia, sed homō est pāstor; leōnēs autem nōn sōlum aliās bēstiās, sed etiam hominēs edunt. Ferae et hominēs amīcī nōn sunt. Canis amīcus hominis est, ea bēstia fera nōn est.
- Aliae bēstiae sunt avēs, aliae piscēs. Aquila est magna 10 avis fera, quae parvās avēs capit et ēst. Avēs in āere volant. Piscēs in aquā natant. Hominēs in terrā ambulant. Avis duās ālās habet. Homō duōs pedēs habet. Piscis neque ālās neque pedēs habet. Avis quae volat ālās movet. Homō qui ambulat pedēs movet. Piscis qui 15 natat caudam movet. Cum avis volat, ālāe moventur. Cum homō ambulat, pedēs moventur. Cum piscis na-

avēs in āere volant

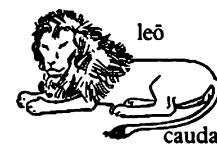
hominēs in terrā ambulant

piscēs in aquā natant

asinus

leō -ōnis *m*, pl leōnēs
-ōnum
ferus -a -um

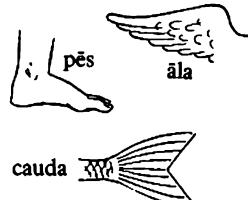
leō

cauda

homō -inis *m*, pl hominēs
-īnum
fera = bēstia fera

aquila

āer āeris *m*pēs pedis *m*, pl pedēs -um

cauda

qui ambulat vestīgia in terrā facit

pot-est pos-sunt

quod = quia

petasus

Mercurius

mercātor -ōris *m*
imperium = id quod
imperātur
...enim = nam...: is
enim = nam is
nūntius = is quī verba
portat (inter hominēs)

Neptūnus

mare -is *n*, pl maria -ium
Rōmānī = hominēs Rō-
māni
Graeci = hominēs Graeci

flūmen = fluvius

flūmen -inis *n*, pl -ina-
-num

tat, cauda movētur. Quī ambulat vestīgia in terrā facit.
Quī volat aut natat vestīgia nōn facit.

In hortō et in silvā multae avēs sunt. Canis avēs, quae inter arborēs volant, aspicit. Canis ipse nōn volat, nam canis ālās nōn habet. Canis volāre nōn potest. Neque pāstor volāre potest. Pāstor duōs pedēs habet, itaque pāstor ambulāre potest. Hominēs ambulāre possunt, quod pedēs habent, neque volāre possunt, quod ālās nōn habent.

25

Mercurius autem ut avis volāre potest, nam in pedibus et in petasō eius ālāe sunt. Mercurius nōn homō, sed deus est. Mercurius est deus mercātōrum. (Mercātor est homō quī emit et vēndit.) Mercurius imperia deōrum ad hominēs portat, is enim nūntius deōrum est.

30

Piscēs neque volāre neque ambulāre possunt. Piscēs in aquā natāre possunt. Etiamne hominēs natāre possunt? Aliī hominēs natāre possunt, aliī nōn possunt. Mārcus et Quīntus natāre possunt, Iūlia nōn potest.

Neptūnus natāre potest; is enim deus maris est. (Ōceanus est magnum mare.) Mercurius et Neptūnus dēi Rōmānī sunt. Rōmānī et Graecī deōs multōs habent. Hominēs deōs neque vidēre neque audīre possunt. Dēi ab hominibus neque vidēri neque audīri possunt.

II

Padus magnum flūmen est. In eō flūmine multī sunt piscēs. Piscēs in aquā flūminis natant. In flūminibus et in maribus magnus numerus piscium est. Flūmina et maria plēna sunt piscium. Hominēs multōs piscēs capi-

unt. Nēmō piscēs flūminum et marium numerāre potest. Piscēs numerārī nōn possunt.

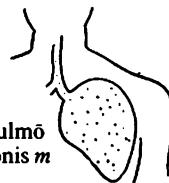
Piscēs in aquā vīvunt, neque in terrā vīvere possunt, nam piscēs in āere spīrāre nōn possunt. Homō sub aquā spīrāre nōn potest. Homō vīvit, dum spīrat. Quī spīrat vīvus est, quī nōn spīrat est mortuus. Homō mortuus neque vidēre neque audire, neque ambulāre neque currere potest. Homō mortuus sē movēre nōn potest. Cum homō spīrat, anima in pulmōnēs intrat et rūrsus ex pulmōnibus exit. Anima est āer quī in pulmōnēs dūcitur. Quī animam dūcit animal est. Nōn sōlum hominēs, sed etiam bēstiae animālia sunt. Alia animālia in terrā vīvunt, alia in marī.

Sine animā nēmō potest vīvere. Homō quī animam nōn dūcit vīvere nōn potest. Spīrāre necesse est hominī. Ēsse quoque hominī necesse est, nēmō enim sine cibō vīvere potest. Necesse est cibum habēre. Pecūniām habēre necesse est, nam quī pecūniām nōn habet cibum emere nōn potest. Sine pecūniā cibus emī nōn potest. Necesse nōn est gemmās habēre, nēmō enim gemmās ēsse potest. Gemmae edī nōn possunt; sed quī gemmās suās vēndit pecūniām facere et cibum emere potest. Mercātor quī ḍornāmenta vēndit magnam pecūniām facit. Fēminaē quae pecūniām facere volunt ḍornāmenta sua vēndunt.

Avēs nīdōs faciunt in arboribus; nīdī eārum inter rāmōs et folia arborum sunt. Aquilae in montibus nīdōs

nēmō (< ne- + homō)
= nūllus homō

vīvus -a -um = quī vīvit
(v. est = vīvit)
mortuus -a -um ↔ vīvus

pulmō
-ōnis m

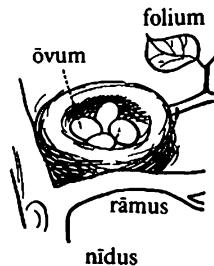
animam dūcere = spīrāre

animal -ālis n, pl -ālia
-ālium

mare -is n, abl -ī

necesse est (+dat)

ēst edunt: ēsse (= edere)
nēmō enim = nam nēmō

facere -it -iunt
parere -it -iunt

vult volunt:
Iūlia vult (= volt)
puerī volunt

capere -it -iunt
imp cape! capite!

canere = cantāre

vōx vōcis f

nōn audent : timent
occultāre ↔ ostendere

faciunt. In nīdīs sunt ūva. Avēs ūva pariunt, ex quibus parvī pullī exeunt. Canis nōn ūva, sed pullōs vīvōs parit. Fēminaē liberōs pariunt. —

Mārcus et Quīntus et Iūlia in hortō sunt. Iūlia pilam III
tenet et cum puerīs pilā lūdere vult, neque iī cum puellā 75
lūdere volunt; puerī enim nīdōs quaerunt in arboribus.

Itaque puella lūdit cum cane suā Margarītā.

Iūlia: “Cape pilam, Margarīta!”

Canis pilam capit et caudam movet. Puella laeta rīdet
et canit. Puerī puellam canere audiunt. 80

Quīntus: “Audī: Iūlia vōcem pulchram habet.”

Mārcus: “Vōx eius nōn pulchra est!”

Canis avem suprā sē volāre videt eamque capere vult,
neque potest. Canis īrātus lātrat: “Baubau!” Eius vōx
pulchra nōn est, canis canere nōn potest! Avēs canere 85
possunt, piscēs nōn possunt: piscēs vōcēs nōn habent.

Cum aquila suprā hortum volat et cibum quaerit,
parvae avēs canere nōn audent, et inter folia arborum sē
occultant. Itaque aquila eās reperīre nōn potest. Neque
avēs neque nīdī avium ab aquilā reperīrī possunt, quod 90
rāmīs et foliīs occultantur.

Mārcus autem nīdum reperit et Quīntum vocat: “Ve-
nī, Quīnte! In hāc arbore nīdus est.” Accurrit Quīntus.

Mārcus: “Age! Ascende in arborem, Quīnte!”

Quīntus in arborem ascendit; iam is suprā Mārcum 95
in arbore est. Mārcus ipse in arborem ascendere nōn
audet!

Mārcus interrogat: "Quot sunt ūva in nīdō?"

Quīntus: "Nūlla ūva, sed quattuor pulli."

100 Nīdus est in parvō rāmō. Rāmus quī nīdum sustinet
nōn crassus, sed tenuis est. Rāmus tenuis Quīntum sus-
tinēre nōn potest, is enim puer crassus est. Ecce rāmus
cum puerō et nīdō et pullīs ad terram cadit!

Mārcus Quīntum ad terram cadere videt. Rīdetne
105 Mārcus? Nōn rīdet. Mārcus enim perterritus est. Iam
Quīntus et pullī quattuor sub arbore iacent. Neque puer
neque pullī sē movent. Pullī mortuī sunt. Quīntusne
mortuus est? Nōn est. Quīntus enim spīrat. Qui spīrat
mortuus esse nōn potest. Sed Mārcus eum spīrare nōn
110 videt, neque enim anima vidērī potest.

Quid facit Mārcus? Mārcus perterritus ad vīllam cur-
rit et magnā vōce clāmat: "Age! Venī, pater!"

Iūlius puerum vocāre audit et exit in hortum. Pater
filium perterritum ad sē accurrere videt eumque inter-
115 rogat: "Quid est, Mārce?"

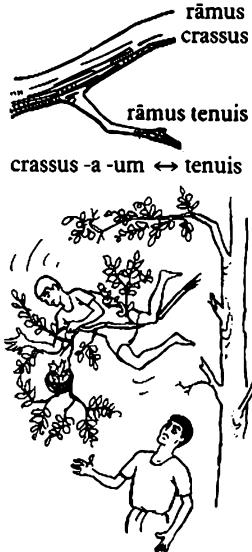
Mārcus: "Quīntus...est...mortuus!"

Iūlius: "Quid? mortuus? Ō dēi bonī!"

Pater, ipse perterritus, cum Mārcō ad Quīntum cur-
rit. Iūlia quoque accurrit cum cane suā. Quīntus oculōs
120 aperit. Iūlius eum oculōs aperīre videt.

Iūlius: "Ecce oculōs aperit: ergō vīvus est."

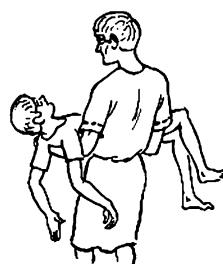
Mārcus et Iūlia Quīntum vīvum esse vident. Puer
autem ambulāre nōn potest, neque enim pedēs eum
sustinēre possunt; ergō necesse est eum portāre.

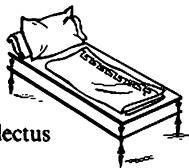

est sunt: esse
neque enim = nōn enim
facere = agere

Mārcus perterritus est

Quīntus à Iūliō portātūr
Aemilia Quīntum à Iūliō
portārī videt

Quīntus in lectō pōnitur
Aemilia Quīntum in lectō
pōnī aspicit

īnfīnitīvus - ī m (inf)

vocāre
vidēre
accurrere
audire

-re

[1] -āre

[2] -ēre

[3] -ere

[4] -īre

esse ēsse

portārī
vidērī
pōnī
audīrī

Quīntus à Iūliō in vīllam portātūr et in lectō pōnitur. 125

Aemilia filium suum à Iūliō portārī videt, et interrogat: "Cūr puer ipse ambulāre nōn potest?"

Iūlius: "Quīntus ambulāre nōn potest, quod nōn est avis neque ālās habet! Quī volāre vult neque potest, ad terrām cadit!" 130

Aemilia Quīntum à Iūliō in lectō pōnī aspicit.

GRAMMATICA LATINA

īnfīnitīvus

[A] Āctīvum.

Iūlius Mārcum nōn vidēre, sed audīre potest. Pater filium 135
vocāre audit, et accurrere videt.

'Vocā|re', 'vidē|re', 'accurr|ere', 'audi|re' īnfīnitīvus est.

īnfīnitīvus: -re.

[1] -āre: cantāre, pulsāre, plōrāre, interrogāre, verberāre, numerāre, salūtāre, imperāre, habitāre, amāre, dēlectāre, portāre, ambulāre, exspectāre, intrāre, ḫrnāre, clāmāre, mōns-trāre, errāre, volāre, natāre, spīrāre; dare; cēt. 140

[2] -ēre: ridēre, vidēre, respondēre, habēre, tacēre, pārēre, timēre, tenēre, iacēre, movēre, cēt.

[3] -ere: pōnere, sūmere, discēdere, carpere, agere, vehere, 145
claudere, vertere, currere, vēndere, emere, cōsistere, ostendere, bibere, petere, dūcere, relinquere, quaerere, vīvere, lūdere, canere, ascendere, cadere; capere, facere, aspicere, accipere, parere; cēt.

[4] -īre: venīre, audīre, dormīre, aperīre, reperiēre; īre (ad-īre, ab-īre, ex-īre); cēt. 150

Mēdus servus esse nōn vult. Nēmō gemmās ēsse potest.

'Esse' quoque et 'ēsse' īnfīnitīvus est.

[A] Passīvum.

Mārcus à Iūliō nōn vidērī, sed audīrī potest. Mārcus Quīn-tum à Iūliō portārī et in lectō pōnī videt. 155

	'Portā n', 'vidē n', 'pōn i', 'audi i' īfīnitīvus passīvī est. Īfīnitīvus passīvī: -rī-i.					-rī-i
[1] -āri: portārī, numerārī, vocārī.						[1] -āri
160 [2] -ērī: vidērī, tenērī.						[2] -ērī
[3] -i: pōnī, emī, edī, claudī.						[3] -i
[4] -īrī: audīrī, reperīrī, aperīrī.						[4] -īrī
Piscēs numerārī nōn possunt. Syra rosam ā Iūliā tenērī videt. Gemmae edī nōn possunt. Magnum ḍostium ā parvā 165 puellā neque aperīrī neque claudī potest.						= Syra Iūliam rosam tenēre videt = parva puella magnum ḍostium neque aperire neque claudere potest
	<i>Dēclīnātiō tercia</i>					
'Avis' (f) et 'piscis' (m) dēclīnāntur ut 'ovis'. Ut 'pāstor' dēclīnātūr 'mercātor' (m).						
'Leō' (m) et 'homō' (m) dēclīnāntur hōc modō:						
170	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.		
<i>Nōm.</i>	leō	leōn ēs	homō	homin ēs		
<i>Acc.</i>	leōn em	leōn ēs	homin em	homin ēs	leō < leōn	
<i>Gen.</i>	leōn is	leōn um	homin is	homin um		
<i>Dat.</i>	leōn i	leōn ibus	homin i	homin ibus		
175 <i>Abl.</i>	leōn e	leōn ibus	homin e	homin ibus		
'Vōx' (f) et 'pēs' (m) dēclīnāntur hōc modō:						
	Sing.	Plūr.	Sing.	Plūr.		
<i>Nōm.</i>	vōx	vōc ēs	pēs	ped ēs		
<i>Acc.</i>	vōc em	vōc ēs	ped em	ped ēs	vōx < vōcs pēs < peds	
180 <i>Gen.</i>	vōc is	vōc um	ped is	ped um		
<i>Dat.</i>	vōc i	vōc ibus	ped i	ped ibus		
<i>Abl.</i>	vōc e	vōc ibus	ped e	ped ibus		
'Flūmen', 'mare', 'animal' (n): vidē cap. XI.						
<i>PENSVM A</i>						
Av- in āer- volant. Pisc- in aquā natant. Iūlia neque vol- neque nat- potest. Homō duōs ped- habet, itaque homō am- bul- potest. Homō mortuuus sē mov- nōn potest. Spīr- neces- se est hominī, nam sine animā nēmō vīv- potest. Cum homō spīrat, anima in pulmōn- intrat et ex pulmōn- exit. Homō						
<i>Vocabula nova:</i>						
asinus leō bēstia homō fera avis piscis aquila						

āēr
 āla
 pēs
 cauda
 petasus
 deus
 mercātor
 nūntius
 mare
 flūmen
 anima
 pulmō
 animal
 nīdus
 rāmus
 folium
 ūvum
 pullus
 pila
 vōx
 lectus
 ferus
 vivus
 mortuuſ
 crassus
 tenuis
 perterritus
 capere
 volāre
 natāre
 movēre
 facere
 vīvere
 spīrare
 parere
 lūdere
 canere
 audēre
 occultāre
 ascendere
 sustinēre
 cadere
 potest possunt
 vult volunt
 necesse est
 nēmō
 cum
 quod
 enim
 ergō
 īfinītūvus

quī spīrat mortuuſ es— nōn potest. Homin— deōs vid— nōn possunt. Deī ab homin— vid— nōn possunt. Nēmō piscēs numer— potest. Piscēs numer— nōn possunt. Sine pecūniā cibus em— nōn potest.

Puerī Iūliam can— audiunt. Mārcus Quīntum ad terram cad— videt. Iūlius Mārcum clām— audit. Aemilia saccum ā Iūliō in mēnsā pōn— et aper— videt.

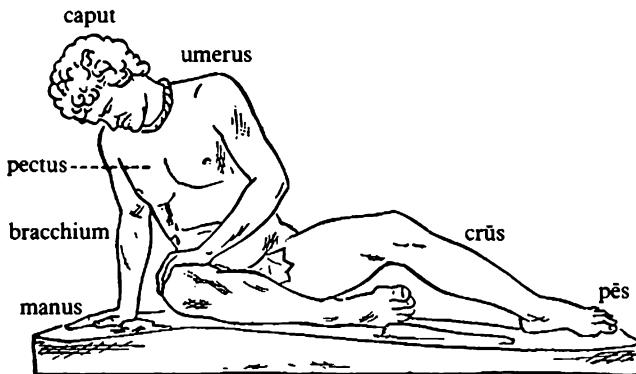
PENSVM B

Leō et aquila — sunt. Virī et fēminaē — sunt. Mercurius nōn homō, sed — est. In aquā sunt —. In āere sunt —. Quid agunt piscēs et avēs? Piscēs in aquā —, avēs in āere —. Avis duās — habet, itaque avis volāre —. Avis quae volat ālās —. Cum homō ambulat, — moventur. Cum homō —, anima in — intrat. Homō quī spīrat — est, quī nōn spīrat — est. Nam sine animā — vīvere potest. Spīrare hominī — est.

Iūlia — [= cantat]. Iūlia — pulchram habet. Puerī — quaerunt. Nīdī sunt inter — et folia arborum. In nīdīs avium sunt — aut pullī. Avēs nōn pullōs vīvōs, sed ūva —. Quīntus in arborem — et IV — videt in nīdō. Rāmus quī nīdum — tenuis est. Rāmus tenuis puerum — sustinēre nōn potest: Quīntus ad terram —. Mārcus eum cadere videt et — est.

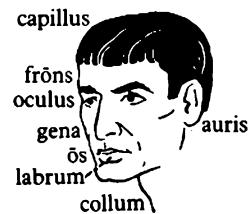
PENSVM C

Num Neptūnus homō est?
 Quis est Mercurius?
 Quid agunt mercātōrēs?
 Num necesse est margarītās habēre?
 Quid est ūceanus Atlanticus?
 Cūr aquila ā parvīs avibus timētur?
 Ubi sunt nīdī avium?
 Quid est in nīdīs?
 Quae bēstiae ūva pariunt?
 Quid agunt puerī in hortō?
 Cūr rāmus Quīntum sustinēre nōn potest?

CORPVS HVMANVM

- 1 Corpus hūmānum quattuor membra habet: duo bracchia et duo crūra. Bracchium membrum est et crūs membrum est. In bracciō est manus, in crūre pēs. Duae manūs et duo pedēs in corpore hūmānō sunt.
- 5 In corpore ūnum caput est, nōn duo capita. In capite sunt oculī et aurēs, nāsus et ōs. Super caput capillus est. Capillus virōrum nōn tam longus est quam fēminārum. Suprā oculōs frōns est. Īfrā oculōs genae sunt. Post frontem est cerebrum. Quī cerebrum parvum habet
- 10 stultus est. Ōs est inter duo labra. In ōre lingua et dentēs īnsunt. Dentēs sunt albī ut margarītae. Lingua et labra rubra sunt ut rosae.
- Hominēs oculīs vident et auribus audiunt. Homō quī oculōs bonōs habet bene videt, quī oculōs malōs habet
- 15 male videt. Quī aurēs bonās habet bene audit, quī aurēs malās habet male audit. Syra male audit, ea enim aurēs malās habet.

hūmānus -a -um < homō
corpus -oris *n*, pl -ora
-orum
crūs crūris *n*, pl crūra
-rum
ūna manus, duae manūs

caput -itis *n*, pl capita
-itum
ōs ōris *n*, pl ōra -um
super prp + acc ↔ sub

frōns -ontis /
īfrā prp + acc ↔ suprā

stultus -a -um

ruber -bra -brum

bene ↔ male

pectus -oris *n*cor cordis *n*sanguis -inis *m*

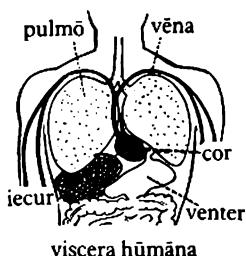
fluere

color -oris *m*iecur -oris *n*venter -tris *m*viscera -um *n pl*

cibum sūmere = ēsse

sānus -a -um ↔ aeger
-gra -grum

sānare = sānum facere

pōculum aquae = pōculum cum aquā
modo = tantum, sōlum

Caput est super collum. Sub collō est pectus. In pectorē cor et pulmōnēs sunt. In corde est sanguis, qui per vēnās ad cor fluit. Color sanguinis est ruber. Īfrā pulmōnēs est iecur et venter. In ventre cibus est. Cor, pulmōnēs, iecur, venter sunt viscera hūmāna.

Homō qui ventrem malum habet cibum sūmere nōn potest, neque is sānus, sed aeger est. Homō sānus ventrem bonum, pulmōnēs bonōs, cor bonum habet.

20

25

Medicus ad hominem aegrū venit eumque sānum facit. Medicus est vir qui hominēs aegrōs sānat, sed multī aegrī ā medicō sānārī nōn possunt.

Estne sānus Quīntus? Nōn est: pēs eius aeger est. Puer super lectum iacet. Aemilia et Syra apud puerum aegrū sunt. Māter apud eum sedet manumque eius tenet. Syra nōn sedet, sed apud lectum stat. Quīntus iacet. Aemilia sedet. Syra stat.

Aemilia: "Ecce mālum, Quīnte."

Aemilia puerō aegrō mālum rubrum dat, neque is mālum ēsse potest. Māter eī pōculum aquae dat.

Aemilia: "Bibe aquam modo!"

	Māter caput Quīntī sustinet, dum puer aquam bibit. Aemilia: "Iam dormī, Quīnte! Dormī bene!"	
40	Māter manum pōnit in fronte filiī: frontem eius tangit. Quīntus oculōs claudit atque dormit.	tangere atque = et
II	Iūlius, quī cum Syrō servō in ātriō est, imperat: "I ad oppidum, Syre, atque medicum arcessere!"	
45	Medicus Tūsculī habitat. Iūlius servum suum Tūsculum īre iubet atque medicum arcessere. Syrus equum ascendit, ad oppidum it, medicum arcessit. Servus cum medicō ad villam revenit.	iubēre = imperāre equum ascendere = in equum ascendere re-venire = rūrsus venire aegrōtāre = aeger esse
	Medicus interrogat: "Quis aegrōtat?"	
50	Iūlius: "Meus Quīntus filius aegrōtat; ambulāre nōn potest."	
	Medicus: "Cūr ambulāre nōn potest?"	
55	Iūlius: "Quia pēs eius aeger est. Puer stultus est, medice: nīdum in arbore reperit, arborem ascendit, dē arbore cadit! Itaque pedem aegrum habet nec ambulāre potest. Nec modo pede, sed etiam capite aeger est."	dē p̄p + abl = ab [↓] nec = neque pede aeger est = pedem aegrum habet
	Iūlius medicum ad cubiculum Quīntī dūcit. Medicus cubiculum intrat, ad lectum adit atque puerum aspicit. Quīntus quiētus super lectum iacet nec oculōs aperit. Medicus puerum dormīre videt.	cubiculum intrāre = in cubiculum intrāre quiētus -a -um = quī sē nōn movet
60	Medicus dīcit: "Puer dormit."	dicere
	Syra, quae male audit, id quod medicus dīcit audīre nōn potest; itaque interrogat: "Quid dīcit medicus?"	id quod medicus dīcit = verba medici
	Aemilia (in aurem Syrae): "Medicus 'puerum dormīre' dīcit."	

ad-esse

verbum facere = verbum
dīcere

spectāre = aspicere

ap-pōnere < ad-pōnere
sentire

Quīntus oculōs aperit atque medicum adesse videt. 65

Puer, quī medicum timet, nūllum verbum facere audet.

Medicus: “Ōs aperī, puer! Lingua ostende!”

Syra: “Quid dīcit medicus?”

Aemilia: “Medicus Quīntum ōs aperīre atque linguam ostendere iubet.” 70

Quīntus ōs aperit atque medicō linguam ostendit.

Medicus linguam eius rubram esse videt.

Medicus: “Lingua eius rubra est.”

Syra: “Quid dīcit?”

Aemilia: “Dīcit ‘linguam eius rubram esse’.” 75

Medicus etiam dentēs Quīntī spectat et inter dentēs albōs ūnum nigrum videt. Nōn sānus est dēns quī colōrem nigrum habet.

Medicus: “Puer dentem aegrūm habet.”

Quīntus: “Sed dēns nōn dolet; ergō dēns aeger nōn est. Pēs dolet — et caput.” 80

Syra: “Quid dīcunt?”

Aemilia: “Medicus dīcit ‘Quīntum dentem aegrūm habēre’, et Quīntus dīcit ‘pedem et caput dolēre, nōn dentem’.” 85

Iūlius: “Nōn dentem, sed pedem modo sānā, medice!”

Medicus pedem Quīntī spectat atque digitum ad pedem appōnit: medicus pedem eius tangit. Puer digitum medici in pede suō sentit. 90

Quīntus: “Ei, ei! Pēs dolet!”

III Medicus (ad Iūlum): “Tenē bracchium puerī!” (ad Aemiliam:) “Tenē pōculum sub bracchiō!” (ad Quīntum:) “Claude oculōs, puer!” Medicus Quīntum oculōs 95 claudere iubet, quod puer cultrum medicī timet.

Ecce medicus cultrum ad bracchium puerī appōnit. Perterritus Quīntus cultrum medicī sentit in bracchiō, nec oculōs aperīre audet. Capillī horrent. Cor palpitat. Medicus vēnam aperit. Ruber sanguis dē bracchiō in 100 pōculum fluit. Quīntus sanguinem dē bracchiō fluere sentit atque horret. Frōns et genae albae sunt ut lilia...

Medicus puerum oculōs aperīre iubet: “Aperī oculōs, puer!” neque Quīntus oculōs aperit. Puer quiētus super lectum iacet ut mortuus.

105 Syra: “Cūr Quīntus oculōs nōn aperit? — Ō deī bonī! Puer mortuus est!”

Quīntus autem spīrat, ergō mortuus nōn est. Sed Syra eum mortuum esse putat, quod eum spīrāre nōn audit. Iūlius et Aemilia filium suum quiētum spectant 110 — atque tacent.

Medicus manum super pectus puerī impōnit eumque spīrāre et cor eius palpitāre sentit.

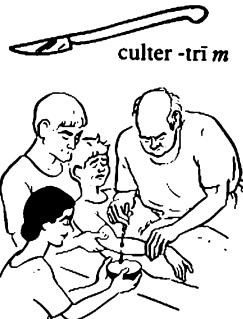
Medicus: “Puer spīrat et cor eius palpitat.”

Aemilia gaudet quod filius vīvit.

115 Syra: “Quid dīcit medicus?”

Aemilia: “Medicus dīcit ‘Quīntum spīrāre et cor eius palpitāre.’ Ergō Quīntus vīvit.”

Syra Quīntum vīvere gaudet = Syra gaudet quod Quīntus vīvit

culter -trī m
horrē: capilli horrent
= capilli stant

horrē = perterritus
esse

gaudēre = laetus esse

Syra Quīntum vīvere gaudet = Syra gaudet quod Quīntus vīvit

dē-tergēre	Aemilia sanguinem dē bracchiō filii dēterget. Iam puer oculōs aperit.	120
	Quīntus: “Ei! Dolet bracchium!”	
	Māter filium vīvum esse videt et audit.	
	Aemilia imperat: “Aquam arcesse, Syra!” neque ancilla verba dominae audit.	
	Iūlius: “Domina tē aquam arcessere iubet, Syra!”	125
	Syra abit, atque revenit cum aliō pōculō aquae plēnō.	
	Aemilia pōculum tenet, dum Quīntus bibit.	
	Medicus: “Iam necesse est puerum dormīre.”	
horrēre = timēre	Exit medicus. Quīntus, quī medicum horret, eum abesse gaudet.	130
ab-esse		
noster -tra -trum = meus et tuus	Iūlius: “Iam fīlius noster nōn modo pede, sed etiam bracchiō aeger est.”	
est potest sunt possunt esse posse (<i>inf</i>)	Aemilia: “Ille medicus crassus filium nostrum sānāre nōn potest.” Aemilia nōn putat medicum puerum aegrum sānāre posse.	135
	Syra: “Stultus est medicus! Neque cor neque cerebrum habet!”	
	Syra ‘medicum stultum esse’ dīcit. Iūlius et Aemilia eum stultum esse putant, nōn dīcunt.	
GRAMMATICA LATINA		140
<i>Dēclinatiō tertia</i>		
[A/B] Masculīnum et fēminīnum.		
Vocābula masculīna: pāstor, mercātor, clāmor, timor, color, sōl, āer, venter, leō, pulmō, homō, pēs, sanguis; pānis, collis, piscis, mōns, dēns, cēt.		145

Vocabula feminina: ovis, vallis, avis, auris, nūbēs, frōns; arbor, vōx, praepositiō, dēclinatiō, cēt.

[C] Neutrūm.

Vocabula neutra: flūmen, ōs, crūs, corpus, pectus, iecur, 150 caput, cor; viscera (*pl*); mare, animal, cēt.

Plūralis: -a. Accūsātīvus = nōminātīvus.

'Corpus' et 'flūmen' dēclinantur hōc modō:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
	<i>Nōm.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-
155	<i>Acc.</i>	corpus	corpor a	flūmen	flūmin a	-a
	<i>Gen.</i>	corpor is	corpor um	flūmin is	flūmin um	-is
	<i>Dat.</i>	corpor i	corpor ibus	flūmin i	flūmin ibus	-i
	<i>Abl.</i>	corpor e	corpor ibus	flūmin e	flūmin ibus	-e

Ut 'corpus' dēclinantur: pectus -or|is, ōs ōr|is, crūs crūr|is,

160 iecur -or|is (cor cord|is, caput -it|is); plūralis: viscer|a -um.

'Mare' et 'animal' hōc modō dēclinantur:

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>		
	<i>Nōm.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-el-
	<i>Acc.</i>	mar e	mar ia	animal	animāl ia	-el-
165	<i>Gen.</i>	mar is	mar um	animāl is	animāl ium	-is
	<i>Dat.</i>	mar i	mar ibus	animāl i	animāl ibus	-i
	<i>Abl.</i>	mar i	mar ibus	animāl i	animāl ibus	-i

Accūsātīvus cum īfīnītīvō

Iūlia dormit. Syra Iūliam dormīre videt.

170 Syra: "Iūlia dormit." Syra 'Iūliam dormīre' dīcit.

'Iūliam dormīre' est accūsātīvus cum īfīnītīvō. Accūsātīvus cum īfīnītīvō pōnitur apud multa verba:

[1] *vidēre, audīre, sentīre*: Puer medicum adesse videt. Puerī Iūliam canere audiunt. Medicus puerum spīrāre sentit.

175 [2] *iubēre*: Dominus servum discēdere iubet.

[3] *dīcere*: Quīntus 'pedem dolēre' dīcit.

[4] *putāre*: Syra Quintum mortuum esse putat.

[5] *gaudēre*: Aemilia filium vīvere gaudet.

[6] *necessē esse*: Puerum dormīre necessē est.

neutrūm: acc. = nōm.

Iūlia dormit
Iūliam dormīre

Vocabula nova:
corpus
membrum
bracchium
crūs
manus
caput
auris

ōs
 capillus
 frōns
 gena
 cerebrum
 labrum
 lingua
 pectus
 cor
 sanguis
 vēna
 color
 iecur
 venter
 viscera
 medicus
 pōculum
 culter
 hūmānus
 stultus
 ruber
 sānus
 aeger
 noster
 bene
 male
 fluere
 sānare
 sedēre
 stāre
 tangere
 arcessere
 iubēre
 revenire
 aegrōtāre
 dīcere
 spectāre
 dolēre
 appōnere
 sentīre
 horrēre
 palpitāre
 putāre
 gaudēre
 détergēre
 posse
 modo
 super
 īfrā
 dē
 atque
 nec

PENSVM A

Membra corpor- hūmānī sunt duo bracchia et duo crūr-. In corpor- hūmānō ūn- caput est, nōn duo capit-. In capit- sunt duae aur- et ūn- ōs. In ūr- sunt dent-. In pector- ūncor et duo pulmōn- sunt.

Medicus Quint- super lectum iac- videt; medicus puer- dorm- videt. Medicus: “Quint- dorm-.” Medicus ‘Quint- dorm-’ dīcit. Medicus puer- linguam ostend- iubet, et ‘lin- gu- eius rubr- es-’ dīcit. Puer dīcit ‘ped- et caput dol-.’ Medicus Aemili- pōculum ten- iubet. Syra Quint- spīr- nōn audit, itaque Syra e- mortu- es- putat. Sed Quint- vīv-. Māter fili- vīv- gaudet. Necessē est puer- aegr- dorm-.

PENSVM B

— hūmānum habet quattuor —: duo — et duo —. In braciīs duae — sunt, in crūribus duo —. Super collum est —. In capite sunt duo oculī, duae —, ūnus nāsus, ūnum —. In ūre sunt dentēs et —. Sub collō est —. In pectore sunt pulmōnēs et —. In corde et in vēnīs — est. Sanguis per — ad cor —.

Aemilia apud lectum Quintī —, Syra apud lectum —. Quintus nōn —, sed aeger est. Syrus medicum ex oppidō —. Medicus digitum ad pedem puerī —: medicus pedem eius —. Quintus, quī digitum medicī in pede —: “Ei! Pēs —!”

PENSVM C

Quae sunt membra corporis hūmānī?

Ubi est cerebrum?

Quid est in pectore?

Ubi est venter?

Cūr Quintus cibum sūmere nōn potest?

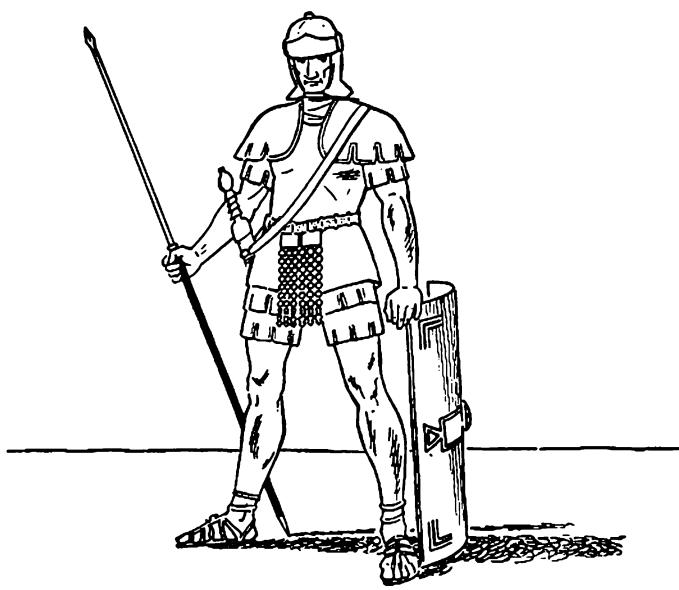
Estne Quintus sōlus in cubiculō suō?

Unde medicus arcessitur?

Quid videt medicus in ūre Quintī?

Quid Quintus in braciō sentit?

Cūr Syra Quintum mortuum esse putat?

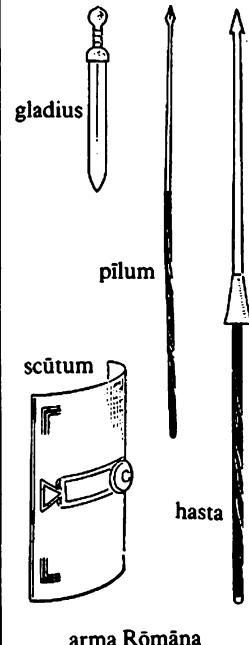

MILES ROMANVS

1 Quīntus est frāter Mārcī. Iūlia soror eius est. Mārcus et
Quīntus frātrēs Iūliae sunt. Mārcus patrem et mātrem,
frātrem et sorōrem habet. Nōmen patris est ‘Iūlius’,
mātris ‘Aemilia’; ‘Quīntus’ est nōmen frātris, ‘Iūlia’ so-
5 rōris.

Mārcō ūna soror est. Iūliae duo frātrēs sunt. Nōmina
frātrum sunt ‘Mārcus’ et ‘Quīntus’. Patri et mātri ūna
filia et duo filii sunt.

Mātri ‘Aemilia’ nōmen est. Quod nōmen est patri? Ei
10 nōmen est ‘Lūcius Iūlius Balbus’. Virō Rōmānō tria
nōmina sunt. ‘Lūcius’ est praenōmen, id est nōmen pri-
mum; ‘Balbus’ cognōmen est. Filiis nōmina sunt ‘Mārcus
Iūlius Balbus’ et ‘Quīntus Iūlius Balbus’. ‘Mārcus’

arma Rōmāna

frāter -tris *m*
soror -ōris *f*
pater -tris *m*
māter -tris *f*
nōmen -inis *n*

Mārcō (*dat*) ūna soror est
= Mārcus ūnam sorō-
rem habet

prae-nōmen -inis *n*
cognōmen -inis *n*

praenōmina Latīna:

A.	= Aulus
C.	= Gāius
D.	= Decimus
L.	= Lūcius
M.	= Mārcus
P.	= Pūblius
Q.	= Quīntus
Sex.	= Sextus
T.	= Titus

avunculus -ī m = frāter
mātris
trīstis ↔ laetus

vester -tra -trum (= tuus
et tuus)

mīles -itis m

fert = portat
fert ferunt
armātus -a -um = quī
arma fert

pugnus -ī m

et ‘Quīntus’ praenōmina sunt filiōrum. Alia praenōmina Latīna sunt ‘Aulus’, ‘Decimus’, ‘Gāius’, ‘Pūblius’, 15 ‘Sextus’, ‘Titus’.

Aemiliae est ūnus frāter, cui ‘Aemilius’ nōmen est (praenōmen ‘Pūblius’, cognōmen ‘Paulus’). Frāter Aemiliae est avunculus līberōrum. Aemilius autem procul ā sorore suā abest. Itaque trīstis est Aemilia, quae frātrem suum amat. 20

Mārcus et Iūlia mātrem suam trīstem in hortum exīre vident et patrem interrogant: “Cūr māter nostra trīstis est?”

Iūlius: “Māter vestra trīstis est, quod Aemilius procul ab eā abest. Aemilius avunculus vester est, id est frāter mātris. Māter trīstis est, quod frātrem suum vidēre nōn potest.” 25

Mārcus: “Ubi est avunculus noster?”

Iūlius: “Avunculus vester est in Germāniā. Aemilius 30 mīles est. In Germāniā multī sunt mīlitēs Rōmānī.”

Iūlia: “Quid est mīles?”

Iūlius: “Mīles est vir quī scūtum et gladium et pīlum fert. Scūtum et gladius et pīlum sunt arma mīlitis Rōmānī. Mīles est vir armātus.” 35

Iūlia: “Quid agunt mīlitēs Rōmānī in Germāniā?” II

Iūlius: “Mīlitēs nostri in Germāniā pugnant.”

Iūlia: “Meī quoque frātrēs pugnant.”

Iūlius: “Puerī pugnīs, nōn armīs pugnant. Mīlitēs pugnant gladiīs, pīlis, hastīs.” 40

Mārcus: "Num Aemilius et hastam et pīlum fert?"

Iūlius: "Aemilius pīlum tantum fert, is enim pedes est, nōn eques. Eques est mīles quī ex equō pugnat; quī pedibus pugnat pedes est. Equitēs hastās, peditēs pīla ferunt. Pīlum nōn tam longum est quam hasta, neque gladius peditis tam longus est quam gladius equitis. Pilum Aemiliī sex pedēs longum est."

Mārcus: "Quam longus est gladius eius?"

Iūlius: "Duōs pedēs longus est."

50 Mārcus: "Duōs pedēs tantum? Cūr tam brevis est gladius?"

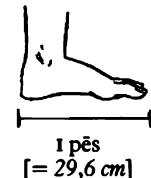
Iūlius: "Quod gladius brevis nōn tam gravis est quam gladius longus. Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Pedes, quī pedibus it multaque alia arma fert, gladium longum et gravem ferre nōn potest; itaque gladius eius brevis et levis est — brevior et levior quam is quī ab equite fertur. Etiam gladii quī ā Germānīs feruntur longiōrēs et graviōrēs sunt quam Rōmānōrum ac pīla eōrum longiōra et graviōra quam nostra sunt."

60 Iūlia: "Quī sunt Germānī?"

Iūlius: "Germānī sunt hominēs barbarī quī Germāniām incolunt. Germānia est magna terra nōn procul ā Galliā; Gallia autem prōvincia Rōmāna est, ut Hispānia, Syria, Aegyptus. Prōvincia est pars imperiū Rōmānī, ut 65 membrum pars corporis est; Rōma enim caput imperiū est, prōvinciae membra sunt. Germānia nōn est prōvincia Rōmāna. Flūmen Rhēnus Germāniām ā Galliā prō-

pedes -itis *m*

eques -itis *m*

brevis ↔ longus

gladius brevis nōn tam
gravis est quam gladius
longus
ferre (*inf*) = portāre

levis ↔ gravis

fertur feruntur
Germānī -ōrum *m pl*

ac = atque
atque ante a,e,i,o,u,h
ac/atque ante ceteras
litteras

barbarus -a -um = nec
Rōmānus nec Graecus
incolere: terram i. =
in terrā habitāre

pars (< parts) partis *f*

dividere

patria -ae f: p. nostra
= terra/oppidum pa-
trum nostrorum

contrā *ppr+acc*pārēre/imperāre + *dat*

hostis -is m ↔ amicus
bellum -i n

op-pugnāre = pugnāre
contrā

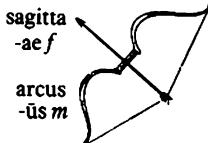
exercitus -ūs m:
sing nōm exercitus
acc exercitūm
gen exercitūs
dat exercituī
abl exercitū

dux ducis m
metuere = timere

plūr nōm exercitūs
acc exercitūs
gen exercituum
dat exercitibus
abl exercitibus

Hispāni -ōrum m pl
Gallī -ōrum m pl

militāre = miles esse

castra -ōrum n pl (vocā-
bulum plūrāle tantum)

vinciā dīvidit. Rhēnus ac Dānuvius flūmina, quae Germāniā ab imperiō Rōmānō dīvidunt, finēs imperiī nostrī sunt. Germānia est patria Germānōrum, ut Rōma 70 nostra patria est."

Iūlia: "Cūr mīlitēs Rōmānī contrā Germānōs pugnant? Suntne Germānī hominēs improbī?"

Iūlius: "Mīlitēs nostrī contrā Germānōs pugnant, quod Germānī amīci Rōmānōrum nōn sunt nec Rōmā- 75 nīs pārent. Germānī hostēs Rōmānōrum sunt, ac bellum est inter Germānōs et Rōmānōs. Germānī exercitū nostrum oppugnant."

Iūlia: "Quid est 'exercitus'?"

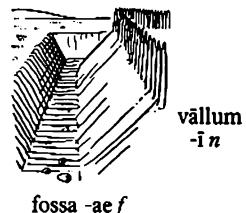
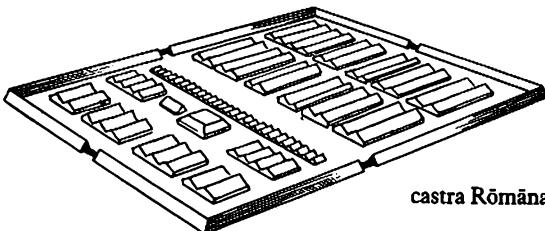
Iūlius: "Exercitus est magnus numerus mīlitum quī 80 contrā hostēs dūcitur. Quī exercitū dūcit dux exercitūs est. Dux exercituī imperat, exercitus ducī suō pāret, nam dux ab exercitū metuitur.

"In Germāniā et in Britanniā sunt magni exercitūs Rōmānī quī contrā exercitūs hostium pugnant. Mīlitēs 85 et ducēs exercitūm Rōmānōrum ab hostibus metuuntur. In Hispāniā et in Galliā nōn multī sunt mīlitēs Rōmānī, nam Hispāni et Galli, quī eās prōvinciās incolunt, iam exercitibus nostrīs pārent. In exercitibus Rō- mānīs etiam Hispāni et Galli multī mīlitant, quī et alia 90 arma et arcū sagittāsque ferunt."

Iūlia: "Ubi habitat Aemilius?"

III

Iūlius: "Aemilius in castrīs habitat mīlle passūs ā fīne imperiī. Castra sunt mīlitūm oppidūm."

95 Mārcus: "Quam longus est passus?"

Iūlius: "Ūnus passus est quīnque pedēs, ergō mille passūs sunt quīnque mīlia pedum. In castrīs Aemiliī sex mīlia mīlitum habitant. Nūllae fēminaē aut puerī illīc habitant, nec enim fēminaē puerīque mīlitare possunt.

100 Circum castra fossa et vallum longum et altum est."

Mārcus: "Quam altum est vallum castrōrum."

Iūlius: "Prope decem pedēs altum est, et duo mīlia passuum longum. Quattuor portae per vallum in castra dūcunt. Inter duās portās est via lāta, quae castra in 105 duās partēs dīvidit; ea via centum pedēs lāta est.

"In bellō portae castrōrum clauduntur. Cum exercitus Germānōrum castra oppugnat, Rōmānī castra dēfendunt: vallum ascendunt ac pīla in Germānōs iaciunt. Illī autem nec pīla in castra iacere possunt, quod fossa 110 nimis lāta et vallum nimis altum est, nec vallum ascēdere, quod Rōmānī pīlīs et gladiīs vallum dēfendunt. Hostēs castra nostra expugnāre nōn possunt.

"Ecce portae aperiuntur atque equitātus noster in hostēs impetum facit. Barbarī perterriti, qui im- 115 petum equitātūs sustinēre nōn possunt, arma ad terram iaciunt atque in magnās silvās fugiunt.

passus -ūs m: I passus
= v pedēs [1,48 m]

mīlia -ium n pl (+ gen pl):
mīlle (M) hominēs; duo
mīlia (MM/II) hominūm
puerī = pueri et puellae

altus -a -um

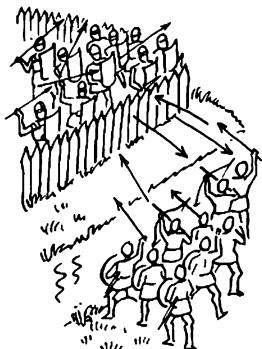
lātus -a -um

in bellō = cum bellum
est
dēfendere ↔ oppugnāre

iacere -it -iunt
in (+ acc) = contrā

ex-pugnāre
equitātus -ūs m = equi-
tum numerus (pars
exercitūs)
impetus -ūs m: impetum
facere in hostem =
hostem armis petere,
oppugnāre
fugere -it -iunt

metus -ūs m = timor

impetus hostium

“Miles Rōmānus, quī hostem armātum accurrere videt, nōn ab eō fugit, sed armīs sē dēfendit. Mīlitēs Rōmānī fortēs sunt. Miles fortis hostem nōn metuit, sed sine metū impetum in hostem facit. Aemilius, avunculus vester, miles fortis est.

“Circum imperium Rōmānum multī sunt hostēs. Castra et oppida nostra ab hostibus oppugnantur neque expugnantur, nam mīlitēs nostrī prōvinciās ac patriam nostrā ā Germānīs et ab aliīs hostibus dēfendunt.” 125

Mārcus: “Etiam Germānī suam patriam dēfendunt.”
Iūlius: “Sed patria nostra pulchrior est quam illōrum!
Atque Germānī hominēs barbarī sunt.”

Mārcus: “Nōnne fortēs sunt Germānī?”

Iūlius: “Fortēs sunt illī, sed Rōmānī fortiōrēs sunt, 130 nec arma Germānōrum tam bona sunt quam nostra. Scūtum eōrum nimis parvum est, pīlum nimis longum et grave; nec enim pīlum tam grave procul iacī potest. Itaque pīlum nostrum breve et leve est — brevius et levius quam pīlum Germānōrum. Mīlitēs Rōmānī bene 135 pugnant, quod pīla eōrum brevia et levia sunt, nōn longa et gravia ut Germānōrum. Patria nostra bonīs armīs dēfenditur. Nūllus hostis Rōmam expugnāre potest.”

Mārcus: “Cūr Rōmānī Germāniām nōn expugnant?”

Iūlius: “Germānia nōn sōlum armīs dēfenditur, sed 140 etiam altīs montibus, magnīs silvīs atque lātīs et altīs flūminibus.”

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō quārtā

- 145 ‘Exercitus’ (m) dēclīnātur hōc modō (vidē exempla in versibus 80–89 huius capitulī):

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Nōminātīvus</i>	exercit us	exercit ūs
<i>Accūsātīvus</i>	exercit um	exercit ūs
150 <i>Genetīvus</i>	exercit ūs	exercit uum
<i>Datīvus</i>	exercit ūi	exercit ibus
<i>Ablātīvus</i>	exercit ū	exercit ibus

Ut ‘exercitus’ dēclīnāntur masculīna: arcus, passus, equitātus, impetus, metus, versus, cēt.; fēminīnum: manus.

versus -ūs m: cap. XII
142 versūs habet

- 155 *Adiectīvum*

[I/II] Dēclīnātiō prīma et secunda.

Mōns altus. Arbor alta. Vāllum altum.

- ‘Alt|us -a -um’ est adiectīvum prīmae et secundae dēclīnātiōnis. Masculīnum ‘altus’ dēclīnātur ut ‘servus’, fēminīnum ‘alta’ ut ‘fēmina’, neutrum ‘altum’ ut ‘oppidum’.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>							
	Masc.	Fēm.	Neutr.	Masc.	Fēm.	Neutr.			
<i>Nōm.</i>	alt us	alt a	alt um	alt i	alt ae	alt a	-us	-a	-um
<i>Acc.</i>	alt um	alt am	alt um	alt ōs	alt ās	alt a	-um	-am	-um
165 <i>Gen.</i>	alt i	alt ae	alt i	alt ōrum	alt ārum	alt ōrum	-i	-ae	-i
<i>Dat.</i>	alt ō	alt ae	alt ō	alt īs	alt īs	alt īs	-ō	-ae	-ō
<i>Abl.</i>	alt ō	alt ā	alt ō	alt īs	alt īs	alt īs	-ō	-ā	-ō

- Hōc modō dēclīnāntur haec adiectīva: albus, bonus, fēsus, foedus, irātus, laetus, lātus, longus, magnus, malus, meus, novus, plēnus, prīmus, sānus, tuus, cēt.; (-er -ra -rum:) pulcher, aeger, niger, ruber, noster, vester, cēt.

[III] Dēclīnātiō tertia.

Gladius brevis. Via brevis. Pīlum breve.

- ‘Brevis -e’ est adiectīvum tertiae dēclīnātiōnis. Masculīnum et fēminīnum ‘brevis’ dēclīnātur ut ‘ovis’ (sed abl. sing. -ī), neutrum ‘breve’ ut ‘mare’.

ad-iectīvum -ī n (adi)

altus
alta
altum

-us	-a	-um
-um	-am	-um
-i	-ae	-i
-ō	-ae	-ō
-ō	-ā	-ō
-ī	-ae	-a
-ōs	-ās	-a
-ōrum	-ārum	-ōrum
-īs	-īs	-īs
-īs	-īs	-īs

-er -ra -rum

brevis
breve

dēcl. III: fēm. = masc.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>																																																													
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>																																																											
-is -e -ēs -ia	<i>Nōm.</i> brev is	brev e	brev ēs	brev ia																																																											
-em -e -ēs -ia	<i>Acc.</i> brev em	brev e	brev ēs	brev ia																																																											
-is -is -ium -ium	<i>Gen.</i> brev is	brev is	brev ium	brev ium																																																											
-ī -ī -ibus -ibus	<i>Dat.</i> brev i	brev i	brev ibus	brev ibus																																																											
-ī -ī -ibus -ibus	<i>Abl.</i> brev i	brev i	brev ibus	brev ibus																																																											
		Hōc modō dēclīnāntur haec adiectīva: brevis, fortis, gravis, levis, tenuis, trīstis, cēt.	180																																																												
		Exempla:	185																																																												
<p>Pedes fortis Rōmānus gladium brevem et levem, scūtum magnum et grave fert; eques hastam fert longam et gravem. Peditī fortī Rōmānō est gladius brevis et levis, scūtum magnum et grave; equitī hasta longa et gravis est. Pedes gladiō brevī et levī, scūtō magnō et gravī armātus est; eques hastā longā et gravī pugnat.</p>																																																															
<p>Peditēs fortēs Rōmānī gladiōs brevēs et levēs, scūta magna et gravia ferunt; equitēs hastās ferunt longās et gravēs. Peditib⁹s fortib⁹s Rōmānīs sunt gladiī brevēs et levēs, scūta magna et gravia; equitib⁹s hastae longae et gravēs sunt. Peditēs gladiīs brevib⁹s et levib⁹s, scūtīs magnīs et gravib⁹s armātī sunt; equitēs hastīs longīs et gravib⁹s pugnant.</p>																																																															
comparātīvus (<i>comp</i>)	<i>Comparātīvus</i>																																																														
altior	Hic mūrus <i>altior</i> est quam ille.																																																														
altius	Hoc vällum <i>altius</i> est quam illud.																																																														
'Altior -iūs' comparātīvus est. Comparātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis tertiae:																																																															
<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th><i>Singulāris:</i></th> <th><i>Plūrālis:</i></th> <th></th> </tr> <tr> <th></th> <th><i>Masc./Fēm.</i></th> <th><i>Neutr.</i></th> <th><i>Masc./Fēm.</i></th> <th><i>Neutr.</i></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>-iōr -iūs</td><td><i>Nōm.</i> altior</td><td>altius</td><td>altiōr ēs</td><td>altiōr a</td></tr> <tr> <td>-iōrem -iūs</td><td><i>Acc.</i> altiōr em</td><td>altius</td><td>altiōr ēs</td><td>altiōr a</td></tr> <tr> <td>-iōris -iōris</td><td><i>Gen.</i> altiōr is</td><td>altiōr is</td><td>altiōr um</td><td>altiōr um</td></tr> <tr> <td>-iōri -iōri</td><td><i>Dat.</i> altiōr i</td><td>altiōr i</td><td>altiōr ibus</td><td>altiōr ibus</td></tr> <tr> <td>-iōre -iōre</td><td><i>Abl.</i> altiōr e</td><td>altiōr e</td><td>altiōr ibus</td><td>altiōr ibus</td></tr> <tr> <td>-iōrēs -iōra</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>-iōrēs -iōra</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>-iōrum -iōrum</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>-iōrib⁹s -iōrib⁹s</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> <tr> <td>-iōrib⁹s -iōrib⁹s</td><td></td><td></td><td></td><td></td></tr> </tbody> </table>						<i>Singulāris:</i>	<i>Plūrālis:</i>			<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	-iōr -iūs	<i>Nōm.</i> altior	altius	altiōr ēs	altiōr a	-iōrem -iūs	<i>Acc.</i> altiōr em	altius	altiōr ēs	altiōr a	-iōris -iōris	<i>Gen.</i> altiōr is	altiōr is	altiōr um	altiōr um	-iōri -iōri	<i>Dat.</i> altiōr i	altiōr i	altiōr ibus	altiōr ibus	-iōre -iōre	<i>Abl.</i> altiōr e	altiōr e	altiōr ibus	altiōr ibus	-iōrēs -iōra					-iōrēs -iōra					-iōrum -iōrum					-iōrib⁹s -iōrib⁹s					-iōrib⁹s -iōrib⁹s				
	<i>Singulāris:</i>	<i>Plūrālis:</i>																																																													
	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>	<i>Masc./Fēm.</i>	<i>Neutr.</i>																																																											
-iōr -iūs	<i>Nōm.</i> altior	altius	altiōr ēs	altiōr a																																																											
-iōrem -iūs	<i>Acc.</i> altiōr em	altius	altiōr ēs	altiōr a																																																											
-iōris -iōris	<i>Gen.</i> altiōr is	altiōr is	altiōr um	altiōr um																																																											
-iōri -iōri	<i>Dat.</i> altiōr i	altiōr i	altiōr ibus	altiōr ibus																																																											
-iōre -iōre	<i>Abl.</i> altiōr e	altiōr e	altiōr ibus	altiōr ibus																																																											
-iōrēs -iōra																																																															
-iōrēs -iōra																																																															
-iōrum -iōrum																																																															
-iōrib⁹s -iōrib⁹s																																																															
-iōrib⁹s -iōrib⁹s																																																															
205																																																															
210																																																															

Exempla: brevior, fortior, gravior, levior, longior, pulchrior.

215 Gladius equitis longior et gravior est quam peditis. Eques gladium longiorem et graviorem fert quam pedes. Eques gladii longiore et graviore pugnat.

Gladii equitum longiores et graviores sunt quam peditum. Equites gladiis longioribus et gravioribus pugnant.

Pilum brevius et levius est quam hasta. Pila breviora et leviora sunt quam hastae.

220 Dēlia ancilla pulchrior est quam Syra. Lēander, qui ancillae pulchriōris amīcus est, ancillae pulchriōri rosam dat. Quid pulchrius est quam rosa?

Militēs Rōmānī fortiorēs sunt quam hostēs. Dux Rōmānus militibus fortioribus imperat quam dux hostium. Ille dux militum fortiorum est.

PENSVM A

Pilum ē man- iacitur, sagitta ex arc-. In exercit- Rōmānis multi Galli militant, qui arc- ferunt. Equitat- sine met- impet- in hostēs facit, neque hostēs impet- equitat- sustinēre possunt. Mille pass- sunt quīnque mīlia pedum. Via Latīna CL [150: centum quīnquāgintā] mīlia pass- long- est.

Rāmus tenu- puerum crass- sustinēre nōn potest, nam puer crass- grav- est. Unum mālum grav- nōn est, nec duo māla grav- sunt, sed saccus plēn- mālōrum grav- est. Lēander saccum magn- et grav- portat. In saccō grav- sunt māla. Servī saccōs grav- portant. In saccīs grav- sunt māla et pira.

Saccus Lēandri grav- est quam Syri, nam māla grav- sunt quam pira. Via Appia long- est quam via Latīna. Via Appia et via Aurēlia long- sunt quam via Latīna. Quintus crass- est quam Mārcus. Lēander saccum grav- quam Syrus portat. In saccō grav- māla sunt.

Hoc pilum long- et grav- est quam illud. Haec pīla long- et grav- sunt quam illa.

Vocabula nova:

frāter
soror
nōmen
praenōmen
cognōmen
avunculus
miles
scūtum
gladius
pīlum
arma
arcus
sagitta
pugnus
hasta
pedes
eques
pars
finis
patria
hostis
bellum
exercitus
dux
castra
passus
fossa
vallum

equitātus
impetus
metus
versus
mīlia
trīstis
armātus
brevis
gravis
levis
barbarus
altus
lātus
fortis
vester
ferre
pugnāre
incolere
dīvidere
oppugnāre
metuere
militāre
dēfendere
iacere
expugnāre
fugere
contrā
ac
adiectīvum
comparātīvus

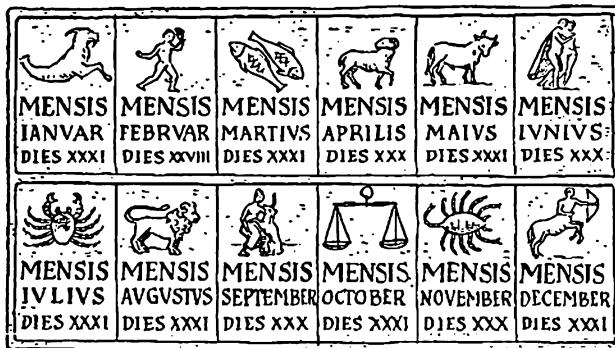
PENSVM B

Mārcus — Quīntī est. Quīntus ūnum frātrem et ūnam — habet. ‘Iūlia’ — sorōris est. Frāter Aemiliae est — līberōrum. Quīntus: “Ubi est avunculus noster?” Iūlius: “Avunculus — est in Germāniā.”

Prōvincia est — imperiū Rōmānī. Rhēnus Germāniā ab imperiō Rōmānō —; Rhēnus — imperiū est. In Germāniā multū — Rōmānī sunt, qui contrā Germānōs —; Germānī enim — Rōmānōrum sunt. Mīlitēs Rōmānī scūta et — et pīla —. Mīlitēs in — habitant. Circum castra est — et —, quod x pedēs — est. Mīlitēs patriam ab hostibus —.

PENSVM C

Num ‘Mārcus’ cognōmen est?
Quot frātrēs habet Aemilia?
Quid agit Aemilius in Germāniā?
Quae arma pedes Rōmānus fert?
Quam longum est pīlum Aemiliū?
Ubi habitant mīlitēs Rōmānī?
Quī sunt Germānī et Gallī?
Estne Germānia prōvincia Rōmāna?
Quod flūmen Germāniām ā Galliā dīvidit?
Cūr hostēs castra expugnāre nōn possunt?
Num mīles fortis ab hoste fugit?
Cūr hasta procul iacī nōn potest?

ANNVS ET MENSES

- I Annus in duodecim mēnsēs dīviditur, quibus haec sunt nōmina: Iānuārius, mēnsis pīmus; Februārius, secundus; Mārtius, tertius; Aprīlis, quārtus; Māius, quīntus; Iūnius, sextus; Iūlius, septimus; Augustus, octāvus;
- 5 September, nōnus; Octōber, decimus; November, ūndecimus; December, mēnsis duodecimus ac postrēmus.

Ūnus annus duodecim mēnsēs vel trecentōs sexāgintā quīnque diēs habet. Saeculum est centum annī. Centum annī vel saeculum est longum tempus. Duo saecula sunt

10 ducentī annī. Homō sānus nōnāgintā vel etiam centum annōs vīvere potest; ducentōs annōs vīvere nēmō potest.

Mēnsī pīmō et mēnsī tertīō ā deīs nōmina sunt: Iānuāriō ā deō Iānō, Mārtiō ā deō Mārte. Iānus et Mārs

15 sunt deī Rōmānī. Iānus est deus cui duae faciēs sunt. Mārs deus bellī est.

Mēnsis September nōminātur ā numerō *septem*, Octōber, November, December ab *octō*, *nōvem*, *decem*. Nam

kalendārium -ī n

Iān.	Capricornus
Febr	Aquārius
Mārt.	Piscēs
Apr.	Ariēs
Māi.	Taurus
Iūn.	Gemini
Iūl.	Cancer
Aug.	Leō
Sept.	Virgō
Oct.	Libra
Nov.	Scorpiō
Dec.	Sagittārius

mēnsis -is m

V	quīntus	-a	-um
VI	sextus	-a	-um
VII	septimus	-a	-um
VIII	octāvus	-a	-um
IX	nōnus	-a	-um
X	decimus	-a	-um
XI	ūndecimus	-a	-um
XII	duodecimus	-a	-um
	postrēmus	-a	-um
↔	prīmus		
tre-centi	-ae	-a	
		= CCC	(300)
sexāgintā		= LX	(60)

tempus -oris n
du-centi -ae -a = cc (200)Iānus
-i mMārs
-rtis m

nōmināre < nōmen; nōminātur = nōmen habet

antiquus < ante
tunc = illō tempore

nunc = hōc tempore

...igitur = ergō

trīgintā = xxx (30)

ūnus et trīgintā
= xxxi (31)

duo-dē-trīgintā
= xxviii (28)
ūn-dē-trīgintā
= xxix (29)

ūn-decim = xi (11)

item = etiam (: ut
Mārtius)

dīmidia pars = $\frac{1}{2}$

quārta pars = $\frac{1}{4}$

diēs -ēī m

vesper -erī m ↔ māne n

nox noctis f ↔ diēs

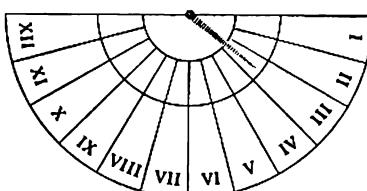
initium -ī n ↔ finis
finis = pars postrēma
initium = pars prīma

hōra -ae f

tempore antiquō Mārtius mēnsis prīmus erat. Tunc September mēnsis septimus erat, Octōber, November, 20 December mēnsēs octāvus, nōnus, decimus erant. Nunc autem mēnsis prīmus est Iānuārius, September igitur mēnsis nōnus est, Octōber decimus, November ūndecimus, December duodecimus.

Quam longus est mēnsis November? November trī- 25
gintā diēs longus est. December ūnum et trīgintā diēs
habet. Iānuārius tam longus est quam December, sed
Februārius brevior est: duodētrīgintā aut ūndētrīgintā
diēs tantum habet. Februārius brevior est quam cēterī
ūndecim mēnsēs: is mēnsis annī brevissimus est. Mār- 30
tius ūnum et trīgintā diēs longus est (et item Māius, Iū-
lius, Augustus, Octōber). Aprilis trīgintā diēs habet
(item Iūnius et September). Sex mēnsēs sunt dīmidia
pars annī, trēs mēnsēs quārta pars annī.

Diēs est dum sōl in caelō est. Prīma pars diēī est 35
māne, pars postrēma vesper. Diēs est tempus ā māne ad
vesperum. Nox est tempus ā vesperō ad māne. Vesper
est finis diēī atque initium noctis. Māne finis noctis est
atque initium diēī.

Diēs in duodecim hōrās dīviditur. Ab hōrā prīmā 40
diēs initium facit. Hōra sexta, quae hōra media est inter

hōram prīmam et duodecimam, ‘merīdiēs’ nōminātur. Hōra sexta vel merīdiēs diem dīvidit in duās aequās partēs: ‘ante merīdiem’ et ‘post merīdiem’. Merīdiē sōl 45 altissimus in caelō est. Sex hōrae sunt dīmidia pars diēi.

II Nocte sōl nōn lūcet, sed lūna et stēllae lūcent. Lūna ipsa suam lūcem nōn habet, lūx lūnae ā sōle venit; itaque lūna nōn tam clāra est quam sōl. Sōl est stēlla clāris-sima, quae lūce suā et terram et lūnam illūstrat. Neque 50 tōta lūna sōle illūstrātur, sed tantum ea pars quae verti-tur ad sōlem; cētera pars obscūra est. Cum exigua pars lūnae tantum vidētur, lūna ‘nova’ esse dīcitur. Diē sep-timō vel octāvō post lūnam novam lūna dīmidia vidētur, quae fōrmam habet litterae D. Diē quīntō decimō post 55 lūnam novam lūna plēna est et fōrmam habet litterae O. Cum lūna nōn lūcet, nox obscūra est.

Diēs mēnsis prīmus ‘kalendae’ nōminātur. Diēs prī-mus mēnsis Iānuāriī dīcitur ‘kalendae Iānuāriae’; is diēs anni prīmus est atque initium anni novī. Diēi prīmō 60 mēnsis Iūlii ‘kalendae Iūliae’ nōmen est; is est diēs anni medius.

Diēs tertius decimus post kalendās ‘īdūs’ nōminātur. ‘īdūs Iānuāriae’ diēs tertius decimus est post kalendās Iānuāriās. Item ‘īdūs Februāriae’ dīcitur diēs tertius de-65 cimus mēnsis Februāriī. Sed ‘īdūs Mārtiae’ diēs est quīntus decimus mēnsis Mārtiī, nam mēnse Mārtiō (item Māiō, Iūliō, Octōbri) īdūs nōn diēs tertius deci-mus, sed quīntus decimus post kalendās est. Diēs nō-

merī-diēs (< medi-)
: medius diēs
aequus -a -um

lūna -ae f stēlla -ae f

lūx lūcis f
clārus -a -um

terra
tōtus -a -um: tōta lūna
↔ pars lūnae
cēterus -a -um
obscurus -a -um ↔ clārus
exiguus -a -um = parvus

lūna nova dimidia plēna

quīntus decimus
= xv (15.)

kalendae -ārum f pl

dīcitur = nōminātur

tertius decimus
= xiii (13.)
īdūs -uum f pl

(mēnsis) -ber -bris m,
abl -brī

nōnae -ārum *f pl*

ante diem octāvum kalendās Iūliās (a. d. viii kal. Iūl.) = diēs octāvus ante kalendās Iūliās

aestās -ātis *f* ↔ hiems
hiems *f*
vēr vēris *n*
autumnus -i *m*

incipere -it -iunt
= initium facere

calidus -a -um ↔
frigidus -a -um

imber -bris *m*
nix nivis *f*

operīre

hieme montēs nive
operiuntur

nus ante īdūs dīcitur ‘nōnae’ (nōnae Iānuāriae: diēs quīntus Iānuāriī; nōnae Februāriae: diēs quīntus Februāriī; nōnae Mārtiae: diēs septimus Mārtii; cēt.)

Diēs octāvus ante kalendās Iānuāriās, quī dīcitur ‘ante diem octāvum kalendās Iānuāriās’, est diēs annī brevissimus. Ante diem octāvum kalendās Iūliās diēs annī longissimus est. Ante diem octāvum kalendās Aprīlēs (id est diē octāvō ante kalendās Aprīlēs) nox atque diēs aequī sunt; is diēs ‘aequinoctium’ dīcitur. Item ante diem octāvum kalendās Octōbrēs aequinoctium dīcitur, nam eō quoque diē nox aqua est atque diēs.

Tempora annī sunt quattuor: aestās et hiems, vēr et autumnus. Aestās est tempus ā mēnse Iūniō ad Augustum, hiems ā mēnse Decembrī ad Februārium. Mēnsis Iūnius initium aestātis, December initium hiemis est. Tempus ā Mārtiō ad Māium vēr dīcitur, ā mēnse Septembri ad Novembrem autumnus. Vēr ā mēnse Mārtiō initium facit. Autumnus ā Septembrī incipit.

Aestāte diēs longī sunt, sōl lūcet, āēr calidus est. Aestās est tempus calidum. Hiems tempus frīgidum est. Hieme nōn sōlum imber, sed etiam nix dē caelō cadit. Imber est aqua quae dē nūbibus cadit. Nix frīgidior est quam imber. Hieme montēs et campī nive operiuntur. Vēre campī novā herbā operiuntur, arborēs novīs foliīs ornantur, avēs, quae hieme tacent, rūrsus canere incipiunt. Autumnō folia dē arboribus cadunt et terram operiunt. In Germāniā hiemēs frīgidiōrēs sunt quam in Ita-

liā: altā nive operītur tōta terra et lacūs glaciē operiuntur; hieme Germānī puerī super glaciem lacuum lüdere possunt. Iānuārius mēnsis annī frigidissimus est. Mēnsēs calidissimī sunt Iūlius et Augustus. Eō tempore 100 multī Rōmānī urbem relinquunt et vīllās suās petunt, neque enim tōtam aestātem in urbe vīvere volunt. —

III Hōra nōna est. Aemilia apud filium aegrum sedet. Cubiculum luce sōlis illūstrātur. Aemilia ad fenestram it caelumque spectat.

105 Aemilia: "Hōra nōna est. Sōl altus in caelō est nec nūbibus operītur."

Quīntus: "Quandō sōl altissimus est?"

Aemilia: "Hōrā sextā vel merīdiē. Sed post merīdiem āer calidior est quam ante merīdiem."

110 Aemilia fenestram claudit. Iam satis obscūrum est cubiculum.

Quīntus: "Ō, quam longae sunt hōrae, cum necesse est tōtum diem in lectō iacēre!"

Aemilia: "Vēr est. Diēs atque hōrae longiōrēs sunt 115 vēre quam hieme."

Quīntus: "Quandō longissimī sunt diēs?"

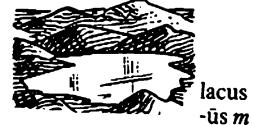
Aemilia: "Mēnse Iūniō."

Quīntus: "Iamne mēnsis Iūnius est?"

Aemilia: "Māius est: hic diēs est mēnsis Māiī postrēmus. Hōc annī tempore diēs nōn tam calidī sunt quam aestāte et noctēs frigiōrēs sunt."

Quīntus: "Quī mēnsis annī calidissimus est?"

glaciēs -ēī f

lacūs
-ūs m

urbs urbīs f = oppidum magnum (: Rōma)

puerī super glaciem lacūs
lüdunt

quandō? = quō tem-
pore?

iam-ne

Iūlius Caesar
-aris m(mēnsis) Quintīlis -is m
= Iūlius

Caesar Augustus

(mēnsis) Sextīlis -is m
= Augustus

faciēs -ēī f

vult volunt, īnf velle

Aemilia: "Iūlius."

Quīntus: "Cūr ille mēnsis patris nōmen habet?"

Aemilia rīdet et respondet: "Mēnsis Iūlius nōn ā pa- 125
tre tuō nōmen habet — nōn tantus vir est ille! — sed ā
Iūliō Caesare. Ante tempora Caesaris eī mēnsī erat nō-
men 'Quīntīlis' ā 'quīntō' numerō — nōn ā nōmine
tuō!"

Quīntus: "Estne Iūlius mēnsis quīntus?" Puer digitīs 130
numerāre incipit: "Mēnsis pīmus Iānuārius, secundus
Februārius, tertius Mārtius, quārtus..."

Aemilia: "Antīquīs temporibus Mārtius nōn tertius,
sed pīmus mēnsis erat; tunc igitur Quīntīlis, quī nunc 135
Iūlius nōminātur, mēnsis quīntus erat, nōn septimus,
ut nunc est. Item mēnsī Augustō nōmen erat 'Sextīlis',
quia sextus erat, nunc Augustus nōminātur ā Caesare
Augustō. — Sed hoc satis est. Iam necesse est tē dor-
mīre." Māter enim faciem filiī aspicit eumque oculōs
claudere videt. Aemilia puerum dormīre velle putat. 140

Quīntus: "Sed diēs est. Sōl lūcet. Nocte iubē mē dor-
mīre, cum sōl in caelō nōn est! Ubi sōl est nocte, cum
hīc nōn lūcet?"

Aemilia: "Cum hīc nox est, sōl lūcet in aliīs terrīs
procūl ab Italiā et ab urbe Rōmā. Cum nox est illīc, hīc 145
in Italiā diēs est."

Quīntus: "Ergō nunc in aliīs terrīs et urbībus nox est
atque hominēs dormiunt. Hīc diēs est, nec tempus est
dormīre!"

150 GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiō quīnta

- Diēs brevissimus est ante diem VIII kalendās Iānuāriās. Māne initium diēt est. Diēt p̄imō Iānuāriū nōmen est kalendae Iānuāriae; ab eō diē incipit novus annus. Mēnse Iūniō diēs longī sunt. Iūnius XXX diēs habet: numerus diērum est XXX. Diēbus p̄imis mēnsium nōmina sunt: kalendae Iānuāriae, Februāriae, Mārtiae, Aprīlēs, cēt. Ab iīs diēbus mēnsēs incipiunt.

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>		
<i>Nōminātīvus</i>	diēs	diēs	-ēs	-ēs
<i>Accūsātīvus</i>	diēm	diēs	-em	-ēs
<i>Genetīvus</i>	diēt	diērum	-ēt	-ērum
<i>Datīvus</i>	diēt	diēbus	-ēt	-ēbus
<i>Ablātīvus</i>	diē	diēbus	-ē	-ēbus

- Ut ‘diēs’ *m* dēclīnātur ‘merīdiēs’ *m*, item ‘faciēs’ *f*, ‘glaciēs’ *f*, et pauca alia vocābula fēminīna.

— ‘Māne’ est vocābulum neutrum indēclīnābile.

Superlātīvus

- Aetna mōns altus est, altior quam cēterī montēs Siciliae: is mōns Siciliae altissimus est.
- Via Appia longa est, longior quam cēterae viae Italiae: ea via Italiae longissima est.

‘Ire’ verbum breve est, brevius quam cētera verba Latīna: id verbum Latīnum brevissimum est.

- ‘Altior, longior, brevius’ comparātivus est. ‘Altissimus, longissima, brevissimum’ superlātīvus est. Superlātīvus est adiectīvum dēclīnātiōnis I et II: -issim|us -a -um.

PENSVM A

Hōrae di- sunt XII. Hōra sexta di- dīvidit in duās partēs: ante merīdi- et post merīdi-. Sex hōrae sunt dīmidia pars di-. Mēnsis Iūnius XXX di- habet: numerus di- est XXX. Novus annus incipit ab eō di- qui dīcitur kalendae Iānuāriae.

Iūlius mēnsis anni calid- est; Iānuārius est mēnsis anni

diēs
diēm
diēt
diētum
diē

diēs
diēs
diērum
diēbus
diēbus

-ēs
-ēs
-ēs
-ēt
-ērum
-ēt
-ēbus
-ē
-ēbus

in-dēclīnābilis -e (*in-decl*) = quī dēclīnārī nōn potest

superlātīvus (*sup*)

altissimus -a -um

longissimus -a -um

brevissimus -a -um

-issim|us -a -um

Vocābula nova:

annus
mēnsis
diēs
saeculum
tempus
faciēs
māne
vesper
nox
initium
hōra
meridiēs

lūna
 stēlla
 lūx
 fōrma
 kalendae
 īdūs
 nōnae
 aequinoctium
 aestās
 hiems
 vēr
 autumnus
 imber
 nix
 lacus
 glaciēs
 urbs
 postrēmus
 dīmidius
 aequus
 clārus
 tōtus
 obscurus
 exiguis
 calidus
 frigidus
 indēclinābilis
 ūndecim
 trīgintā
 sexāgintā
 ducentī
 trecentī
 quīntus
 sextus
 septimus
 octāvus
 nōnus
 decimus
 ūndecimus
 duodecimus
 nōmināre
 illūstrāre
 incipere
 operīre
 velle
 erat erant
 vel
 tunc
 nunc
 igitur
 item
 quandō?
 superlātīvus

frigid—. Mēnsis annī brev— est Februārius. Padus est flūmen Italiae long— et lāt—. Sōl stēlla clār— est.

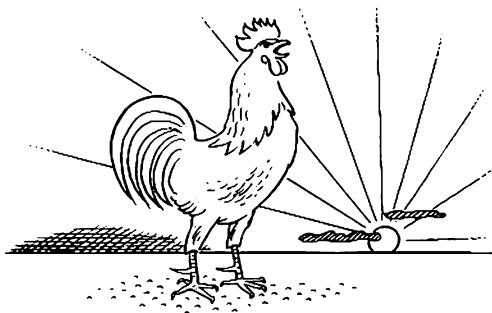
PENSVM B

Iānuārius — prīmus est. December est mēnsis — ac —. Tempore antiquō September mēnsis septimus —, nam — mēnsis prīmus erat Mārtius. Nunc September mēnsis — est. Diēs est tempus ā — ad —. Māne est — diēi, vesper — diēi est et initium —. Diēs in XII — dīviditur. Nocte — et — lūcent, neque eae tam — sunt quam sōl. Sōl lūnam — suā —. Ea lūnae pars quae sōle nōn illūstrātur — est.

Vēr et —, aestās et — sunt quattuor — anni. — ā mēnse Iūniō —. Hieme nōn sōlum —, sed etiam — dē nūbibus cadit: montēs et campī nive —. Aqua nōn tam — est quam nix.

PENSVM C

Quot sunt mēnsēs anni?
 Ā quō Iānuārius nōmen habet?
 Quam longus est mēnsis Aprilis?
 Ā quō mēnsis Iūlius nōmen habet?
 Cūr mēnsis decimus Octōber nōminātur?
 Cūr lūna nōn tam clāra est quam sōl?
 Qui diēs annī brevissimus est?
 Qui diēs aequinoctia dīcuntur?
 Quod tempus annī calidissimum est?
 Quandō nix dē nūbibus cadit?
 Quid est imber?
 Ā quō diē incipit annus novus?

gallus canēns

NOVVS DIES

1 Nox est. Familia dormit. Villa Iūliī obscūra et quiēta est. Mārcus quiētus in lectō suō cubat; is bene dormit. Quīntus dormīre nōn potest, quod et caput et pēs eī dolet. Bracchium quoque dolet Quīntō; itaque is nōn 5 dormit, sed vigilat.

Cubiculum in quō Quīntus cubat nōn magnum est, nec magnum est cubiculum Mārcī. Utrumque cubiculum parvum est. Uterque puer cubat in cubiculō parvō, neuter in cubiculō magnō. Neutrum cubiculum magnum est. Uterque puer quiētus est, neuter puer sē 10 movet. Alter puer dormit, alter vigilat. Alter ē duōbus puerīs valet, alter aegrōtat. Uter puer aegrōtat, Mārcus ne an Quīntus? Quīntus aegrōtat, Mārcus valet.

Āer frigidus cubiculum Mārcī intrat, fenestra enim 15 aperta est. Mārcus fenestrā apertā dormit. Fenestra Quīntī aperta nōn est. Altera ē duābus fenestrīs est aperta, altera clausa. Utra fenestra clausa est? Fenestra Quīntī. Is fenestrā clausā dormit, quia aeger est.

cubāre = iacēre (in lectō)
dolēre + dat: pēs eī /Quīntō dolet

vigilāre ↔ dormīre

uter- utra- utrum-que:
uterque puer : et M. et Q.; utrumque cubiculum : et cubiculum M.i et Q.i
neuter -tra -trum: neuter puer : nec M. nec Q.

alter -era -erum
duo, abl duōbus
valēre ↔ aegrōtare
uter -tra -trum: uter puer? : M. ne an Q.?

duae, abl duābus

clausus -a -um↔apertus -a -um

canēns -entis = quī canit
(-ns < -nts)

gallus canēns
gallum canentem

dormiēns -entis = quī dormit
vigilāns -antis = quī vigilat

quō-modo? < quō modō?
ho-diē = hōc diē

mē (acc): mihi (dat)

ad-hūc = ad hoc tempus,
etiam nunc

inquit = dicit
surgere

af-ferre < ad-ferre
af-fer! (imp)

lavāre
sordidus -a -um

Ecce gallus canit: “Cucurrū! Cucucurrū!” Gallus canēns novum diem salūtat.

20

Mārcus oculōs nōn aperit neque sē movet. Quīntus, quī oculīs apertīs iacet, super lectum sē vertit. Puer dormiēns gallum canentem nōn audit. Puer vigilāns gallum audit, et Dāvum vocat.

Dāvus cubiculum intrāns interrogat: “Quōmodo sē 25 habet pēs tuus hodiē?”

Quīntus respondet: “Pēs male sē habet, nec pēs tantum, sed etiam caput et bracchium dolet. Ō, quam longa nox est! Sed iam māne est, nam gallus canit. Dā mihi aquam, Dāve!”

30

Dāvus Quīntō aquam in pōculō dat. Puer aquam bibit. Servus puerum bibentem aspicit.

Dāvus Quīntum in lectō iacentem relinquit et cubiculum Mārci intrat. Mārcus adhūc dormit. Dāvus ad puerum dormientem adit eumque excitat. Quōmodo servus 35 puerum excitat? In aurem puerī dormientis magnā vōce clāmat: “Mārce! Māne est!” Eō modō excitātur Mārcus, et oculōs aperiēns servum apud lectum stantem videt. Iam neuter ē duōbus puerīs dormit.

II

“Hōra prīma est” inquit Dāvus, “Surge ē lectō!”

40

Mārcus ē lectō surgit. Iam nōn cubat in lectō, sed ante lectum stat. Mārcus Dāvum aquam afferre iubet: “Affer mihi aquam ad manūs!”

Servus Mārcō aquam affert et “Ecce aqua” inquit, “Lavā faciem et manūs! Manūs tuae sordidae sunt.”

45

Mārcus prīnum manūs lavat, deinde faciem.

Dāvus: "Aurēs quoque lavā!"

"Sed aurēs" inquit Mārcus "in faciē nōn sunt!"

Dāvus: "Tacē, puer! Nōn modo faciem, sed tōtum
50 caput lavā! Merge caput in aquam!"

Mārcus caput tōtum in aquam mergit atque etiam aurēs et capillum lavat. Iam tōtum caput eius pūrum est. Aqua nōn est pūra, sed sordida.

Aqua quā Mārcus lavātur frīgida est; itaque puer ma-
55 nūs et caput sōlum lavat, nōn tōtum corpus. Māne Rō- mānī faciem et manūs aquā frīgidā lavant; post merī- diem tōtum corpus lavant aquā calidā.

Mārcus caput et manūs tergēns Dāvum interrogat:
"Cūr frāter meus tam quiētus est?"

60 Dāvus respondet: "Quīntus adhūc in lectō est."

Mārcus: "In lectō? Quīntus, quī ante mē surgere solet, adhūc dormit! Excitā eum!"

"Nōn dormit" inquit Dāvus, "Frāter tuus vigilat, nec surgere potest, quod pēs et caput ei dolet."

65 Mārcus: "Mihi quoque caput dolet!"

Dāvus: "Tibi nec caput nec pēs dolet! Caput valēns nōn dolet nec membra valentia."

Per fenestram apertam intrat āēr frīgidus. Mārcus frī- get, quod corpus eius nūdum est (id est sine vestīmen-
70 tīs); itaque Mārcus vestīmenta sua ā servō poscit: "Dā mihi tunicam et togam! Vestī mē!" Dāvus puerō frīgenti tunicam et togam dat, neque eum vestit: necesse est

Mārcus faciem lavat

pūrus -a -um ↔ sordidus

māne adv (: hōrā prīmā)

vir togātus

tē (acc): tibi (dat)

frīgere = frīgidus esse
nūdus -a -um
vestīmentum -ī n
poscere = darī iubēre
vestīre

induere

gerere = (in corpore)
ferre, habēre
togātus -a -um = togam
gerēns
praeter *ppr+acc*

dexter -tra -trum ↔
sinister -tra -trum

calceus -ī m

mē-cum (= cum mē)
tē-cum (= cum tē)
sē-cum (= cum sē)
abl.: mē, tē, sē (= acc)

parentēs -um *m pl*
= pater et māter

puerum ipsum sē vestīre. Mārcus prīnum tunicam induit, deinde togam. Puer iam nūdus nōn est.

(Toga est vestīmentum album, quod virī et puerī Rō- III
mānī gerunt. Graecī et barbarī togam nōn gerunt. Multīs barbarīs magna corporis pars nūda est. Virō togātō nūlla pars corporis est nūda praeter bracchium alterum. Utrum bracchium virō togātō nūdum est, dextrumne an sinistrum? Bracchium dextrum est nūdum, bracchium 80 sinistrum togā operītur. Militēs togam nōn gerunt, nēmō enim togātus gladiō et scūtō pugnāre potest. Utrā manū mīles gladium gerit? Manū dextrā gladium gerit, scūtum gerit manū sinistrā.)

Mārcus, quī pedibus nūdīs ante lectum stat, calceōs 85 poscit: “Dā mihi calceōs! Pedēs frīgent mihi.” Dāvus eī calceōs dat, et eum sēcum venīre iubet: “Venī mēcum! Dominus et domina tē exspectant.”

Mārcus cum servō ātrium intrat, ubi parentēs sedent līberōs exspectantēs. Ante eōs in parvā mēnsā pānis et 90 māla sunt. Parentēs ā filiō intrante salūtantur: “Salvēte, pater et māter!” et ipsī filium intrantem salūtant: “Salvē, Mārce!”

Māter alterum filium nōn vidēns Dāvum interrogat:
“Quīntus quōmodo sē habet hodiē?” 95

Dāvus: “Quīntus dīcit ‘nōn modo pedem, sed etiam caput dolēre’.”

Aemilia surgit et ad filium aegrōtantem abit. Māter filiō suō aegrōtantī pānem et mālum dat, sed ille, quī

100 multum ēsse solet, hodiē nec pānem nec mālum ēst.
Puer aegrōtāns nihil ēsse potest.

Mārcus autem magnum mālum ā patre poscit: “Dā mihi illud mālum, pater! Venter vacuuus est mihi.”

Iūlius Mārcō pānem dāns “Prīmū ēs pānem” inquit, “deinde mālum!”

Mārcus pānem suum ēst. Deinde pater eī in utramque manum mālum dat, et “Alterum mālum nunc ēs” inquit, “alterum tēcum fer!”

Dāvus Mārcō librum et tabulam et stilum et rēgulam afferit.

Iūlius: “Ecce Dāvus tibi librum et cēterās rēs tuās afferit. Sūme rēs tuās atque abi!”

“Sed cūr nōn venit Mēdus?” inquit Mārcus, quī Mēdum adhūc in familiā esse putat. Is servus cum pueris 115 īre solet omnēs rēs eōrum portāns. Mārcus ipse nūllam rem portāre solet praeter mālum.

Iūlius: “Mēdus tēcum īre nōn potest. Hodiē necesse est tē sōlum ambulāre.”

Mārcus: “...atque mē ipsum omnēs rēs meās portāre? Cūr ille servus mēcum venīre nōn potest ut solet? Etiamne Mēdō caput dolet?”

Iūlius: “Immō bene valet Mēdus, sed hodiē aliās rēs agit.”

Mārcus: “Quae sunt illae rēs?”

Iūlius nihil ad hoc respondet et “Iam” inquit “tempus est discēdere, Mārce.”

multum -īn

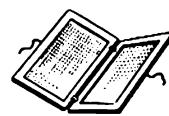
ēsse, *imp* ēs! ēste!

utra-que manus
utram-que manum

tē-cum = cum tē
ferre, *imp* fer! fert!

rēs reīf		
	sing	plūr
nōm	rēs	rēs
acc	rem	rēs
gen	reī	rērum
dat	reī	rēbus
abl	rē	rēbus

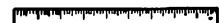
omnis -e ↔ nūllus

tabula -ae /

stilus -īm

rēgula -ae /

sakvē!
vale!
“*salvē!*” dīcit quī
advenit
“*valē!*” dicit quī
discēdit

Mārcus mālum, librum, tabulam, stilum rēgulamque
sēcum ferēns ē vīllā abit. Fīlius ā patre discēdēns “Valē,
pater!” inquit.

“Valē, Mārce!” respondet pater, “Bene ambulā!”

130

Quō it Mārcus cum rēbus suīs? Vidē capitulum quīn-
tum decimum!

participium -ī n (*part*)

/Puella vigilāns...

masc./fēm.		sing.	plūr.
nōm.	-ns	-nt̄ ēs	
acc.	-nt̄ em	-nt̄ ēs	
gen.	-nt̄ is	-nt̄ ium	
dat.	-nt̄ ī	-nt̄ ibus	
abl.	-nt̄ el̄-i	-nt̄ ibus	

neutr.			
nōm.	-ns	-nt̄ ia	
acc.	-ns	-nt̄ ia	
gen.	-nt̄ is	-nt̄ ium	
dat.	-nt̄ ī	-nt̄ ibus	
abl.	-nt̄ el̄-i	-nt̄ ibus	

- [1] -āns -antis
- [2] -ēns -entis
- [3] -ēns -entis
- [4] -iēns -ientis

Vocabula nova:
gallus
vestimentum
tunica
toga
calceus
parentēs
tabula
stilus
rēgula

GRAMMATICA LATINA

Participium

Puer vigilāns in lectō iacēns gallum canentem audit. Gallus 135
canēns nōn auditur ā puerō dormiente. Puer dormiēns servum
clāmantem audit, nec ā gallō canente, sed ā servō clāmantē
excitat. Nōn vōx gallī canentis, sed vōx servī clāmantis pue-
rum dormientem excitat.

Puerī vigilantēs gallōs canentēs audiunt. Gallī canentēs ā 140
puerīs dormientib⁹s nōn audiuntur. Puerī dormientēs servōs
clāmantēs audiunt, nec ā gallīs canentib⁹s, sed ā servīs clā-
mantib⁹s excitantur. Nōn vōcēs gallōrum canentium, sed vō-
cēs servōrum clāmantium puerōs dormientēs excitant.

Caput valēns nōn dolet nec membra valentia. Canis animal 145
volāns nōn est; animālia volantia sunt avēs. Militēs inter pīla
volantia pugnant.

‘Vigilāns’, ‘iacēns’, ‘canēns’, ‘dormiēns’ participia sunt.
Participium est adiectivum dēclinatiōnis III: gen. sing. -antiſ, 150
-ent̄iſ (abl. sing. -e vel -i).

PENSVM A

Puer dorm- nihil audit. Dāvus puerum dorm- excitat: in
aurem puerī dorm- clāmat: “Mārce!” Mārcus oculōs aper-
servum apud lectum st- videt. Servus puerō frīg- vestimenta
dat. Parentēs filium intr- salūtant et ā filiō intr- salūtantur.
Fīlius discēd- “Valē!” inquit.

Corpus val- nōn dolet. Medicus caput dol- sānāre nōn potest. Piscēs sunt animālia nat-.

PENSVM B

Puerī in lectīs — [= iacent]. — puer dormit, alter —; alter —, alter aegrōtat. — puer aegrōtat, Mārcusne — Quīntus? Quīntus aegrōtat.

Servus puerum dormientem — et eī aquam —. Mārcus ē lectō — et prīnum manūs —, — faciem. Puer vestīmenta ā servō —, et prīnum tunicam —, deinde —. Iam puer — nōn est. Virō — [= togam gerentū] bracchium — nūdum est. Dāvus Mārcum sēcum venīre iubet: “Venī —!”

Mārcus Mēdum, quī cum eō īre —, nōn videt. Mēdus librōs et cēterās — Mārcī portāre solet, Mārcus ipse — portāre solet — mālum. “Hodiē” — Iūlius “Mēdus — īre nōn potest.” Mārcus sōlus abit librum et — et stilum — ferēns.

PENSVM C

Quīntusne bene dormit?

Uter puer aegrōtat?

Estne clausa fenestra Mārcī?

Uter ē duōbus pueris gallum canentem audit?

Quōmodo servus Mārcum excitat?

Tōtumne corpus lavat Mārcus?

Cūr Mārcus frīget?

Quid Mārcus ā servō poscit?

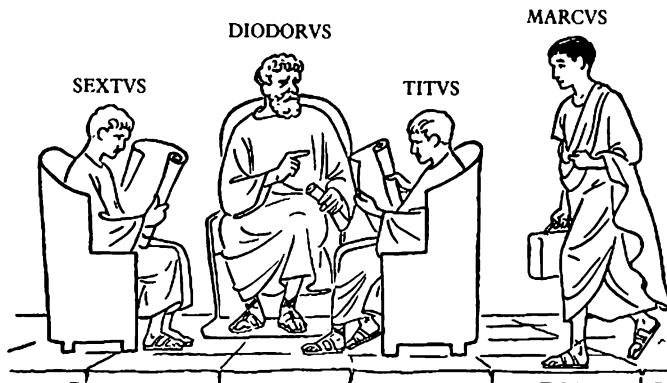
Utrum bracchium togā operītur?

Utrā manū mīles scūtum gerit?

Quās rēs Mārcus sēcum fert?

rēs
apertus
clausus
sordidus
pūrus
nūdus
togātus
dexter
sinister
omnis
cubāre
vigilāre
valēre
excitāre
surgere
afferre
lavāre
mergere
solēre
frīgēre
poscere
vestīre
induēre
gerere
inquit
uterque
neuter
alter
uter?
mihi
tibi
mēcum
tēcum
sēcum
nihil
quōmodo
hodiē
adhūc
prīnum
deinde
praeter
an
valē
participium

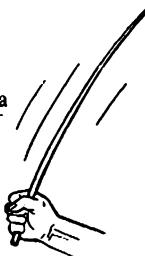
lūdus

MAGISTER ET DISCIPVLI

lūdus -ī m

magister -trī m

sevērus -a -um
discipulus -ī mvirga
-ae f

nōn-dum = adhūc nōn

sella
-ae fcōn-sidere = sedēre in-
cipere (↔ surgere)

Mārcus librum et tabulam et cēterās rēs ferēns Tūscu- I
lum ambulat. Illīc est lūdus puerōrum. Multī puerī
māne in lūdum eunt.

Magister lūdī est vir Graecus, cui nōmen est Diodō- 5
rus. Mārcus magistrum metuit, Diodōrus enim magis-
ter sevērus est, quī discipulōs suōs virgā verberat; eō
modō magister sevērus discipulōs improbōs pūnire so-
let. Discipulī sunt puerī qui in lūdum eunt. Mārcus et
Quīntus sunt duo discipulī. Aliī discipulī sunt Titus et
Sextus. 10

Sextus, qui ante Mārcum et Titum ad lūdum advenit,
prīmus lūdum intrat. Sextus sōlus est, nam cēterī disci-
pulī nōndum adsunt.

Magister intrāns Sextum sōlum in sellā sedentem vi-
det. Sextus dē sellā surgēns magistrum salūtat: "Salvē, 15
magister!"

Magister: "Salvē, Sexte! Cōnside!"

	Sextus in sellā cōnsīdit. Discipulus tacitus ante magistrum sedet.	tacitus -a -um = tacēns
20	Magister interrogat: “Cūr tū sōlus es, Sexte?” “Ego sōlus sum, quod cēterī discipulī omnēs absunt” respondet Sextus. Exclāmat magister: “Ō, discipulōs improbōs...!” Sextus: “Num ego discipulus improbus sum?”	ex-clāmāre at = sed
25	Magister: “Immō tū probus es discipulus, Sexte, at Mārcus et Quīntus et Titus improbī sunt!” Hic Titus ad lūdum advenit et iānuam pulsat antequam intrat: discipulus nōn statim intrat, sed prīnum iānuam pulsat; tum lūdum intrat et magistrum salūtat: 30 “Salvē, magister!”	iānuam -ae f = ōstium tum = deinde
30	Magister: “Ō Tite! Sextus iam adest...” Titus: “At Mārcus et Quīntus nōndum adsunt!” Magister: “Tacē, puer! Claude iānuam et cōnside! Aperīte librōs, puerī!”	iam ↔ nōndum
35	Sextus statim librum suum aperit, sed Titus, quī librum nōn habet, “Ego” inquit “librum nōn habeō.” Magister: “Quid? Sextus librum suum habet, tū librum tuum nōn habēs? Cūr librum nōn habēs?” Titus: “Librum nōn habeō, quod Mārcus meum librum habet.”	
40	Post Titum Mārcus ad lūdum advenit, neque is iānuam pulsat antequam intrat. Mārcus statim intrat, nec magistrum salūtat.	
44	“Ō Mārcel!” inquit Diodōrus, “Cūr tū iānuam nōn	

audītis-ne

vērus -a -um

vērum -ī n = id quod

vērum est

quod = id quod

posterior -ius comp
< postlacrimāre puerō (*dat*) nōn
convenit = lacrimae
puerō nōn conveniunt

dēsinere ↔ incipere

red-īre = rūrsus īre
(red- = re-)

audīs-ne

pulsās cum ad lūdum venīs, nec mē salūtās cum mē 45
vidēs?”

At Mārcus “Ego” inquit “iānuam nōn pulsō cum ad lūdum veniō, nec tē salūtō cum tē videō, quia nec Sextus nec Titus id facit.”

Sextus et Titus: “Quid?”

50

Mārcus (ad Sextum et Titum): “Vōs iānuam nōn pulsātis cum ad lūdum venītis, nec magistrum salūtātis cum eum vidētis. Audītisne id quod dīcō?”

Tum Sextus et Titus “Id quod dīcis” inquiunt “vērum nōn est: nōs iānuam pulsāmus cum ad lūdum venīmus, et magistrum salūtāmus cum eum vidēmus. Nōnne vērum dīcimus, magister?”

55

Magister: “Vōs vērum dīcitis. Quod Mārcus dīcit nōn est vērum. Discipulus improbus es, Mārce! Necesse est tē pūnire. Statim ad mē venī!”

60

Diodōrus, magister sevērus, tergum puerī virgā verberat. (Tergum est posterior pars corporis.) Tergum dolet Mārcō, neque ille lacrimat, nam lacrimāre puerō Rōmānō nōn convenit.

Mārcus clāmat: “Ei! Iam satis est! Dēsine, magister!”

65

Magister puerum verberāre dēsinit et “Ad sellam tuam redī” inquit, “atque cōnsīde!”

Mārcus ad sellam suam redit, neque cōnsīdit, sed tacitus ante sellam stat.

“Audīsne, Mārce? Ego tē cōnsīdere iubeō. Cūr nōn 70
cōnsīdis?” interrogat magister.

	Mārcus: “Nōn cōnsīdō, quod sedēre nōn possum.” Diodōrus: “Cūr sedēre nōn potes?” Mārcus: “Sedēre nōn possum, quod mihi dolet...”	pos-sum pot-es pot-est
75	pars tergī īinferior in quā sedēre soleō.” Haec verba audientēs Titus et Sextus rīdent. Diodōrus: “Quid rīdētis, Tite et Sexte?” Titus: “Rīdēmus, quod Mārcō dolet...” Diodōrus: “Tacēte! Eam corporis partem nōmināre	īinferior -ius comp < īfrā
80	nōn convenit! — Sed ubi est frāter tuus, Mārce?” Mārcus: “Is domī est apud mātrem suam. Quīntus dīcit ‘sē aegrūm esse’.” Diodōrus: “Sī aeger est, in lūdum īre nōn potest. At vōs bene valētis. Iam aperīte librōs!”	domī ↔ in lūdō Q.: “Ego aeger sum” Q. dīcit ‘sē aegrūm esse’
85	Titus: “Mārcus meum librum habet.” Diodōrus: “Quid tū librum Titī habēs, Mārce?” Mārcus: “Ego eius librum habeō, quod is meum mālum habet. Redde mihi mālum meum, Tite!” Titus rīdēns “Mālum” inquit “tibi reddere nōn pos-	red-dere = rūrsus dare
90	sum, id enim iam in ventre meō est!” Mārcus īrātus Titum pulsāre incipit, sed magister “Dēsine, Mārce!” inquit, “Titus tibi mālum dare nōn potest, at ego tibi <i>malum</i> dare possum, nisi hīc et nunc Titō librum redditis!”	malum -ī n = mala rēs; m. dare tibi : tē pūnīre nisi = sī nōn
95	Mārcus Titō librum reddit.	
III	Discipulī librōs aperiunt. Item librum suum aperit magister ac recitāre incipit. Puerī autem priōrem librī partem tantum audiunt, nam antequam magister par-	prior -ius ↔ posterior; prior pars : initium

pars posterior : finis

tem librī posteriōrem recitāre incipit, omnēs puerī dor-
miunt!

100

magister recitat
discipulī dormiunt

quod = id quod

Magister recitāre dēsinit et exclāmat: “Ō improbī dis-
cipulī! Dormītis! Quod recitō nōn audītis!”

Mārcus magistrō īrātō “Ego” inquit “nōn dormiō.
Immō vigilō et tē audiō, magister.”

Item Sextus et Titus “Neque nōs dormīmus” inqui- 105
unt, “Vigilāmus et omnia verba tua audīmus. Bene reci-
tās, Diodōre! Bonus es magister!”

Magister laetus “Vērum est quod dīcītis” inquit, “ego
bene recitō ac bonus sum magister — at vōs male recitā-
tis ac malī discipulī estis!”

110

Discipulī: “Immō bonī discipulī sumus! Bene recitā-
mus!”

Diodōrus: “Tacēte! Ubi estis, puerī?”

Discipulī: “In lūdō sumus.”

Diodōrus: “Vērum dīcītis: in lūdō estis — nōn domī 115
in lectulī! In lectulō dormīre licet, hīc in lūdō nōn licet
dormīre!”

Magister īrātus discipulōs virgā verberat.

lectulus = parvus lectus

- Discipulī: "Ei, ei! Quid nōs verberās, magister?"
 120 Diodōrus: "Vōs verberō, quod aliō modō vōs excitāre
 nōn possum. Ad sellās vestrās redīte atque cōnsīdite!"
 Discipulī ad sellās suās redeunt, neque cōnsīdunt.
 Magister: "Quid nōn cōnsīditis?"
 Discipulī: "Nōn cōnsīdimus, quod sedēre nōn possu-
 125 mus."
 Diodōrus: "Quid? Sedēre nōn potestis? Ergō vōs hō-
 ram tōtam tacitū stāte, dum ego sedēns partem librī pos-
 teriōrem recitō! Nec enim stantēs dormīre potestis!"
- nōs acc (= nōm)
 vōs acc (= nōm)
 red-ire -it -eunt
 pos-sumus
 pot-estis
 pos-sunt

GRAMMATICA LATINA

130 Persōnae verbī

Puerī rīdent. Puella nōn rīdet.

Pueri: "Cūr tū nōn rīdēs, cum nōs rīdēmus?"

Puella: "Ego nōn rīdeō, quia vōs mē rīdētis!"

'Rīdeō rīdēmus' dīcitur persōna prīma, 'rīdēs rīdētis' per-
 135 sōna secunda, 'rīdet rīdent' persōna tertia.

Singulāris   Plūralis

Persōna prīma   rīde|ō   rīdē|mūs

Persōna secunda   rīdē|s   rīdē|tīs

Persōna tertia   rīde|t   rīde|nt

140 Exempla: [1] clām|ō clāmā|mūs; [2] rīde|ō rīdē|mūs; [3]
 dīc|ō dīc|i|mūs; faci|ō faci|mūs; [4] audi|ō audi|mūs.

Malus discipulus in lūdō clāmat et rīdet. Qui id nōn facit,
 et omnia verba magistrī audit, bonus est discipulus.

Bonus discipulus malō dīcit: "Ego bonus discipulus sum: in
 145 lūdō nec clāmō nec rīdeō, et omnia verba magistrī audiō. At
 tū malus discipulus es: in lūdō clāmās et rīdēs nec verba
 magistrī audīs! Vērum dīcō! Nōnne hoc facis?" Malus disci-
 pulus: "Quod dīcis vērum nōn est: ego hoc nōn faciō!"

persōna (pers)

ego	nōs
tū	vōs
rīdeō	rīdēmus
rīdēs	rīdētis
rīdet	rīdent

sing.	plūr.
I -ō	-mūs
II -s	-tīs
III -t	-nt

[1] clāmā re	clāmā mūs
clām ō	clāmā mūs
clāmā s	clāmā tīs
clāmā t	clāmā nt
[2] rīdē re	
rīde ō	rīdē mūs
rīdē s	rīdē tīs
rīdet t	rīde nt
[3] dīc ere	
dīc ō	dīc i mūs
dīc is	dīc i tīs
dīc it	dīc i nt

face re	
faci ō	faci mus
faci s	faci tis
faci t	faci unt
[4] audi re	
audi ō	audi mus
audi s	audi tis
audi t	audi unt
esse	
sum	sumus
es	estis
est	sunt
[1] -ō	-āmus
-ās	-ātis
-at	-ant
[2] -eō	-ēmus
-ēs	-ētis
-et	-ent
[3] -ō	-imus
-is	-itis
-it	-unt
-iō	-imus
-is	-itis
-it	-unt
[4] -iō	-imus
-is	-itis
-it	-unt
īre	
ēō	īmus
īs	ītis
īt	īunt
posse	
pos-sum	pos-sumus
pot-es	pot-estis
pot-est	pot-sunt

Malī discipulī in lūdō clāmant et rīdent. Quī id nōn faciunt, et omnia verba magistrī audiunt, bonī sunt discipulī.

150

Bonī discipulī malīs dicunt: “Nōs bonī discipulī sumus: in lūdō nec clāmāmus nec rīdēmus, et omnia verba magistrī audīmus. At vōs malī discipulī estis: in lūdō clāmātis et rīdētis nec verba magistrī audītis! Vērum dīcīmus! Nōnne hoc faciūt?”

Malī discipuli: “Quod dīcītis vērum nōn est: nōs hoc nōn facimus!”

[1] Ut ‘clāmō clāmāmus’ dēclinantur verba quōrum īfīnītīvus dēsinit in -āre.

160

[2] Ut ‘rīdeō rīdēmus’ dēclinantur verba quōrum īfīnītīvus dēsinit in -ēre.

[3] Ut ‘dīcō dīcīmus’ dēclinantur verba quōrum īfīnītīvus dēsinit in -ere, praeter ea quae -i- habent ante -ō et -unt, ut ‘faciō faciunt’: accipere, aspicere, capere, facere, fugere, iacere, incipere, parere, cēt.

[4] Ut ‘audiō audīmus’ dēclinantur verba quōrum īfīnītīvus dēsinit in -īre, praeter verbum īre (pers. I sing. eō, pers. III plūr. eunt), item ab-īre, ad-īre, ex-īre, red-īre, cēt.

Ut ‘sum sumus’ dēclinantur verba quōrum īfīnītīvus dēsinit in -esse, ut ab-esse, ad-esse, in-esse, cēt., et posse (pers. I pos-sum pos-sumus, II pot-es pot-estis, III pot-est pos-sunt). 170

PENSVM A

Mārcus ad lūdum ven– nec iānuam puls–. Magister: “Cūr tū iānuam nōn puls–, cum ad lūdum ven–?” Mārcus: “Ego iānuam nōn puls– cum ad lūdum ven–, quod nec Sextus nec Titus id facit. Audīte, Sexte et Tite: vōs iānuam nōn puls– cum ad lūdum ven–!” Sextus et Titus: “Nōs iānuam puls– cum ad lūdum ven–!” Magister: “Tacēte! Aperīte librōs!” Titus: “Ego librū nōn hab–.” Magister: “Cūr librū nōn hab–, Tite?” Titus: “Librū nōn hab–, quod Mārcus meū librū hab–!” Mārcus: “Sed vōs mēās rēs hab–!” Titus et Sextus: “Nōs rēs tuās nōn hab–!”

Magister discipulōs dormīre vidēns exclāmat: “Ō pueri!

Dorm! Ego recit-, vōs nōn aud! Mārcus: “Ego tē recitāre aud-. Nōn dorm-.” Titus et Sextus: “Nec nōs dorm-. Tē recitāre aud-. Bene recit-, magister.” Magister: “Ego bene recit-, at vōs male recit! Malī discipulī es!” Discipulī: “Vērum nōn dīc-, magister. Bonī discipulī s-: in lūdō nec clām-nec rīd-, et tē aud!-”

PENSVM B

Māne puerī in — eunt. Puerī quī in lūdum eunt — sunt. Qui lūdum habet — est. Mārcus magistrum metuit, nam Diodōrus magister — est quī puerōs improbōs — verberat.

Intrat magister. Sextus dē — surgit. Cēterī discipulī — adsunt. Magister —: “Ō, discipulōs improbōs!” Sextus: “Num ego improbus —?” Magister: “— discipulus improbus nōn es, — [= sed] cēterī discipulī improbī sunt!”

Post Sextum venit Titus, — [= deinde] Mārcus. Mārcus — [= ostium] nōn pulsat, — lūdum intrat, nec magistrum salūtat. Magister: “Discipulus improbus —, Mārcē! — ad mē veni!” Magister — Mārcī verberat. Tergum est — pars corporis. Magister puerum verberāre —. Mārcus ad sellam suam — neque —. Magister: “— [= cūr] nōn cōnsidīs?” Mārcus: “Sedēre nōn —, quod pars tergī — mihi dolet!”

PENSVM C

Quō puerī māne eunt?

Quis est Diodōrus?

Cūr puerī magistrum metuunt?

Quis discipulus p̄im̄us ad lūdum advenit?

Quid facit Titus antequam lūdum intrat?

Cūr Titus librum suum nōn habet?

Quis est discipulus improbissimus?

Cūr Quīntus in lūdum īre nōn potest?

Cūr magister recitāre dēsinit?

Tūne magister an discipulus es?

Num tū iānuam pulsās antequam cubiculum tuum intrās?

Vocabula nova:

lūdus

magister

discipulus

virga

sellā

iānuā

vērum

tergum

malum

lectulus

sevērus

tacitus

vērus

posterior

īnferior

prior

pūnire

cōnsidere

exclāmāre

dēsinere

redire

reddere

recitāre

licēre

sum

es

sumus

estis

ego

tū

nōs

vōs

nōndum

statim

tum

quid?

domi

antequam

at

sī

nisi

nāvis Rōmāna

TEMPESTAS

inter-esse

quōrum : ex quibus
situs -a -um: situm est
= est (ubi?)

sive = vel

appellāre = nōmināre

īferus -a -um ↔ supe-
rus -a -um

ad = apud

Tiberis -is m (acc -im,
abl -i)

paulum ↔ multum

nāvis -is f

nāvigāre < nāvis

maritimus -a -um = ad
mare situs
portus -ūs mlocus -i m
in-fluereeō locō (abl) = in eō
locō, illīc

Italia inter duo maria interest, quōrum alterum, quod *i*
suprā Italiam situm est, ‘mare Superum’ sive ‘Hadriāti-
cum’ appellātur, alterum, īfrā Italiam situm, ‘mare
Īferum’ sive ‘Tūscum’. Tōtum illud mare longum et
lātum quod inter Eurōpam et Āfricam interest ‘mare
nostrum’ appellātur ā Rōmānīs.

Urbs Rōma nōn ad mare, sed ad Tiberim flūmen sita
est vīgintī mīlia passuum ā marī. Quod autem paulum
aquaē est in Tiberī, magnae nāvēs in eō flūmine nāvi-
gāre nōn possunt. Itaque parvae tantum nāvēs Rōmam *10*
adeunt.

Ōstiam omnēs nāvēs adīre possunt, id enim est oppi-
dum maritimum quod magnum portum habet. Ad ōs-
tium Tiberis sita est Ōstia. (‘Ōstium’ sive ‘ōs’ flūminis
dīcitur is locus quō flūmen in mare īfluit; Ōstia sita est *15*
eō locō quō Tiberis in mare Īferum īfluit.)

Alia oppida maritima quae magnōs portūs habent sunt Brundisium, Arīminum, Genua, Puteolī. Haec omnia oppida in ūrā maritimā sita sunt. (Ūra maritima 20 est finis terrae, unde mare incipit. Portus est locus in ūrā maritimā quō nāvēs ad terram adire possunt.) In ūrā Italiae multī portūs sunt. Ex omnibus terrīs in portūs Italiae veniunt nāvēs, quae mercēs in Italiam vehunt. (Mercēs sunt rēs quās mercātōrēs emunt ac vēndunt.)

25 Nōn modo mercēs, sed etiam hominēs nāvibus vehuntur. Portus Ōstiēnsis semper plēnus est hominum quī in aliās terrās nāvigāre volunt. Is quī nāvigāre vult adit nautam quī bonam nāvem habet. Si āēr tranquillus est, necesse est ventum opperīrī. (Ventus est āēr quī 30 movētur.) Cum nūllus ventus super mare flat, tranquillum est mare; cum magnus ventus flat, mare turbidum est. Tempestās est magnus ventus quī mare turbat ac flūctūs facit quī altiōrēs sunt quam nāvēs. Nautae tempestātēs metuunt, nam magnī flūctūs nāvēs aquā implēre possunt. Tum nāvēs et nautae in mare merguntur.

35

Puteoli -ōrum *m pl*ōra -ae *f*

ōra = ūra maritima

merx mercis *f*Ōstiēnsis -e < Ōstia
semper = omnī temporenauta -ae *m*
tranquillus -a -um

= quiētus

opperīrī = exspectāre

ventus -i *m*

flāre: ventus flat (= mo-vētur)

turbidus -a -um: (mare)

t. um ↔ tranquillum

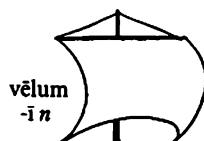
tempestās -atis *f*

turbāre = turbidum facere

flūctus -ūs *m*

im-plēre = plēnum facere

nāvis et nautae in mare merguntur

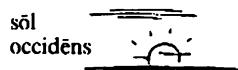

marī turbidō (*abl.*) = dum
mare turbidum est
opperiuntur = exspectant

ventō secundō (*abl.*) =
dum ventus secundus
est
ē-gredi = exire; ēgredi-
untur = exēunt

puppis -is *f* (*acc.* -im,
abl. -i)
medium mare = media
maris pars
gubernātor -ōris *m* = is
qui nāvem gubernat

orīrī: sōl orītūr = sōl
in caelum ascēdit
oriēns -entis *m* ↔
occidēns -entis *m*

'septem
triōnēs' ↗ ↗ ↗ ↗ ↗ ↗ ↗

septen-triōnēs -um *m pl*
↔ meridiēs
occidere ↔ orīrī

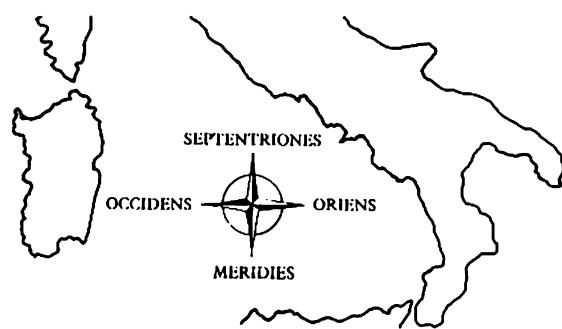
contrārius -a -um
< contrā

dextra -ae *f* = manus d.
sinistra -ae *f* = manus s.

serēnus -a -um: (caelum)
s. um = sine nūbibus
simul = ūnō tempore

Nautae nec marī turbidō nec marī tranquillō nāvigāre
volunt; itaque in portū ventum secundum opperiuntur
(id est ventus qui ā tergō flat). Ventō secundō nāvēs ē
portū ēgrediuntur: vēla ventō implentur ac nāvēs plēnīs
vēlīs per mare vehuntur. 40

Pars nāvis posterior puppis dicitur. In puppi sedet II
nauta qui nāvem gubernat. Quōmodo nāvis in mediō
marī gubernārī potest, cum terra nūlla vidētur? Guber-
nātor caelum spectat: in altō marī sōl aut stellae eī ducēs
sunt. Ea pars caelī unde sōl orītūr dicitur oriēns. Par- 45
tēs caelī sunt quattuor: oriēns et occidēns, meridiēs et

septentriōnēs. Occidēns est pars caelī quo sōl occidit.
Meridiēs dicitur ea caelī pars ubi sōl meridiē vidētur;
pars contrāria septentriōnēs appellātur ā septem stellis
quae semper in eā caelī parte stant. Iīs qui ad septentri- 50
ōnēs nāviant, oriēns ā dextrā est, ā sinistrā occidēns,
meridiēs ā tergō. Oriēns et occidēns partēs contrāiae
sunt, ut meridiēs et septentriōnēs. —

Hodiē caelum serēnum et ventus secundus est. Nāvēs
multae simul ē portū Ōstiēnsī ēgrediuntur. Inter eōs 55

hominēs quī nāvēs cōscendunt est Mēdus, quī ex Italiā proficiscitur cum amīcā suā Lȳdiā. Mēdus, quī Graecus est, in patriam suam redīre vult. Graecia nōn modo ipsius patria est, sed etiam Lȳdiae.

60 Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficiscentēs omnēs rēs suās sēcum ferunt: pauca vestimenta, paulum cibī nec multum pecūniae. Praetereā Lȳdia parvum librum fert, quem sub vestimentīs occultat.

Sōle oriente nāvis eōrum ē portū ēgreditur multīs hominibus spectantibus. Nāvis plēnīs vēlīs altū petit. Aliae nāvēs eam sequuntur.

Mēdus in puppim ascendit. Lȳdia eum sequitur. Ex altā puppī sōlem orientem spectant. Iam procul abest Ōstia, hominēs quī in portū sunt vix oculīs cernī possunt. Mēdus montem Albānum, quī prope vīllam Iūlii situs est, cernit et “Valē, Italia!” inquit, “Valēte montēs et vallēs, campī silvaeque! Ego in terram eō multō pulchriōrem, in patriam meam Graeciā!” Mēdus laetātūr neque iam dominū suū sevērum verētur.

75 Lȳdia collēs in quibus Rōma sita est procul cernit et “Valē, Rōma!” inquit, “Nōn sine lacrimīs tē relinquō, nam tū altera patria es mihi.” Lȳdia vix lacrimās tenēre potest.

Mēdus faciem Lȳdiae intuētur et “Nōnne gaudēs” inquit, “mea Lȳdia, quod nōs simul in patriam nostram redīmus?”

Lȳdia Mēdum intuēns “Gaudeō” inquit “quod mihi

cōn-scendere = ascen-dere
proficisci = abiēre

ipse -a -um, gen -īus

multum pecūniae = magna pecūnia
praeter-eā = praeter eās rēs
sōle oriente = dum sōl oritur
multīs spectantībus = dum multī spectant altūm -ī n = altū mare
sequī = venīre post; eam sequuntur = post eam veniunt

vix = prope nōn cernere = vidēre (id quod procul abest)

ire: eō īmus
is ītis
it īuni
laetārī = laetus esse, gaudēre
verērī = timēre

intuērī = spectāre

licet (+ *dat*)

lābī = cadere

complectī: eam complectit = bracchia circum corpus eius pōnit

paulō post = post paulum (temporis)
quam in partem? = in quam partem?

sōle duce = dum sōl dux est, sōle dūcente

loquī = verba facere
(dīcere); ↔ tacēre
āter -tra -trum = niger

fit = esse incipit

fulgur
-uris *n*

in-vocāre

paulum = paulum temporis
tonitrus -ūs *m* = quod auditur post fulgur

licet tēcum venīre. At nōn possum laetārī quod omnēs amīcās meās Rōmānās relinquō. Sine lacrimīs Rōmā proficisci nōn possum.” Dē oculīs Lȳdiae lacrimae lā- 85 buntur.

Mēdus eam complectitur et “Tergē oculōs!” inquit, “Ego, amīcus tuus, quī tē amō, tēcum sum. In patriam nostram īmus, ubi multī amīcī nōs opperiuntur.” Hīs verbīs Mēdus amīcam suam trīstem cōnsolātur. 90

Paulō post nihil ā nāve cernitur praeter mare et caelum. Mēdus gubernātōrem interrogat: “Quam in partem nāvigāmus?” Ille respondet: “In merīdiem. Ecce sōl oriēns mihi ā sinistrā est. Sōle duce nāvem gubernō. Bene nāvigāmus ventō secundō atque caelō serēnō.” 95

Dum ille loquitur, Mēdus occidentem spectat et nū- III bēs ātrās procul suprā mare orīrī videt; simul mare tranquillum fit. “Nōn serēnum est caelum” inquit, “Ecce nūbēs ātræ...”

Gubernātor statim loquī dēsinit et nūbēs spectat; tum vēla aspiciēns exclāmat: “Quid (malum!) hoc est? Nūbēs ātræ ab occidente oriuntur et ventus simul cadit! Ō Neptūne! Dēfende nōs ā tempestāte!” Nauta Neptūnum, deum maris, verētur. 100

“Cūr Neptūnum invocās?” inquit Mēdus, “Prope 105 tranquillum est mare.”

Gubernātor: “Adhūc tranquillum est, sed exspectā paulum: simul cum illīs nūbibus ātrīs tempestās orīrī solet cum tonitrū et fulguribus. Neptūnum invocō,

110 quod ille dominus maris ac tempestātum est.” Nauta perterritus tempestātem venientem opperitur.

Paulō post tōtum caelum ātrum fit, ac fulgur ūnum et alterum, tum multa fulgura caelum et mare illūstrant.

115 Statim sequitur tonitrus cum imbre, et simul magnus ventus flāre incipit. Mare tempestāte turbātur, ac nāvis,

iactāre = iacere atque iacere

quaē et hominēs et mercēs multās vehit, flūctibus iactātur et vix gubernārī potest. Nautae multum aquae ē nāve hauriunt, sed nāvis nimis gravis est propter mercēs. Hoc vidēns gubernātor “Iacite mercēs!” inquit nau-

haurīre
propter *ppr+acc*

120 tīs, quī statim mercēs gravēs in mare iacere incipiunt,

spectante mercātōre =
dum mercātor spectat

spectante mercātōre, quī ipse quoque nāve vehitur. Ille trīstis mercēs suās dē nāve lābī et in mare mergī videt.

...vērō = sed...: simul
vērō = sed simul
fit fiunt

Nēmō eum cōnsolātur! Nāvis paulō levior fit, simul vērō tempestās multō turbidior et flūctūs multō altiōrēs fiunt.

125 Mēdus perterritus exclāmat: “Ō Neptūne! Servā mē!” sed vōx eius vix audītur propter tonitrum. Nāvis aquā implērī incipit, neque enim nautae satis multum aquae haurīre possunt.

servāre

Cēterī perterritī, Lȳdia caelum intuētur et clāmat:
130 “Servā nōs, domine!”

cēterī perterritī = dum
cēterī perterritī sunt

Mēdus: “Quis est ille dominus quem tū invocās?”

Lȳdia: “Est dominus noster Iēsūs Chrīstus, quī nōn modo hominibus, sed etiam ventīs et marī imperāre potest.”

135 Mēdus: “Meus dominus nōn est ille! Ego iam nūllīus dominī servus sum. Nēmō mihi imperāre potest!”

nūllus -a -um, *gen -īus*

nec vērō = sed nōn

locō (*abl.*) movēre = ē
locō movēre

iterum = rūrsus

fit fiunt, *inf.* fierī

Hīc magnus flūctus nāvem pulsat. Mēdus Lȳdiam lābentem complectitur ac sustinēre cōnātur, nec vērō ipse pedibus stāre potest. Mēdus et Lȳdia simul lābuntur. Mēdus surgere cōnātur, nec vērō sē locō movēre 140 potest, quod Lȳdia perterrita corpus eius complectitur.

Lȳdia iterum magnā vōce Chrīstum invocat: “Ō Chrīste! Iubē mare tranquillum fierī! Servā nōs, domine!”

Mēdus ōs aperit ac Neptūnum iterum invocāre vult, sed magnus flūctus ōs eius aquā implet. Mēdus loquī 145 cōnātur neque potest.

Tum vērō ventus cadere incipit! Iam flūctūs nōn tantī sunt quantī paulō ante. Nautae fessī aquam haurīre dēsinunt ac laetantēs mare iterum tranquillum fierī aspi- ciunt.

150

dēpōnēns -entis (*dēp*)

- [1] -āri: -ātur -antur
  - [2] -ēri: -ētur -entur
  - [3] -ī: -itur -untur
  - [4] -īrī: -itur -iuntur
- ēgredi ēgredituntur
orīrī orituntur

Vocabula nova:

- nāvis
- portus
- locus
- ōra
- merx
- nauta
- ventus
- tempestās
- flūctus
- vēlum
- puppis
- gubernātor

GRAMMATICA LATINA***Verba dēpōnēntia***

Mēdus laetātur (= gaudet) nec dominum verētur (= timet). Nauta nōn proficīscitur (= abit), sed ventum secundum op- perītur (= exspectat).

155

‘Lāetārī’, ‘verērī’, ‘proficīsci’, ‘opperīrī’ verba dēpōnēntia sunt. Verbum dēpōnēns est verbum quod semper fōrmam verbī passīvī habet (praeter participium: laetāns, verēns, proficīscēns, opperiēns) atque in locō verbī āctīvī pōnitur.

Alia exempla verbōrum dēpōnēntium: cōnsōlārī, cōnārī, intuērī, sequī, loquī, lābī, complectī, ēgredī, orīrī.

Mēdus ex Italiā proficīscēns sōlem orientem intuētur. Nāvis ē portū ēgreditur; aliae nāvēs eam sequuntur. Dum Lȳdia loquitur, lacrimae dē oculis eius lābuntur. Mēdus eam complectitur et cōnsōlārī cōnātur.

165

PENSVM A

Nautae, quī Neptūnum ver-, tempestātem opper-. Mēdus et Lȳdia ex Italiā proficīsc-. Lȳdia Mēdum in puppim ascendentem sequ-. Dum nauta loqu-, Mēdus occidentem intu-, unde nūbēs ātræ ori-. Simul tempestās or-. Mercātor trīstis mercēs suās in mare lāb- videt; nēmō eum cōnsōl- potest.

Quī ab amīcīs proficīsc- laet- nōn potest.

PENSVM B

Brundisium est oppidum — (in — maritimā situm) quod magnum—habet. Portus est—quō—ad terram adire possunt.

Cum nūllus — flat, mare — est. — est magnus ventus quī mare—et altōs—facit. Gubernātor est—quī in—nāvis sedēns nāvem—. Partēs caelī sunt—et,—, et merīdiēs. Oriēns est ea caelī pars unde sōl —, occidēns est ea pars quō sōl —.

Mēdus et Lȳdia nāvem — atque ex Italiā —. Ventus — est, nāvis plēnīs — ex portū —; sed in altō mari tempestās —: magnus ventus — incipit et tōtum mare turbidum —. Nautae aquam ē nāvē — et — in mare iaciunt. Mēdus Neptūnum —: “Ō Neptūne! — mē!” Nāvis flūctibus — nec — [= sed nōn] mergitur.

PENSVM C

Quae nāvēs Rōmam adire possunt?

Quid est ‘ōstium’ flūminis?

Num Tiberis in mare Superum īfluit?

Quandō nāvēs ē portū ēgrediuntur?

Ubi sedet gubernātor et quid agit?

Quae sunt quattuor partēs caelī?

Quās rēs Mēdus et Lȳdia sēcum ferunt?

Quō Mēdus cum amīcā suā īre vult?

Cūr trīstis est Lȳdia?

Quem deum invocant nautae?

Cūr mercēs in mare iaciuntur?

Num nāvis eōrum mergitur?

oriēns	
occidēns	
septentrionēs	
altum	
tonitrus	
fulgor	
situs	
superus	
īferus	
maritimus	
tranquillus	
turbidus	
contrārius	
serēnus	
āter	
interesse	
appellāre	
nāvigāre	
īfluere	
opperīrī	
flāre	
turbāre	
implēre	
ēgredi	
gubernāre	
orīrī	
occidere	
cōscendere	
proficīscī	
sequī	
cernere	
laetārī	
verērī	
intuērī	
lābī	
complectū	
cōnsōlārī	
loqui	
invocāre	
iactāre	
haurire	
servāre	
cōnārī	
fierī fit fiunt	
paulum	
semper	
simul	
vix	
praetereā	
iterum	
sīve	
vērō	
propter	
dēpōnēns	

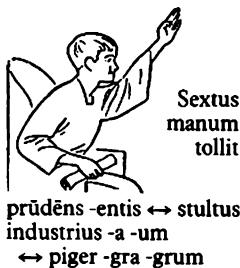
discipulus digitūs
computat

NVMERI DIFFICILES

discere: discipulus
discit
docēre: magister docet

ne-scire = nōn scīre
doctus -a -um
in-doctus = nōn doctus

quis-que = et ūnus et alter
et tertius...; acc quem-que
quisque ante suam sellam
nēmō eōrum = nēmō ex
iīs

dicere, *imp* dīc! dīcite!

tollere

In lūdō puerī numerōs et litterās discunt. Magister pue- 1
rōs numerōs et litterās docet. Magister puerōs multās
rēs docēre potest, nam is multās rēs scit quās puerī
nesciunt. Magister est vir doctus. Puerī adhūc indocti
sunt.

Qui paulum aut nihil discere potest, stultus esse dīci-
tur. Qui discere nōn vult atque in lūdō dormit, piger
esse dīcitur. Discipulus qui nec stultus nec piger est,
sed prūdēns atque industrius, multās rēs ā magistrō
discere potest. — 5

Magister Diodōrus recitāre dēsinit et puerōs aspicit,
qui tacitī stant ante suam quisque sellam; nēmō eōrum
dormit. Magister discipulum quemque cōnsidere iubet,
prīmum Sextum, deinde Titum, postrēmō Mārcum.

Magister: “Nunc tempus est numerōs discere. Prī- 15
mum dīc numerōs ā decem ūsque ad centum!”

Quisque puer manum tollit, prīmum Sextus, tum Ti-
tus, postrēmō Mārcus. Magister Titum interrogat.

- 20 Titus: "Decem, un-decim, duodecim, trēdecim, quat-
tuor-decim, quīndecim, sēdecim, septendecim, duodē-
vīgintī, un-dēvīgintī, vīgintī, vīgintī unus, vīgintī duo..."

Hīc magister eum interpellat: "Necesse nōn est om-
nēs numerōs dīcere; ā vīgintī dīc decimum quemque
numerum tantum, Tite!"

- 25 Titus: "Vīgintī, trīgintā, quadrāgintā, quīnquāgintā,
sexāgintā, septuāgintā, octōgintā, nōnāgintā, centum."

Magister: "Bene numerās, Tite. Iam tū, Sexte, dīc
numerōs ā centum ad mīlle!"

Sextus: "Longum est tot numerōs dīcere!"

- 30 Magister: "At satis est decem numerōs dīcere, id est
centēsimum quemque."

Sextus: "Centum, ducentī, trecentī, quadrāgentī,
quīngentī, sescentī, septingentī, octingentī, nōngentī,
mīlle."

- 35 Magister: "Quot sunt trīgintā et decem?"

Omnēs puerī simul respondent, nēmō eōrum manum
tollit. Titus et Sextus ūnō ōre dīcunt: "Quadrāgintā."

- Mārcus vērō dīcit: "Quīnquāgintā." Quod Mārcus dīcit
rēctum nōn est. Respōnsum Titī et Sextī rēctum est: iī
40 rēctē respondent. Respōnsum Mārcī est prāvum: is
prāvē respondet.

- II Magister Titum et Sextum laudat: "Vōs rēctē respon-
dētis, Tite et Sexte. Discipulī prūdentēs atque industriū
estis." Deinde Mārcum interrogat: "Quot sunt trīgintā
45 et septem?"

X	decem
XI	ūn-decim
XII	duo-decim
XIII	trē-decim
XIV	quattuor-decim
XV	quīn-decim
XVI	sē-decim
XVII	septen-decim
XVIII	duo-dē-vīgintī
XIX	ūn-dē-vīgintī
XX	vīgintī
XXX	trīgintā
XL	quadrāgintā
L	quīnquāgintā
LX	sexāgintā
LXX	septuāgintā
LXXX	octōgintā
XC	nōnāgintā
C	centum

tot (*indēcl*) = tam multī
-ae -a

centēsimus -a -um = c
(100.)

c	centum
CC	du-centī -ae -a
CCC	tre-centī -ae -a
CCCC	quadrāgentī -ae -a
D	quin-gentī -ae -a
DC	ses-centī -ae -a
DCC	septin-gentī -ae -a
DCCC	octin-gentī -ae -a
M/CIC	nōnāgintā -ae -a

rēctus -a -um
respōnsum -i n = quod
respondētur
prāvus -a -um ↔ rēctus
prāvē ↔ rēctē

laudāre

trīgintā septem
= XXXVII (37)

facilis -e

duo-dē-quadrāgintā
= XXXVIII (38)

ūn-dē-quadrāgintā
= XXXIX (39)
cōgitāre

stultus es
stultē respondēs

reprehendere ↔ laudāre

numquam = nūllō tem-
pore
numquam ↔ semper

dif-facilis -e ↔ facilis

saepe = multis tempo-
ribus

Mārcus: “Ad hoc rēctē respondēre possum: trīgintā et septem sunt trīgintā septem.”

“Rēctē respondēs, Mārce” inquit magister, “Quot sunt trīgintā et octō?”

Mārcus: “Facile est ad hoc respondēre.”

50

Magister: “Nōn tam facile quam tū putās!”

Mārcus: “Trīgintā et octō sunt trīgintā octō.”

Magister: “Prāvē dīcis! Trīgintā et octō sunt duodē-
quadrāgintā. Quot sunt trīgintā et novem?”

Mārcus: “Trīgintā novem.”

55

Magister: “Ō Mārce! Id quoque prāvum est. Trīgintā et novem sunt ūndēquadrāgintā. Cūr nōn cōgitās ante-
quam respondēs?”

Mārcus: “Semper cōgitō antequam respondeō.”

Magister: “Ergō puer stultus es, Mārce! Cōgitāre nōn 60
potes! Nam stultē et pravē respondēs!” Magister Mār-
cum nōn laudat, sed reprehendit.

Mārcus: “Cūr ego semper ā tē reprehendor, num-
quam laudor? Titus et Sextus semper laudantur, num-
quam reprehenduntur.”

65

Magister: “Tū ā mē nōn laudāris, Mārce, quia num-
quam rēctē respondēs. Semper prāvē respondēs, ergō
reprehenderis!”

Mārcus: “At id quod ego interrogor nimis difficile
est. Atque ego semper interrogor!”

70

Magister: “Tū nōn semper interrogāris, Mārce. Titus
et Sextus saepe interrogantur.”

Mārcus: "Nōn tam saepe quam ego."

75 Titus: "Nōs quoque saepe interrogāmur, nec vērō prāvē respondēmus. Itaque nōs ā magistrō laudāmur, nōn reprehendimur."

Mārcus: "Et cūr vōs semper laudāminī? Quia id quod vōs interrogāminī facile est — ego quoque ad id rēctē respondēre possum. Praetereā magister amīcus est patribus vestrīs, patrī meō inimīcus. Itaque vōs numquam reprehendimini, quamquam saepe prāvē respondētis; ego vērō numquam laudor, quamquam saepe rēctē respondeō!"

quamquam ↔ quia

Sextus: "At frāter tuus saepe laudātur, Mārce."

85 Magister: "Rēctē dīcis, Sexte: Quīntus bonus discipulus est, et industrius et prūdēns." Quīntus ā magistrō laudātur, quamquam abest.

absēns -entis = quī abest

as

dēnārius

prōmere = sūmēre (ē locō)

as assis m

dēnārius -i m

1 sēstertius = IV assēs

1 dēnārius = IV sēstertiū

III Sextus: "Nōnne tū laetāris, Mārce, quod frāter tuus etiam absēns ā magistrō laudātur?"

90 Mārcus: "Ego nōn laetor cum frāter meus laudātur! Et cūr ille laudātur hodiē? Quia discipulum absentem reprehendere nōn convenit!"

Magister irātus virgam tollēns "Tacēte, pueri!" inquit, "Nōnne virgam meam verēmini?"

95 Mārcus: "Nōs nec tē nec virgam tuam verēmur!"

Magister, quī verba Mārcī nōn audit, ex sacculō suō duōs nummōs prōmit, assem et dēnārium, et "Ecce" inquit nummōs ostendēns "as et dēnārius. Ut scītis, ūnus sēstertius est quattuor assēs et ūnus dēnārius quat-

duo-dē-quīnquāgintā
= XLVIII (48)

oportēre: oportet =
necessus est, convenit

Sextus: “*Igo respōnsum
sciō*”
Sextus dicit ‘sē respōn-
sum scire’

certus -a -um

in-certus = nōn certus

tuor sēstertiī. Quot assēs sunt quattuor sēstertiī, Tite?” 100

Titus digitis computat: “...quattuor...octō...duode-
cim...sēdecim: quattuor sēstertiī sunt sēdecim assēs.”

Magister: “Et decem dēnāriī quot sēstertiī sunt?”

Titus: “Quadrāgintā.”

Magister: “Quot dēnāriī sunt duodēquīnquāgintā 105
sēstertiī?”

Titus magistrō interrogantī nihil respondet.

Magister: “Respōnsum tuum opperior, Tite. Cūr
mihi nōn respondēs?”

Titus: “Nōndum tibi respondeō, quod prīmum cōgi- 110
tāre oportet. Duodēquīnquāgintā est numerus diffi-
cīlis!”

Sextus manum tollēns “Ego respōnsum sciō” inquit.

Magister: “Audī, Tite: Sextus dīcit ‘sē respōnsum
scīre.’ Sed exspectā, Sexte! Nōn oportet respondēre 115
antequam interrogāris.”

Titus: “Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt dēnāriī...
quattuordecim? an quīndecim? Nōn certus sum!” Titus
nōn certus, sed incertus est, et respōnsum incertum dat
magistrō. 120

Magister: “Respōnsum certum magistrō dare opor-
tet. Respōnsum incertum nūllum respōnsum est. Nunc
tibi licet respondēre, Sexte.”

Quamquam difficilis est numerus, Sextus statim rēctē
respondet: “Duodēquīnquāgintā sēstertiī sunt duo- 125
decim dēnāriī.”

Magister iterum Sextum laudat: "Bene computās, Sexte! Semper rēctē respondēs. Ecce tibi assem dō." Diodōrus assem dat Sextō, et dēnārium in sacculō re-pōnit.

dare: dō
dās
dat
re-pōnere = rūrsus
pōnere

largus -a -um = qui
multum dat
largīrī = multum dare

130 Mārcus: "Discipulō tam industriō dēnārium dare oportet. Largus nōn es, magister. Pecūniā tuā nōn largīris."

Diodōrus: "Nōn oportet pecūniā largīrī discipulīs." 135 Mārcus: "Quārē igitur tot numerōs difficilēs dissimus?"

Magister: "Quia necesse est computāre scīre, ut multī exemplīs tibi dēmōnstrāre possum. Sī tria māla ūnō asse cōstant et tū decem assēs habēs, quot māla emere 140 potes?"

dē-mōnstrāre = mōns-trāre (verbīs)

Mārcus: "Tot assēs nōn habeō — nōn tam largus est pater meus; nec mihi licet tot māla emere."

partīrī = dīvidere (in partēs)

Magister: "Id nōn dīcō. Ecce aliud exemplum: Si tū sex assēs cum frātre tuō partīris, quot sunt tibi?"

145 Mārcus: "Quīnque!"

aequē partīrī = in aequās partēs dīvidere

Magister: "In aequās partēs pecūniā partīrī oportet. Sī vōs sex assēs aequē partīminī, quot tibi sunt?"

Mārcus: "Pecūniā meam exiguum nōn largior nec partior cum aliīs!"

150 Postrēmō magister "Ō Mārcel!" inquit, "hōc modō nihil tē docēre possum! Tam stultus ac tam piger es quam asinus!"

GRAMMATICA LATINA

Persōnae verbī passīvī

-or	
-ris	
-mur	
-minū	
	sing.
I -or	plūr.
II -ris	-minī
III -tur	-ntur

[1] iactārī	iactā mur
iactā or	iactā minī
iactā ris	iactā ntur
iactā tur	
[2] vidē rī	vidē mur
vidē or	vidē minī
vidē ris	vide ntur
vide tur	
[3] merg i	merg imur
merg or	merg iminī
merg eris	merg untur
merg itur	
[4] audi rī	audi mur
audi or	audi minī
audi ris	audi untur
audi tur	

[1] -or	-āmur
-āris	-āminī
-ātūr	-āntur
[2] -eor	-ēmur
-ēris	-ēminī
-ētūr	-ēntur
[3] -or	-imur
-eris	-imini
-itūr	-intur
-ior	-imur
-eris	-imini
-itūr	-intur
[4] -ior	-imur
-iris	-imini
-itūr	-intur

Ego ā magistrō laudor = magister mē laudat.

155

Tū ā magistrō laudāris = magister tē laudat.

Nōs ā magistrō laudāmur = magister nōs laudat.

Vōs ā magistrō laudāminī = magister vōs laudat.

Singulāris Plūrālis

Persōna p̄ima laud|or laudā|mur

160

Persōna secunda laudā|ris laudā|minī

Persōna tertia laudā|tur lauda|ntur

Exempla: [1] iact|or iactā|mur; [2] vide|or vidē|mur; [3] merg|or merg|imur; [4] audi|or audi|mur.

Nauta, quī flūctibus iactātur ac mergitur: “Flūctibus iactor ac mergor! Servā mē, Neptūne, quī prope ades, quamquam nec vidēris nec audīris ab hominibus.” Neptūnus: “Flūctibus iactāris, nauta, nec vērō mergeris! Nam ego adsum, quamquam nec videor nec audior.” Deus ab hominibus nec vidētur nec audītur.

170

Nautae, quī flūctibus iactantur ac merguntur: “Flūctibus iactāmur ac mergimur! Servāte nōs, o deī bonī, quī prope adestis, quamquam nec vidēminī nec audīminī ab hominibus.” Deī: “Flūctibus iactāminī, nautae, nec vērō mergimini! Nam nōs adsumus, quamquam nec vidēmur nec audīmur.” Nam nōs adsumus, quamquam nec vidēmur nec audīmur.

175

Deī ab hominibus nec videntur nec audiuntur.

[1] Ut ‘laudor laudāmur’ dēclinantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -ārī.

180

[2] Ut ‘videor vidēmur’ dēclinantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -ērī.

[3] Ut ‘mergor mergimur’ dēclinantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -ī (praeter ea quae -i-habent ante -or et -untur, ut ‘capior capiuntur’, ‘ēgredior ēgre-diuntur’).

[4] Ut ‘audior audīmur’ dēclinantur verba passīva et dēpōnentia quōrum īfīnitīvus dēsinit in -īrī (sed ‘orīrī oritur’).

185

Exempla verbōrum dēpōnentium: [1] laet|or laetā|mur;

[2] vere|or verē|mur; [3] sequ|or sequ|imur; [4] parti|or parti|mur.

Lýdia: "Ego Neptūnum nōn vereor. Tūne eum verēris, nauta?" Nauta: "Omnēs nautae deum maris verēmur." Lýdia: "Cūr Neptūnum verēminī?"

Nautae Neptūnum verentur, Lýdia eum nōn verētur.

vereor	verēmur
= timēō	= timēmus
verēris	verēmini
= timēs	= timētis
verētur	verentur
= timet	= timent

PENSVM A

Mārcus ā magistrō nōn laud–, sed reprehend–. Mārcus: "Cūr ego semper reprehend–, numquam laud–? Titus et Sextus semper laud–, numquam reprehend–." Magister: "Tū nōn laud–, sed reprehend–, quia prāvē respondēs." Mārcus: "Sed ego semper interrog–!" Sextus: "Tū nōn semper interrog–; nōs saepe interrog– nec prāvē respondēmus: itaque ā magistrō laud–, nōn reprehend–." Mārcus: "At facile est id quod vōs interrog–: itaque rēctē respondētis ac laud–!" Titus: "Nōs magistrum ver–. Nōnne tū eum ver–?" Mārcus: "Ego magistrum nōn ver–. Cūr vōs eum ver–?"

Vocabula nova:

respōnsum
as
dēnārius
doctus
indoctus
piger
prūdēns
industrius
rēctus
prāvus
facilis
difficilis
absēns
certus
incertus
largus
centēsimus
trēdecim
quattuordecim
quīndecim
sēdecim
septendecim
duodēvigintī
ündēvigintī
quadrāgintā
quinquāgintā
septuāgintā
quadringentī
quīngentī
sescentī
septingentī
octingentī
nōngentī
discere
docēre

PENSVM B

Discipulus est puer qui —. Vir qui puerōs — magister est. Magister est vir — qui multās rēs — quās puerī —. Sextus nec stultus nec piger, sed — atque — est. Magister interrogat, discipulus qui respondēre potest manum —. Nōn — respondēre antequam magister interrogat. Magister: "— numerōs ā decem — ad centum!" — puer manum tollit, prīmum Sextus, deinde Titus, — Mārcus. Sextus numerōs dicit: "X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXX, XL, L, LX, LXX, LXXX, XC, c." Sextus bonus discipulus est, qui semper — respondet; itaque magister eum —. Mārcus, qui semper — respondet, ā magistrō —: "— rēctē respondēs, Mārce! Cūr nōn — antequam respondēs?" Mārcus: "Cūr Titum nōn interrogās? Is nōn tam — interrogātur quam ego." Magister: "Iam eum interrogō: quot sunt XXI et LXVIII?" Titus: "LXXXVII? an LXXXVIII?" Titus nōn —, sed — est ac

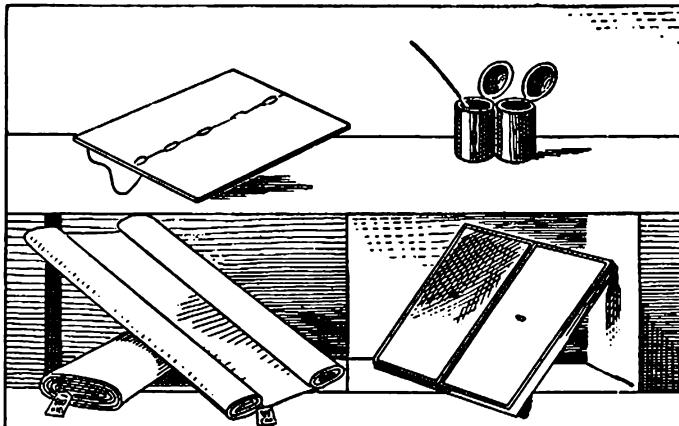
sc̄ire
 nesc̄ire
 tollere
 interpellare
 laudare
 cōgitare
 reprehendere
 prōmere
 oportere
 computare
 repōnere
 largiri
 dēmonstrare
 partiri
 quisque
 tot
 postrēmō
 rēctē
 prāvē
 aequē
 ūsque
 numquam
 saepe
 quamquam
 quārē

magistrō — incertum dat. Sextus vērō rēctē respondet, —
 difficile est id quod interrogātur. Quod Mārcus interrogātur
 nōn difficile, sed — est.

Ūnus — est IV sēstertiī, ūnus sēstertius IV —.

PENSVM C

Quid puerī discunt in lūdō?
 Cūr Sextus ā magistrō laudātur?
 Cūr Mārcus reprehendit?
 Estne facile id quod Titus interrogātur?
 Cūr Titus nōn statim respondet?
 Uter rēctē respondet, Titusne an Sextus?
 Quot sunt ūndētrigintā et novem?
 Trēs sēstertiī quot sunt assēs?
 Quot dēnāriii sunt octōgintā sēstertiī?
 Num facilēs sunt numerī Rōmāni?
 Tūne ā magistrō tuō laudāris?

LITTERAE LATINAЕ

- 1 Discipulī nōn modo numerōs, sed etiam litterās discunt. Parvī discipulī, ut Mārcus et Titus et Sextus, litterās Latīnās discunt. Magnī discipulī litterās Graecās et linguam Graecam discunt. Lingua Graeca difficilis est.
- 5 Ecce omnēs litterae Latīnae, quārum numerus est vīgintī trēs, ab A ūisque ad Z: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Litterae sunt aut vōcālēs aut cōsonantēs: vōcālēs sunt A, E, I, O, V, Y; cēterae sunt cōsonantēs. (Etiam I et V cōsonantēs sunt in 10 vocābulīs IAM, VEL, VOS, QVAM, cēt.)

Litterae Y et z in vocābulīs Graecī modo reperiuntur (ut in hōc vocābulō *zephyrus*, id est nōmen ventū quī ab occidente flat). Y et z igitur litterae rārae sunt in lingūā Latīnā, in lingūā Graecā frequentēs. K littera, quae frequēns est in lingūā Graecā, littera Latīna rārissima est,

litterae dicuntur

A	'ā'	N	'en'
B	'bē'	O	'ō'
C	'cē'	P	'pe'
D	'dē'	Q	'cū'
E	'ē'	R	'er'
F	'ef'	S	'es'
G	'gē'	T	'tē'
H	'hā'	V	'ū'
I	'ī'	X	'ix'
K	'kā'	Y	'ypsilon'
L	'el'	Z	'zēta'
M	'em'		

(littera) vōcālis -is f

(littera) cōsonāns
-antis f[in hōc librō U u = v vō-
cālis (cōsonāns V v)]

zephyrus -i m

rārus -a -um

frequēns -entis ↔ rārus

Kaesō -onis *m*

quae-que syllaba : et
prīma et secunda et
tertia syllaba
idem ea-dēm idem (< is
ea id + -dem): *idem*
numerus(*m*), *eadem* littera
(*f*), *idem* vocābulum(*n*)
per sē : sōla

facere/fieri (*act/pass*):
vōcālis syllabam *facere*
potest; sine vōcāli syl-
labā *fieri* nōn potest
iungere ↔ dividere

con-iungere = iungere

uter- utra- utrum-que,
gen utrius-que

varius -a -um ↔ idem

idem ea-dēm idem, *acc*
eun-dēm *eān*-dēm idem
(< *eum*- *eam*-dēm)
erūs -i *m* = dominus

utraque lingua : lingua
Graeca et Latīna

quis- quae- quod-que,
acc quem- quam- quod-
que, *gen* cuius-que
sīc = hōc modō

nam K in ūnō vocābulō Latīnō tantum reperītur, id est *kalendae* (itemque in praenōmine *Kaesō*, quod praenōmen Rōmānōrum rārissimum est).

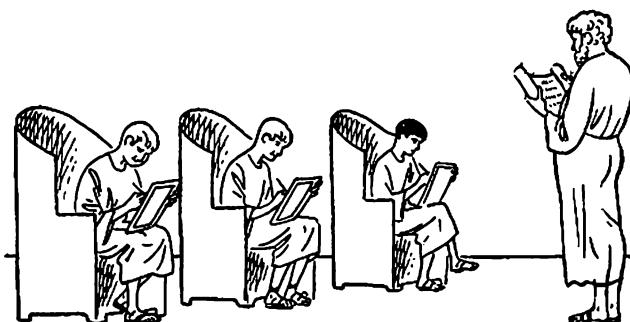
Hoc vocābulum *amīca* quīnque litterās habet et trēs syllabās: *a-mī-ca*. Quaeque syllaba vōcālem habet, ergō 20 numerus syllabārum et vōcāliū idem est. In prīmā et in postrēmā syllabā huius vocābulī eadem vōcālis est: *a*. Vōcālis est littera quae per sē syllabam facere potest, ut *a* syllabam prīmām facit in vocābulō *amīca*. Sine vōcālī syllaba fierī nōn potest. Cōnsonāns per sē syllabam nōn 25 facit, sed semper cum vōcālī in eādem syllabā iungitur. In exemplō nostrō *m* cum *i* iungitur in syllabā secundā *mī*, et *c* cum *a* in syllabā tertīā *ca*.

Cum syllabae iunguntur, vocābula fiunt. Cum vocābula coniunguntur, sententiae fiunt. Ecce duae senten- 30 tiae: *Lingua in ūre inest* et *Lingua Latīna difficilis est*. Vocābulum prīmū utrīusque sententiae idem est, sed hoc idem vocābulum duās rēs variās significat. Item varia vocābula eandem rem vel eundem hominem significāre possunt, ut *ōstium* et *iānua*, *dominus* et *erus* (sed 35 *erus* est vocābulum multō rārius quam *dominus*).

Quī litterās nescit legere nōn potest. Magister, qui puerōs legere docet, ipse et librōs Latīnōs et Graecōs legere potest, nam is utramque linguam scit. Quōmodo parvus discipulus hanc sententiam legit: *Mīles Rōmānus* 40 *fortiter pugnat?* Discipulus quamque litteram cuiusque vocābulī sīc legit: “M-I mī, L-E-S les: mī-les, R-O Rō, M-A

mā, Rō-mā-, N-v-s nus: Rō-mā-nus..." Ita quodque vocābulum cuiusque sententiae ā discipulō legitur. (In hāc 45 sententiā vocābulum *fortiter* novum est, sed quī vocābulum *fortis* scit, hoc vocābulum quoque intellegit, nam mīles *fortis* est mīles qui fortiter pugnat.)

In lūdō puerī nōn modo legere, sed etiam scribere discunt. Quisque discipulus in tabulā suā scribit eās 50 sententiās quās magister eī dictat. Ita puerī scribere discunt.

Magister discipulīs imperat: "Prōmite rēgulās vestrās et līneās rēctās dūcite in tabulīs. Tum scribete hanc sententiam: *Homō oculōs et nāsum habet.*"

55 Quisque puer stilum et rēgulam prōmit et dūcit līneam rēctam in tabulā suā; tum scribere incipit. Discipuli eandem sententiam nōn eōdem modō, sed variīs modīs scribunt. Sextus ūnus ex tribus puerīs rēctē scribit: HOMO OCVLOS ET NASVM HABET. Titus sīc scribit: HOMO 60 HOCVLOS ET NASVM HABET. Mārcus vērō sīc: OMO OCLOS ET NASV ABET.

II Magister: "Date mihi tabulās, puerī!"

ita = eō modō

intelligere

fortis fortiter: mīles
fortis fortiter pugnat

discipulī scribunt
magistrō dictante

līnea rēcta

ūnus : sōlus
trēs tria, abl tribus

dare, *imp* dā! date!

quālis -e

tālis -e (= quī ita est)

pulcher, *comp* pulchrior,
sup pulcherrimus -a -um

simul = eōdem tempore

piger, *comp* pigrior,
sup pigerrimus -a -um

Discipulī magistrō tabulās suās dant. Is tabulam cuiusque puerī in manūs sūmit litterāsque eōrum aspicit. Quālēs sunt litterae Sextī? Pulchrae sunt. Quālēs 65 sunt litterae Mārcī et Titī? Litterae eōrum foedae sunt ac vix legī possunt. Magister suam cuique discipulō tabulam reddit, prīmum Sextō, tum Titō, postrēmō Mārcō, atque “Pulchrē et rēctē scrībis, Sexte” inquit, “Facile est tālēs litterās legere. At litterae vestrae, Tite 70 et Mārce, legī nōn possunt! Foedē scrībitis, pigrī discipulī!” Magister Titum et Mārcum sevērē reprehendit.

Titus: “Certē pulcherrimae sunt litterae Sextī, sed meae litterae pulchriōrēs sunt quam Mārcī.”

Magister: “Reddite mihi tabulās, Tite et Mārce!” 75

Titus et Mārcus tabulās suās reddunt magistrō, quī eās simul aspicit. Magister litterās Titī comparat cum litterīs Mārcī, et “Litterae vestrae” inquit “aequē foedae sunt: tū, Tite, neque pulchrius neque foediūs scrībis quam Mārcus.” 80

Titus: “At certē rēctius scrībō quam Mārcus.”

Magister: “Facile est rēctius quam Mārcus scrībere, nēmō enim prāvius scrībit quam ille! Nōn oportet sē comparāre cum discipulō pigerrimō ac stultissimō! Comparā tē cum Sextō, quī rēctissimē et pulcherrimē 85 scrībit.” Tum sē vertēns ad Mārcum: “Tū nōn modo foediissimē, sed etiam prāvissimē scrībis, Mārce! Nescīs Latīnē scrībere! Puer pigerrimus es atque stultissimus!” Iam Mārcus multō sevērius reprehenditur quam Titus.

- 90 Mārcus (parvā vōce ad Titum): “Magister dīcit ‘mē prāvē scribēre’: ergō litterās meās legere potest.”

At magister, quī verba Mārcī exaudit, “Litterās tuās turpēs” inquit “legere nōn possum, sed numerāre possum: quattuor litterās deesse cernō. Aspice: in vocābulō 95 p̄imō et in vocābulō postrēmō eadem littera H deest.”

Mārcus: “At semper dīcō ‘omō abet’.”

- Magister: “Nōn semper idem dīcimus atque scribimus. In vocābulō secundō v deest, in quārtō m. Quid significant haec vocābula turpia oclōs et nāsu? Tālia verba 100 Latīna nōn sunt! Nūllum rēctum est vocābulum praeter ūnum et, atque id vocābulum est frequentissimum et facillimum! Quattuor menda in quīnque vocābulis! Nēmō alter in tam brevī sententiā tot menda facit!”

Magister stilō suō addit litterās quae dēsunt; ita 105 menda corrigit. Tum vērō “Nec sōlum” inquit “prāvē et turpiter, sed etiam nimis leviter scribis. Hās līneās te-nūēs vix cernere possum. Necesse est tē stilum gravius in cēram premere.” (Discipulī in cērā scrībunt, nam tabulae eōrum cērā operiuntur. Cēra est māteria mollis 110 quam apēs, bēstiolae industriae, faciunt.)

Mārcus: “Stilum graviter premō, sed cēra nimis dūra est. Aliam tabulam dā mihi! Haec cēra prope tam dūra est quam ferrum.” (Ferrum est māteria dūra ex quā cultrī, gladiī, stilī aliaeque rēs multae efficiuntur.)

- 115 Magister Mārcō eandem tabulam reddit et “Cēra tua” inquit “tam mollis est quam Sextī, et facile est eius

ex-audire = audire (quod parvā vōce dicitur)

turpis -e = foedus

de-esse (: ab-esse)

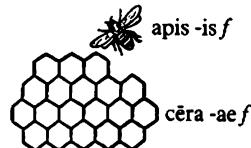
de-est dē-sunt

facilis, comp facilior,
sup facillimus -a -um
mendum -i n: m. facere
= prāvē scribere

ad-dere < ad + dare

corrigere = rēctum facere

leviter scribere = levī
manū scribere

bēstiola -ae f = parva
bēstia

dūrus -a -um ↔ mollis -e

ferrum -i n

ef-ficere -iō = facere
(< ex + facere)

deciēs = 10×

-iēs [x]:

quotiēs? totiēs:
deciēs = 10×
noviēs = 9×
octiēs = 8×
septiēs = 7×
sexiēs = 6×
quinquīēs = 5×
quater = 4×
ter = 3×
bis = 2×
semel = 1×

animadvertere = vidēre
vel audire

semel = 1×

super-esse ↔ de-esse

litterās legere. Sūme tabulam tuam et scribe h litteram deciēs!”

Mārcus deciēs h scribit: h h h h h h h h h. Tum III magister eum v sexiēs scribere iubet, et Mārcus, quī 120 eandem litteram totiēs scribere nōn vult, v v v v scribit. Quotiēs Mārcus v scribit? Mārcus, ut piger discipulus, quater tantum v scribit. Deinde magister eum tōtum vocābulum NASVM quīnquiēs scribere iubet, et Mārcus scribit NASVM NASVM NASVM NASV NASV. Mārcus ter 125 rēctē et bis prāvē scribit.

Tum Titus, quī duās litterās deesse videt, sīc incipit: “Magister! Mārcus bis...” — cum Mārcus stilum dūrum in partem corporis eius mollissimam premit! Titus tacet nec finem sententiae facere audet. Magister vērō 130 hoc nōn animadvertis.

Magister: “Iam tōtam sententiam rēctē scribe!”

Mārcus interrogat: “Quotiēs?”

Magister breviter respondet: “Semel.”

Mārcus tōtam sententiam iterum ab initiō scribere 135 incipit: HOMO HOCVLOS...

Magister: “Quid significat *hoclōs*? Illud vocābulum turpe nōn intellegō!”

Mārcus: “Num hīc quoque littera deest?”

Magister: “Immō vērō nōn deest, at superest h littera! Num tū *hoclōs* dīcis?” 140

Mārcus, ut puer improbus, magistrō verba sua redit: “Nōn semper dīcimus idem atque scribimus!”

Magister: "Tacē, improbe! Dēlē illam litteram!"
 145 Mārcus stilum vertit et litteram H dēlet. Simul Titus idem mendum eōdem modō corrigit in suā tabulā, neque vērō magister hoc animadvertis.

dēlēre ↔ addere

Postrēmō Mārcus "Quārē" inquit "nōs scribēre docēs, magister? Mihi necesse nōn est scribēre posse.
 150 Numquam domī scribō."

Magister: "Num pater tuus semper domī est?"

Mārcus: "Nōn semper. Saepe abest pater meus."

Magister: "Cum pater tuus abest, oportet tē epistulās ad eum scribēre."

155 Sextus: "Ego frequentēs epistulās ad patrem meum absentem scribō." Sextus puer probus est ac tam im-piger quam apis.

frequentēs : multās

im-piger = industrius
(↔ piger)

im- (ante p, m, b) = in-

Mārcus: "Ego ipse nōn scribō, sed Zēnōnī dictō. Zēnō est servus doctus quī et Latīnē et Graecē scit.
 160 Idem servus mihi recitāre solet."

Zēnō -ōnis m

Latīnē scīre = linguam
Latīnam scīreidem servus : is quoque
servuscalamus
-ī mcharta
-ae f

papȳrus -ī f

Magister calamum et chartam prōmit et ipse scribēre incipit; is enim calamō in chartā scribit, nōn stilō in cērā ut discipuli. (Charta ex papȳrō efficitur, id est ex altā herbā quae in Aegyptō apud Nilum flūmen reperitur.
 165 Charta et papȳrus vocābula Graeca sunt.)

Mārcus magistrum scribēre animadvertis eumque interrogat: "Quid tū scribis, magister?"

"Epistulam" inquit ille "ad patrem tuum scribō. Bre-viter scribō 'tē esse discipulum improbum'."

170 Magistrō scribente, Mārcus "Prāvē scribis" inquit,

Zēnō

“syllaba *im* superest. Dēlē illam syllabam et scribe ‘discipulum *probum*’!”

Magister: “Tacē, puer improbissime! Nihil dēleō, immō vērō vocābulum addō: ‘tē discipulum improbum atque *pigrum* esse’ scribō!”

175

“Scribe ‘*probum* atque *impigrum*’!” inquit Mārcus, nec vērō haec verba ā magistrō audiuntur.

Diodōrus, quī diem epistulae addere vult, discipulōs interrogat: “Qui diēs est hodiē?”

Titus: “Hodiē kalendae Iūniae sunt.”

180

Magister: “Rēctē dīcis. Kalendae sunt hodiē. Ergō date mihi mercēdem!” (Mercēs est pecūnia quam magister quōque mēnse ā patribus discipulōrum accipit. Discipulī kalendīs cuiusque mēnsis mercēdem magistrō suō afferre solent.)

185

Sextus et Titus statim magistrō mercēdem dant. Mārcus vērō mercēdem sēcum nōn fert. Magister, antequam epistulam signat, pauca verba addit.

“Quid nunc scribis?” interrogat Mārcus.

“Scribō ‘tē mercēdem ad diem nōn afferre’” respondebat magister, atque epistulam signat ānulum suum in cēram imprimēns.

epistulae (*dat*) addere = ad epistulam addere

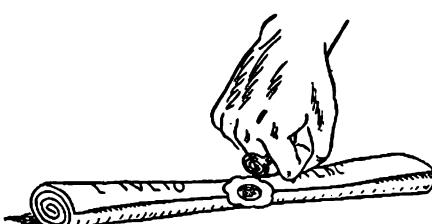
kalendae Iūniae = diēs primus mēnsis Iūniū

mercēs -ēdis *f*

signāre (epistulam) = cērā claudere

im-primere < in + pre-mere

magister
epistulam
signat

GRAMMATICA LATINA

Adverbium

- 195 Discipulus *stultus* est quī *stultē* respondet.
Miles fortis est quī *fortiter* pugnat.
‘*Stultus*’ et ‘*fortis*’ adiectiva sunt. ‘*Stultē*’ et ‘*fortiter*’ sunt adverbia.
- Adiectivum: -us -a -um (dēcl. I/II). Adverbium: -ē.
200 Adiectivum: -is -e (dēcl. III). Adverbium: -iter.
Exempla:
Sextus rēctē et *pulchrē* scribit, *Titus* et *Mārcus prāvē* et *turpiter* scribunt ac *sevērē* reprehenduntur. *Magister Latīnē* et *Graecē* scit. *Sōl clārē* lūcet. *Magister breviter* respondet.
- 205 *Puer crassus nōn leviter*, sed *graviter* cadit.
- Certē *Titus rēctius* et *pulchrius* scribit quam *Mārcus, nēmō prāvius* aut *turpius* scribit quam ille; *Mārcus prāvissimē* et *turpissimē* scribit, *Sextus rēctissimē* et *pulcherrimē*. *Nēmō fortius* pugnat quam *Rōmānī*: *Rōmānī fortissimē* pugnant.
- 210 ‘*Rēctius*’, ‘*fortius*’ est comparatīvus adverbii, ‘*rēctissimē*’, ‘*fortissimē*’ superlatīvus est. Comparatīvus: -ius. Superlatīvus: -issimē.

PENSVM A

Sextus rēct- respondet, *Mārcus prāv-* respondet et *sevēr-* reprehenditur. *Nēmō rēct-* aut *pulchr-* scribit quam *Sextus*; *is rēctissim-* et *pulcherrim-* scribit. *Lūna plēna clār-* lūcet, sed *sōl clār-* lūcet quam *lūna* et ceterae stellae; *sōl clārissim-* lūcet.

Hostēs nōn tam fort- pugnant quam *Rōmānī*. Militēs nostri fort- pugnant quam hostēs. Nostrī fortissim- pugnant. *Mārcus nimis lev-* scribit. Magister brev- scribit ‘*Mārcum improbum esse.*’

PENSVM B

Ex xxiii litteris Latīnis vi — sunt: A E I O V Y; ceterae sunt —. Cōsonāns semper cum vōcālī —. K, Y, Z litterae — sunt in

stultē < *stultus* -a -um
fortiter < *fortis* -e

adverbium -īn (adv)
< ad + verbum

-ē
-iter

rēctē
rēctius
rēctissimē

fortiter
fortius
fortissimē

-ius
-issimē

Vocabula nova:
vōcālis
cōsonāns
zephyrus
sententia
erūs
mēndum
cēra
māteria
apis
ferrum
epistula
calamus
charta
papȳrus
mercēs
rārus
frequēns
varius
turpis

mollis
dūrus
quālis
tālis
impiger
iungere
coniungere
significāre
legere
intellegere
scribere
dictāre
comparāre
exaudire
deesse
addere
corrigere
premere
efficere
animadvertere
superesse
dēlēre
signāre
imprimere
īdem
eadem
idem
queaque
quodque
sic
ita
quotiēs
totiēs
semel
bis
ter
quater
quīnquiēs
sexiēs
decīes
adverbium

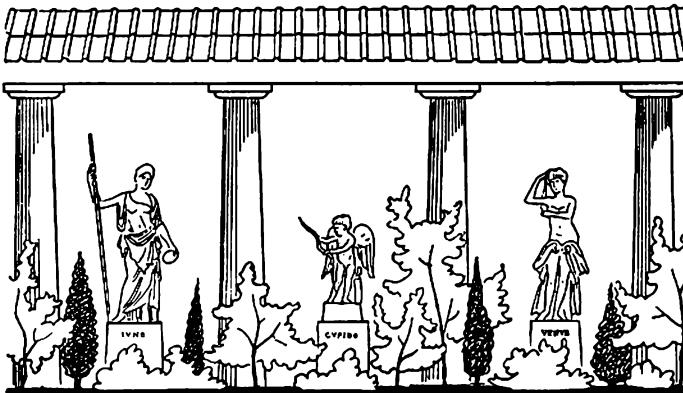
— Latīnā, in linguā Graecā —. Vocābula *ōstium* et *iānua* — rem significant; *lingua* duās rēs — significat. Magister librōs Latīnōs et Graecōs — potest.

Discipulī hanc — in tabulis suīs —: *Homō oculōs et nāsum habet*. Magister tabulam — puerī aspicit, et Sextū et Titū et Mārcī. In tabulā Mārcī IV litterae —. Magister litterās quae dēsunt —; — [= eō modō] magister menda Mārcī —. Tum Mārcus scribit — [= hōc modō]: HOMO HOC VLOS... Magister: “Ō Mārce! Hic nōn —, immō — littera H!” Mārcus stilum vertēns H litteram —. Tum magister calatum et — sūmit et — ad patrem Mārcī scribit.

Cēra est — mollis. Ferrum est māteria —.

PENSVM C

Quot sunt litterae Latīnae?
Estne D vōcālis an cōnsonāns?
Quot syllabās habet vocābulum ‘apis’?
Quōmodo parvus discipulus legit?
Quis discipulus rēctissimē scribit?
Quālēs sunt litterae quās Titus scribit?
Quālis discipulus est Mārcus?
Cūr Mārcus nōn HOMO, sed OMO scribit?
Quotiēs Mārcus litteram H scribit?
Stilōne in tabulā scribit magister?
Quid magister scribit?
Estne facilis grammatica Latīna?
Tūne rēctius scribis quam Mārcus?

tēctum

columnae

signa

MARITVS ET VXOR

- 1 Iūlius cum uxōre suā in peristylō ambulat. Uxor eius est Aemilia. Iūlius marītus Aemiliae est. Marītus et uxor inter columnās et signa ambulant. Tēctum peristylī altīs columnīs sustinētur, inter quās tria pulchra signa stant:
- 5 ūnum Iūnōnis, alterum Cupīdinis, tertium Veneris. Iūnō et Venus deae sunt. Cupīdō est filius Veneris et Mārtis, quamquam Venus Mārtis coniūnx nōn est, sed alterīus dēi, cui nōmen est Vulcānus. Venus enim mala uxor est, quae aliōs deōs amat praeter coniugem suum
- 10 Vulcānum. Mārs et Vulcānus sunt filii Iūnōnis et Iovis; Iūnō enim coniūnx Iovis est. Sed Iuppiter malus marītus est, quī multās aliās dēas amat praeter Iūnōnem, coniugem suam. Nēmō deōrum pēior marītus est quam Iuppiter, neque ūlla dea pēior uxor est quam Venus.
- 15 Inter omnēs deōs deāsque Iuppiter pessimus marītus est ac Venus pessima uxor.

uxor -ōris *f*marītus Aemiliae
= vir Aemiliae
columna -ae *f*
signum -i *n*
tēctum -i *n*Iūnō -ōnis *f*
Cupīdō -inis *m*
Venus -eris *f*
deus -i *m*; dea -ae *f*
con-iūnx -iugis *f/m*
= uxor/marītus
alter -era -erum,
gen -erius
Vulcānus -i *m*Iuppiter Iovis *m*malus, *comp* pēior -ius,
sup pessimus -a -um
ūllus -a -um: neque ūllus
= et nūllus

māter familiās = māter
(domina) familiæ
mātrōna -ae f = fēmina
quae maritū habet
amor -ōris m < amāre

pulchritūdō -inis f
< pulcher
omnes -ium m pl
↔ nēmō

bonus, *comp* melior -ius,
sup optimus -a -um
Aemilia: "Iūlius bonus
vir est, *melior* quam
ūllus alius vir: Iūlius
est *optimus* omnium
virōrum!"

vocāre = appellāre

trēs tria, *gen* trium
duo -ae -o, *gen* duōrum
-ārum -ōrum
ūnus -a -um, *gen* -ius
pater ūnius filii/filiae;
duōrum filiorum/duārum
filiārum; trium filiorum
/filiārum

magnus, *comp* māior -ius,
sup māximus -a -um
parvus, *comp* minor -us,
sup minimus -a -um

pater familiās = pater
(dominus) familiæ
adulēscēns -entis m = vir
qui nōndum xxx annōs
habet
virgō -inis f = fēmina
quae maritū nōndum
habet

ab-erat
domus -üs f, *abl* -ō,
pl acc -ōs

Mātrēs familiās Iūnōnem invocant, ea enim dea est
mātrōnārum. Venerem et Cupīdinem invocant aman-
tēs, nam Venus et Cupīdō amōrem in cordibus homi-
num excitāre possunt. Cupīdō enim est deus amōris, et 20
Venus, pulcherrima omnium dēarum, dea amōris ac
pulchritūdinis est. Pulchritūdō Veneris ab omnibus
laudātur.

Iūlius est bonus marītus quī uxōrem suam neque ül-
lam aliam fēminam amat. Certē Iūlius marītus melior 25
quam Iuppiter est! Item Aemilia bona uxor est quae
marītum suum neque üllum alium virum amat. Certē
Aemilia uxor melior est quam Venus! Aemilia Iūlium
'virum optimum' appellat. Item Iūlius uxōrem suam
'optimam omnium fēminārum' vocat. 30

Iūlius et Aemilia sunt parentēs trium līberōrum: duō-
rum filiōrum et ūnīus filiae. Līberī adhūc parvī sunt.
Mārcus octō annōs habet. Quīntus est puer septem an-
nōrum. Iūlia quīnque annōs habet. Quīntus nōn tantus
est quantus Mārcus nec tam parvus quam Iūlia. Quīn- 35
tus māior est quam Iūlia et minor quam Mārcus. Māxi-
mus līberōrum est Mārcus, minima est Iūlia.

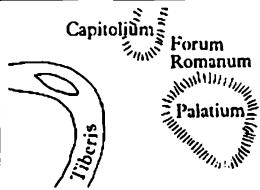
Ante decem annōs Iūlius pater familiās nōn erat, tunc
enim nec uxōrem nec līberōs habēbat. Iūlius adulēscēns
vīgintī duōrum annōrum erat. Aemilia mātrōna nōn
erat, sed virgō septendecim annōrum, quae Rōmae
apud parentēs suōs habitābat. Domus eōrum nōn pro-
cul aberat ab aliā domō, in quā Iūlius cum parentib⁹s 40

suīs habitābat. Iūlius et Aemilia in eādem urbe habitā-
45 bant, nōn in eādem domō.

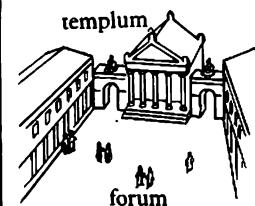
In urbe Rōmā multae domūs sunt et multa templa deōrum. In mediā urbe inter collēs Capitōlium et Palātiūm est forum Rōmānum, quō hominēs ex tōtā Italiā atque ex omnibus prōvinciis Rōmānis conveniunt. In
50 Capitōliō est templum Iovis Optimī Māximī; circum forum Rōmānum sunt alia multa templa deōrum. In Palātiō sunt domūs magnificaē. Rōmae plūrēs hominēs habitant quam in ūllā aliā urbe imperiī Rōmānī. Urbs Rōma plūrimōs hominēs et plūrimās domōs habet. Arī-
55 minum, Capua, Ōstia magna sunt oppida, sed minōra quam Rōma. Ōstia est oppidum minus quam Rōma, sed māius quam Tūsculum. Rōma urbs māxima atque pulcherrima est tōtius imperiī Rōmānī.

II Pater Iūlii, quī iam mortuus est, magnam pecūniām
60 habēbat multāsque villās magnificaē possidēbat praeter domum Rōmānam: is homō dīves erat. Pater Aemiliae erat homō pauper, quī ūnam domum exiguum possidēbat. Aemilia igitur virgō pauper erat, sed tamen Iūlius eam amābat. Cūr Iūlius, adulēscēns dīves, virginem
65 pauperem amābat? Quia ea virgō proba ac fōrmōsa erat. Nec Iūlius amōrem suum occultābat, nam Aemiliām ‘amīcam’ appellābat et multa dōna ei dabat. Sed tamen Aemilia nōn Iūliūm amābat, sed alium virum Rōmānum. Ergō Iūlius miser erat et nocte male dormiēbat.

70 Vir quī ab Aemiliā amābātur Crassus Dīves nōminā-

templū -ī n = domus
deī
forum -ī n = locus in urbe
apertus quō multī con-
veniunt
con-venire = in eundem
locum venire
Optimus Māximus: Iovis
cognōmen
magnificus -a -um =
magnus et pulcher
multī, comp plūrēs -a,
sup plūrimī -ae -a

tōtus -a -um, gen -īus

possidēre = habēre
dīves -itis = pecūniōsus
pauper -eris ↔ dīves
tamen : quamquam ea
pauper erat
tamen ↔ itaque

dōnum -ī n = rēs quae
datur

miser -era -erum

cotūdiē = omnī diē,
quōque diē

flōs flōris *m*: rosa flōs
est; rosae et lilia
flōrēs sunt

re-mittere

annō (*abl*) post = post
annum
coniugēs -um *mpl* =
maritus et uxor

beātus -a -um ↔ miser

ōsculārī (eam) = ōscu-
lum dare (eī)

bātūr. Aemilia Crassum amābat, neque vērō ab eō amā-
bātūr, quod parentēs Aemiliae pauperēs erant. Itaque
ea quoque misera erat.

Aemilia numquam Iūliū salūtābat, cum eum in forō
Rōmānō vidēbat, quamquam ipsa ā Iūliō salūtābāt. 75
Iūlius cotūdiē epistulās ad Aemiliām scrībēbat, in qui-
bus pulchritūdō eius laudābātūr verbīs magnificīs, ac
simul cum epistulīs rosās aliōsque flōrēs pulcherrimōs
ad eam mittere solēbat. Initiō Aemilia epistulās Iūliī
nōn legēbat nec dōna eius accipiēbat, sed omnia ad eum 80
remittēbat; sed post paucōs diēs neque epistulae neque
flōrēs remittēbantur...

Annō post Iūlius et Aemilia coniugēs erant sub eō-
dem tēctō habitantēs. Iūlius uxōrem suam amābat et ab
eā amābātūr. 85

Etiam nunc, decem annīs post, beātī sunt coniugēs.
Iūlius Aemiliām amat et ab eā amātūr, neque amor con-
iugum hodiē minor est quam tunc.

Iūlius uxōrem ōsculātūr et “Ō Aemilia” inquit, “mea III
optima uxor! Decem annī longum est tempus, sed amor 90

meus tempore nōn minuitur. Ut tunc tē amābam, ita etiam nunc tē amō.”

95 Tum Aemilia, quae verbīs Iūliī dēlectātur, “Ō Iūlī” inquit, “mī optime vir! Meus amor ergā tē multō māior est hodiē quam tunc! Tempus amōrem meum nōn minuit, immō vērō auget!”

Ad hoc Iūlius rīdēns “Ita est ut dīcis” inquit, “nam tunc ego tē amābam, tū mē nōn amābās! Ego miserri-
mus eram omnium adulēscētū, quod tū numquam
100 mē salūtābās, cum mē vidēbās, quamquam ego semper tē salūtābam, cum tē vidēbam. Neque epistulās, quās cotidiē tibi scribēbam, legēbās, neque flōrēs, quōs tibi multōs mittēbam, accipiēbās, sed omnēs ad mē remittē-
bās! Propter amōrem nocte vix dormiēbam — semper
105 dē tē cōgitābam...”

Aemilia item dē illō tempore cōgitāns “Ego quoque” inquit “tunc miserrima eram. Amābam enim alium vi-
rum Rōmānum, qui mē nōn amābat, quod virgō pauper
eram.”

110 Iūlius: “Ille vir pessimus tē dignus nōn erat!”

Aemilia: “Rēctē dīcis, mī Iūlī. Tū sōlus amōre meō dignus erās, tū enim mē amābās, mihi epistulās scribē-
bās ac flōrēs mittēbās, quamquam pecūniā nūllam ha-
bēbam. Certē nōn propter pecūniā mē amābās, Iūlī!
115 At nunc tē sōlum nec ūllum alium virum amō. Fēmina
beāta sum, quod marītūm bonūm habeō, et quia nōs
trēs līberōs habēmus et cum magnā familiā in hāc vīllā

minuere = minōrem fa-
cere

Iūlius, meus, voc Iūlī!
mī!: “Ō Iūlī, mī vir!”
ergā prp + acc

augēre = māiōrem fa-
cere; ↔ minuere

miser, comp miserior,
sup miserrimus

dignus -a -um (+ abl:
tē/amōre tuō d.)

haec (*n pl*) = haec rēsx annīs (*abl*) ante
= ante x annōspauper, *comp* -erior,
sup -errimus
dives, *comp* divitior,
sup divitissimusminus pulcher (↔ pul-
chrior) = nōn tam
pulcher

gracilis -e = tenuis

ēsse: edō edimus
ēs ēstis
ēst edunt

magnificā habitāmus, quae familiā nostrā digna est. Hoc peristylum magnificum, hae columnae, haec signa, hī flōrēs — haec omnia cotidiē mē dēlectant! Ō, quam 120 beātū hīc sumus, Iūli! Quantus est deōrum ergā nōs amor!”

Iūlius: “Est ut dīcis, Aemilia. Decem annīs ante apud parentēs nostrōs habitābāmus, ipsī parentēs nōndum erāmus nec familiā habēbāmus. Tū et parentēs tuī 125 pauperēs erātis, in exigū domō habitābātis nec ullam vīllam habēbātis, sed tamen ego tē amābam...”

Aemilia: “Quārē ego, virgō pauperrima, ā tē, adulēscente dīvitissimō, amābar?”

Iūlius iterum Aemiliām ūsculāns “Tū ā mē amābāris” 130 inquit, “quod pulcherrima erās omnium virginum Rōmānārum, prope tam pulchra quam ipsa Venus!”

Aemilia: “Num hodiē minus pulchra sum quam tunc eram?”

Iūlius faciem uxōris intuēns “Certē” inquit “mātrōna 135 tam pulchra es quam virgō erās, mea Aemilia. Omnes pulchritūdinem tuam laudant.” Tum vērō fōrmam eius spectāns: “At minus gracilis es quam tunc: eō enim tempore gracilior erās quam hoc signum Veneris.”

Aemilia signum Veneris aspicit, cuius corpus graci- 140 lius ac minus est quam ipsius. “Certē tam gracilis hodiē nōn sum” inquit, “sed quārē mē crassiōrem fieri putās?”

Iūlius rīdēns respondet: “Quia nunc cibum meliōrem ēs quam tunc edēbās!”

- 145 Aemilia: "Id quod nunc edō nec melius nec pēius est quam quod apud parentēs meōs edēbam."

Iūlius: "Ergō plūs ēs quam tunc, Aemilia."

- Postrēmō Aemilia "Certē plūs edō quam solēbam" inquit, "sed nec plūs nec minus quam opus est. Nimis 150 stultus vir es, Iūli! Nōnne intellegis nōn modo amōrem nostrum, sed etiam familiā tempore augērī? Num opus est mē plūs dīcere?"

Amor dōnum est Veneris. Līberī dōna Iūnōnis sunt.

multum, *comp* plūs plūris, *sup* plūrimum -ī paulum, *comp* minus -ōris, *sup* minimum -ī opus est = necesse est /oportet

GRAMMATICA LATINA

- 155 Verbī tempora

Tempus praesens et praeteritum

Tempus praesens (nunc): Māne *est*. Sōl lūcet. Omnēs *vigilant*, nēmō *dormit*. Avēs *canunt*.

- Tempus praeteritum (tunc): Ante trēs hōrās nox *erat*. 160 Stēllae lūcēbant, sōl nōn lūcēbat. Nēmō *vigilābat*, omnēs *dormiēbant*. Avēs nōn *canēbant*.

Praeteritum (pers. III): singulāris -*bat* -*ēbat*, plūrālis -*bant* -*ēbant*.

praesens -entis (*praes*)
praeteritus -a -um

praeteritum -ī n =
tempus praeteritum
-*bat* -*bant*
-*ēbat* -*ēbant*

Praeteritum

- 165 [A] Āctīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|*bat*; [2] pārē|re: pārē|*bat*; [3] scrib|ere: scrib|*ēbat*; [4] dormi|re: dormi|*ēbat*.

- Ante vīgintī annōs Iūlius discipulus tam improbus *erat* quam Mārcus nunc est: in lūdō *dormiēbat*, male *computābat*, 170 foedē *scribēbat*, neque magistrō suō *pārēbat*.

Mārcus: "Num tū melior discipulus *erās*, pater, quam ego sum? Nōnne tū in lūdō *dormiēbās*? Num semper magistrō pārēbās, bene *computābās* et pulchrē *scribēbās*?" Iūlius: "Ego

[1] computā <i>ba</i>   <i>m</i>
computā <i>ba</i>   <i>s</i>
computā <i>ba</i>   <i>t</i>
computā <i>ba</i>   <i>mus</i>
computā <i>ba</i>   <i>tis</i>
computā <i>ba</i>   <i>nt</i>
[2] pārē <i>ba</i>   <i>m</i>
pārē <i>ba</i>   <i>s</i>
pārē <i>ba</i>   <i>t</i>
pārē <i>ba</i>   <i>mus</i>
pārē <i>ba</i>   <i>tis</i>
pārē <i>ba</i>   <i>nt</i>

[3] scrib̄ ēba m					
scrib̄ ēbā s					
scrib̄ ēba t					
scrib̄ ēbā mus					
scrib̄ ēbā tis					
scrib̄ ēbā nt					
[4] dormi ēba m					
dormi ēbā s					
dormi ēba t					
dormi ēbā mus					
dormi ēbā tis					
dormi ēbā nt					
esse era m	era m	era m			
esse erā s	erā s	erā s			
esse era t	era t	era t			
[1,2] -ba m	-ba m	-ba m			
-ba s	-ba s	-ba s			
-ba t	-ba t	-ba t			
[3,4] -ēba m	-ēbā s	-ēbā tis			
-ēbā s	-ēbā s	-ēbā tis			
-ēba t	-ēba t	-ēba nt			
[1] laudā ba r					
laudā bā ris					
laudā bā tur					
laudā bā mur					
laudā bā mini					
laudā bā ntur					
[2] timē ba r					
timē bā ris					
timē bā tur					
timē bā mur					
timē bā mini					
timē bā ntur					
[3] reprehend̄ ēba r					
reprehend̄ ēbā ris					
reprehend̄ ēbā tur					
reprehend̄ ēbā mur					
reprehend̄ ēbā mini					
reprehend̄ ēbā ntur					
[4] pūni ēba r					
pūni ēbā ris					
pūni ēbā tur					
pūni ēbā mur					
pūni ēbā mini					
pūni ēbā ntur					
[1,2] -ba r	-ba m				
-bā ris	-bā minī				
-bā tur	-ba ntur				
[3,4] -ēba r	-ēbā mur				
-ēbā ris	-ēbā minī				
-ēbā tur	-ēba ntur				

numquam in lūdō dormiēbam, semper magistrō pārēbam,
bene computābam et pulchrē scribēbam! Certē ego discipulus 175
multō melior eram quam tū nunc es!”

Quīntus: “Quid? Num vōs meliōrēs discipulī erātis quam
nōs sumus? Nōnne vōs in lūdō dormiēbātis? Num semper
magistrō pārēbātis, bene computābātis et pulchrē scribēbātis?”

Iūlius: “Nōs numquam in lūdō dormiēbāmus, semper magistrō 180
pārēbāmus, bene computābāmus et pulchrē scribēbāmus! Certē
nōs discipulī multō meliōrēs erāmus quam vōs nunc estis!”

Iūlius vērum nōn dīcit: ante vīgintī annōs discipulī tam
malī erant quam nunc sunt: in lūdō dormiēbānt, male com-
putābānt, foedē scribēbānt, neque magistrō suō pārēbānt!

Sing. Plūr. Sing. Plūr.

Persōna prīma -bam -bāmus -ēbam -ēbāmus

Persōna secunda -bās -bātis -ēbās -ēbātis

Persōna tertia -bat -bant -ēbat -ēbant

[B] Passīvum.

190

Iūlius magistrum suum nōn timēbat, sed ipse ā magistrō
timēbātur! Itaque nōn reprehendēbātur nec pūniēbātur, sed
laudābātur ā magistrō.

Mārcus: “Num tū semper ā magistrō tuō laudābāris? Nōn-
ne reprehendēbāris ac pūniēbāris?” Iūlius: “Ego ā magistrō 195
meō saepe laudābar, numquam reprehendēbar aut pūniēbar.

Ego magistrum nōn timēbam, sed ipse ab eō timēbar!” Mārcus:
“Tūne ā magistrō timēbāris?” Iūlius: “Nōs omnēs ā ma-
gistrō timēbāmur. Itaque nōn reprehendēbāmur nec pūniēbā-
mur, sed semper laudābāmur!” Mārcus: “Nōn vērum dīcis!

Vōs nōn timēbāminī ā magistrō nec semper laudābāminī, sed
reprehendēbāminī ac pūniēbāminī!”

In illō lūdō discipulī ā magistrō timēbāntur! Itaque nōn
reprehendēbāntur nec pūniēbāntur, sed semper laudābāntur.

Sing. Plūr. Sing. Plūr.

Persōna prīma -bar -bāmur -ēbar -ēbāmur

Persōna secunda -bāris -bāminī -ēbāris -ēbāminī

Persōna tertia -bātūr -bāntur -ēbātūr -ēbāntur

205

PENSVM A

Ante x annōs Iūlius apud parentēs suōs habit— nec uxōrem hab—. Iūlius et Aemilia Rōmae habit—. Iūlius Aemiliā am— nec ab eā am—. Ea numquam Iūliū salūt— cum eum vid—, quamquam ipsa ab eō salūt—. Aemilia epistulās Iūliī nōn leg— nec dōna eius accipi—, sed omnia remitt—.

Iūlius: “Tunc ego tē am— nec ā tē am—, nam tū alium virum am— nec ab eō am—. Ego miser er— et tū misera er—. Tunc apud parentēs nostrōs habit—. Tū et parentēs tuī in parvā domō habit—. Vōs ā mē salūt—, quamquam pauperēs er—.”

PENSVM B

Iūlius, quī — Aemiliae est, — suam nec — aliam fēminam amat. Quīntus — quam Mārcus et — quam Iūlia est.

— peristylī XVI altīs — sustinētur. Inter columnās III — stant. Iūnō, — [= uxor] Iovis, — mātrōnārum est. Nēmō deōrum — marītus est quam Iuppiter. Inter omnēs deōs Iuppiter — marītus est.

Ante x annōs Aemilia nōn mātrōna, sed — erat. Tunc Iūlius — XXII annōrum erat. Pater Iūlii vir — [= pecūniōsus] erat. Qui nōn dīves, sed — est, in parvā — habitat. Rōmae multī hominēs habitant, — quam in üllā aliā urbe. Rōma est urbs — imperiū Rōmānī.

PENSVM C

Quae est coniūnx Iovis?

Num Iuppiter bonus marītus est?

Cuius filius est Cupīdō?

Estne Quīntus māior quam Mārcus?

Ubi parentēs Iūlii habitābant?

Cūr Iūlius tunc miser erat?

Cūr Aemilia Iūliū nōn amābat?

Num Iūlius Aemiliā propter pecūniām amābat?

Cūr Aemilia nunc beāta est?

Hodiēne Aemilia minus pulchra est quam tunc?

Vocabula nova:

uxor	māritus
columna	signum
tēctum	dea
deā	coniūnx
mātrōna	mātrōna
amor	pulchritūdō
adulēscēns	virgō
domus	templum
forum	dōnum
flōs	melior
pēior	optimus
pessimus	māior
minor	māximus
māximus	minimus
minimus	magnificus
plūrēs	plūrīmī
dīves	dīves
pauper	pauper
miser	beātus
gracilis	dignus
convenire	gracilis
possidēre	convenire
mittere	possidēre
remittere	mittere
ōsculārī	remittere
minuere	ōsculārī
augēre	minuere
opus esse	augēre
mī	opus esse
üllus	mī
tamen	üllus
cotīdiē	tamen
minus	cotīdiē
plūs	minus
ergā	plūs
praesēns	ergā
praeteritum	praesēns

vīcēsimus -a -um
= xx (20.)

cūnae

parvulus -a -um = parvus
fārī = loquī
in-fāns -antis *m/f*
cūnae -ārum *f/pl*

somnus -ī *m*

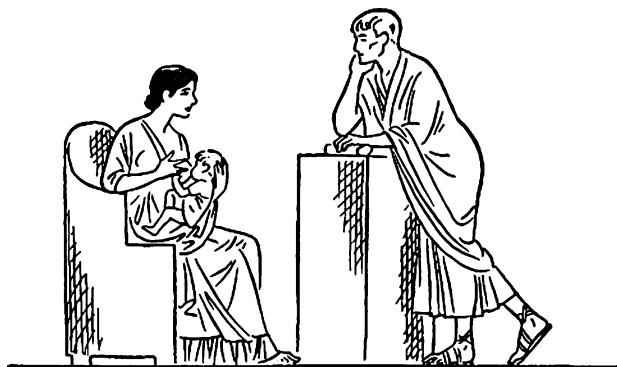
necessārius -a -um
< necesse
carēre + *abl*: cibō *c.*
= sine cibō esse
postulāre = pōscere
vāgīre = 'vā' facere,
plōrāre (ut īfāns)

lac lactis *n*

alere (īfantem) = cibum
dare (īfantī)
sī-ve = vel sī
mulier -eris *f* = fēmina

aliēnus -a -um = nōn
suus, alterius
nūtrīx -īcis *f*

nōlunt (< ne-volunt)
= nōn volunt

PARENTES

Puerī parvulī quī nōndum fārī possunt īfantēs dīcuntur. Parvulus īfāns in cūnis cubāre solet. Cūnae sunt lectulus īfantis. Īfāns multās hōrās dormit nōn sōlum nocte, sed etiam diē; nam longus somnus īfantī tam necessārius est quam cibus. Īfāns neque somnō neque 5 cibō carēre potest. Quōmodo īfāns, qui fārī nōn potest, cibum postulat? Īfāns qui cibō caret magnā vōce vāgit. Ita parvulus īfāns cibum postulat. Tum māter accurrit atque īfantem ad pectus suum appōnit. Īfāns lac mātris bībit. Parvulus īfāns, cui dentēs nūllī sunt, nōn 10 pāne, sed lacte vīvit.

Sī māter īfantem suum ipsa alere nōn potest sīve nōn vult, īfāns ab aliā muliere alitur, quae eī in locō mātris est. Mulier quae aliēnum īfantem alit nūtrīx vocātur. Multī īfantēs Rōmānī nōn ā mātribus suīs, 15 sed ā nūtrīcibus aluntur. Multae mātrēs īfantēs suōs ipsae alere nōlunt.

Ante quīnque annōs Iūlia parvula īfāns erat. Tunc īfantem in cūnis habēbat Aemilia. Nunc ea parvulō
20 īfante caret: cūnae vacuae sunt.

Sed post paucōs mēnsēs novus īfāns in cūnis erit. Aemilia rūrsus parvulum īfantem habēbit neque cūnae vacuae erunt. Tum Iūlius et Aemilia quattuor liberōs habēbunt. Aemilia laeta cūnās movēbit et parvā vōce
25 cantābit: "Lalla". Pater īfantem suum in manibus portābit eumque nōn minus amābit quam māter. Pater et māter īfantem suum aequē amābunt.

Annō post pater et māter ab īfante suō appellābuntur. Aemilia autem 'mamma' appellābitur, nōn 'māter',
30 neque Iūlius 'pater', sed 'tata' appellābitur; neque enim īfāns ipsa nōmina 'patris' et 'mātris' dīcere poterit. īfāns igitur parentibus suis dīcet: "Mamma! Tata!" Neque sōlum prīma verba, sed etiam prīmōs gradūs faciet īfāns. Initiō pater eum sustinēbit ac manū dūcet,
35 mox vērō īfāns sōlus ambulāre incipiet neque ā parentibus sustinēbitur neque manū dūcētur. īfāns ambulāns ā parentibus laetīs laudābitur. Simul īfāns plūra verba discet et mox rēctē loquī sciet.

Utra īfantem Aemiliae alet, māterne an nūtrīx? īfāns ā mātre alētūr. Aemilia ipsa īfantem vāgientem ad pectus suum appōnet. īfāns lac mātris bibet, nōn nūtrīcis. Tum māter īfantem in cūnās impōnet. Vesperi duae ancillae cūnās in cubiculum parentum portābunt atque ante lectum eōrum ponent. Sī īfāns bene dor-

pot-erit

gradus -ūs m

mox = brevī tempore
post

prīmī gradūs īfantis

vesperi (adv) ↔ māne

col-loquī (< cum + loquī) = inter sē loquī

futūrus -a -um: (tempus)
futūrum ↔ praeteritum
sermō -ōnis m = id quod dicitur, verba

(ego) volō, (tū) vīs,
(is) vult
nōlō (< ne-volō) = nōn volō

filiola -ae f = parva filia

profectō = certē

nēmō, acc nēminem
magis ↔ minus

rārō (adv) ↔ saepe
velle: volō volumus
vīs vultis
vult volunt
adversus prp + acc
manēre (= nōn abīre)

→

ad ostium versus =
adversus ostium
nōlō abīre! = manē!

pergere (= nōn dēsinere)
colloquium -ī n < colloquī

miet nec vāgiet, parentēs quoque bene dormient neque 45
ab īnfante vāgiente ē somnō excitābuntur. —

Iūlius adhūc in peristylō cum uxōre colloquitur. Ae- II
milia fessa in sellā cōnsīdit. Marītus et uxor iam nōn dē
tempore praeteritō colloquuntur, sed dē tempore fu-
tūrō. Sermō eōrum est dē rēbus futūris. 50

Iūlius, quī iam intellegit Aemiliam novum īfantem
exspectāre, “Ō Aemilia!” inquit, “Mox parvulum filium
habēbimus.”

Aemilia: “Filiū? Iam duōs filiōs habēmus. Ego alte- 55
ram filiam habēre volō, plūrēs quam duōs filiōs nōlō!
Cūr tū filium habēre vīs, Iūlī? Nōnne laetus eris, sī
filiolam habēbis? Num parvulam filiam minus amābis
quam filium?”

Iūlius: “Profectō laetus erō, sī alteram filiam habēbō.
Nēminem magis amābō quam parvulam filiam.” 60

Aemilia: “Iam filiōs tuōs magis amās quam tuam Iū-
liam filiolam: Mārcum et Quīntum saepe laudās, sed Iū-
liam rārō laudās, quamquam proba est puella. Vōs virī
filiōs modo habēre vultis, filiās nōn amātis!” Aemilia
surgit atque gradum adversus ōstium facit. 65

Iūlius: “Manē hīc apud mē, Aemilia!”

Aemilia alterum gradum ad ōstium versus facit, tum
incerta cōsistit.

Iūlius: “Nōlō abīre! Tēcum colloquī volō.”

Aemilia nōn abit, sed apud marītum manet. Coniu- 70
gēs colloquī pergunt. Ecce colloquium eōrum:

- Iūlius: “Nōs virī nōn filiōs tantum, sed etiam filiās habēre volumus, nec filiās minus amāmus quam filiōs. Certē mulierēs rārius ā liberīs suīs discēdunt...”
- 75 Aemilia: “Multae mātrēs īfantēs suōs apud nūtrīcēs relinquunt, ego vērō manēbō apud īfantem meum: numquam ab eō discēdam! Sī aeger erit, ipsa eum cū-rābō tōtamque noctem apud eum vigilābō; nēmō īfantem aegrū tam bene cūrāre potest quam māter ipsa.”
- 80 Iūlius: “Nōnne ab īfante sānō discēdēs?”
- Aemilia: “Minimē! Bona māter semper apud īfantem suum manēre dēbet. Sive īfāns valet sive aegrōtat, māter ipsa eum cūrāre et alere dēbet — hoc est mātris officium!”
- 85 Iūlius: “Tūne ipsa īfantem tuum lacte tuō alēs?”
- Aemilia: “Profectō īfantem meum ipsa alam. Ego faciam officium meum! Neque sōlum diē, sed etiam nocte apud īfantem erō: semper cum eō dormiam.”
- 90 Iūlius: “Quid? Nōs et īfāns in eōdem cubiculō dormīmus? Vix ūnam hōram dormīre poterimus, sī īfāns vāgiet. Sī tū et īfāns tuus in cubiculō nostrō dormiētis, ego profectō in aliō cubiculō dormiam, ubi ab īfante vāgiente nōn excitābor!”
- 95 Aemilia: “Ō Iūli! Ita loquitur homō quī officium suum nescit!”
- Iūlius: “Meum officium est pecūniām facere ac magnam familiām alere, nōn cum īfante vāgiente cubāre! Somnus virō industriō necessārius est!”

rārō *adv*, *comp* rārius,
sup rārissimē

minimē = certē nōn
(discēdam)
sī-ve ... sī-ve = sī ...
vel sī
dēbēre

officium -ī *n*: mātris
officium est = māter
dēbet

pot-erimus

pergere : loquī pergere
plūra : plūra verba

ūnā cum = simul cum
occurrens + dat:

Syra Aemiliae in ūstio occurrit

silēre = tacēre

silentium -īn (< silēns)
↔ sermō

ad-vehere

domum = ad domum
suam

re-vertī = red-ire

Aemilia ūrata “Nōlī pergere!” inquit, “Plūra ā tē audiē nōlō!” atque iterum ad ūstium versus ūre incipit. 100

“Manē, Aemilia!” inquit Iūlius, “Nōlī ita mē relinquerel!” sed illa aduersus ūstium ūre pergit.

Tum vērō Syra, quae eō ipsō tempore peristylum intrat ūnā cum Iūliā, dominae in ūstiō occurrit. III

Aemilia ante Syram et Iūliam cōsistēns “Quid vultis?” inquit, “Cūr nōn manētis in hortō?” 105

Syra: “Quia mox imbre habēbimus: ecce caelum nūbibus ātrīs operītur. Sī in hortō manēbimus, ūmidae erimus. Vōs quoque ūmidī eritis, dominī, sī hīc in peristylō manēbitis.” 110

Iūlius caelum spectāns “Rēctē dīcis” inquit, “Illae nūbēs imbre afferent. Venīte mēcum in ātrium! Mox sōl rūrsus lūcēbit.”

Iūlius ātrium intrat; Aemilia eum sequitur ūnā cum Iūliā et Syrā. In ātriō Iūlius et Aemilia silentēs imbre in impluvium cadentem aspiciunt. Iūlia silentium parentum animadvertisit, et “Quid silētis?” inquit, “Estisne trīstēs? Ego vōs cōnsōlābor!” 115

Aemilia: “Cōgitāmus dē... miserīs nautīs, quōrum officium est nāvigāre, sīve mare tranquillum sīve turbidum est. Multī nautae nunc in mare merguntur, dum rēs necessāriās ex terrīs alienīs in Italiam advehere cōnantur. Ō, miserōs nautās, qui numquam domum revertentur! Ō, miserōs liberōs nautārum, qui post hanc tempestātem patrēs suōs nōn vidēbunt!” 120
125

	Iūlia: "Ego laetor quod pater meus nauta nōn est et domī apud nōs manēre potest."	domī = in domō suā crās = diē post hunc diem
130	Iūlius, quī crās Rōmam ībit, "Nōn semper" inquit "mihi licet apud vōs manēre, Iūlia. Necesse est mihi crās rūrsus ā vōbīs discēdere, nec vērō in terrās alienās ībō, ut nauta."	vōs, abl vōbīs: ā vōbīs īre: ībō ībimus ībis ībitis ībit ībunt
	Iūlia: "Quō ībis, tata? Quandō revertēris? Ego et miamma tē sequēmur!"	
135	Iūlius: "Quārē mē sequēminī? Rōmam proficīscar, unde tertīo quōque diē revertar, sī poterō."	pot-erō
	Iūlia: "Nōlī ā nōbīs discēdere! Vel sī necesse erit domō abīre, nōn modo tertīo quōque diē, sed cotīdiē ad nōs revertī dēbēs. Hoc postulō ā tē! Nōlō tē carēre, tata. Cotīdiē tibi occurram."	nōs, abl nōbīs: ā nōbīs domō = ā domō suā
140	Iūlius: "Audīsne, Aemilia? Iūlia dīcit 'sē patre suō carēre nōlle', ergō mē nōn minus diligit quam tē. Atque ego profectō filiam meam aequē dīligō ac filiōs. Nec alteram filiam minus diligam."	nōlle inf (< ne- + velle) = nōn velle diligere = amāre (ut parentēs liberōs suōs) aequē (ac) = nec magis nec minus (quam)
145	Iūlia: "Quam 'alteram filiam' dīcis? Mihi soror nōn est."	Iūliō silente = dum Iūlius silet Iūliola = parva Iūlia
	Iūliō silente, Aemilia "Nōnne gaudēbis, Iūliola" inquit, "sī parvulam sorōrem habēbis?"	
	Iūlia: "Sorōrem habēre nōlō! Nam sī sorōrem habēbō, ea sōla ā vōbīs amābitur, ego nōn amābor!"	
150	Aemilia: "Certē tū nōn minus ā nōbīs amāberis: tū et parvula soror aequē amābiminī."	
	Iūlia: "Sī aequē amābimur, laeta erō. Sed multō ma-	

filiolus -i m = *parvus filius*

nōlumus (< *ne-volumus*)
= *nōn volumus*

decēre = *dignus esse*;
eam decet = *ea dignus est, ei convenit*
nōli! (*sg*) *nōlite!* (*pl*)

futūrum (*fut*)

[1] computā b ō	
computā b is	
computā b it	
computā b imus	
computā b itis	
computā b unt	
[2] pārē b ō	
pārē b is	
pārē b it	
pārē b imus	
pārē b itis	
pārē b unt	
[3] scrib a m	
scrib e s	
scrib e t	
scrib ē mus	
scrib ē tis	
scrib e nt	

gis laetābor, sī frātrem habēbō, mamma! Nōnne tū quoque laetāberis, tata, sī filiolum habēbis?”

Iūlius silet. Aemilia vērō, antequam Iūlia silentium 155 patris animadvertis, “Nōlī dīcere ‘tatam’ et ‘mammam’, Iūliola!” inquit, “Ea nōmina ā tē audire nōlumus. Ita loquuntur parvulī īfantēs, nec sermō īfantum tē decet. ‘Patrem’ et ‘mātrem’ dīcere oportet.”

Iūlia: “Sī īnfāns nōn sum, nōlite mē ‘Iūliolam’ vocāre! Id nōmen mē nōn decet. Mihi nōmen est ‘Iūlia’.”

Aemilia: “Rēctē dīcis, Iūlia. Tū igitur ā nōbīs ‘Iūlia’ vocāberis, et nōs ā tē ‘pater’ et ‘māter’ vocābimur.”

Iūlia: “Ita semper ā mē vocābimini, tata et mamma!”

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

Tempus futūrum

Tempus praeſens: Diēs est. Sōl lūcet. Omnēs vigilant. Nēmō dormit. Avēs canunt.

Tempus futūrum: Mox nox erit. Sōl nōn lūcēbit, sed stēllae 170 lūcēbunt. Omnes dormient. Nēmō vigilabit. Nulla avis canet.

Futūrum (pers. III): singulāris -bit -et, plūrālis -bunt -ent.

[A] Āctīvum.

Exempla: [1] computā|re: computā|bit; [2] pārē|re: pārē|bit; [3] scrib|ere: scrib|et; [4] dormī|re: dormi|et.

Malus discipulus: “Ab hōc diē bonus discipulus erō, magister: numquam in lūdō dormiam, semper tibi pārēbō, bene computābō et pulchrē scribam!” Magister: “Quid? Tūne bonus discipulus eris? Id fieri nōn potest! Crās rūrsus in lūdō dormiēs, male computābis, foedē scribēs, nec mihi pārēbis!” 180 Crās discipulus tam malus erit quam hodiē est: in lūdō dormiet, male computābit, foedē scribet, nec magistrō pārēbit.

- Malī discipulī: "Ab hōc diē bonī discipulī *erimus*, magister: numquam in lūdō dormiēmus, semper tibi pārēbimus, bene 185 computābimus et pulchrē scribēmus!" Magister: "Quid? Vōs- ne bonī discipuli *eritis*? Id fierī nōn potest! Crās rūrsus in lūdō dormiētis, male computābitis, foedē scribētis, nec mihi pārēbitis!" Crās discipulī tam improbī *erunt* quam hodiē sunt: in lūdō dormient, male computābunt, foedē scribent, nec ma- 190 gistrō pārēbunt.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prīma</i>	-bō	-bimus	-am	-ēmus
<i>Persōna secunda</i>	-bis	-bitis	-ēs	-ētis
<i>Persōna tertia</i>	-bit	-bunt	-et	-ent

195 [B] Passīvum.

- Filius: "Ab hōc diē bonus discipulus erō. Ergō ā magistrō laudābor, nōn reprehendar." Pater: "Tū nōn laudāberis, sed reprehendēris ā magistrō!" Crās discipulus rūrsus ā magistrō reprehendētur, nōn laudābitur.
- 200 Filiī: "Ab hōc diē bonī discipulī erimus. Ergō ā magistrō laudābimur, nōn reprehendēmur." Pater: "Vōs nōn laudābimī, sed reprehendēminī ā magistrō!" Crās discipulī rūrsus ā magistrō reprehendentur, nōn laudābuntur.

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prīma</i>	-bor	-bimir	-ar	-ēmur
<i>Persōna secunda</i>	-beris	-biminī	-ēris	-ēminī
<i>Persōna tertia</i>	-bitur	-buntur	-ētūr	-entur

PENSVM A

Mox novus īfāns in cūnīs Aemiliae er-. Aemilia rūrsus īfantem hab-. Tum quattuor liberī in familiā er-. Iūlius et Aemilia quattuor liberōs hab-. Aemilia īfantem suum am-. Iūlius et Aemilia īfantem suum aequē am-. Annō post īfāns prīma verba disc- et prīmōs gradūs faci-. īfāns ambulāns ā parentibus laud-.

Aemilia: "Ego īfantem meum bene cūr-: semper apud eum man-, numquam ab eō discēd-." Iūlius: "Certē bona

[4]	dormi <i>a m</i>
	dormi <i>ē s</i>
	dormi <i>e t</i>
	dormi <i>ē mus</i>
	dormi <i>ē tis</i>
	dormi <i>e nt</i>
	esse erō erimus
	eris eritis
	erit erunt

[1,2]	-b ō	-b imus
	-b is	-b itis
	-b it	-b unt
[3,4]	-a m	-ē mus
	-ē s	-ē tis
	-e t	-e nt

laudā <i>b or</i>
laudā <i>b eris</i>
laudā <i>b itur</i>
laudā <i>b imur</i>
laudā <i>b imini</i>
laudā <i>b untur</i>
reprehend <i>a r</i>
reprehend <i>ē ris</i>
reprehend <i>ē tur</i>
reprehend <i>ē mur</i>
reprehend <i>ē mini</i>
reprehend <i>e ntur</i>

[1,2]	-b or	-b imus
	-b eris	-b imini
	-b itur	-b untur
[3,4]	-a r	-ē mur
	-ē ris	-ē mini
	-ē tur	-e ntur

Vocabula nova:
 īnfāns
 cūnae
 somnus
 lac
 mulier
 nūtrīx
 gradus
 sermō
 filiola
 filiolus
 colloquium
 officium
 silentium
 parvulus
 necessārius
 aliēnus
 futūrus
 ūmidus
 fārī
 carēre
 postulāre
 vāgire
 alere
 colloquī
 volō
 vīs
 volumus
 vultis
 manēre
 pergere
 cūrare
 dēbēre
 occurrere
 silēre
 advehere
 revertī
 diligere
 decēre
 nōlle
 domō
 mox
 magis
 rārō
 crās
 adversus
 ad... versus
 nōlī nōlīte
 sīve... sīve
 profectō
 minimē
 únā cum

māter er-, Aemilia: īfantem tuum ipsa cūr- nec eum apud nūtrīcem relinqu-. ” Aemilia: “Etiā nocte apud īfantem er-, semper cum eō dorm-. Nōs et īnfāns in eōdem cubiculō dorm-. ” Iūlius: “Nōn dormiēmus, sed vigil-! Nam certē ab īfante vāgiente excit-!” Aemilia: “Ego excit-, tū bene dormi- nec excit-!”

PENSVM B

Parvulus puer quī in — iacet — appellātur. īnfāns quī cibō — magnā vōce —. Nōn pānis, sed — cibus īfantium est. Nūtrīx est — [= fēmina] quae nōn suum, sed — īfantem —. Multāe mātrēs īfantēs suōs ipsae alere —.

Marītus et uxor iam nōn dē tempore praeteritō —, sed dē tempore —. Aemilia: “Cūr tū filium habēre —, Iūli? Ego alteram filiam habēre —, plūrēs quam duōs filiōs — [= nōn volō]. Vōs virī filiōs tantum —! Filiōs — diligitis quam fīliās!” Iūlius — [= tacet]. Aemilia īrāta — adversus ḫstium facit, sed Iūlius “— hīc apud mē!” inquit, “— discēdere!” Aemilia manet ac loquī —: “Bona māter apud īfantem suum manēre —, hoc mātris — est. Nēmō enim īfantem melius — potest quam māter ipsa.”

PENSVM C

Ubi parvulus īnfāns cubat?
 Quid facit īnfāns quī cibō caret?
 Quid est cibus īfantium parvulōrum?
 Num omnēs īfantēs ā mātribus suīs aluntur?
 Quae sunt prīma verba īfantis?
 Quandō Aemilia novum īfantem habēbit?
 Cūr Aemilia ā marītō suō discēdere vult?
 Cūr Iūlius in aliō cubiculō dormīre vult?
 Quid Aemilia officium mātris esse dīcit?
 Cūr Syra et Iūlia in hortō nōn manent?
 Cūr Iūlia sorōrem habēre nōn vult?

PVGNA DISCIPVLORVM

- 1 Ecce puer quī ē lūdō domum revertitur. Quis est hic puer? Mārcus est, sed difficile est eum cognōscere, nam sordidus est et sanguis dē nāsō eius fluit. Hodiē māne vestīmenta Mārcī munda erant atque tam candida quam 5 nix nova, nunc vērō sordida et ūmida sunt. Cūr vestis Mārcī ūmida est? Vestis ūmida est, quod Mārcus per imbrem ambulāvit. Nec modo Mārcus, sed etiam Titus et Sextus per imbrem ambulāvērunt. Omnēs discipulī vestīmentīs ūmidīs domum revertuntur.
- 10 Sed cūr sanguis dē nāsō fluit Mārcō? Sanguis eī dē nāsō fluit, quod Mārcus ā Sextō pulsātus est. Nōnne Mārcus Sextum pulsāvit? Prīnum Sextus ōs Mārcī pugnō pulsāvit, deinde Mārcus et Titus Sextum pulsāvērunt. Sextus, quī māior est quam cēterī discipulī, 15 cum Mārcō et Titō pugnāvit et ab iīs pulsātus est. Puerī pugnāvērunt in viā angustā quae Tūsculō ad villam Iūlii fert.

mundus -a -um = pūrus
candidus -a -um = albus
(ut nix)
vestis -is f = vestīmenta

Mārcus ā Sextō pulsātus est
(pass) = Sextus Mārcum
pulsāvit (act)

pugnāre cum = pugnāre
contrā
angustus -a -um ↔ lātus
via fert = via dūcit (ad)

genū -ūs *n*, *pl* genua
-uum

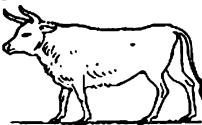
humus -ī *f* = terra; humī
(*loc*) = in humō

genū

cruor -ōris *m* = sanguis
cōn-spicere -ō = vidēre
meus filius, voc mī filī!

cornua

bōs bovis *m/f*

cornū -ūs *n* (*dēcl IV*):

sing	plūr
nōm	cornū
acc	cornū
gen	cornūs
dat	cornū
abl	cornū

cornua	cornua
acc	cornua
gen	cornuum
dat	cornibus
abl	cornibus

Nōn modo vestis, sed etiam faciēs et manūs et genua Mārcī sordida sunt. Cūr tam sordidus est puer? Sordidus est quod humī iacuit; humus enim propter imbreū ūmida et sordida est. Et Mārcus et Sextus humī iacuērunt. Prīnum Mārcus iacuit sub Sextō. Titus vērō Mārcum vocāre audīvit ac Sextum oppugnāvit. Mox Sextus ipse humī iacēns ā duōbus puerīs pulsātus est; magnā vōce patrem et mātrem vocāvit, nec vērō parentēs eum audīvērunt: vōx Sextī ā nūllō praeter puerōs audīta est.

Mārcus ātrium intrāns nōn statim ā patre suō cognōscit, sed cum prīnum fīlius patrem salūtāvit, Iūlius vōcem fīliī cognōscit. Tum cruōrem in faciē eius cōspiciēns exclāmat pater: “Ō mī filī! Quis tē pulsāvit?”

Mārcus: “Bōs īrātus cornū mē pulsāvit!”

Iūlius: “Id vērum nōn est! Is quī tē pulsāvit cornua nōn gerit. Ā quō pulsātus es?”

Mārcus: “Ā Sextō pulsātus sum.”

Iūlius: “Intellegēbam tē nōn cornibus, sed pugnīs pulsātum esse. At cūr tū pulsātus es? Certē nōn sine causā Sextus tē pulsāvit. Incipe ab initiō: ille prīnum ā tē pulsātus est!”

Mārcus: “Minimē! Prīnum ille mē pugnō pulsāvit sine causā, deinde ego illum pulsāvi!”

Iūlius: “Tūne sōlus Sextum pulsāvistī?”

Mārcus: “Ego et Titus eum pulsāvimus.”

Iūlius: “Quid? Vōs duo ūnum pulsāvistis? Duo cum ūno pugnāvistis?”

45 Mārcus sē et Titum excūsāre cōnātur: “At pugnāvi-mus cum puerō māiore. Sōlus Sextum vincere nōn pos-sum, nam is multō māior ac validior est quam ego. Sextus tam validus est quam bōs!”

Iūlius: “Et tū tam sordidus es quam porcus! Cūr sor-dida est vestis tua nova? Humīne iacuistī?”

Mārcus: “Humī iacuī: Sextus mē tenuit. Sed is quo-que humī iacuit: nōs eum tenuimus!”

Iūlius: “Iam satis audīvī dē pugnā vestrā indignā. Nam certē nōn decet pulsāre puerum minōrem, sed 55 duōs puerōs cum ūnō pugnāre indignissimum est — hoc nūllō modō excūsārī potest! Nōlī mihi plūs nārrāre dē hāc rē! Age, ī in cubiculum tuum ac mūtā vestīmen-ta! Dāvus tibi alia vestīmenta dabit.”

Mārcus Dāvum sequitur in cubiculum, ubi cruōrem 60 et sordēs ē faciē, manibus, genibus lavat ac vestīmenta mūtat. Puer vestem sordidam pōnit aliamque vestem mundam et candidam induit.

Interim Aemilia ātrium intrat. Māter familiās statim sordēs et vestīgia Mārcī in solō cōspicit et “Sordidum 65 est hoc solum!” inquit, “Aliquis pedibus sordidīs in solō mundō ambulāvit! Quis per ūstium intrāvit? aliquis ē familiā nostrā?”

“Porcus intrāvit!” ait Iūlius.

Aemilia: “Quid ais?”

70 Iūlius: “Porcum intrāvisse’ āiō.”

Aemilia: “Ain’ tū? Porcusne ātrium intrāvit?”

ex-cūsāre ↔ accūsāre

porcus -īm

humī-ne

pugna -ae/f < pugnāre
in-dignus -a -um = nōn
dignus
nōn decet = indignum
est

sordēs -ium f/pl

(vestem) pōnere
↔ induere

interim = dum haec
aguntur
solum -īn

ali-quis (: nesciō quis)
ali-quid (: nesciō quid)

ait = dīcit
āiō —
ais —
ait āiunt

ain’? = ais-ne?

post-quam ↔ ante-quam

lūdō-ne

sum	fuī
es	fuistī
est	fuit
esse	fuisse

falsus -a -um ↔ vērus
mentirī = falsum dīcere

multa (*n pl*) = multae rēs
cētera (*n pl*) = cēterae rēs
nōs, dat nōbis

quā dē causā? = dē quā
causā? = cūr?
omnia (*n pl*) = omnēs rēs
(↔ nihil)

crēdere = vērum esse
putāre

Iūlius: “Porcus’ quī intrāvit est tuus Mārcus filius!”
Iūlius ‘Mārcum intrāvisse’ dīcit, at nōn dīcit ‘eum ā
Sextō pulsātum esse et humī iacuisse.’

Aemilia, quae iam intellegit puerum sordidum ā pa- 75
tre ‘porcum’ appellātum esse, “Ubi est Mārcus?” in-
quit, “Cūr nōndum mē salūtāvit?”

Iūlius: “Mārcus lavātur et vestem mūtāt.”

Mārcus, postquam vestem mūtāvit, mundus redit et III
mātrem salūtat. 80

“Salvē, mī filī!” inquit māter, “Bonus es puer, quod
statim vestem mūtāvistī. In lūdōne quoque bonus puer
fuiſtī?”

Mārcus: “Profectō bonus puer fuī, māter. Laudātus
sum ā magistrō.” Mārcus dīcit ‘sē bonum puerum fuisse 85
et laudātum esse’, quamquam puer improbus fuit et ā
magistrō verberātus est. Quod dīcit nōn vērum, sed
falsum est: Mārcus mentītur.

Iūlius: “Quid magister vōs docuit hodiē?”

Mārcus: “Multā nōs docuit: legere et scribēre et com- 90
putāre et cētera. Prīnum magister nōbīs aliquid recitā-
vit, nesciō quid: nihil enim audīvī praeter initium!”
Mārcus dīcit ‘sē nihil audīvisse praeter initium’, id
quod vērum est.

Aemilia: “Quā dē causā nōn omnia audīvistī?” 95

Iūlius: “Hahae! Magistrō recitante, Mārcus dormī-
vit!” Iūlius ‘Mārcum dormīvisse’ dīcit, nec vērō māter
id crēdit.

Aemilia: "Audīsne, Mārce? Pater dīcit 'tē in lūdō dormīvisse'! Nōnne falsum est quod dīcit pater? Num tū vērē in lūdō dormīvistī?"

Mārcus: "Ita est ut dīcit pater. Nec vērō ego sōlus dormīvī: omnēs dormīvimus!"

Aemilia: "Ain' vērō? In lūdō dormīvistis? Malī disci-
105 pulī fuistis! Nōnne pūnītī estis ā magistrō?"

Mārcus: "Certē malī discipulī fuimus ac pūnītī su-
mus: omnēs verberātī sumus ā magistrō. Adhūc mihi
dolet tergum. Sed paulō post magister litterās meās
laudāvit. Tabellam vōbīs ostendam. Ecce tabella mea."

110 Mārcus parentibus nōn suam, sed aliēnam tabellam
ostendit. Cuius est ea tabella? Sextī est: Mārcus enim
tabellās eōrum mūtāvit inter pugnam! Nōn Mārcus,
sed Sextus scripsit litterās quae in eā tabellā leguntur.
Aemilia vērō, quae tabellam Mārcī esse crēdit, ā filiō
115 suō improbō fallitur. Nōn difficile est mātrem Mārcī
fallere!

Aemilia: "Tūne ipse hās litterās pulcherrimās scrip-
sistī?"

Mārcus: "Ipse scripsi profectō. Mihi crēde!"

120 Mārcus mentītur; nam id quod Mārcus 'sē ipsum
scripsisse' dīcit, ā Sextō scriptum est. Sed Aemilia,
quae litterās ā Mārcō scriptās esse crēdit, "Aspice,
Iūlī!" inquit, "Mārcus ipse haec scripsit et ā magistrō
laudātus est. Quid dīxit magister, Mārce? Nārrā nōbīs
125 omnia!"

tabella -ae f = parva
tabula
vōs, dat vōbīs

scrips- < scribs-

crēdere + dat: mihi
crēde! = crēde id
quod dicō!

script- < scribt-

haec (n pl) = hae rēs
dīx- < dīcs-

dubitare = incertus esse;
dubitare (dē) ↔ crēdere

sūmps- < sūms-

falsa (*n pl.*) = rēs falsae

Mārcus iterum mentītur: “Dixit ‘mē pulcherrimē et rēctissimē scripsisse’.” (Nōs vērō scīmus magistrum aliud dīxisse!)

Iūlius, quī Mārcum discipulum pigerrimum esse scit, iam dē verbīs eius dubitare incipit. Aemilia vērō nihil 130 dubitat, sed omnia crēdit!

Aemilia: “Cēterī discipulī nōnne rēctē scripsērunt?”

Mārcus: “Minimē! Titus et Sextus prāvē scripsērunt et malī discipulī fuērunt, nec ā magistrō laudātī sunt.

Ego sōlus laudātus sum!”

135

Iūlius: “Vōsne omnēs eadem vocābula scripsistis?”

Mārcus: “Omnēs eadem scripsimus, sed ego sōlus rēctē scripsī — ut iam vōbīs dīxi.”

Iam Iūlius, quī Sextum discipulum industrium ac prūdentem esse scit, Mārcō nōn crēdit. Mārcus patrem 140 suum fallere nōn potest. Ergō Iūlius, quī interim tabellam in manū sūmpsīt, “Mentīris, Mārce!” inquit, “Hoc tuā manū scriptum nōn est. Falsa sunt omnia quae nōbīs nārrāvistū!”

Aemilia vērō “Quā dē causā” inquit “eum falsa dīxisse putās? Cūr nōn crēdis filiō tuō?”

Sed antequam Iūlius ad haec respondēre potest, aliquis iānuam pulsat. Quis pulsat? Vidē capitulum quod sequitur!

150 GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

Praeteritum perfectum et imperfectum

Nox obscura erat: nulla luna caelum illustrabat; caelum neque luna neque stellis illustrabatur.

155 Tum fulgor caelum illustravit; caelum obscurum fulgure clarissimō illustratum est.

‘Illustrabat, illustrabatur’ est praeteritum imperfectum.

‘Illustravit, illustratum est’ praeteritum perfectum est.

perfectum (*perf*)
im-perfectum (*impers*)

Perfectum

160 [A] Actīvum.

Mārcus dīcit ‘sē Sextum pulsāvisse’: “Ego Sextum pulsāvi.” Iūlius: “Tūne sōlus eum pulsāvistī?” Mārcus: “Ego et Titus eum pulsāvimus.” Iūlius: “Vōsne ūnum pulsāvistis?” Prīnum Mārcum pulsāvit Sextus, tum Mārcus et Titus eum

165 pulsāvērunt.

Infinītīvus perfecti: pulsāv|isse.

Singulāris

Persōna prīma

Persōna secunda

170 Persōna tertia

pulsāv|i

pulsāv|istī

pulsāv|it

Plūrālis

pulsāv|imus

pulsāv|istis

pulsāv|ērunt

Exempla: [1] recitā|re: recitāv|isse; [2] pārē|re: pāru|sse;

[3] scrib|ere: scrips|isse; [4] audi|re: audīv|isse.

Mārcus malus discipulus fuit: male recitāvit, foedē scripsit, in lūdō dormīvit, nec magistrō pāruit. Sed Mārcus dīcit ‘sē 175 bonum discipulum fuisse, bene recitāuisse, pulchrē scripsisse, magistrō pārusse, nec in lūdō dormīvisse’: “Ego bonus discipulus fuī, bene recitāvī, pulchrē scripsī, magistrō pāruī, nec in lūdō dormīvī!” Iūlius: “Mentīris, Mārce! Tū malus discipulus fuistī, male recitāvistī, foedē scripsistī, in lūdō dormī-180 vistī, nec magistrō pāruistī!”

Mārcus et Titus malī discipulī fuērunt, male recitāvērunt, foedē scripsērunt, in lūdō dormīvērunt, nec magistrō pāruē- runt. Mārcus et Titus: “Nōs bonī discipulī fuimus, bene reci-

pulsāvisse

pulsāvī

pulsāvistī

pulsāvīt

pulsāvīmus

pulsāvistīs

pulsāvērunt

-isse

I -ī -imus

II -istī -istis

III -it -ērunt

[1] recitā-: recitāv-

[2] pārē-: pāru-

[3] scrib-: scrips-

[4] dormī- dormīv-

[1] recitāv|isse

recitāv|i -āv|imus

recitāv|isti -āv|istis

recitāv|it -āv|ērunt

[2] pāru|sse

pāru|i pāru|imus

pāru|isti pāru|istis

pāru|it pāru|ērunt

[3] scrips|isse

scrips|i scrips|imus

scrips|isti scrips|istis

scrips|it scrips|ērunt

[4] dormīv|isse

dormīv|i dormīv|imus

dormīv|isti dormīv|istis

dormīv|it dormīv|ērunt

<i>fu isse</i>	<i>fu imus</i>
<i>fu iſtī</i>	<i>fu iſtis</i>
<i>fu iſtū</i>	<i>fu iſtērunt</i>

<i>laudāt̄ us est</i>
<i>laudāt̄ us = quī laudātūs est</i>
<i>laudāt̄ ī sunt</i>
<i>laudāt̄ ī = quī laudātūs sunt</i>
<i>laudāt̄ us -a -um</i>

<i>laudāt̄ us sum</i>
<i>laudāt̄ us es</i>
<i>laudāt̄ us est</i>
<i>laudāt̄ ī sumus</i>
<i>laudāt̄ ī estis</i>
<i>laudāt̄ ī sunt</i>
<i>-t̄ um esse</i>

<i>laudāt̄ um esse</i>
<i>-tus   sum -tī   sumus</i>
<i>-ta   es -tae   estis</i>
<i>est sunt</i>
<i>-tum est -ta sunt</i>

tāvimus, pulchrē scripsimus, magistrō pāruimus, nec in lūdō dormīvimus!” Iūlius: “Mentīminī, puerī! Vōs malī discipulī 185 *fuistis*, male recitāvistis, foedē scripsistis, in lūdō dormīvistis, nec magistrō pāruistis!”

[B] Passīvum.

Pater filium/filiam laudāvit = filius laudātūs est/filia laudāta est ā patre. Filius laudātūs/filia laudāta gaudet. 190

Pater filiōs/filiās laudāvit = filii laudātī sunt/filiae latudātāe sunt ā patre. Filii laudātī/filiae laudātāe gaudent.

‘Laudāt̄|us -a -um’ est participium perfectū. Participium perfectū est adiectivum dēclinātiōnis I/II. Alia participia perfectū: pulsāt̄|us, appellāt̄|us, verberāt̄|us, script̄|us, audit̄|us, 195 pūnit̄|us. Cum participium perfectū cum tempore praesentū verbī ‘esse’ coniungitur, fit perfectum passīvī.

Discipulus dīcit ‘sē laudātūm esse’: “Ā magistrō laudātūs sum.” Pater: “Tūne laudātūs es?”

Discipuli dīcunt ‘sē laudātōs esse’: “Ā magistrō laudātī su- 200 mus.” Pater: “Vōsne laudātī estis?”

Infinitīvus: laudātūm esse

Singulāris	Plūrālis
<i>Persōna prīma</i>	<i>laudātūs sum</i>
<i>Persōna secunda</i>	<i>laudātūs es</i>
<i>Persōna tertia</i>	<i>laudātūs est</i>
	<i>laudātī sumus</i>
	<i>laudātī estis</i>
	<i>laudātī sunt</i>

205

PENSVM A

Mārcus ūmidus est, quod per imbreū ambul-, ac sordidus, quod humī iac-. Discipuli ūmidī sunt, quod per imbreū ambul-, ac sordidi, quod humī iac-.

Mārcus: “Ā Sextō puls- sum.” Iūlius: “Nōnne tū Sextum puls-?” Mārcus: “Prīnum Sextus mē puls-, tum ego illum puls-. Ego et Titus Sextum puls-.” Iūlius: “Quid? Vōs duo ūnum puls-? Et cūr sordida est vestis tua? Humīne iac-?” Mārcus: “Humī iac-: Sextus mē ten-.”

Aemilia: “Quid magister vōs doc- hodiē?” Mārcus: “Magister aliquid recit-, sed ego initium tantum aud-.” Aemilia:

“Cūr nōn omnia aud—?” Iūlius: “Mārcus in lūdō dorm—!” Aemilia: “Audīsne? Pater dīcit ‘tē in lūdō dorm—.’ Tūne vērē dorm—?” Mārcus: “Certē dorm—, māter. Omnēs dorm—! Sed paulō post magister laud— litterās meās.” Mārcus mātri litterās quās Sextus scrips— ostendit. Aemilia: “Tūne ipse hoc scrips—?” Mārcus: “Ipse scrips—. Cēterī puerī prāvē scrips—.”

PENSVM B

Hodiē māne Mārcus — erat, vestimenta eius tam — erant quam nix. Nunc nōn modo — [= vestimenta], sed etiam faciēs et manūs et — sordida sunt, atque — [= sanguis] eī dē nāsō fluit. Nam Sextus, quī tam — est quam bōs, Mārcum pulsāvit sine — (ut ait Mārcus). Mārcus, quī — iacuit, tam sordidus est quam —. Difficile est eum —.

In cubiculō suō Mārcus lavātur et vestem —. — [= dum haec aguntur] Aemilia ātrium intrat et vestigia puerī —. Aemilia: “Quid hoc est? — pedibus sordidīs in — mundō ambulāvit!” Mārcus, — vestem mūtāvit, in ātrium redit. Puer mātri — [= parvam tabulam] Sextī ostendit et ‘sē ipsum eās litterās —’ dīcit. Id quod Mārcus dīcit nōn vērum, sed — est; Mārcus —, sed Aemilia filiō suō —. Iūlius vērō dē verbīs eius —; Mārcus patrem suum — nōn potest.

PENSVM C

Cūr Mārcus rediēns ūmidus et sordidus est?

Ā quō pulsātus est?

Cūr Mārcus sōlus Sextum vincere nōn potest?

Quōmodo Mārcus sē excūsāre cōnātur?

Quid agit Mārcus in cubiculō suō?

Quid Aemilia in solō cōnspicit?

Quid tum Iūlius dicit uxōri?

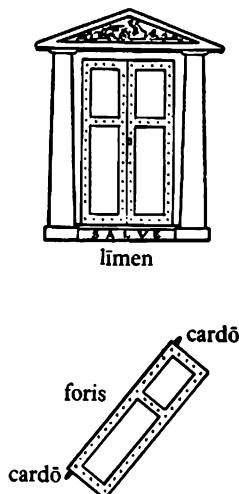
Quid Mārcus parentibus suis ostendit?

Quis litterās quae in eā tabulā sunt scripsit?

Cūr Iūlius filium suum nōn laudat?

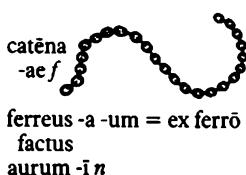
Vocabula nova:

vestis
genū
humus
cruor
bōs
cornū
causa
porcus
pugna
sordēs
solum
tabella
mundus
candidus
angustus
validus
indignus
falsus
cognōscere
cōnspicere
excūsāre
vincere
nārrare
mūtāre
mentīrī
crēdere
fallere
dubitāre
fuisse
ājō ais ait ain'
aliquis
aliquid
humī
interim
postquam
perfectum
imperfectum

iānitor -ōris *m* = ōstiārius
sī quis = sī aliquis
extrā *ppr+acc*

ad-mittere
intrā *ppr+acc* ↔ extrā
ferōx -ōcis = ferus
anteā = ante hoc tempus,
antiquis temporibus

CAVE CANEM

Iānua vīllae ē duābus foribus cōstat. Sub foribus est *I* līmen, in quō SALVE scriptum est. Foris duōs cardinēs habet, in quibus vertī potest; cum foris in cardinibus vertitur, iānua aperītur aut clauditur. Servus cuius officium est forēs aperīre et claudere ac vīllam dominī *5* cūstōdīre, ōstiārius vel iānitor appellātūr.

Sī quis vīllam intrāre vult, iānuam pulsat et extrā iānuam exspectat, dum iānitor forēs aperit eumque in vīllam admittit. Iānitor intrā iānuam sedet cum cane suō, quī prope tam ferōx est quam lupus; itaque necesse *10* est eum catēnā vincīre. Anteā dominī sevērī nōn sōlum canēs, sed etiam iānitōrēs suōs catēnīsvincīebant.

Catēna quā canis vincītur ex ferrō facta est. Catēna cōstat ē multīs ānulīs ferreīs quī inter sē coniunguntur. Ānulī quibus digitī ornantur nōn ex ferrō, sed ex aurō *15*

factū sunt. Aurum est magnū pretiū sicut gemmae. Ānulus aureus multō pulchrior est quam ānulus ferreus.

Forēs ē lignō factae sunt sicut tabulae. Lignum est māteria dūra, sed minus dūra quam ferrum. Quī rēs ferreās vel ligneās facit, faber appellātur. Deus fabrōrum est Vulcānus. —

Iānua clausa est. Iānitor, quī forēs clausit postquam Mārcus intrāvit, iam rūrsus dormit! Iānitōre dormiente, canis vigilāns iānuam cūstodit. Extrā forēs stat tabellārius (sīc appellātur servus quī epistulās fert, nam anteā in tabellīs scribēbantur epistulæ). Is baculō ligneō forēs pulsat atque clāmat: “Heus! Aperi hanc iānuam! Num quis hīc est? Num quis hanc aperit iānuam? Heus tū, iānitor! Quīn aperīs? Dormīsne?”

30 Cane lātrante iānitor ē somnō excitātūr.

Tabellārius iterum forēs pulsat magnā vōce clāmāns: “Heus, iānitor! Quīn mē admittis? Putāsne mē hostem esse? Ego nōn veniō vīllam oppugnātūm sicut hostis, nec pecūniām postulātūm veniō.”

35 Tandem surgit iānitor. “Quis forēs nostrās sīc pulsat?” inquit.

Tabellārius (extrā iānuam): “Ego pulsō.”

Iānitor (intrā iānuam): “Quis ‘ego’? Quid est tibi nōmen? Unde venīs? Quid vīs aut quem quaeris?”

40 Tabellārius: “Multā simul rogītās. Admitte mē! Posteā respondēbō ad omnia.”

Iānitor: “Respondē prius! Posteā admittēris.”

sīc-ut = ut

aureus -a -um = ex aurō
factus

ligneus -a -um = ex lignō
factus
faber -bri m

claudere clausisse
clausum (esse)

heus! : audi!

num quis = num aliquis

quīn? = cūr nōn?
quīn aperīs? = cūr nōn
aperīs? aperi!

-tūm: vīllam oppugnātūm
= quia vīllam oppug-
nāre volō

tandem = postrēmō
(post longum tempus)

rogītāre = interrogāre
(multa)
post-eā = deinde

prius adv ↔ posteā

-tū: nōmen facile dictū est = facile est nōmen dicere; vōx difficilis audītū est = difficile est vōcem audire

dicere dixisse dictum
(esse)
erūs -i m = dominus

dormītum īre = ad somnum īre

forīs *adv* = extrā forēs

fremere = 'rrr' facere
ut canis īrātus
re-tinēre < re- + tenēre

cavēre

re-sistere = cōsistere
et manēre
solvere ↔ vincere

terrēre=timentem facere
propius *comp* < prope
ac-cēdere = ad-īre

monēre -uisse -itum

Tabellārius: "Nōmen meum nōn est facile dictū: Tlēpolemus nōminor."

Iānitor: "Quid dīcis? Cleopolimus? Vōx tua difficilis 45 est audītū, quod forēs intersunt."

Tabellārius: "Mihi nōmen est Tlēpolemus, sīcut iam dictum est. Tūsculō veniō. Erum tuum quaerō."

Iānitor: "Sī erum salūtātum venīs, melius est aliō tempore venīre, nam hāc hōrā erūs meus dormītum īre 50 solet, post brevem somnum ambulātum exībit, deinde lavātum ībit."

Tlēpolemus: "Sī quis per hunc imbre ambulat, nōn opus est posteā lavātum īre! At nōn veniō salūtātum. Tabellārius sum." 55

Tandem iānitor forēs aperit et Tlēpolemum forīs in II imbre stanter videt. Canis īrātus dentēs ostendit ac fremit: "Rrrr...!" nec vērō tabellārium mordēre potest, quod catēnā retinētur.

Iānitor: "Cavē! Canis tē mordēbit!" Sīc iānitor hominem intrantern dē cane ferōcī monet. 60

Tlēpolemus in līmine resistēns "Retinē canem!" inquit, "Nōlī eum solvere! Nec vērō opus est mē monēre dē cane, ego enim legere sciō." Tabellārius solum intrā līmen aspicit, ubi CAVE CANEM scriptum est īfrā imāgi-nem canis ferōcis. "Neque haec imāgō neque canis vē-rus mē terret!" inquit, et proprius ad canem accēdit. 65

"Manē forīs!" inquit iānitor, "Nōlī ad hunc canem accēdere! Iam tē monuī!"

70 Tabellarius vērō, quamquam sīc ā iānitōre monitus est, alterum gradum ad canem versus facit — sed ecce canis in eum salit catēnam rumpēns! Homō territus ex ūstiō cēdere cōnātur, sed canis īrātus pallium eius dentibus prehendit et tenet.

salire
rumpere
terrēre -uisse -itum
cēdere = īre
pallium -i n
prehendere

canis saliēns catēnam
rumpit et pallium
Tlēpolemi dentibus
prehendit

75 “Ei! Canis mē mordet!” exclāmat tabellarius, quī iam neque recēdere neque prōcēdere audet: canis fremēns eum locō sē movēre nōn sinit.

Iānitor rīdēns “Quīn prōcēdis?” inquit, “Nōlī resistere! Ego tē intrāre sinō. Iānuam aperuī. Prōcēde in 80 villam!” Sīc iānitor virum territum dērīdet.

“Id facilius est dictū quam factū” inquit tabellarius, atque alterum gradum facere audet, sed canis statim in pedēs posteriōrēs surgit atque pedēs priōrēs in pectore eius pōnit! Tabellarius, tōtō corpore tremēns, ex ūstiō cēdit: sīc canis eum ē vīllā pellit. “Removē canem!” inquit ille, “Iste canis ferōx mē intrāre nōn sinit.”

Iānitor eum tremere animadvertisit iterumque dērīdet: “Quid tremis? Hicinē canis tē terruit?”

prō- [→] ↔ re- [←]
prō-cēdere ↔ re-cēdere

sinere

aperīre -uisse -rtum
dē-rīdēre

re-movēre
iste -a -ud: iste canis
= ille canis apud tē

hicinē = hic-ne

sub + abl/acc:
sub tēctō esse
sub tēctum īre

solvere -visse solūtum
arbitrārī = putāre

rumpere rūpisse ruptum

posse potuisse
nūper = paulō ante
emere ēmissē ēemptum
scindere scidisse scissum
iste -a -ud

venire vēnisse

num quid = num aliquid
ferre: ferō ferimus
fers fertis
fert ferunt

aureus -ī m = nummus
aureus (ī aureus = XXV
dēnāriū = C sēstertiū)

scī-licet = ut sciunt
omnēs

hic haec hoc + -ne:
hicine?
haecine?
hocine?

forās adv = ē foribus,
ē domō

Tlēpolemus: “Nōlī putāre mē ab istō cane territum esse! Si tremō, nōn propter canem ferōcem, sed propter imbrem frigidum tremō. Admitte mē sub tēctum, iānitor — amābō tē! Vincī istum canem ferōcem! Cūr eum solvistī?” Tabellārius enim canem ā iānitōre solūtum esse arbitrātur.

Iānitor catēnam manū prehendit canemque paulum ā tabellāriō removet. “Nōlī arbitrārī” inquit “mē canem solvisse. Canis ipse catēnam suam rūpit. Ecce catēna rupta.”

Tlēpolemus: “Num canis catēnam ferream rumpere potest? Id nōn crēdō. At certē vestem scindere potuit: vidēsne pallium meum novum, quod nūper magnō pretiō ēmī, scissum esse ā cane tuō?”

Iānitor: “Istud pallium nōn est magnī pretiī, neque id nūper ēemptum esse crēdō. Sed quid tū vēnistī? Num quid tēcum fers?”

Tlēpolemus: “Stultē rogitās, iānitor, nam iam tibi dīxī ‘tabellārium mē esse’. Quid tabellāriōs ferre arbitrāris? aureōsne iānitōribus? Profectō nōs aurum nōn ferimus.”

Iānitor: “Vōs scīlicet epistulās fertis.”

Tlēpolemus: “Rēctē dīcis. Epistulam afferō ad Lūcium Iūliū Balbum. Hocine erō tuō nōmen est?”

Iānitor. “Est. Quīn mihi istam epistulam dās?”

Tlēpolemus: “Prius vincī canem et sine mē intrāre!
Nōlī iterum mē forās in imbre pellere!”

90

95

100

105

110

115

Iānitor, postquam canem vīnxit, “Nōn ego” inquit, “sed hic canis tē forās pepulit. Nōlī nārrāre ‘tē ā iānitōre forās pulsum esse’!”

- 120 Cane vīnctō, tabellārius tandem intrat epistulamque ostendit iānitōrī; quī statim epistulam prehendit et in ātrium ad dominum suum fert.

vīncīre vīnxisse vīnctum
pellere pepulisse pulsum

cane vīnctō = postquam
canis vīnctus est

GRAMMATICA LATINA

Supīnum

[I] Amīcī salūtātum veniunt (= quia salūtāre volunt).

- 125 ‘Salūtātum’ supīnum vocātur. Supīnum in -tum dēsinēns significat id quod aliquis agere vult et pōnitur apud verba ‘ire’, ‘venīre’, ‘mittere’ et alia.

Exempla: Rōmānī cotīdiē lavātum eunt. Mīlitēs oppidum oppugnātum mittuntur. Vesperī omnēs dormītum eunt. Mēdus et Līdia ad tabernam eunt ānulum ēmptum.

[II] Id est facile dictū = facile est id dīcere.

‘Dictū’ est alterum supīnum in -tū dēsinēns, quod apud adiectīva ‘facilis’ et ‘difficilis’ et pauca alia reperītur.

135 Exempla: Multa sunt faciliōra dictū quam factū. Vōx diffīcilis audītū est.

salūtātum

-tum

dictū

-tū

PENSVM A

Hōrā nōnā erus ambulā– ire solet. Tabellārii nōn mittuntur pecūniām postulā–. Hostēs castra expugnā– veniunt. Multī barbarī Rōmam veniunt habitā–.

Syra: “Verba medicī difficilia sunt audi–.” Ea rēs est facīlis. Nōmen barbarū difficile dic– est.

Verba: terrēre –isse –um; claudere –isse –um; dīcere –isse –um; solvere –isse –um; emere –isse –um; rumpere –isse –um; aperīre –isse –um; vincīre –isse –um; pellere –isse –um; scindere –isse –um; venīre –isse; posse –isse.

Vocabula nova:

foris

limen

cardō

iānitor

catēna

aurum

lignum

faber

tabellārius

imāgō

pallium

aureus

ferōx
 ferreus
 aureus
 ligneus
 cūstōdīre
 admittere
 vincīre
 rogītāre
 fremere
 mordēre
 retinēre
 cavēre
 monēre
 resistere
 solvere
 terrēre
 accēdere
 salīre
 rumpere
 cēdere
 prehendere
 recēdere
 prōcēdere
 sinere
 dēridēre
 tremere
 pellere
 removēre
 arbitrāri
 scindere
 iste
 scilicet
 anteā
 posteā
 prius
 tandem
 nūper
 forīs
 forās
 sīcut
 quīn
 extrā
 intrā
 supīnum

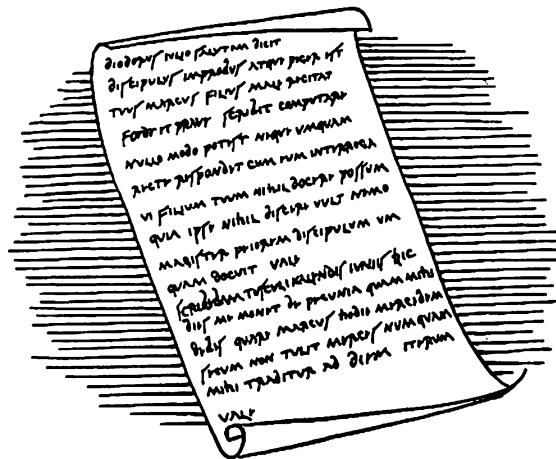
PENSVM B

Iānua cōnstat ē duābus —, quae in — vertuntur. Ōstiārius vel — dīcitur servus qui hominēs in villam —. Canis eius prope tam — quam lupus est; itaque necesse est eum catēnā — [*<ferrum*] —. Ānulus Lydiae nōn ex ferrō, sed ex — factus est. Servus qui epistulās fert — dīcitur, nam — epistulae in tabellīs scribēbantur.

Tabellārius — ianuam stat. Iānitor, qui — iānuam sedet, tabellārium dē cane ferōcī —: “Cavē! Canis tē —!” In solō intrā — scriptum est ‘— canem’ īfrā — canis. “Nec haec — nec canis vērus mē —” inquit tabellārius, ac proprius ad canem —. Canis catēnam — et vestem eius dentibus —. Tabellārius neque — neque — audet. Iānitor: “— prōcēdis? Ego tē intrāre —!” Sic iānitor hominem territum —. Ille alterum gradum facit, sed canis eum ex ōstiō —. Tlēpolemus tōtō corpore — ex ōstiō —. — [= postrēmō] iānitor canem vincit.

PENSVM C

Quid est iānitōris officium?
 Cūr necesse est canem eius vincīre?
 Ex quā māteriā cōnstat iānua?
 Vulcānus quis est?
 Quid in solō intrā līmen vidētur?
 Quid tabellārius sēcum fert?
 Unde venit Tlēpolemus et quem quaerit?
 Quōmodo iānitor ē somnō excitātur?
 Quid agit Iūlius post merīdiem?
 Cūr canis saliēns catēnā nōn retinētur?
 Quid facit iānitor antequam tabellārius intrat?

EPISTVLA MAGISTRI

I Iūlius, quī canem lātrāre audīvit, iānitōrem ātrium intrantem interrogat: “Quis advēnit?”

Iānitor: “Tabellārius advēnit Tūsculō. Ecce epistula quam illinc ad tē tulit.” Hoc dīcēns iānitor epistulam 5 dominō suō trādit.

Iūlius: “Quidnam hoc est? Quisnam Tūsculō epistulam ad mē mīsit?”

Iānitor: “Nesciō. Tantum sciō epistulam Tūsculō missam et ā tabellāriō ad tē lātam esse.”

10 Iūlius: “Nōn opus est idem bis dīcere. Ego id quod semel dictum est bene intellegō. Recēde hinc ad canem tuum!” Sīc Iūlius iānitōrem dīmittit.

Dominus cēram aspiciēns signum magistrī cognōscit (est enim parva eius imāgō) et “Missa est” inquit “ā 15 magistrō Diodōrō. Nōlō hās litterās legere, nam certē

ad-venīre -vēnisse

illinc = ab illō locō
ferre tulisse lātum
trā-dere = dare (dē
manū in manū)
quid-nam? = quid?
quis-nam? = quis?
mittere mīssisse missum

signum
magistrī

hinc = ab hōc locō

dī-mittere = ā sē mittere,
iubēre discēdere

litterae -ārum fpl
= epistula

dēbēre + dat: eī dēbeō
: eī dare dēbeō

con-tinēre = in sē habēre
integer -gra -grum: (sig-
num) i.um = nōn
ruptum
signō integrō (abl)=dum
signum integrum est
ea (n pl) = eae rēs

salūs -ūtis f: (eī) salūtem
dicere = (eum) salūtare

umquam = ullō tempore
(neque umquam = et
numquam)

nēmō magister = nūllus
magister

kalendis Iūniis = diē
prīmō mēnsis Iūniī

vultus -ūs m = faciēs
pallidus -a -um = albus
(dē colōre vultūs
dicitur)
pallēre = pallidus esse
ob prp+acc = propter

legere lēgisse lēctum

magister poscit pecūniā quam eī dēbeō. Duōrum
mēnsium mercēdem magistrō dēbeō.”

Aemilia: “At fortasse epistula aliās rēs continet. Quis
scit? Fortasse magister aliquid scripsit dē Mārcō? Signō
integrō, nēmō scit.”

20

Iūlius signum rumpit et epistulam aperit. Ecce ea
quae in epistulā magistrī scripta sunt:

Diodōrus Iūliō salūtem dicit.

Discipulus improbus atque piger est tuus Mārcus filius.

*Male recitat, foedē et prāvē scribit, computāre nūllō modō
potest, neque umquam rēctē respondet cum eum interrogāvī.
Filiū tuum nihil docēre possum quia ipse nihil discere
vult. Nēmō magister pēiōrem discipulum umquam docuit.
Valē.*

*Scribēbam Tūsculī kalendīs Iūniīs. Hic diēs mē monet dē
pecūniā quam mihi dēbēs. Quārē Mārcus hodiē mercēdem
sēcum nōn tulit? Mercēs numquam mihi trāditur ad diem.
Iterum valē.*

Interim Mārcus, cuius vultus ad nōmen magistrī co-
lōrem mūtāvit, pallidus et tremēns patrem legentem
spectat. Cūr pallet puer? Pallet ob timōrem. (Quī timet
pallēre solet.)

Item Aemilia vultum Iūlii sevērum intuētur. Post-
quam ille epistulam lēgit ūsque ad finem, uxor eum
interrogat: “Quid scripsit magister?”

40

Iūlius: “Prior epistulae pars dē aliā rē est; in parte pos-
teriōre magister mē monet dē pecūniā quam eī dēbeō.”

II

Aemilia: "Cūr nōn solvis pecūniām quae magistrō dēbētur? Certē magister, quī filiōs nostrōs tam bene 45 scribēre et legere docet, mercēdem suam meret. Sed quidnam scriptum est in priōre epistulae parte? Nōnne magister Mārcum laudat?"

Iūlius: "Hāc epistulā nūlla laus continētur, nec enim puer piger atque improbus laudem meret! Tūne putās 50 tē hīs litterīs laudārī, Mārce?"

Mārcus vultum ā patre āvertit nec ūllum verbum respondet, at genua trementia et vultus pallidus respōnsum plānum est, quod pater facile intellegit. Saepe silentium est respōnsum plānissimum.

55 Tacente Mārcō, Aemilia "Quid fēcit Mārcus?" inquit, "Dīc mihi omnia!"

Iūlius: "Mārcus prope omnia fēcit quae facere nōn dēbuit! Haec epistula omnem rem plānam facit. — O Mārce! Iam plānē intellegō falsa esse omnia quae nōbīs 60 nārrāvistī: magister plānīs verbīs scribit 'tē discipulum improbissimum fuisse ac foedē et prāvē scrīpsisse'!"

Mārcus: "At tabulam vōbīs ostendī..."

Iūlius: "Aspice hanc tabulam: vidēsne nōmen 'Sextī' litterīs plānīs in parte superiōre īscriptum? Tūne solēs 65 nōmina aliēna īscribere in tabulā tuā? Haec nōn tua, sed Sextī tabula est. Hocine negāre audēs?"

Mārcus, quī iam nōn audet mentīrī, nihil negat, sed omnia fatētur: "Rēctē dīcis, pater. Tabula Sextī est. Tabulās mūtāvī inter pugnam."

solvere pecūniām = dare pecūniām quae dēbētur

merēre -uisse -itum

laus laudis *f* = verba laudantia
rēs epistulā continētur = epistula rem continet

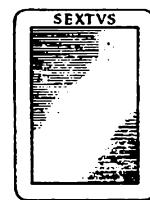
ā-vertere

plānus -a -um = qui facile intellegitur
facile *adv*

facere -iō fēcisse factum

dēbēre -uisse -itum

omnis -e = tōtus

ostendere -disse
superior -ius *comp*
↔ inferior
īn-scribere

negāre = dicere 'nōn vērum esse'

fatēri ↔ negāre

per-dere ↔ servāre

per-dere -didisse

factum -i n = id quod
factum est
pudēre: mē pudet = intel-
legō mē indignē fēcisse
/indignē factum esse

rubēre = ruber esse

pudor -ōris m < pudēre
pudēre + gen: factū suū
: ob factum suum

post-hāc = post hoc
tempus
futūrus sum = erō
pāritūrus sum = pārēbō
pugnātūrus sum = pug-
nābō
dormītūrus sum = dor-
miam
prō-mittere -mīssisse
-missum

pugnātūrum esse

ante-hāc = ante hoc
tempus; ↔ post-hāc
facere, imp fac! facite!

prōmissum -i n = quod
prōmissum est

Aemilia: "Pugnam? Quam pugnam nārrās?"

70

Iūlius: "Mārcus mihi iam nārrāvit 'sē cum Sextō pug-
nāvisse.' — Nōnne tibi satis fuit vestem tuam novam
perdere? Etiamne tabulam aliēnam...?"

Mārcus: "Tabulam Sextī nōn perdidī, pater. Vidē:
integra est tabula."

75

Iūlius: "At certē pater Sextī putābit eum perdidisse
tabulam suam. Fortasse Sextus ā patre suō pūniētur ob
hanc rem. Intellegisne factum tuum indignum esse?
Nōnne tē pudet hoc fēcisse? Profectō mē pudet hoc ā
meō filiō factum esse!"

80

Mārcus, qui paulō ante ob timōrem pallēbat, iam ru-
bet propter pudōrem. Puerum pudet factū suī. (Is quem
factōrum suōrum pudet rubēre solet.)

Mārcus: "Certē malus puer fui, sed posthāc bonus III
puer futūrus sum: semper vōbīs pāritūrus sum, num-
quam pugnātūrus sum in viā nec umquam in lūdō dor-
mītūrus sum. Hoc vōbīs prōmittō, pater et māter! Mihi
crēdite!"

85

Mārcus 'sē malum puerum fuisse' fatētur ac simul
prōmittit 'sē posthāc bonum puerum futūrum esse,
semper sē parentibus pāritūrum esse nec umquam in
viā pugnātūrum nec in lūdō dormītūrum esse' — id
quod saepe antehāc prōmīsit!

90

Iūlius: "Prīnum fac quod prōmīstī, tum tibi crēdē-
mus!" Iūlius nōn crēdit Mārcum prōmissum factūrum
esse.

95

Mārcus: "Omnia quae prōmīsī factūrus sum. Nōlī mē verberāre! Iam bis verberātus sum ā magistrō."

factūrus sum = faciam

verbera -um n pl

in-clūdere < in
+ claudere

clāvis -is f

dūcere dūxisse ductum

herī = diē ante hunc
diem (↔ crās)

fugere -iō fūgisse

īre, part iēns euntis

comitārī: eum c. = cum

eō īre

comes -itis m = is quī
comitāturin-clūdere -sisse -sum
Mārcō...ductō/inclūsō =
postquam Mārcus ...
ductus/inclūsus estmāter putat filium ā
patre verberātum īrī =
māter putat patrem fi-
lium verberātūrum esse

100 "Ergō verbera magistrī nōn satis fuērunt!" inquit Iūlius, "Profectō verbera meruistū!" Tum oculōs ā filiō āvertēns: "Abī hinc ab oculīs meīs! Dūc eum in cubiculum eius, Dāve, atque inclūde eum! Posteā fer mihi clāvem cubiculi!"

Postquam Dāvus puerum ex ātriō dūxit, dominus 105 "Haec omnia" inquit "facta sunt, quod Mēdus herī domō fūgit nec hodiē Mārcum in lūdum euntem et illinc redeuntem comitārī potuit. Posthāc Mārcum sine comite ambulāre nōn sinam. Crās Dāvus eum comitābitur; is certē bonus comes erit."

110 Mārcō in cubiculum ductō atque inclūsō, Dāvus redit et "Mārcus" inquit "inclūsus est. Ecce clāvis cubiculī."

Iūlius clāvem sūmit ac surgit. Aemilia, quae putat eum ad Mārcum īre, "Quō īs, Iūli?" inquit, "Mārcumne verberātum īs?" Aemilia Mārcum ā patre verberātum īrī 115 putat. "Nōlī eum verberāre! Nōn putō eum posthāc in viā pugnātūrum neque in lūdō dormītūrum esse."

Iūlius: "Putāsne iam mūtātum esse istum puerum? Ego eum nec mūtātum esse nec posthāc mūtātum īrī crēdō! Quamquam herī ā mē semel verberātus est atque 120 hodiē bis ā magistrō, nec verbera patris nec magistrī eum meliōrem fēcērunt."

Aemilia: "Ergō nōn opus est iterum eum verberāre. Nec laudibus nec verberibus melior fierī potest."

scriptūrus sum =
scrībam

cui-nam? = cui?

trā-dere -didisse -ditum

'respōnsum ā Mārcō trā-
ditum īr' = 'Mārcum
respōnsum trāditūrum
esse'

dēbitus -a -um = quī
dēbetur

"mercēdem solvere nōlō"

negāre + dat = dare nōlle
quam ob rem? = ob
quam rem? quārē?

af-ferre at-tulisse al-lātum
(< ad-)
quō-nam? = quō?
quae-nam? = quae?

epistulā lēctā=postquam
epistula lēcta est (ab eā)

Iūlius: "Nōlī timēre, Aemilia! Mārcum in cubiculō
relinquam. Iam epistulam scriptūrus sum." Iūlius dīcit 125
'sē epistulam scriptūrum esse.'

Aemilia: "Cuinam scriptūrus es?"

Iūlius: "Magistrō scīlicet. Crās Dāvus, Mārcī comes,
epistulam meam sēcum feret, quae ā Mārcō ipsō trādē-
tur magistrō. Tabellārius, quī epistulam magistrī trādi- 130
dit, tempus perdit, sī forīs respōnsum meum opperītur.
Dīmitte eum, Dāve! Dīc eī 'respōnsum meum crās ā
Mārcō trāditum īr'."

Aemilia: "Nōnne Mārcus simul cum epistulā tuā
mercēdem dēbitam trādet magistrō?" 135

Iūlius: "Minimē! Ego enim plānē respondēbō 'mē
mercēdem solvere nōlle'!"

Aemilia: "Quid ais? Nōnne tē pudet pauperī magistrō
mercēdem negāre? Quam ob rem mercēdem dēbitam
solvere nōn vīs? Causam afferre oportet." 140

Iūlius: "Magister ipse mihi causam attulit."

Aemilia: "Quōnam modō? Quaenam causa allāta est ā
magistrō?"

Iūlius: "In hīs litterīs magister ipse fatētur 'sē filium
meum nihil docēre posse': ergō mercēdem nōn meruit. 145
Pecūniām quae merita nōn est nōn solvam. Nōlō pecū-
niām meām perdere!"

Epistulam sūmēns Aemilia "Itane scrībit magister?"
inquit; tum, epistulā lēctā, "Hoc tē nōn excūsat, nam
plānē scrībit 'Mārcum ipsum nihil discere velle', et quī 150

nihil discere vult, nihil discere potest. Nōn modo posse, sed etiam velle opus est: quod nōn vīs, nōn potes."

Iūlius rīdēns "Rēctē dīcis" inquit, "Ego enim pecūniā solvere nōlō: ergō solvere nōn possum!"

- 155 Hoc dīcēns Iūlius epistulam magistrī scindit.

Iūlius epistulam scindit

GRAMMATICA LATINA

Participium et īfīnītīvus futūrī

[A] Āctīvum.

- 160 Miles: "Fortiter pugnātūrus sum." Miles dīcit 'sē fortiter pugnātūrum esse.'

'Pugnātūrus -a -um' est participium futūrī. Participium futūrī est adiectīvum dēclīnātiōnis I/II. 'Pugnātūrum esse' est īfīnītīvus futūrī, quī cōnstat ex participiō futūrī et 'esse'.

- 165 Exempla: pāritūrus, dormītūrus, factūrus, scriptūrus, futūrus.

Mārcus: "Posthāc bonus discipulus futūrus sum..." Mārcus dīcit 'sē posthāc bonum discipulum futūrum esse, semper magistrō pāritūrum esse nec umquam in lūdō dormītūrum esse.' Magister nōn crēdit eum prōmissum factūrum esse.

- 170 Puerī: "Posthāc bonī discipulī futūrī sumus..." Puerī dīcunt 'sē posthāc bonōs discipulōs futūrōs esse, semper magistrō pāritūrōs esse nec umquam in lūdō dormītūrōs esse.' Magister nōn crēdit eōs prōmissum factūrōs esse.

[B] Passīvum.

- 175 Iūlius: "Sextus ā magistrō laudābitur." Iūlius dīcit 'Sextum ā magistrō laudātūm irī.'

'Laudātūm irī' est īfīnītīvus futūrī passīvī, quī ex supīnō et 'iri' cōnstat.

PENSVM A

Mārcus: "Posthāc bonus puer fu- sum et vōbīs pāri- sum."

Mārcus prōmittit 'sē bonum puerum fu- esse et sē pārentibus

pugnātūr|us sum = pug-nābō
pugnātūr|um esse

-tūr|us -a -um
-tūr|um esse

[1] pugnātūr|um esse

[2] pāritūr|um esse

[3] factūr|um esse

[4] dormītūr|um esse

futūr|um esse

laudātūm irī

-tūm irī

Vocabula nova:
 signum
 litterae
 vultus
 laus
 factum
 pudor
 prōmissum
 verbera
 clavis
 comes
 integer
 pallidus
 planus
 superior
 trādere
 dīmittere
 dēbēre
 continēre
 salūtem dicere
 pallēre
 solvere
 merēre
 āvertere
 īscrībere
 negāre
 fatēri
 perdere
 pudēre
 rubēre
 prōmittere
 inclūdere
 comitārī
 illinc
 hinc
 quidnam?
 quisnam?
 fortasse
 umquam
 posthāc
 antehāc
 herī
 ob

pāri- esse.' Aemilia putat Mārcum ā Iūliō verberā- īrī, sed Iūlius 'sē epistulam scrip- esse' dīcit.

Verba: dūcere -isse -um; legere -isse -um; mittere -isse -um; inclūdere -isse -um; facere -isse -um; ferre -isse -um; afferre -isse -um; trādere -isse -um; perdere -isse; ostendere -isse; fugere -isse.

PENSVM B

Iānitor dominō epistulam — [= dat]. Iūlius — rumpit; iam signum — nōn est. Mārcus — et tremēns — patris legentis aspicit. Epistula magistrī omnem rem — facit. Iūlius: "Sextū est haec tabula; num hoc — audēs?" Puer nihil negat, sed omnia —. Iūlius: "Indignum est — tuum. Nōnne tē — factū tuī?" Mārcus, quī paulō ante — timōrem pallēbat, iam — ob —. Mārcus: "— semper bonus puer erō, hoc vōbīs —!"

Hodiē Mēdus Mārcum ad lūdum — nōn potuit, nam — domō fūgit; itaque Mārcus sine — ambulāvit. Magister pecūniām quam Iūlius eī — postulat. Iūlius: "Magistrō pecūniām — nōlō, neque enim is mercēdem —. Pecūniām meam — nōlō."

PENSVM C

Ā quō epistula missa est?
 Quōmodo Iūlius epistulam aperit?
 Quid magister scripsit dē Mārcō?
 Cuius nōmen in tabulā īscriptum est?
 Quam ob rem rubet Mārcus?
 Negatne Mārcus sē malum discipulum fuisse?
 Quid Mārcus parentibus suīs prōmittit?
 Quō Dāvus puerum dūcit?
 Quārē Iūlius surgit?
 Quid Iūlius magistrō respondēbit?
 Cūr mercēdem solvere nōn vult?

PVER AEGROTVS

- 1 Interim Quīntus lectō tenētur. Puer aegrōtus iterum iterumque super lectum sē convertit nec dormīre potest sīve in latere dextrō cubat sīve in latere sinistrō. Itaque ē lectō surgere cōnātur, sed pēs dēnuō dolēre incipit.
- 5 Puer territus pedēs nūdōs aspicit et “Quid hoc est?” inquit, “Pēs dexter multō māior est quam pēs laevus!” Quīntus mīrātur quod pedēs, quī herī parēs erant, hodiē tam imparēs sunt. Tum puer aegrōtus in lectō re-cumbit. Villa quiēta est: nūllus sonus audītur ab ullā parte; etiam avēs, tempestāte subitā territae, in hortō silent.
- 10 At subitō silentium clāmōre et strepitū māximō rum-pitur, nam Mārcus in cubiculō suō, quod iūxtā cubicu-lum Quīntī est, magnā vōce clāmat et forem manibus pedibusque percudit. Quīntus, quī tantum strepitum mīrātur, Syram vocat; quae continuō accurrit.

At subitō silentium clāmōre et strepitū māximō rum-pitur, nam Mārcus in cubiculō suō, quod iūxtā cubicu-lum Quīntī est, magnā vōce clāmat et forem manibus pedibusque percudit. Quīntus, quī tantum strepitum mīrātur, Syram vocat; quae continuō accurrit.

Syra: “Quid est, Quīnte? Putāvī tē dormīre.”

Quīntus: “Mēne dormīre per tantum strepitum?

aegrōtus -a -um = aeger

con-vertere = vertere

latus -eris n

dē-nuō (< dē novō)
= rūrsus

laevus -a -um = sinister

pār paris = aequus

im-pār ↔ pār
re-cumbere ↔ surgere
(ē lectō)subitus -a -um = nōn
exspectātussubitō adv
strepitus -ūs m = sonus
magnus
iūxtā prp+acc = apudper-cutere -iō = pulsāre
continuō = statim

mē-ne dormīre putāvisti?

quid agitur? = quid fit?

valdē < validē

frangere = rumpere
(rem dūram)

aliter = aliō modō

sē, dat sibi

dolor -ōris m < dolēre

cōnārī -ātum esse

dolēre -uisse
intuērī, imp -re:
intuēre! = aspice!
cadere cecidissemāior pede laevō = māior
quam pēs laevus

frangere frēgisse frāctum

os ossis n

flēre = lacrimāre

patī -ior: dolōrem p.
= dolōrem ferre
et-sī = quamquam
dolor gravis=d. magnus
intus ↔ foriscōnsōlārī, loquī, imp -re:
Q. imperat: "Cōnsōlāre
mē! loquere mēcum!"laetārī, imp -re:
laetāre! = gaudē!

Quid agitur, Syra? Quam ob rem Mārcus sīc clāmat ac forem tam valdē percutit?"

20

Syra: "Nōlī hoc mīrārī: Mārcus forem frangere cōnātur, quod aliter exīre nōn potest. Sed tū quid agis? Doletne tibi pēs adhūc?"

Puer 'pedem sibi dolēre' ait: "Valdē mihi dolet pēs, ob dolōrem ē lectō surgere nōn possum."

25

Syra: "Tūne ē lectō surgere cōnātus es?"

Quīntus: "Certē surgere cōnātus sum, at necesse fuit mē continuō recumbere, ita pēs doluit. Intuēre pedēs meōs, Syra! Comparā eōs! Antequam dē arbore cecidī, parēs erant, nunc pēs dexter māior est pede laevō."

30

Syra: "Ego nōn mīror pedem tuum aegrum esse, quod dē tam altā arbore cecidistī; at mīror tē crūs nōn frēgisse. Facile os frangere potuistī."

Quīntus: "Quis scit? Fortasse os frāctum est, nam pedem vix movēre possum sine dolōribus."

35

Syra: "Ossa tua integra sunt omnia. Nōlī flēre! Puerum Rōmānum sine lacrimīs dolōrem patī decet."

Quīntus: "Nōn fleō, etsī dolōrem gravem patior. Trīstis sum, quod mihi necesse est intus cubāre, dum aliī puerī forīs lūdunt. Cōnsōlāre mē, Syra! Cōnsīde hīc iūxtā lectum et loquere mēcum!"

40

Syra iūxtā lectum ad latus puerī laevum cōnsīdit eumque sīc cōnsōlātur: "Nōlī trīstis esse quod hīc intus cubās: immō laetāre tē nōn inclūsum esse in cubiculō ut frātrem tuum! Nec Mārcō licet cum aliīs puerīs lūdere."

45

	<p>Quīntus: "Is nōn aegrōtat nec dolōrēs patitur."</p>	
	<p>Syra: "Etsī valet, certē tergī dolōrēs passus est."</p>	patī passum esse
50	<p>Quīntus: "Estne verberātus Mārcus? Cūr eī nōn licet exīre? Quid factum est postquam frāter meus domum rediit? Omnia ignōrō. Dum hīc sōlus cubō, nihil nōscere possum, etsī omnia scīre cupiō."</p>	fieri factum esse red-ire -iisse ignōrāre = nescire cupere -iō = velle
II	<p>Syra: "Iam nārrābō tibi omnia quae facta sunt: Frāter tuus hodiē sine comite in lūdum iit..."</p>	iam (+ fut) = continuō īre iisse (< īvisse) comitārī -ātum esse
55	<p>Quīntus: "Nōnne Mēdus eum comitātus est?"</p>	cupere -īvisse
	<p>Syra: "Mēdus herī domō fūgit — putō quia amīcam suam, quae Rōmae habitat, vidēre cupīvit."</p>	vix umquam = prope numquam
	<p>Quīntus: "Quōmodo Mēdus, quī vix umquam Rōmae fuit, puellam Rōmānam nōscere potuit?"</p>	certō adv ali-qua fēmina, acc ali- quam fēminam nōscere nōvisse loquī locūtum esse ut hominēs aiunt
60	<p>Syra: "Nesciō quōmodo, sed certō sciō eum aliquam fēminam nōvisse, nam saepe dē eā locūtus est. Nihil difficile est amantī, ut āiunt.</p>	cognōscere cognōvisse cognitum
65	<p>"Mēdus igitur hodiē Mārcum comitārī nōn potuit. Nūper Mārcus sōlus rediit, sed pater filium suum red- euntem vix cognōvit neque eum ūsculātus est ut solet, nam Mārcus nōn modo ūmidus erat quod per imbrē ambulāverat, sed etiam sordidus atque cruentus quod humī iacuerat et ā Sextō pulsātus erat. Puerī enim in viā pugnāverant: prīnum Mārcum pulsāverat Sextus, tum Mārcus et Titus Sextum pulsāverant. Hōc audītō, do-</p>	cruentus -a -um < cruor
70	<p>minus Mārcum sevērē reprehendit."</p>	reprehendere -disse -ēnsim
	<p>Quīntus: "Māter quid dīxit?"</p>	ad-erat
	<p>Syra: "Māter tua nōn aderat, sed paulō post intrāvit.</p>	

lavāre lävisse lautum (= lavātum) vidēre vidisse vīsum	Tunc Mārcus iam lautus erat et vestem mūtāverat, domīna eum sordidum atque cruentum nōn vīdit. Mārcus vērō ‘sē bonum discipulum fuisse’ dīxit, etsī in lūdō 75 dormīverat nec magistrum recitantem audīverat — cēterum in hāc rē is nōn pēior fuerat cēteris, nam omnēs dormīverant! Postrēmō litterās pulchrās quās Sextus scripserat mātrī ostendit atque dīxit ‘sē ipsum eās litterās scripsisse.’ Tam turpiter frāter tuus mentītus est!” 80
cēterum = praetereā, sed pēior cēteris (abl) = pēior quam cēteri	Quīntus: “Quōmodo scīs Mārcum mentītum esse et eās litterās ā Sextō scriptās esse?” Syra: “Quia nōmen ‘Sextī’ in tabellā scriptum erat. Et paulō post tabellārius advēnit...”
mentīrī mentītum esse	Quīntus: “Nūper aliquem iānuam pulsāre et canem 85 valdē lātrāre audīvī. Tum subitō magnā vōce clāmāvit aliquis. Quidnam tantus ille tumultus significāvit?” Syra: “Tabellārius clāmāvit quod canem veritus est, nec sine causā, nam canis eum momordit et vestem eius scidit. Is canis lupō ferōcior est!” 90
ali-quis, acc ali-quem	Quīntus: “Ego canem iānitōris nōn vereor neque umquam ab eō morsus sum.” Syra: “Id nōn mīror, nam canis saepissimē tē vīdit. Canis tē nōvit, ignōrat illum.”
tumultus -ūs m = clāmor et strepitus verēri veritum esse	Quīntus: “Canis mē nōn modo nōvit, sed etiam dīlit, nam multa eī ossa dedī et saepe cum eō lūsī. Cēterum quid attulit tabellārius?” Syra: “Epistulam attulit in quā magister scripserat ‘Mārcum discipulum pigerrimum fuisse atque foedē et
mordēre momordisse morsum lupō ferōcior = ferōcior quam lupus	
saepe, comp saepius, sup saepissimē nōvisse ↔ ignōrāre	
dare deditse datum lūdere lūsisse	

100	prāvē scrīpsisse.' Tum Mārcus, quī prīmō omnia negāverat, 'sē mentītum esse' fassus est."	prīmō <i>adv</i> = initiō fatērī fassum esse
	Quīntus: "Profecṭō verbera meruit!"	
105	Syra: "Magister eum iam bis verberāverat, nec igitur pater eum dēnuō verberāre voluit, sed in cubiculum inclūsit. Cēterum facile tibi est frātrem tuum reprehendere, dum ipse hīc in mollī lectulō cubās. Tūne ipse semper bonus discipulus es?"	vele voluisse
	Quīntus: "Melior sum frātre meō! Herī laudātus sum, quia pulchrē scrīpseram et recitāveram."	melior frātre meō = m. <i>quam</i> frāter meus
110	Syra: "Tūne sōlus pulchrē scrīpserās et recitāverās?"	
	Quīntus: "Immō omnēs praeter Mārcum laudātī sumus, quod pulchrē scrīpserāmus et recitāverāmus."	
115	Syra: "Sī vōs laudātī estis, quod pulchrius scrīpserātis et recitāverātis quam Mārcus, nōnne ille tam rēctē scrīpserat quam vōs? Ego Mārcum bene nōvī, nec putō eum vōbīs stultiōrem esse."	
	Quīntus: "At certē pigrior est nōbīs!"	stultior vōbīs (<i>abl</i>) = stultior quam vōs
GRAMMATICA LATINA		
	Verbī tempora	
120	<i>Plūsquāmperfēctum</i>	
	[A] Āctīvum.	
	Puer ūmidus est quod per imbrem ambulāvit.	
	Puer ūmidus erat quod per imbrem ambulāverat	ambulāverat
	'Ambulāvit' praeteritum perfectum est. 'Ambulāverat' est	
125	tempus praeteritum plūsquāmperfēctum. Plūsquāmperfēctum dēsinit in -erat (pers. III sing.), quod ad īfīnitīvum perfectī sine -isse additur.	plūs-quām-perfectum -erat

[1] recitāv era m
recitāv erā s
recitāv era t
recitāv erā mus
recitāv erā tis
recitāv era nt
[2] pāru era m
pāru erā s
pāru era t
pāru erā mus
pāru erā tis
pāru era nt
[3] scrips era m
scrips erā s
scrips era t
scrips erā mus
scrips erā tis
scrips era nt
[4] dormīv era m
dormīv erā s
dormīv era t
dormīv erā mus
dormīv erā tis
dormīv era nt
fū era m
fū erā s
fū era t
fū erā mus
fū erā tis
fū era nt

-era|m

-erā|s

-era|t

verberāt|us erat

verberāt|i erant

verberāt|us eram

verberāt|us erās

verberāt|us erat

verberāt|i erāmus

verberāt|i erātis

verberāt|i erant

-tus eram	-tī erāmus
-ta erās	-tae erātis
-era t	erant
-tum erat	-ta erant

Exempla: [1] recitāv|era|m; [2] pāru|era|m; [3] scrips|era|m; [4] dormīv|era|m.

Herī magister puerum laudāvit, quia bonus discipulus fuerat: bene recitāverat et scripserat, magistrō pāruerat, nec in lūdō dormīverat. 130

Bonus discipulus malō: “Herī magister mē laudāvit, quia bonus discipulus fueram: bene recitāveram et scripseram, magistrō pārueram, nec in lūdō dormīveram. At tē verberāvit 135 magister, quia malus discipulus fuerās: male recitāverās et scripserās, in lūdō dormīverās, nec magistrō pāruerās.”

Herī magister puerōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerant: bene recitāverant et scripserant, magistrō pāruerant, nec in lūdō dormīverant. 140

Bonī discipulī malīs: “Herī magister nōs laudāvit, quia bonī discipulī fuerāmus: bene recitāverāmus et scripserāmus, magistrō pāruerāmus, nec in lūdō dormīverāmus. At vōs verberāvit magister, quia malī discipulī fuerātis: male recitāverātis et scripserātis, in lūdō dormīverātis, nec magistrō pārue- 145 rātis.”

*Singulāris**Plūrālis**Persōna prima*

-eram

-erāmus

Persōna secunda

-erās

-erātis

Persōna tertia

-erat

-erant

150

[B] Passīvum.

Magister Mārcum verberāverat = Mārcus verberātus erat ā magistrō. Magister puerōs verberāverat = puerī verberātī erant ā magistrō.

Filius: “Pater mē verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātus 155 eram.” Māter: “Cūr verberātus erās?”

Filiī: “Pater nōs verberāvit, etsī iam ā magistrō verberātī erāmus.” Māter: “Cūr verberātī erātis?”

*Singulāris**Plūrālis**Persōna prima*

verberātus eram

verberātī erāmus

160

Persōna secunda

verberātus erās

verberātī erātis

Persōna tertia

verberātus erat

verberātī erant

PENSVM A

Mārcus rediēns sordidus erat quod humī iac— et cruentus quod Sextus eum puls—. Puerī in viā pugn—. Tergum Mārcō dolēbat quod magister eum verber—. Mārcus ā magistrō verber— — quod in lūdō dorm— nec magistrum recitantem aud—. Mārcus: “Magister mē verberāvit quod in lūdō dorm— nec eum recitatem aud—, sed mē laudāvit quod bene comput— et scrips—.”

Verba: lavāre —isse —um; vidēre —isse —um; mordēre —isse —um; dare —isse —um; reprehendere —isse —um; frangere —isse —um; cognōscere —isse —um; nōscere —isse; lūdere —isse; cadere —isse; ire —isse; cupere —isse; velle —isse; pati —um esse; loquī —um esse; fatērī —um esse.

PENSVM B

Puer — [= aeger] dormīre nōn potest sīve in — dextrō iacet sīve in — [= sinistrō]. Itaque surgere cōnātur, sed in lectō —, nam pēs — [= rūrsus] dolēre incipit. Mārcus clāmat et forem valdē — [= pulsat], ita puer inclūsus forem — cōnātur. Quīntus clāmōrem et — audit et Syram vocat; quae — accurrit. Puer dīcit ‘pedem — dolēre’: “Pēs mihi dolet, ob — dormīre nōn possum. Fortasse — crūris frāctum est.” Syra: “Nōlī —!” Quīntus: “Nōn fleō, — [= quamquam] dolōrem gravem —.”

PENSVM C

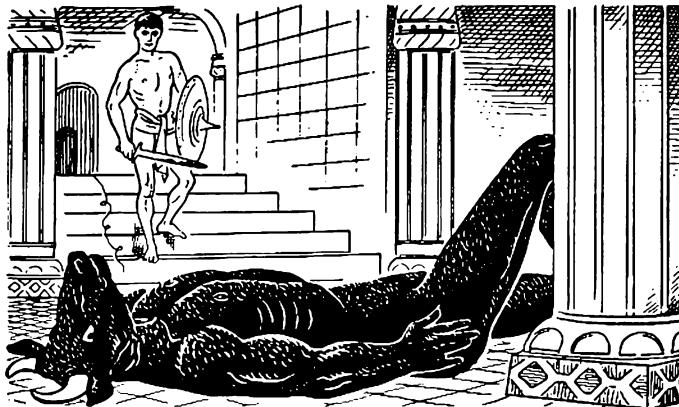
Cūr Quīntus mīrātur pedēs suōs aspiciēns?
Quam ob rem pēs eius aegrōtat?
Estne frāctum os crūris?
Quārē Mārcus forem frangere cōnātur?
Quid Syra Quintō nārrat dē Mārcō?
Cūr Mārcus rediēns cruentus erat?
Quārē Mēdus ē vīllā fūgit?
Quid Syra dē cane iānitōris putat?
Cūr canis Quīntum dīlit?
Cūr Iūlius Mārcum nōn verberāvit?

Vocabula nova:

latus	
sonus	
strepitus	
dolor	
os	
tumultus	
aegrōtus	
laevus	
pār	
impār	
subitus	
cruentus	
convertere	
mīrārī	
recumbere	
percutere	
frangere	
flēre	
patī	
ignōrāre	
nōscere	
cupere	
iūxtā	
dēnuō	
subitō	
continuō	
certō	
prīmō	
valdē	
aliter	
intus	
etsī	
cēterum	
plūsquām perfectum	

GRAECIA

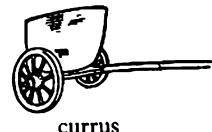
THESEVS ET MINOTAVRVS

I Syra, postquam facta Mārcī nārrāvit, abīre vult, sed Quīntus “Nōli” inquit “mē relinquere! Tē hīc manēre volō. Nārrā mihi aliquam fābulam!”

Syra: “Quam fābulam mē tibi nārrāre vīs? Fābulam-
5 ne dē lupō et agnō quī forte ad eundem rīvum vēnē-
runt? an fābulam dē puerō quī cupīvit regere equōs quī
currum Sōlis per caelum trahunt?”

Tacente Quīntō, Syra pergit: “An cupis audīre fābu-
lam dē Achille, duce Graecōrum, quī Hectorem, ducem
10 Trōiānum, interfēcit atque corpus eius mortuum post
currum suum trāxit circum moenia urbis Trōiae? an
fābulam dē Rōmulō, quī prīma moenia Rōmāna aedifi-
cāvit...”

Quīntus: “...et Remum frātrem interfēcit quia moe-
nia humilia dērīdēbat! Omnēs istās fābulās antīquās
15 saepe audīvī. Iam vērō nec dē hominibus nec dē bēstiis

currus
-ūs m

fābula -ae f (< fāri)

agnus -ī m = parvula ovis
forte = nesciō cūr, sine
causā
regere = gubernāre
Sōl : deus sōlis
trahere trāxisse tractum

Achillēs -i m
Hector -oris m
Trōiānus -a -um < Trōia
-ae f, urbs Asiae
inter-ficere -iō -fēcisse
-fectum = mortuum fa-
cere
moenia -ium n pl = mūri

Rōmulus -ī m

Remus -ī m

humilis -e ↔ altus

mōnstrum -ī n

vorāre = tōtum ēsse

timidus -a -um = quī
timetThēseus -ī m
Mīnōtaurus -ī mōlim = aliquō tempore,
tempore antiquō
terribilis -e < terrē
taurus -ī m = bōs
masculus
labyrinthus -ī m

taurus

aedificium -ī n < aedi-
ficārepatēre = apertus esse
Daedalus -ī m
Athēniensis -e < Athē-
nae -ārum fpl, urbs
Graeciae
qui : Daedalus
com-plūrēs -a = plūrēs
quam duo
mirābilis -e < mirārīquot-annīs = omnī annō,
quōque annō

audīre cupiō. Nārrā mihi fābulam dē aliquō ferōcī
mōnstrō, cui caput bēstiae et corpus hominis est et quod
hominēs vīvōs vorat! Tālem fābulam audīre cupiō.”

Syra: “At tāle mōnstrum tē terrēbit, Quīnte.”

20

Quīntus: “Nōlī putāre mē puerum timidum esse! Ti-
mor mōnstrōrum puerum Rōmānum nōn decet!”“Nārrābō tibi fābulam dē Thēseō et Mīnōtaurō” in-
quit Syra, et sīc nārrāre incipit:“In īsulā Crētā ōlim vīvēbat mōnstrum terrible, 25
nōmine Mīnōtaurus, cui caput taurī, corpus virī erat.
Mīnōtaurus in magnō labyrinthō habitābat.”

Quīntus: “Quid est labyrinthus?”

Syra: “Est magnum aedificium quod frequentibus
mūrīs in plūrimās partēs dīviditur. Nēmō quī tāle aedi-
ficiūm semel intrāvit rūrsus illinc exīre potest, 30
etsī iānua patet. Labyrinthus ille in quō Mīnōtaurus inclūsus te-
nēbātur, ā Daedalō, virō Athēniēnsī, aedificātus erat.
Quī iam antequam ex urbe Athēnīs in Crētam vēnit,
complūrēs rēs mirābileſ fēcerat.

35

“Mīnōtaurus nihil praeter hominēs vīvōs edēbat. Ita-
que complūrēs adulēscētēs virginēsque quotannīs

Athēnīs in Crētam mittēbantur, quī omnēs in labyrinthō ā mōnstrō illō saevō vorābantur. Nāvis quā Athēni-
40 ēnsēs illūc vehēbantur vēla ātra gerēbat, nam eō colōre significātūr mors.”

II Quīntus: “Quam ob rem tot Athēniēnsēs ad mortem certam mittēbantur?”

Syra: “Rēx Mīnōs, quī tunc Crētam regēbat, paucīs
45 annīs ante urbem Athēnās bellō expugnāverat. Post ex-
pugnatiōnem urbis Mīnōs, cupidus aurī atque sanguini-
nis, nōn modo magnam pecūniā, sed etiam hominēs
vīvōs ab Athēniēnsib⁹ postulāverat. Rēx enim Athēni-
ēnsib⁹ male volēbat, quod filius eius paulō ante ab iīs
50 necātus erat.

“Eō tempore Thēseus, vir patriae amāns atque glōriae
cupidus, Athēnīs vīvēbat. Quī nūper Athēnās vēnerat
neque ibi fuerat cum urbs ā rēge Mīnōe expugnāta est.
Thēseus, quī patrem Mīnōtaurī, taurum album, iam
55 necāverat, novam glōriām quaerēns Mīnōtaurūm ipsum
quoque interficere cōstituit. Itaque ūnā cum cēterīs
Athēniēnsib⁹ nāvem vēlīs ātrīs ḫornātam cōncendit et
in Crētam profectus est. Ibi continuō rēgem Mīnōem
adiit, quī eum ā mīlitib⁹ in labyrinthū dūcī iussit.

60 “Mīnōs autem filiam virginem habēbat, cui nōmen
erat Ariadna. Quae cum pīnum Thēseum cōspexit,
eum amāre coepit cōstituitque eum servāre.

“Ariadna igitur, antequam Thēseus labyrinthū intrāvit, ad eum accessit et sīc loquī coepit: “Contrā Mī-

Athēnīs (*abl*) = ab/ex
urbe Athēnīs
saevus -a -um = ferōcis-
simus
illūc = ad illum locum

mors mortis f

rēx rēgis *m*: vir quī
terram/urbem regit
Mīnōs -ōis *m*: rēx Crētae
expugnatiō -ōnis *f*
< expugnāre
cupidus -a -um < cu-
pere; aurī cupidus =
quī aurum cupid

velle: volēbat (*imperf*)
bene/male velle + *dat* =
amicus/inimicus esse
necāre = interficere
patriae amāns = quī
patriam amat
glōria -ae *f* = magna laus
Athēnīs = in urbe Athēnīs
Athēnās = ad/in urbem
Athēnās
ibi = illīc

cōn-stituere -uisse -ūtum
vēlis ḫornātus = vēla ge-
rēns

cōncendere -disse
proficisci -fectum esse

iubēre iussisse iussum
eum ā mīlitib⁹ dūcī ius-
sit = mīlitēs eum dūcere
iussit

cōn-spicere -iō -spexisse
-spectum
incipere -iō coepisse
coemptum

ac-cēdere -cessisse

auxilium -i n

occidere -disse -sum =
interficere (gladiō)
cīvis -is m/f = qui/quae
in eādem urbe habitat

parātus -a -um

exitus -ūs m < exire

reperīre repperisse
repertum
filum -i n = linea tenuis

hūc = ad hunc locum
haec locūta = postquam
haec locūta est
opperīre! = exspectā!

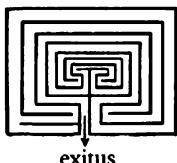
brevī adv = brevī tem-
pore, mox

pollicēri = prōmittere

mora -ae f: sine morā
= continuō
petere -īvisse -ītum

Mīnōtaurō occīsō = post-
quam M.us occisus est
sequi secūtum esse
filum secūtus : postquam
filum secūtus est, filum
sequēns

nex necis f < necāre

nōtaurum ego tibi auxilium ferre nōn possum..." "Deī" 65

inquit Thēseus "mihi auxilium ferent contrā illum. Hodī certē Mīnōtaurum occīdam atque cīvēs meōs ā mōnstrō illō terribilī servābō. Bonum gladium gerō. Ad pugnam parātus sum." Tum Ariadna "Hoc nōn dubitō" inquit, "sed quōmodo exitum labyrinthī posteā repe- 70
riēs? Nēmō adhūc per sē viam ē labyrinthō ferentem repperit. Ego vērō tibi auxilium feram: ecce filum ā Daedalō factum quod tibi viam mōnstrābit. Auxiliō huius filiī hūc ad mē redībis." Haec locūta, Ariadna Thēseō filum longum dedit; atque ille "Oppōrīre mē" 75 inquit "hīc ad iānuam! Nōlī timēre! Ego mortem nōn timeō. Sine timōre mortis contrā hostem eō. Brevī hūc redībō, neque sine tē, Ariadna, in patriam revertar. Illūc tē mēcum dūcam neque umquam tē relinquam. Hoc tibi polliceor." 80

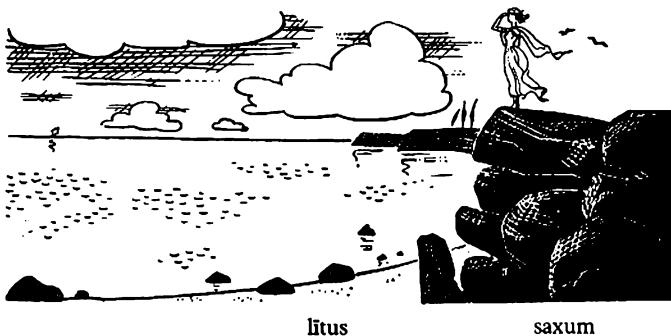
"Tum Thēseus, filum Ariadnae post sē trahēns, labyrinthum intrāvit ac sine morā Mīnōtaurum in mediō labyrinthō exspectantem petīvit, quem post brevem pugnam gladiō occīdit. Mīnōtaurō occīsō, Thēseus filum Ariadnae secūtus exitum labyrinthī facile repperit. 85 Ita Thēseus ob amōrem patriae cīvēs suōs ā mōnstrō saevissimō servāvit.

"Haec sunt quae nārrantur dē nece Mīnōtaurī."

Hīc Quīntus "Perge" inquit "nārrāre dē Thēseō et III
Ariadnā! Nōnne illa Thēseum secūta est?" 90

Syra: "Thēseus ē labyrinthō exiēns "Mīnōtaurus ne-

cātus est” inquit, “Laetāminī, cīvēs mē! Intuēminī glādium meum cruentum! Sequimini mē ad portum! Ibi nāvis mea parāta est ad nāvigandum.” Tum Ariadnam 95 cōspiciēns “Et tū” inquit “sequere mē! Proficiscere mēcum Athēnās!” Ariadna, quae nihil magis cupiēbat, “Parāta sum ad fugiendum” inquit, atque sine morā nāvem Thēseī cōscendit. Thēseus nāvem solvit et cum filiā rēgis nāvigāvit Naxum; ibi vērō nocte silentī Ariadnam 100 dormientem reliquit atque ipse Naxō profectus est. Māne Ariadna ē somnō excitāta amīcum in lītore quaesīvit neque eum repperit. Puella misera ab humili lītore

lītus

saxum

in altum saxum ascendit, unde prōspiciēns nāvem Thēseī procul in marī vīdit. Tum, etsī vōx eius ā nūllō au- 105 dīrī poterat, Ariadna amīcum suum fugientem vocāvit: “Thēseu! Thēseu! Revertere ad mē!” neque ūllum re- spōnsum eī redditum est praeter vōcem ipsīus quam dūra saxa reddidērunt. Brevī nāvis ē cōspectū eius abiit neque iam ūllum vēlum in marī cernēbātur. Ari- 110 adna igitur in lītus dēscendit atque hūc et illūc currēns

laetāminī! = gaudēte!
intuēminī! = spectāte!
sequimini mē! = venite
mēcum!
nāvigāre: ad nāvigandum

et = etiam; et tū
= etiam tū

fugere: ad fugiendum

Naxus -ī f
Naxum = ad insulam
Naxum
Naxō = ab īsulā Naxō
relinquere -līquisse
-līctum
lītus -oris n
quaerere -sīvissē -sītum

saxum -ī n
prō-spicere -iō = ante sē
aspicere
ascendere -disse

Thēseus, voc Thēseu!
revertere! = redi!

red-dere -didisse -ditum
cōspectus -ūs m < cō-
spicere; ē cōspectū =
ab oculis

dē-scendere -disse [↓]
↔ ascendere [↑]

maerēre ↔ gaudēre

ante omnēs : magis
quam omnēs aliōsdēserere -uisse -rtum
= relinquereoblivīscī -lītūm esse
quis...? : nēmō...!pollicērī -lītūm esse
cupiditās -ātīs f
< cupidusob amōrem virī : quia
virum amō/amāvīoblivīscī + gen/acc: o.
hominis, o. reū/remnārrātiō -ōnis f
< nārrāre

Naxī = in īnsulā Nāxō

Aegeus -ī m

gerere gessisse gestum
arbitrātūs = quī arbitrātūs est

multīs cum lacrimīs capillum et vestem scindēbat, ut hominēs quī maerent agere solent — ita maerēbat virgō miserrima, quae ā virō quem ante omnēs amābat sōla relicta erat inter ferās īnsulae sīcūt agnus timidus inter saevōs lupōs.”

115

Quīntus: “Cūr Thēseus amīcam suam ita dēseruit?”

Syra: “Tālēs sunt virī, mī puer. Montēs aurī fēminīs pollicentur, tum prōmissa oblīvīscuntur ac fēminās sine nummō dēserunt! Quis tam facile prōmissum oblīvīscitur quam vir quī fēminam amāvit? Ego quoque ūlīm dēserta sum ab amīcō pecūniōsō quī mihi magnās rēs pollicitus erat. Nōlī vērō putāre mē ob cupiditātem pecūniae amāvisse eum, ego eum amābam quia eum probum virum esse crēdēbam. Etiam nunc maereō ob amōrem illīus virī.”

120
125

Quīntus: “Oblīvīscere illīus virī improbī quī tē tam turpiter dēseruit!”

Syra: “Nōn facile est amōris antīquī oblīvīscī. Sed hoc tū nōndum intellegis, mī Quīnte. Redeō ad nārrātiōnēm fābulae, quam prope oblīta sum, dum dē aliīs rēbus loquor.

“Ariadnā Naxī relicta, Thēseus ad patriam suam nāvigābat. Interim pater eius Aegeus, rēx Athēniēnsium, ab altō saxō in mare prōspiciēbat. Brevī nāvis filīi in cōspectum vēnit, sed nāvis rediēns eadem vēla ātra gerēbat quae abiēns gesserat: Thēseus enim post necem Minōtaurī vēla mūtāre oblītūs erat! Itaque Aegeus, ar-

bitrātus mortem filiī eō colōre significārī, sine morā dē saxō sē iēcit in mare, quod ā nōmine eius etiam nunc
140 ‘mare Aegaeum’ vocātur.

“Post mortem rēgis Aegeī filius eius Thēseus rēx Athēniēnsium factus est. Quī multōs annōs Athēnās magnā cum glōriā rēxit.”

His verbīs Syra fīnem nārrātiōnis facit.

iacere -iō iēcisse iactum

regere rēxisse rēctum

fīnem nārrātiōnis facit
= nārrāre dēsinit

145 GRAMMATICA LATINA

Verba dēpōnentia

Imperātīvus.

Laetā <i>re!</i> = gaudē!	Laetā <i>mini!</i> = gaudēte!
Intuē <i>re!</i> = spectā!	Intuē <i>mini!</i> = spectāte!
Revert <i>ere!</i> = redī!	Revert <i>iminī!</i> = redīte!
Partū <i>re!</i> = dīvide!	Partū <i>mini!</i> = dīvidite!
- ‘Laetāre laetāmini’ et cetera sunt imperātīvī verbōrum dēpōnentium. Imperātīvus verbī dēpōnentis: singulāris -*re*, plūrālis -*mini*.

[1] laetā|rī
laetā|*re* laetā|*mini*
[2] intuē|rī
intuē|*re* intuē|*mini*
[3] revert|i
revert|*ere* revert|*iminī*
[4] partū|rī
partū|*re* partū|*mini*

-*re*   -*mini*

PENSVM A

Mēdus (ad Lȳdiam): “In Graeciam ībō. Comit- mē! Proficīsc- mēcum! Hoc mihi pollic-! Oblīvīsc- Rōmae! Ōsculmē!”

Mēdus (ad nautās): “Iam proficīsc-, nautae! Ventus secundus est: intu- caelum! Laet-!”

Verba: trahere –isse –um; petere –isse –um; quaerere –isse –um; occidere –isse –um; relinquere –isse –um; interficere –isse –um; cōstituere –isse –um; dēserere –isse –um; cōspicere –isse –um; incipere –isse –um; reddere –isse –um; reperīre –isse –um; iubēre –isse –um; gerere –isse –um; iacere –isse –um; regere –isse –um; accēdere –isse; ascendere –isse; proficīscī –um esse; sequī –um esse; oblīvīscī –um esse.

Vocabula nova:
fābula
agnus
currus
moenia
mōnstrum
taurus
labyrinthus
aedificium
mors

rēx
expugnatiō
glōria
auxiliū
cīvis
exitus
fīlum
mora
nex
lītus
saxum
cōspectus
cupiditās
nārratiō
humilis
timidus
terribilis
mīrabilis
saevus
cupidus
parātus
regere
trahere
interficere
aedificare
vorāre
patēre
necāre
cōstituere
occidere
pollicēri
prōspicere
dēscendere
maerēre
dēserere
oblīvisci
coepisse
complūrēs
forte
quotannīs
ōlim
ibi
illūc
hūc
brevī

PENSVM B

Quīntus — dē lupō et — audīre nōn vult nec fābulam dē Achille, quī Hectorem — et corpus eius mortuum post — suum circum — [= mūrōs] Trōiae —.

Labyrinthus est magnum — unde nēmō exīre potest, etsī iānua —. Thēseus, quī patrem Mīnōtaurī, — album, iam necāverat, Mīnōtaurum ipsum quoque — [= interficere] —. Antequam Thēseus, ad pugnam —, labyrinthum intrāvit, Ariadna, filia —, eī — longum dedit. Ita Ariadna Thēseō — tulit, nam ille fīlum sequēns — labyrinthī repperit. Post — Mīnōtaurī Thēseus cum Ariadnā Naxum nāvigāvit atque — [= illīc] eam — [= relīquit]. Ariadna ab altō — prōspiciēbat, sed — [= mox] nāvis Thēseī ē — eius abiit. Puella misera in — dēscendit, ubi — et — currēns capillum scindēbat, ut faciunt eae quae —. Thēseus post — patris multōs annōs Athēnās —.

PENSVM C

Quid fēcit Achillēs?
Quid fēcit Rōmulus?
Quālem fābulam Quīntus audīre cupit?
Ubi habitābat Mīnōtaurus?
Quid est labyrinthus?
Quid Mīnōtaurus edēbat?
Cūr tot Athēniēnsēs ad eum mittēbantur?
Quis Athēniēnsēs ā Mīnōtaurō servāvit?
Quōmodo Thēseus exitum labyrinthī repperit?
Sōlusne Thēseus ē Crētā profectus est?
Ubi Thēseus Ariadnam relīquit?
Ā quō mare Aegaeum nōmen habet?

DAEDALVS ET ICARVS

I Quīntus: "Nōnne rēx Mīnōs Thēseum cum Ariadnā fugientem persecūtus est?"

Syra: "Certē rēx eōs persequī coepit, sed nāvis Thēsei nimis celeris fuit. Mīnōs, quamquam celeriter nāvigāvit, nōn tam celer fuit quam Thēseus neque eum cōsequī potuit. Tum rēx īrātus cēpit Daedalum, qui filum cōfēcerat et Ariadnae dederat, eumque in labyrinthum inclūdī iussit ūnā cum eius Īcarō filiō; vērum pater et filius mīrabilī modō ē labyrinthō fūgērunt. Crās tibi nārrabō dē fugā eōrum, hodiē plūs temporis ad nārrandum nōn habeō: iam hōram cōnsūmpsī in nārrandō."

Quīntus: "Neque tempus melius cōsūmere potuistī! Nōn oportet in mediā fābulā finem nārrandī facere. Quoniam māiōrem fābulae partem iam nārrāvistī, par-
15 tem reliquam quoque nārrāre dēbēs. Ego parātus sum ad audiendum."

Ad hoc Syra "Ergō" inquit, "quoniam tam cupidus es audiendi, reliquam fābulam tibi nārrābō:

per-sequī = (fugientem)
sequī

celer -eris -ere:
equus celer (*m*)
nāvis celeris (*f*)
pīlum celere (*n*)
capere -iō cēpisse captum

cōn-ficere -iō -fēcisse
-fectum = facere
vērum = sed
Īcarus -i *m*

fuga -ae *f* < fugere
ad nārrandum = ad nārrātiōnem
cōn-sūmēre
in nārrandō = in nārrātiōne

finis nārrandī = finis
nārrātiōnis
quoniam = quia

reliquo -a -um = cēterus

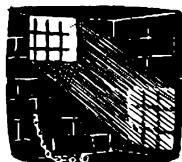
cupidus audiendī = qui
audire cupit
reliqua fābula = reliqua
fābulae pars

in-venire = reperire

audāx -ācis = audēns
 āera acc (= āerem)
 ef-fugere < ex + fugere
 cōsilium -ī n: c. eius =
 quod facere cōstituit
 cōsidere -sēdisse

carcer -eris m
 per nōs : sine auxiliō
 quis-quam = ullus homō
 (neque q. = et nēmō)
 iuvāre iūvisse: eum i.
 = eī auxilium ferre
 haud = nōn

paene = prope
 diī = deī

carcer

ex-cōgitāre

liber -era -erum
 trāns prp+acc:
 trāns montem —————— mōns
 imitārī: avēs i. = facere
 ut avēs
 ē-volāre

quidem = certē
 studiōsus -a -um =
 cupidus discendī

“Daedalus in labyrinthō inclūsus cum filiō suō intrā mūrōs errābat nec exitum invenire poterat, etsī ipse 20 labyrinthum aedificāverat. Quoniam igitur aliae viae clausae erant, ille vir audāx per āera effugere cōstituit. Īcarus autem, qui cōsilio patris ignōrābat, humī cōnsēdit et “Fessus sum” inquit “ambulandō in hōc carcere, quem ipse nōbīs aedificāvistī, pater. Ipsī per 25 nōs hinc effugere nōn possumus, neque quisquam nōs in fugiendō iuvāre poterit, ut Thēseum iūvit Ariadna. Haud longum tempus nōbīs reliquum est ad vīvendum, nam cibus noster paene cōnsūmptus est. Ego iam paene mortuus sum. Nisi diī nōs iuvābunt, numquam vīvī 30 hinc ēgrediēmur. Ô diī bonī, auxilium ferte nōbīs!”

“Daedalus vērō “Quid iuvat deōs invocāre” inquit, II “dum hīc quiētus sedēs? Quī ipse sē iuvāre nōn vult, auxilium deōrum nōn meret. At nōlī timēre! Ego cōsilio fugae iam excōgitāvī. Etsī clausae sunt aliae viae, 35 ūna via nōbīs patet ad fugiendum. Intuēre illam aquilam quae in magnum orbem circum carcerem nostrum volat! Quis est tam liber quam avis quae trāns montēs, vallēs, flūmina, maria volāre potest. Quīn avēs caelī imitāmur? Mīnōs, qui terrae marīque imperat, dominus 40 āeris nōn est: per āera hinc ēvolābimus! Hoc est cōsilio meum. Nēmō nōs volantēs persecū poterit.” “Ego quidem studiōsus sum volandī” inquit Īcarus, “sed ālāe necessāriae sunt ad volandum. Quoniam diī nōbīs ālās nōn dedērunt, volāre nōn possumus. Hominēs sumus, 45

nōn avēs. Nēmō nisi deus nātūram suam mūtāre potest. Avēs nātūrā volāre possunt, hominēs nōn item.” Tum Daedalus “Quid ego facere nōn possum?” inquit, “Profectō arte meā ipsa nātūra mūtārī potest. Multās rēs 50 mīrābilēs iam cōnfēcī, quae artem meam omnibus dēmōnstrant, nōn sōlum aedificia magnifica, ut hunc labyrinthum, vērum etiam signa quae sē ipsa movēre possunt tamquam hominēs vivī. Ālās quoque cōnficere possum, quamquam opus haud facile est.” “Audāx qui- 55 dem est cōnsilium tuum” inquit Īcarus, “sed omne cōnsilium fugiendī mē dēlectat, ac tū id quod semel excōgitāvistī perficere solēs.” “Certē cōnsilium meum perficiām” inquit pater, “Ecce omnia habeō quae necessāria sunt ad hoc opus: pennās, cēram, ignem. Igne cēram 60 molliam, cērā mollī pennās iungam et in lacertīs figam.”

“Daedalus igitur arte mīrābilī sibi et filiō suō ālās ingentēs cōnfēcit ex pennīs, quās cērā iūnxit et in lacer-tīs fixit. Postquam finem operis fēcit, “Opus iam perfec-tum est” inquit, “ecce exemplum artis meae novissi-mum. Avēs quidem nōn sumus, sed avēs imitābimur in volandō. Ventō celerius trāns mare volābimus, nūlla avis nōs cōnsequī poterit.”

“Īcarus studiōsus volandī ālās hūc illūc mōvit, nec sē suprā humum levāre potuit. “Ālāe mē sustinēre nōn 70 possunt” inquit, “Tū docē mē volāre!” Statim Daedalus sē ālis levāvit et “Nisi ālās rēctē movēs” inquit, “volāre nōn potes. Imitāre mē! Haud difficilis est ars volandī.

nisi deus : praeter deum

nōn item : nōn possunt

ars artis f: ars mea = id quod facere possum

ignis
-is m

tam-quam = sicut

opus -eris n

cōnsilium fugiendī
= cōnsilium fugae
per-ficere -iō -fēcisse
-fectum < per + facere

mollire = mollem facere
lacertus -i m = bracchium
superius
ingēns -entis = valdē
magnum
iungere iūnxisse iūnctum
figere fixisse fixum

movēre mōvisse mōtum

levāre (< levis)
= tollere

sūrsum[↑]↔deorsum[↓]

puerum ōsculātus = post-
quam puerum ōsculātus
est

īnfimus -a -um *sup* < ī-
ferus, *comp* īnferior
sīn = sī autem

summus -a -um *sup* ↔
īnfimus; *comp* superior
ūrere ussisse ustum
= igne cōnsūmēre
cautus -a -um ↔ audāx
estō! estōte! = es! este!
(*imp*)

aliquis : aliquī vir
su-spicere -iō = sūrsum
aspicere

libertās -ātis / < liber

dē-spicere (↔ suspicere)
= deorsum aspicere
multitūdō -inis / (< multū)
= magnus numerus

tibi vidētur : tū putās

rēs magna esse mihi vi-
dētur = rem magnam
esse putō

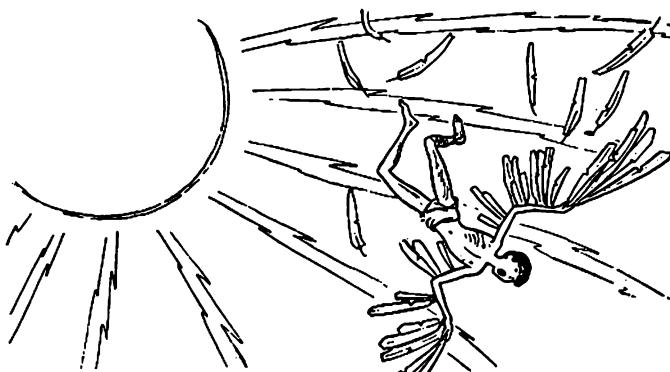
paen-insula -ae / < paene
insula
Isthmus -i m

Movē ālās sūrsum deorsum hōc modō!” Ita pater filium suum artem volandī docuit tamquam avis pullōs suōs. Tum puerum ōsculātus “Parātī sumus ad volandum” 75 inquit, “sed prius hoc tē moneō: volā post mē in mediō āere inter caelum et terram, nam sī in īfimō āere prope mare volābis, pennae ūmidae fient, sīn volābis in summō āere prope caelum, ignis sōlis cēram molliet atque pennās ūret. Nōlī nimis audāx esse in volandō! 80 Cautus estō, mī filī! Iam sequere mē! Carcerem nostrum effugimus — liberī sumus!”

“Haec verba locūtus Daedalus cum filiō sūrsum ē III labyrinthō ēvolāvit, neque quisquam fugam eōrum animadvertisit nisi aliquī pāstor, qui forte suspiciēns eōs 85 tamquam magnās avēs volantēs vīdit ac deōs esse arbitrātus est. Mox pater et filius Crētam relīquērunt, neque vērō rēctā viā Athēnās in patriam suam volāvērunt, sed novā libertātē dēlectātī in magnum orbem suprā mare Aegaeum volāre coepērunt. Īcarus dēspiciēns 90 multitūdinem īsulārum mīrātus est: “Ō, quot parvae īsulae in marī ingentī sunt!” Daedalus vērō “Illae īsulae” inquit “haud parvae sunt, quamquam parvae esse videntur. Certē Mēlos īsula, quae īfrā nōs est, nōn tam parva est quam tibi vidētur.” Īcarus: “Sed illa ī- 95 sula quae nōbīs ā sinistrā est multō māior esse mihi vidētur. Quae est illa īsula?” Daedalus: “Peloponnēsus est, Graeciae pars, nec vērō īsula est, sed paenīsula, nam Peloponnēsus terrā angustā, quae Isthmus vocā-

100 tur, cum reliquā Graeciā coniungitur. Prope Isthmum sita est Corinthus, urbs pulcherrima, nec procul absunt Athēnae, patria nostra.” “Sī altius volābimus, nōn sōlum Graeciam, sed paene tōtum orbem terrārum spectābimus” inquit puer temerārius atque etiam altius sē levāvit. Illinc nōn sōlum magnās Eurōpae et Asiae partēs dēspiciēbat mīrāns, vērum etiam ūram Āfricae procul cernēbat, deinde suprā sē sōlem in caelō serēnō lūcentem suspexit. Statim puer, cupidus sōlem proprius aspiciendī, quamquam pater eum monuerat, in summum 110 caelum ascendit...”

Hīc Quīntus, quī exitum fābulae studiōsē exspectat, interrogat: “Quid tum accidit?”

Syra: “Tum factum est id quod necesse erat accidere: ignis sōlis propinqui cēram, quā pennae iunctae et fixae 115 erant, mollīvit et pennās ussit. Puer territus, lacertōs nūdōs quatīens, in mare cecidit ac mersus est, neque pater eī auxilium ferre potuit. Ea maris Aegaeī pars in quā Īcarus mersus est ā nōmine eius ‘mare Īcarium’

Corinthus -īf

orbis terrārum = omnēs
terrae (Eurōpa, Asia,
Āfrica)
temerārius -a -um =
nimis audāx

-spicere -iō -spexisse
-spectum

exitus = finis

accidere -disse = fieri:
accidit = fit/factum est

orbis terrārum

propinquus -a -um = quī
prope est

quatere -iō = celeriter
hūc illūc movēre
mergere mersisse
mersum

Īcarus -a -um < Īcarus

invenire -vēnisse
-ventum

omnis -e = tōtus

tempus dormiendī est =
tempus est dormīre

cāsus -ūs m < cadere
valdē, comp magis,
sup māxime

ab-errāre

quārē nārrātur fābula?
monendī causā nārrātur

re-vocāre

volāre sibi vidētūr = sē
volāre videt/putat

appellātur. Item īnsula propinqua, in cuius lītore cor-
pus puerī inventum est, etiam nunc ‘Īcaria’ vocātur.

120

“Ecce omnem fābulam habēs dē puerō temerāriō quī
lībertātem quaerēns mortem invēnit. Iam tempus dor-
miendī est. Nōnne fessus es longās fābulās audiendō?”

Quīntus caput quatit et “Nōn sum fessus, nec illa
fābula longa esse mihi vidētur. Ex omnibus fābulīs haec 125
dē cāsū Īcarī mē māximē dēlectat, etiam magis quam
illa dē filiō Sōlis, quī currum patris regere cōnātus item
dē summō caelō cecidit, quod ab orbe sōlis stultē aber-
rāverat. Semper valdē dēlector tālēs fābulās audiendō.”

Syra: “Ego nōn minus dēlector nārrandō illās fābulās, 130
nōn modo quod ipsae per sē pulcherrimae esse mihi
vidēntur, sed etiam quia exitūs fābulārum hominēs teme-
rāriōs optimē monent. Tālis enim est hominum nātūra,
et quidem māximē puerōrum. Nōn sōlum dēlectandī
causā, vērum etiam monendī causā nārrātur fābula dē 135
filiō Daedalī, nam quod illī puerō accidit, idem omnī
puerō accidere poterit, nisi patrī suō pāret. Nōlī Īcarum
imitārī, mī Quīnte! Semper cautus estō! Vērum haud
necessē est tē ā mē monērī post id quod herī tibi accidit.
Certē ille cāsus tuus melius tē monet quam ūlla fābula!” 140

Hīs verbīs puerō monitō, Syra tandem nārrandī fī-
nem facit. Neque Quīntus eam abeuntem revocat, sed
in lectō recumbit oculōsque claudit. Mox puer in som-
nīs sibi vidētūr ālīs ḫornātus trāns montēs et flūmina
volāre.

145

GRAMMATICA LATINA

Gerundium

Hōrā in nārrandō cōnsūmptā, Syra plūs temporis ad nārrandum nōn habet et finem facit nārrandī.

- 150 'Nārrandum' est gerundium; quod pōnitur in locō īfīnītī et sīc dēclinātur: accūsātīvus -ndum, genetīvus -ndī, ablātīvus (et datīvus) -ndō.

Exempla:

- Ovidius, semper parātus ad amandō, librum dē amandō
155 scripsit, quī appellātūr 'Ars amandī.'

Magister, quī artem docendī scit, parātus est ad docendum.

Magister ipse discit aliōs docendō.

Industrii estōte in scribendō, discipuli! Tempus scribendī est. Estisne parātī ad scribendum?

- 160 Iam tempus dormiendī est, sed Quīntus nōn est fessus audiendō neque parātus ad dormiendum.

Scribere scribendō, dicendō dīcere discēs.

PENSVM A

Nāvēs necessāriae sunt ad nāvig-. Iūlia dēlectātur in hortō ambul- et flōrēs carp-. Mēdus cōsilium fugi- excōgitāvit; Lȳdia eum iūvit in fugi-. Paulum satis est ad beātē vīv-.

Verba: iungere -isse -um; figere -isse -um; mergere -isse -um; ūrere -isse -um; movēre -isse -um; capere -isse -um; invenire -isse -um; cōsidere -isse; iuvāre -isse; accidere -isse.

PENSVM B

Daedalus exitum labyrinthī — [= reperīre] nōn poterat nec — [= ullus homō] eum in fugiendō — poterat. — igitur aliae viae clausae erant, vir — [= audēns] per āera — cōstituit. — patris filium dēlectāvit. Tum Daedalus ālās cōnfēcit ex — quās cērā iūnxit et in lacerūs —. Postquam hoc — perfēcit, Daedalus filium suum — volandī docuit: "— mē! Movē ālās — — hōc modō! Ars volandī — [= nōn] difficilis est. Sed antequam hinc —, hoc tē moneō: nōli volāre in — āera prope

nārrandum
nārrandī
nārrandō

-ndum -ndi -ndō

[1] amā|re
ama|nd|um
ama|nd|i
ama|nd|ō
[2] doce|re
doce|nd|um
doce|nd|i
doce|nd|ō
[3] scrib|ere
scrib|end|um
scrib|end|i
scrib|end|ō
[4] dormi|re
dormi|end|um
dormi|end|i
dormi|end|ō

dīcere = loquī

Vocabula nova:

fuga
cōsilium
cancer
orbis
nātūra
ars
opus
penna
ignis
lacertus
libertās
multitūdō
paenīnsula
cāsus
celer
reliquus
audāx
līber
studiōsus
ingēns
īnfimus
summus
cautus

temerārius
 propinquus
 persequi
 cōsequi
 cōnficere
 cōnsūmere
 invenire
 effugere
 iuvare
 excōgitāre
 imitāri
 ēvolāre
 perficere
 mollire
 figere
 levāre
 ūrere
 suspicere
 dēspicere
 accidere
 quatere
 aberrāre
 revocāre
 vidēri
 estō
 quisquam
 sūrsum
 deorsum
 haud
 paene
 quidem
 tamquam
 quoniam
 vērum
 sīn
 trāns
 gerundium

mare nec in — āere prope sōlem. Iam sequere mē! — nos-trum relinquimus, — sumus!”

Īcarus in summum caelum ascendēns nōn sōlum Grae-ciam, — [= sed] etiam Asiam ac — [= prope] tōtum — terrārum dēspiciēbat. Tum vērō id quod pater timuerat — [= factum est]: — sōlis propinqui cēram — atque pennās —.

Ecce fābula mīrābilis dē puerō — quī — quaerēns mortem invēnit.

PENSVM C

Quis Daedalum in labyrinthum inclūdī iussit?

Quōmodo Daedalus effugere cōstituit?

Cūr hominēs volāre nōn possunt?

Ex quibus rēbus Daedalus ālās cōfēcit?

Cūr ālāe Īcarum sustinēre nōn poterant?

Quid pater et filius volantēs vīdērunt?

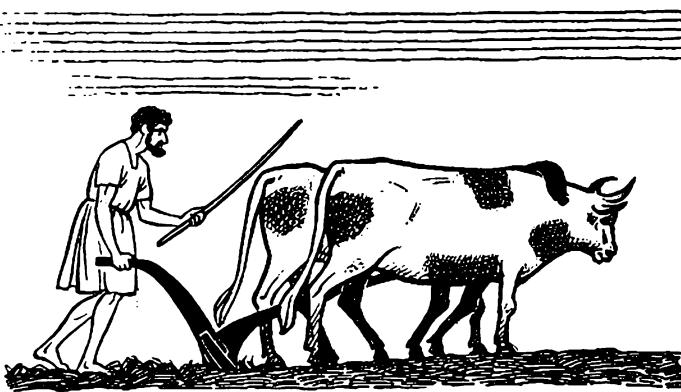
Estne Peloponnēsus magna īnsula?

Quārē Īcarus in summum caelum ascēdit?

Quid tum puerō accidit?

Ubi corpus puerī inventum est?

Num haec fābula dēlectandī causā modo nārrātur?

RES RVSTICAE

1 Quid agit pater familiās post meridiem? Prīmū quiēscit, tum ambulat, dēnique lavātur. Iūlius igitur, postquam paulum quiēvit, ambulātūm exit. Iam dēsīit imber, avēs rūrsus in hortō canunt. Dominus hūc illūc in
5 hortō suō amoenō ambulat, deinde exit in agrōs, quī hortum cingunt.

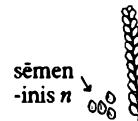
In agrīs frūmentum crēscit vēre et aestāte. Mēnse Augustō frūmentum metitur et ex agrīs vehitur. Deinde agrī arantur et novum frūmentum seritur. Quī agrōs 10 arant ac frūmentum serunt et metunt, agricultae appellantur. Agricola est vir cuius negōtium est agrōs colere.

Agricola arāns post arātrum ambulat. Arātrum est īstrūmentum quō agrī arantur. Arātor duōs validōs bovēs quī arātrum trahunt. prae sē agit. Quōmodo frūmentum seritur? Agricola sēmen manū spargit. Ex parvīs sēminibus quae in agrōs sparsa sunt frūmentum crēscit. Mēnse Augustō frūmentum mātūrum est. Quō-

arātrum -ī n

frūmentum -ī n

quiēscere -ēvisse = nihil
agere, quiētus esse,
dormire
dēnique = postrēmō

dēsinere -siisse

amoenus -a -um = pulcher
ager -grī m
cingere: locum cingere
= circum locum esse
crēscere crēvisse
= māior fieri

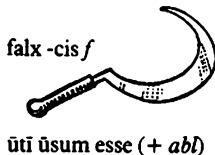
serere ↔ metere

agricola -ae m

negōtium -ī n = officium,
opus
īstrūmentum -ī n

arātor -ōris m = quī arat
prae pp̄ + abl = ante
agere = euntem facere
spargere -sisse -sum

mātūrus -a -um

regiō -ōnis *f* = pars
terrae
Latīnī -ōrum *m* = quī
Latium incolunt
rudis -e = indoctus

-ve = vel: aliās-ve
= vel aliās
frūgēs -um *f pl*
fertilis -e (< ferre)
= qui frūgēs fert
loca -ōrum *n pl* = regiō

pāscere = herbā alere
pecus -oris *n* = ovēs,
porcī, bovēs
pābulum -i *n* = cibus
pecoris et equōrum
lāna -ae *f*

cōpia -ae *f*: magna
cōpia = multum
in-vehere
solum = terra, humus
parum = nōn satis

bis ter-ve = bis vel ter
Aegyptus -i *f*

modo metitur frūmentum? Falce metitur. Falx est īstrūmentum quō agricola metit. Quō īstrūmentō serit agricola? Quī serit nūllō īstrūmentō ūtitur praeter manū. Quī arat arātrō ūtitur; quī metit falce ūtitur; quī serit manū suā ūtitur. 20

Deus agricolārum est Sāturnus, quī oīlim rēx caelī fuit, sed ā filiō suō Iove ē caelō pulsus in Italiam vēnit, ubi eam regiōnem quae Latium appellātur optimē rēxit 25 Latīnōsque, hominēs ut tunc erant rudēs ac barbarōs, agrōs colere docuit. In forō Rōmānō est templum Sāturnī.

Ager quī multum frūmentī aliāsve frūgēs ferre potest, fertilis esse dīcitur. Italia est terra fertilis, sed multa loca 30 Italiae nōn arantur nec ūllās frūgēs ferunt praeter herbam. Iīs locīs ovēs, porcī, bovēs pāscuntur, nam herba est pecoris pābulum, et facilius est pecus pāscere quam agrōs colere. Praetereā lānā ovium ūtuntur hominēs, nam ē lānā vestēs efficiuntur. Itaque pecus māiōris pretiī 35 est quam frūmentum, et quī pecus pāscit plūs pecūniae facit quam quī agrōs colit.

Frūmentum minōris pretiī est, quia magna cōpia frūmentī ex Āfricā in Italiam invehitur. Solum Āfricae fertile est, nisi aquā caret, sed multīs locīs Āfricae parum 40 aquae est. Ergō necesse est agrōs aquā flūminum rigāre. Agricolae quī agrōs prope Nīlum flūmen colunt bis ter-ve in annō metere possunt, Aegyptus enim terra fertilissima est, quia solum eius aquā Nīlī rigātur.

45 Agrī Iūliī, quī sub monte Albānō sitī sunt, nōn sōlum frūmentum, sed etiam vītēs ferunt. Iī agrī in quibus vītēs crēscunt vīneae dīcuntur. Frūgēs vīneārum sunt ūvae, quae mēnse Septembrī mātūrae sunt. Ex ūvīs mātūrīs vīnum efficitur.

II Iūlius, quī nūper ex urbe in praedium suum Albānum vēnit, circā agrōs et vīneās suās ambulat. Suprā eum est mōns Albānus, post montem lacus Albānus, quī vīllīs magnificīs cingitur. Nūllā in parte Italiae tot et tantae vīllae sitae sunt quam in Latiō et māximē circā 55 lacum illum amoenum. Nē in Campāniā quidem plūrēs vīllae sunt, quamquam multī Rōmānī in ḫorā maritimā eius regiōnis vīllās possident; nam plūrimī Rōmānī sub urbe Rōmā habitāre volunt in vīllīs suburbānīs.

Iūlius aspicit agricolās quī in agrīs et in vīneīs opus 60 faciunt, gaudēns quod ipsī, ut dominō dīvitī, nōn

praedium -ī n = vīlla
cum agrīs
circā pīp+acc = circum

nē = nōn; nē... quidem
= etiam nōn

sub urbe = prope urbem
sub-urbānus -a -um =
sub urbe situs

ipse -a -um, dat -ī

labōrāre = opus facere;
 ↪ quiēscere
 labor -oris *m* = opus
 existimāre = cēnsēre
 = putāre
 prae agricolis bēatus =
 bēatior quam agricolae

rūs rūris *n* (↔ urbs) =
 agrī, silvae, campi...
 rūri (*loc*) ↔ in urbe
 ôtium -i *n* ↔ negōtium
 (neg-ôtium < nec +
 ôtium)
 urbānus -a -um < urbs

colōnus -i *m* < colere

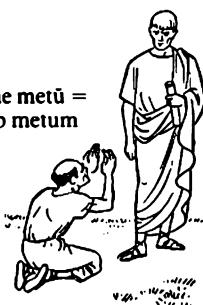
prō *ppr+abl*: prō dominō
 = in locō dominī

qui- quae- quod-dam:
 qui-dam colōnus =
 unus ex colōnīs

dominus imperat ut colōnus accēdat = dominus
 colōnum accēdere iubet

abs = ā: abs tē = ā tē
 poscere poposcisse

prae metū =
 ob metum

necessē est in agrīs labōrāre. Quamquam nūllō modō labōrem agricolārum sordidum indignumve esse existimat, tamen sē prae agricolīs bēatum esse cēset. Neque enim labōrat dominus, sed quiēscit, cum in praediō suō est. Rūs quiētum et amoenum eum dēlectat. In urbe 65 Iūlius semper in negōtiō est, sed rūrī in ôtiō cōgitat dē negōtiīs urbānīs. Itaque Iūlius, quī ôtium rūris valdē amat, cum prīmum cōfecta sunt negōtia urbāna, in praedium suum suburbānum proficiscitur.

Agri Iūlii nōn ā dominō ipsō coluntur, sed ā colōnīs. 70 Colōnus est agricola quī nōn suōs, sed aliēnōs agrōs prō dominō absentī colit et mercēdem dominō solvit prō frūgibus agrōrum.

Colōnī Iūlii sunt agricolae validī quī industriē labōrant omnēsque mercēdem ad diem solvere solent. At 75 hōc annō quīdam colōnus mercēdem nōndum solvit. Iūlius eum colōnum in agrō cōspicit et “Hūc accēde, colōne!” inquit. Dominus imperat ut colōnus accēdat, tum interrogat: “Cūr nōndum solvistī mercēdem quam ter quaterve iam abs tē poposcī? Octingentōs sēstertiōs 80 mihi dēbēs. Solve eōs!” Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solvat.

Colōnus pallidus prae metū loquī nōn potest.

Iūlius: “Audīsne? Imperō tibi ut mercēdem solvās. Quīn respondēs?” 85

Colōnus: “Nūlla est mihi pecūnia. Nē assem quidem habeō.”

Iūlius: "Nisi hīc et nunc solvis mercēdem dēbitam,
servīs meīs imperābō ut tē agrīs meīs pellant. Iam trēs
90 mēnsēs exspectō ut ea pecūnia mihi solvātur. Etsī vir
patiēns sum, hic finis est patientiae meae!"

Colōnus ad pedēs dominī sē prōicit eumque ūrat ut
patientiam habeat: "Patientiam habē, domine! Nōlī ā
mē postulāre ut tantum pecūniae statim solvam! Intrā
95 duōs trēsve mēnsēs omnia accipiēs. Nōlī mē ē domō
meā rapere! Octō līberī mihi sunt, quōs ipse cūrāre
dēbeō. Cūra īfantium multum temporis magnamque
patientiam postulat, itaque parum temporis habeō ad
opus rūsticum."

100 Iūlius: "Quid? Num uxor abs tē postulat ut tū prō
mātre īfantēs cūrēs? Itane īfantēs suōs neglegit? Mā-
tris officium est īfantēs cūrāre. Tū vērō cūrā ut agrī
bene colantur et mercēs ad diem solvātur!"

Colōnus: "Uxor mea officium suum nōn neglegit nec
105 postulat ut ego īfantēs cūrem; sed nunc nec īfantēs
cūrāre nec quidquam aliud agere potest, quia aegrōtat:
intrā paucōs diēs novum īfantem exspectat. Nōlī mē ab
uxōre gravidā rapere! Per omnēs deōs tē ūrō!"

Hīs precibus dominus sevērus tandem movētur. Co-
110 lōnō imperat ut taceat atque surgat, tum "Quoniam"
inquit "uxor tua gravida est, abī domum! Prīnum cūrā
ut uxor et līberī valeant, tum vērō labōrā ut pecūniā
omnēm solvās intrā finēm huius mēnsis, id est intrā
trīcēsimūm diēm!"

agrīs : ex agrī

patiēns -entis < patī
patientia -ae f < patiēns
prō-icere (-iicere) -iō
< prō- + iacere

tantum -i n = tam
multum

rapere -iō -uisse raptum
cūra -ae f

rūsticus -a -um < rūs

neglegere -ēxisse -ēctum
↔ cūrāre

quid-quam = ūlla rēs
(neque q. = et nihil)

gravidus -a -um: (fēmi-
na) gravida = quae ī-
fantem exspectat
precēs -um / pl = verba
ōrantia, quod ūrātur

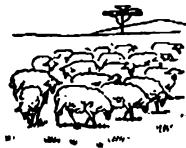
trīcēsimūs -a -um
= xxx (30.)

dī-mittere -mīssisse
-missum

prōd-esse prō-fuisse
(+ dat) = bonum esse
calor -ōris *m* = āēr cali-
dus, tempus calidum
nocēre -uisse ↔ prōdesse
frigus -oris *n* ↔ calor

vīnum bonum est: calor
efficit ut v. bonum sit
satis dē vīneīs dictum est

siccus -a -um ↔ ūmidus

grex gregis *m*
= multitūdō bēstiārum

nē = ut nē

nē-ve = vel nē, et nē

Colōnō dīmissō, Iūlius alium agricolam vocat eum- III
que dē rēbus rūsticīs rogitat, ac prīnum dē vīneīs:
“Quōmodo vīneae sē habent hōc annō?”

“Optimē” inquit agricola, “Aspice hanc vītem: tot et
tantae ūvae magnam vīnī cōpiam prōmittunt, ac vīnum
bonum futūrum esse exīstīmō, nam sōl duōs iam mēn- 120
sēs prope cotīdiē lūcet ūsque ā māne ad vesperum. Ni-
hil enim vīneīs magis prōdest quam sōl et calor, nec
quidquam iīs magis nocet quam imber et frīgus.”

Iūlius: “Calor sōlis nōn ipse per sē efficit ut vīnum
bonum sit. Vītēs probē cūrāre oportet. Itaque vōs mo- 125
neō ut industriē in vīneīs labōrētis. Sed satis dē vīneīs.
Frūmentum quāle erit?”

“Nōn ita bonum” inquit alter agricola, “Solum nimis
siccum est nec rigārī possunt agrī quod procul absunt ā
rīvō. Imber brevis quem hodiē habuimus frūmentō prō- 130
fuit quidem, sed parum fuit. Item sicca est herba, pecus
parum pābulī invenit. Sed scīsne ovem herī paene rap-
tam esse ā lupō?”

Iūlius: “Quid? Lupusne ovem ē grege rapuit?”

Agricola: “Ovis ipsa ē grege aberrāverat. Nec vērō 135
lupus ovī nocuit, nam pāstor eam in silvā repperit atque
ē dentibus lupī servāvit!”

Iūlius: “Ō, pāstōrem pigerrimum, quī officium suum
ita neglēxit! Pāstōris officium est cūrāre nē ovēs aber-
rent nēve silvam petant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor 140
posthāc officium neglegat!”

Agricola: "Nōlī nimis sevērus esse! Nōn cēnseō illum pāstōrem prae cēterīs pigrum esse."

Iūlius: "Rēctē dīcis: nam pigrī ac neglegentēs sunt
145 omnēs! At ego faciam ut industriū sint!"

Agricola: "Certē pāstōrēs minus labōrant quam agricultolae. Nōbīs nūllum est ōtium, nec opus est nōs monēre ut industriū sīmus nēve quiēscāmus."

Iūlius: "Nōlī cēnsēre opus pāstōrum facilius esse.
150 Cūra pecoris magnum est negōtium, nōn ōtium, ut pāstōrēs nēquam in mollī herbā dormientēs putant. Ego vērō cūrābō nē ille pāstor neglegēns sit nēve dormiat! Faciam ut tergum eī doleat! Arcesse eum!"

Sed eō ipsō tempore pāstor gregem prae sē agēns ē
155 campīs revertitur. Cum prīmum is prope vēnit, "Optimē advenīs" inquit dominus īrātus baculum prae sē tenēns, "nam verbera meruistī!"

Pāstor humī sē prōiciēns dominum ūrat nē sē verberet: "Nōlī mē verberāre, ere! Nihil fēcī!"

160 "At propter hoc ipsum" inquit Iūlius "tē verberābō, homō nēquam, quod nihil fēcistī! Officium tuum est cūrāre nē ovēs aberrent nēve ā lupō rapiantur. Precēs tibi nōn prōsunt. Prehendite eum, agricultolae, et tenēte!"

Iūlius duōbus agricultolīs imperat ut pāstōrem prehendant
165 et teneant.

Tum vērō, dum pāstor territus verbera exspectat, ovēs sine pāstōre relictae dē viā in agrōs aberrant ac frūmentum immātūrum carpere incipiunt. Agricultolae

prae cēterīs piger = cēterīs pigrior
neglegēns -entis = quī officium neglegit

nē-quam *indēcl* = improbus

optimē: optimō tempore

prōd-est prō-sunt

im-mātūrus -a -um < in-mātūrus

pro-hibēre = retinēre	hoc videntēs clāmant: “Prohibē ovēs tuās ab agrīs nos- trīs, pāstor!” — tum pāstōrem mittunt atque celeriter 170 ovēs in agrīs sparsās persequuntur.
mittere ↔ prehendere	
modo = nūper	Pāstor sōlus cum dominō relictus “Modo dīxistī” in- quit “meum officium esse cavēre nē ovēs aberrent. Nōlī mē officiō meō prohibēre!”
officiō (<i>abl</i>) prohibēre = ab officiō prohibēre	Iūlius: “Ego tē nōn prohibēbō officium facere. Fac ut 175 ovēs ex agrīs agantur! Age, curre, pāstor!”
quam celerrimē potest = tam celeriter quam māximē fieri potest	Vix haec dixerat Iūlius, cum pāstor quam celerrimē potest ad ovēs suās currit. Dominus rīdēns eum curre- tem aspicit, tum ad villam revertitur. Etsī dominus se- vērus exīstimātur, tamen inhūmānus nōn est. 180
sevērus <i>esse</i> in-hūmānus -a -um	
coniūncīvus -ī m (<i>coni</i>)	GRAMMATICA LATINA <i>Coniūncīvus</i> Tempus praesēns. [A] Āctīvum.
[1] intret [2] taceat [3] claudat [4] audiat	Dominus: “Intrā, serve! Claude forem! Tacē et audi!” Do- 185 minus servō imperat ut intret, forem claudat, taceat et audiat. Servus intrat, forem claudit, tacet et audit.
-et -at	‘Intrat’, ‘tacet’, ‘claudit’, ‘audit’ est indicātīvus. ‘Intret’, ‘taceat’, ‘claudat’, ‘audiat’ coniūncīvus est. Coniūncīvus praesentis (pers. III sing.) [1] -et, [2, 3, 4] -at. 190
[1] cōgit e m cōgit ē s cōgit e t cōgit ē mus cōgit ē tis cōgit e nt	Exempla: [1] cōgitā re: cōgit et; [2] respondē re: respon- de at; [3] scrib ere: scrib at; [4] audi re: audi at.
	Magister: “Studiōsus estō, discipule! Prīmum audi quod interrogō, tum cōgitā, dēnique surge et respondē!” Magister discipulum monet ut studiōsus sit: prīmum audiat, tum cōgi- 195 tet, dēnique surgat et respondeat. Discipulus silet. Magister:

“Audīsne, puer? Moneō tē ut studiōsus sīs: prīmū audiās, tum cōgitēs, dēnique surgās et respondeās.” Discipulus:
 “Nōn opus est mē monēre ut audiam et cōgitem atque ut
 200 studiōsus sim. Sed respondēre nesciō. Nōlī igitur ā mē postu-
 lāre ut surgam et respondeam!”

Magister: “Studiōsī estōte, discipulī! Prīmū audīte quod interrogō, tum cōgitāte, dēnique surgite et respondēte!” Magister discipulōs monet ut studiōsī sītis: prīmū audiant, tum cōgitent, dēnique surgant et respondeant. Discipulī silent. Magister: “Auditīsne, pueri? Moneō vōs ut studiōsī sītis: prīmū audiātis, tum cōgitētis, dēnique surgātis et respondeātis.” Discipulī: “Nōn opus est nōs monēre ut audiāmus et cōgitemus atque ut studiōsī sīmus. Sed respondēre nescimus.
 210 Nōlī igitur ā nōbīs postulāre ut surgāmus et respondeāmus!”

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prima</i>	-em	-ēmus	-am	-āmus
<i>Persōna secunda</i>	-ēs	-ētis	-ās	-ātis
<i>Persōna tertia</i>	-et	-ent	-at	-ant

215 [B] Passīvum.

· Dominus imperat ut servus improbus teneātur et verberēatur, deinde ut vinciātur et inclūdātur.

Dominus imperat ut servī improbī teneantur et verberentur, deinde ut vinciantur et inclūdantur.

220 Iānitor tabellārium monet ut caveat nē ā cane mordeātur: “Cavē nē ā cane mordeāris!” Tabellārius: “Tuum negōtium est cūrāre nē ego mordeār. Vincī canem! Ego cūrābō ut tū vinciāris et inclūdāris et verberēris ab erō tuō!” Iānitor: “Num tuum negōtium est cūrāre ut ego vinciār et inclūdar et verberēr?”

Iānitōrēs tabellāriōs monent ut caveant nē ā cane mordeāntur: “Cavēte nē ā cane mordeāminī!” Tabellārii: “Vestrūm negōtium est cūrāre nē nōs mordeāmur. Vincītē canem! Nōs cūrābimus ut vōs vinciāminī et inclūdāminī et verberēminī ab erō vestrō!” Iānitōrēs: “Num vestrūm negōtium est cūrāre ut nōs vinciāmur et inclūdāmur et verberēmur?”

[2] responde|a|m
 responde|ā|s
 responde|a|t
 responde|ā|mus
 responde|ā|tis
 responde|a|nt

[3] surg|a|m
 surg|ā|s
 surg|a|t
 surg|ā|mus
 surg|ā|tis
 surg|a|nt

[4] audi|a|m
 audi|ā|s
 audi|a|t
 audi|ā|mus
 audi|ā|tis
 audi|a|nt
 esse si|m si|mus
 si|s si|tis
 si|t si|nt

[1] -e|m -ē|mus
 -ē|s -ē|tis
 -e|t -e|nt
 [2,3,4] -a|m -ā|mus
 -ā|s -ā|tis
 -a|t -a|nt

[1] verber|e|r
 verber|ē|ris
 verber|ē|tur
 verber|ē|mur
 verber|ē|mini
 verber|ē|ntur

[2] morde|a|r
 morde|ā|ris
 morde|ā|tur
 morde|ā|mur
 morde|ā|mini
 morde|a|ntur

[3] inclūd|a|r
 inclūd|ā|ris
 inclūd|ā|tur
 inclūd|ā|mur
 inclūd|ā|mini
 inclūd|a|ntur

[4] vinci|a|r
 vinci|ā|ris
 vinci|ā|tur
 vinci|ā|mur
 vinci|ā|mini
 vinci|a|ntur

[1]	-e r	-ē mur
	-ē ris	-ē mini
	-ē tur	-e ntur
[2,3,4]	-a r	-ā mur
	-ā ris	-ā mini
	-ā tur	-a ntur

	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>	<i>Sing.</i>	<i>Plūr.</i>
<i>Persōna prīma</i>	-er	-ēmur	-ar	-āmur
<i>Persōna secunda</i>	-ēris	-ēminī	-āris	-āminī
<i>Persōna tertia</i>	-ētur	-entur	-ātur	-antur

235

PENSVM A

Vocabula nova:

ager	
frūmentum	
agricola	
negōtium	
arātrum	
instrūmentum	
sēmen	
falx	
regiō	
frūgēs	
pecus	
pābulum	
lāna	
cōpia	
vītis	
vīnea	
ūva	
vīnum	
praedium	
labor	
rūs	
ōtium	
colōnus	
patientia	
cūra	
precēs	
calor	
frigus	
grex	
amoenus	
mātūrus	
rudis	
fertilis	
suburbānus	
urbānus	
patiēns	
rūsticus	
gravidus	
siccus	
neglegēns	
nēquam	
immātūrus	
inhūmānus	

Iūlius colōnō imperat ut mercēdem solv-. Ille dominum ᄂrat ut patientiam habe-: “Nōlī postulāre ut tantam pecūniā statim solv-!” Dominus colōnō imperat ut tace- et surg-, tum “Prīnum cūrā” inquit “ut uxor et liberī vale-, tum vērō cūrā ut agrōs bene col- et mercēdem solv-!”

Dominus colōnōs monet ut labōr- nēve quiēsc-: “Moneō vōs ut labōr- nēve quiēsc-!”

Māter filiam monet ut cauta s-: “Moneō tē ut cauta s-!” Fābula nōs monet nē temerārī s-.

Verba: spargere -isse -um; rapere -isse -um; neglegere -isse -um; dēsinere -isse; quiēscere -isse; crēscere -isse; poscere -isse; prōdesse -isse.

PENSVM B

Mēnse Augustō — metitur, deinde — arantur et novum frūmentum —. Agricola quī — post arātrum ambulat duōs bo-vēs — [= ante] sē agēns; arātrum est — quō agrī arantur. Agricola quī serit nūllō īstrūmentō — et sēmen manū —. Quī — falce ūtitur. Agricola est vir cuius — est agrōs —. Ex Aegyptō, quae terra — est, magna — frūmentī in Italiam —. Frūgēs vīneārum sunt —, ex quibus — efficitur. — sōlis vīneīs —, — [↔ calor] vīneīs —.

Iūlius in — suō Albānō nōn labōrat, sed —. — quiētum et — [= pulchrum] eum dēlectat. Colōnus aliēnōs agrōs — domīnō absēntī colit.

Pāstor est vir quī pecus — et cūrat. — pecoris magnum negōtium est, nōn —, ut pigrī pāstōrēs — [= cēnsent]. Pāstōrēs nōn tam industriē — quam agricolae. Pāstōris officium est cūrāre — ovēs aberrent — [= et nē] ā lupō rapiantur.

PENSVM C

Quid est negotium agricultae?
 Quandō frumentum metitur?
 Num arātor ipse arātrum trahit?
 Quid est pābulum pecoris?
 Unde frumentum in Italiam invehitur?
 Quae regiō Āfricae fertilissima est?
 Cūr necesse est agrōs rigāre?
 Quae sunt frūgēs vīneārum?
 Num Iūlius ipse in agrīs labōrat?
 Omnēsne colōnī mercēdem solvērunt?
 Quot sēstertiōs colōnus Iūliō dēbet?
 Num uxor colōnī officium suum neglegit?
 Quid est officium pāstōris?
 Estne Iūlius dominus inhūmānus?

trīcēsimus
 quiēscere
 cīngere
 crēscere
 metere
 arāre
 serere
 colere
 spargere
 ūti
 pāscere
 invehēre
 rigāre
 labōrare
 existimāre
 cēnsēre
 prōicere
 örāre
 rapere
 neglegere
 prōdēsse
 nocēre
 prohibēre
 quīdam
 parum
 tantum
 dēnique
 circā
 prae
 prō
 abs
 -ve
 nē
 coniūnctīvus

PERICVLA MARIS

Interim Mēdus et Lȳdia ventō secundō per mare Īferum nāvigāre pergunt ad fretum Siculum (id est fretum angustum quō Sicilia ab Italiā disiungitur). Gaudent omnēs quī eā nāve vehuntur praeter mercātōrem cuius mercēs necesse fuit ē nāve ēicere. I 5

Mēdus vērō multum cōgitat dē verbīs Lȳdiae et dē tempestāte quae tam subitō cessāvit, postquam Lȳdia dominum suum invocāvit. Ut tempestās mare tranquillum turbāvit, ita verba Lȳdiae animum Mēdī turbāverunt. 10

Lȳdia amīcum suum colōrem mūtāvisse animadvertisit et “Quid pallēs?” inquit, “Utrum aegrōtās an territus es?”

“Nōn aegrōtō” inquit Mēdus, “Corpus quidem sānum est mihi, animus vērō turbātus. Quis est ille dominus tuus cui mare et ventī oboedīre videntur?” 15

fretum -ī *n*
Siculus -a -um = Siciliae
dis-iungere (↔ con-iungere) = dīvidere

ē-icere (-iicere) -iō
-iēcisse -iectum
< ē + iacere

cessāre = opus neglegere,
minus agere; ventus
cessat : v. minuitur

animus -ī *m* ↔ corpus

utrum... an = -ne... an

ob-oedīre (< -audīre)
(+ dat) = pārēre

Lýdia: "Nōn meus tantum, sed omnium hominum est dominus, et Rōmānōrum et Graecōrum et barbarōrum."

20 Mēdus: "Utrum homō an deus est?"

Lýdia: "Chrīstus est Deī filius quī homō factus est. In oppidō Bethlehem nātus est in Iūdaeā, patriā Iūdaeōrum, quae inter Syriam et Aegyptum sita est. Eō vēnērunt rēgēs, quī stēllam eius vīderant in oriente, et invēnērunt puerum cum Mariā, mātre eius, et adōrāvērunt eum velut deum. Posteā Chrīstus ipse plānē dēmōnstrāvit sē esse filium Deī, nam discipulōs docēbat, quōrum magna turba eum sequēbātur, aegrōs sānābat..."

Mēdus: "Omnis medicus id facit."

30 Lýdia: "Quī medicus verbīs sōlīs potest facere ut hominēs caecī videant, surdī audiant, mūtū loquantur, claudī ambulent?"

Mēdus: "Potestne dominus tuus haec facere?"

Lýdia: "Profectō potest. In Iūdaeā Iēsūs nōn sōlum faciēbat ut caecī vidērent, surdī audīrent, mūtū loquerentur, vērum etiam verbīs efficiēbat ut mortuī surgeant et ambulārent. Ex ūniversā Iūdaeā hominēs aegrī, quī fāmam dē factīs eius mīrabilibus audīverant, ad eum conveniēbant. Postrēmō tamen Iēsūs Chrīstus ab improbīs hominībus necātus est."

Mēdus: "Quid? Nōn vīvit dominus tuus?"

Lýdia: "Immō vērō vīvit, nam tertīō diē Iēsūs surrēxit ā mortuīs et quadrāgēsimō diē post in caelum

Bethlehem *n* *indēcl*
Iūdaea -ae *f*
Iūdaei -ōrum *m pl*
eō *adv* = illūc

adōrāre

vel-ut = tamquam, sicut

turba -ae *f* = multitūdō hominū

caecus -a -um = quī vidēre nōn potest
surdus -a -um = quī audire nōn potest
mūtūs -a -um = quī loquī nōn potest
claudus -a -um = quī ambulāre nōn potest
Iēsūs -ū *m* (*acc* -um)

ūniversus -a -um = tōtus

fāma -ae *f* = quod nārrātur dē aliquō

surgere surrēxisse

quadrāgēsimus -a -um = XL (40.)

im-mortālis -e ↔ mortālis -e (< mors)
nāscī nātum esse ↔ mori
-ior mortuum esse

libellus -i m = parvus
liber

ex-tendere

ap-prehendere = pre-
hendere (manū)
qui-dam, abl quō-dam
Matthaeus -i m
vivere vīxisse

dictum -i n = quod
dictum est, verbum
memorāre = nārrāre,
dicere

discere didicisse

rogāre = ôrāre

ē-volvere: librum ē.
= librum aperire
tollere = sūmere et
sēcum ferre

prīnceps -ipis m = vir
inter aliōs prīmus (qui
aliis imperat)

sus-citāre = excitāre
[Mauth. 9.18–19,23–26]
ūnus = quidam

ascendit. Immortālis est filius Deī sicut pater eius,
Deus vīvus. Hominēs mortālēs nāscuntur ac moriuntur, 45
Deus immortālis semper vīvit. Sed ipsa male nārrō: ex
hōc libellō recitābō tibi aliquid.”

Lȳdia libellum, quem adhūc intrā vestem occultāvit,
prōmit et Mēdō ostendit. Quī manum extendēns libel-
lum apprehendit et “Qui liber est iste?” inquit. 50

Lȳdia: “Scriptus est ā quōdam Iūdaeō, nōmine Mat-
thaeō, qui simul cum Chrīstō vīxit et discipulus eius
fuit. In hōc librō Matthaeus, qui suīs oculīs auribusque
dominum nostrum vīderat et audīverat, dicta et facta
eius memorat.” 55

Mēdus, qui legere nōn didicit, Lȳdiae librum reddit
eamque rogat ut aliquid sibi legat; quae continuō li-
brum ēvolvit et “Legam tibi” inquit “dē virō claudō cui
Iēsūs imperāvit ut surgeret et tolleret lectum suum et
domum ambulāret.” 60

Mēdus: “Modo dixistū ‘Chrīstum etiam mortuīs im-
perāvisse ut surgerent et ambulārent.’ Plūra de eā rē
audīre cupiō.”

Lȳdia: “Audī igitur quod scriptum est dē Iaīrō, prīn-
cipe quōdam Iūdaeōrum, qui Iēsum rogāvit ut filiam 65
suam mortuam suscitāret:

*Ecce prīnceps ūnus accessit, nōmine Iaīrus, et adōrābat
eum dīcens: “Filia mea modo mortua est, sed venī, impōne
manū tuam super illam, et vīvet.” Et surgēns Iēsūs sequē-
bātur eum cum discipulis suīs. — Et veniēns Iēsūs in do-* 70

mum p̄incipis, vidēns tūbīcinēs et turbam tumultuantem, dīcēbat: "Discēdite! Nōn enim mortua est puella, sed dormit." Et dēridēbant eum. Et, ēiectā turbā, intrāvit et tenuit manū eius et dīxit: "Puella, surge!" Et surrēxit puella. Et 75 exiit fāma haec in ūniversam terram illam.

Mēdus: "Per deōs immortālēs! Sī hoc vērum est, p̄inceps omnium deōrum est deus tuus; neque enim ūllus deus Rōmānus hominem mortālem ab Īferīsus cītare potest — nē Iuppiter quidem tantam potestātem 80 habet, etsī ille deus māximus habētur."

Lȳdia: "Est ut dīcis; nec sōlum deus p̄inceps, sed Deus ūnus et sōlus est ille. Tōtus mundus in potestāte Deī est, et caelum et terra et mare."

Hic gubernātor, quī sermōnem eōrum exaudīvit, 85 "Tanta" inquit, "ūnius deī potestās nōn est. Nam trēs dīi, Neptūnus, Iuppiter, Plūtō, mundum ūniversum ita inter sē dīvīserunt, ut Iuppiter rēx caelī esset, rēx maris esset Neptūnus, Plūtō autem rēgnāret apud Īferōs, ubi animae mortuōrum velut umbrae versārī dicuntur."

90 Mēdus: "Num quis tam stultus est ut ista vēra esse crēdat? Perge legere ē libellō tuō, Lȳdia!"

Lȳdia iterum librum ēvolvit et "Ecce" inquit "quod nārrātur dē Chrīstō super mare ambulante:

Nāvicula autem in mediō mari iactābātur flūctibus, erat enim ventus contrārius. Quārtā autem vigiliā noctis vēniū ad eōs Iēsūs ambulāns super mare. Discipulī autem videntēs eum super mare ambulantem turbātī sunt dīcentēs: "Phan-

tumultuārī = tumultu
facere

īferī -ōrum m = mortuī,
quī loca infera (sub
terrā) incolere dīcuntur
potestās -ātis f

habērī = existimārī

mundus -ī m = caelum et
terra et mare

Plūtō -ōnis m: deus, rēx
Īferōrum
dīvidere -visisse -vīsum

rēgnāre = rēx esse
anima: fōrma hominis
mortuī ut ex animā
facta

versārī = hūc et illūc
movērī, errāre

[Matth. 14.24–33]
nāvicula -ae f = parva
nāvis
(ventus) contrārius
↔ secundus
vigilia -ae f: quārta v. =
nōna hōra noctis (nox in
IV vigiliās dīviditur)

phantasma -atis *n* = anima
quae ambulare videtur
eis = iis
constans -antis
↔ turbatus
Petrus -i *m*: Christi discipulus
ipse : ille

ut veniret = quia venire
volebat
salvus -a -um = servatus;
salvum facere = servare

-āstī = -āristī
ascendentibus eis = dum
ascendunt

attentus -a -um = qui
studiosē audit
per-suādere -suāsisse
(+ dat): p. hominī =
facere ut homō crēdat

[*Math. 28.18*]

[*Math. 8.23-27*]

= et eum in nāviculam
ascendentem secūti
sunt discipuli eius

salvare = salvum facere
per-ire -eo -iisse = per-
dī, morī (↔ servari)
tunc = tum
tranquillitās -atis *f*
(< *tranquillus*)
↔ tempestās

tasma est!" et *prae timōre clāmāvērunt*. Statimque Iēsūs locūtus est eis dicens: "Cōstantēs estōte! Ego sum. Nōlīte timēre!" Respondēns autem ei Petrus dixit: "Domine, sī tū 100 es, iubē mē ad tē venire super aquam!" At ipse ait: "Venī!" Et dēscendēns Petrus dē nāviculā ambulābat super aquam, ut veniret ad Iēsum. Vidēns vērō ventum validum timuit, et incipiēns mergī clāmāvit dicens: "Domine! Salvum mē fac!" Et continuō Iēsūs extendēns manum apprehendit eum, 105 et ait illī: "Quārē dubitāstī?" Et ascendentibus eis in nāviculam, cessāvit ventus. Qui autem in nāviculā erant vēnērunt et adōrāvērunt eum dicentes: "Vērē filius Deī es."

Gubernātor, qui Mēdum attentum videt, "Num tū" III inquit "tam stultus es ut haec crēdās? Mihi nēmō per- 110 suādēbit hominem super mare ambulare posse!"

Lȳdia: "Chrīstus nōn est homō, sed filius Deī, qui omnia facere potest. Ipse dīxit: "Data est mihi omnis potestās in caelō et in terrā." Modo nōs ē tempestāte servāvit, nōnne id tibi persuāsit eum habēre potestātem 115 maris et ventōrum? Audī igitur quod in eōdem librō nārrātur dē potestāte Chrīstī:

Et ascendeōte eō in nāviculam, secūti sunt eum discipulī eius. Et ecce tempestās magna facta est in marī, ita ut nāvicula operīretur flūctibus — ipse vērō dormiēbat! Et 120 accessērunt ad eum discipulī eius et suscitāvērunt eum dicentes: "Domine, salvā nōs! Perīmus!" Ait illīs Iēsūs: "Quid timidi estis?" Tunc surgēns imperāvit ventīs et marī, et facta est tranquillitās magna. Hominēs autem mīrāti sunt

125	<i>dīcentēs: "Quālis est hic, quod ventī et mare oboediunt eī?"</i>	nēmō, <i>dat</i> nēminī
	Gubernātor: "Mare et ventī nēminī oboediunt nisi Neptūnō. Ille cūrāvit ut nōs ē tempestāte servārēmur nēve mergerēmur—vel potius nōs ipsī quī mercēs ēiēcīmus. Nōlīte vērō cēnsēre nōs iam extrā perīculum esse.	perīculum -ī n
130	Tempestās quidem dēsiit, sed multa alia perīcula nōbīs impendēt, ut saxa quibus nāvēs franguntur, vorāginēs in quās nāvēs merguntur, praedōnēs maritimī quī nāvēs persequuntur, ut mercēs et pecūniā rapiant nautāsque occīdant. Semper in perīculō versāmūr."	impendēre (+ <i>dat</i>) vorāgō -inis f = locus quō nāvēs flūctibus vorantur (: merguntur) praedō -ōnis m <i>ut ... rapiant</i> = quia ... rapere volunt
135	Mēdus: "Sed hīc tūtī sumus ā praedōnībus."	tūtus -a -um = sine perīculō
	Gubernātor: "Nūllum mare tūtum est ā praedōnībus, nē mare Īferum quidem, quamquam rārī hūc perveniunt. Nec tūtī sumus ā cēterīs perīculīs quae modo memorāvī. Brevī nāvigābimus per fretum Siculum, ubi ab	per-venire
140	utrāque parte magnum perīculum impendet nautīs: ab ūrā Italiae saxa perīculōsa quibus Scylla nōmen est, ab ūrā Siciliae vorāgō terribilis quae Charybdis vocātur. Multae nāvēs quae Scyllam iam vītāverant, deinde in Charybdim mersae sunt. At bonum animū habēte!	perīculōsus -a -um < perīculum Scylla -ae f Charybdis -is f (<i>acc</i> -im) (perīculum) vītāre = nōn adire, effugere (bonus) animus ↔ timor
145	Ego, ut gubernātor cōnstāns, cūrābō ut omnia perīcula vītēmus ac salvī in Graeciam eāmus."	ire, <i>coni</i> prae: eam eāmus eās eātis eat eant
	Mēdus: "Omnēs id futūrum esse spērāmus. Quandō eō perveniēmus?"	spērāre = rem bonam futūram esse putāre eō : in Graeciam
	Gubernātor: "Intrā sex diēs, ut spērō, vel potius octō.	ire: <i>eundi</i> (<i>gerundium</i>);
150	Sed cūr tam cupidus es in Graeciam eundi? Ego Rōmae vivere mālō quam in Graeciā."	cupidus es eundi = ire cupis mālō = magis volō

mā-vīs = magis vīs
servīre (+ dat) = servus
esse

mālumus = magis vo-
lumus

mālle = magis velle:
mālō mālumus
māvīs māvultis
māvult mālunt

pecūlium -ī n = pecūnia
domini quae servō datur
sī quid = si aliquid

persuādēre ut = verbīs
efficere ut
mā-vult = magis vult

in caelīs = in caelō

Mēdus: “Num Rōmae māvīs servīre quam liber esse
in Graeciā?”

Gubernātor: “Nōs cīvēs Rōmānī morī mālumus
quam servīre!”

155

Mēdus: “Nōlī putāre mē servīre mālle, nam ego quo-
que liber nātus sum, nec quisquam quī liber fuit libertā-
tem spērāre dēsinit. In Italiā dominō sevērō serviēbam,
quī ā mē postulābat ut opus sordidum facerem nec mihi
pecūlium dabat. Sī quid prāvē fēceram, dominus impe-
rābat ut ego ab aliīs servīs tenērer et verberārer. Sed
herī ē villā fūgī, ut verbera vītārem, atque ut amīcam
meam vidērem ac semper cum eā essem. Multīs prōmis-
sīs eī persuāsī ut mēcum ex Italiā proficīserētur, Lȳdia
enim Rōmae vīvere māvult quam in Graeciā. Ōstiā igi-
tur hanc nāvem cōnsendimus, ut in Graeciam nāvigā-
rēmus.”

Gubernātor Lȳdiam interrogat: “Tūne quoque do-
minō Rōmānō serviēbās?”

Lȳdia: “Minimē vērō. Ego nēminī serviō nisi dominō 170
nostrō quī est in caelīs. Nēmō potest duōbus dominīs
servīre. Certē nōn laetō animō Rōmā profecta sum, et
difficile fuit mihi persuādēre ut amīcās meās Rōmānās
dēsererem. Nec prōmissīs sōlīs Mēdus mihi persuāsit ut
sēcum venīrem, sed etiam dōnō pulcherrimō. Ecce ānu-
lus aureus gemmātus quem amīcus meus prope centum
sēstertiīs ēmit mihi.” Lȳdia manum extendēns digitum
ānulō aureō ḫornātūm gubernātōrī ostendit.

165

175

Gubernātor ānulum tam pulchrum admirātur, tum
 180 conversus ad Mēdum “Profectō” inquit “dīves esse vi-
     dēris, ut servus! Num dominus ille sevērus, quī tibi
     imperābat ut opus sordidum facerēs, tantum pecūlium
     tibi dabat prō opere sordidō?”

Mēdus rubēns nescit quid respondeat, et velut homō
 185 surdus mūtusque ante eōs stat.

Lȳdia: “Quīn respondēs? Sacculum prōmpsistī pecū-
     niae plēnum — nōnne tua erat ista pecūnia?”

Mēdus turbātus, dum oculōs Lȳdiae vītare cōnātur,
     mercātōrem celeriter accēdere videt.

190 GRAMMATICA LATINA

Coniunctīvus

Tempus imperfectum

[A] Āctīvum.

Dominus servum monet ut sibi pāreat.

195 Dominus servum monēbat/monuit ut sibi pārēret.

‘Pāreat’ est coniunctīvus praesentis. ‘Pārēret’ coniunctīvus imperfectī est. Coniunctīvus imperfectī (pers. III sing.) -ret.

Exempla: [1] recitā|re: recitā|ret; [2] tacē|re: tacē|ret; [3] scrib|ere: scrib|eret; [4] audī|re: audī|ret.

200 Magister discipulum monuit ut tacēret et audīret et studiō-
     sus esset. Tum eī imperāvit ut scriberet et recitāret.

Pater: “Nōnne magister tibi imperāvit, fili, ut scriberēs et
     recitārēs?” Filius: “Prīmum mē monuit ut tacērem et audīrem
     et studiōsus essem, tum mihi imperāvit ut scriberem et recitā-
 205 rem.” Pater: “Num necesse erat tē monēre ut tacērēs et audīrēs
     et studiōsus essēs?”

Magister discipulōs monuit ut tacērent et audīrent et studiō-
     sus essent. Tum imperāvit ut scriberent et recitārent.

ad-mīrārī = mīrārī (rem magnificam)

prōmere -mpsisse
     -mpfum

pārēret

[1] recitā|re|m
     recitā|rē|s
     recitā|re|t
     recitā|rē|mus
     recitā|rē|tis
     recitā|re|nt

[2] tacē|re|m
     tacē|rē|s
     tacē|re|t
     tacē|rē|mus
     tacē|rē|tis
     tacē|re|nt

[3] scrib|ere|m
     scrib|erē|s
     scrib|ere|t
     scrib|erē|mus
     scrib|erē|tis
     scrib|ere|nt

[4] audi r m
audi r s
audi r i
audi r mus
audi r tis
audi r nt
esse esse m esse mus
esse s esse tis
esse t esse nt
-re m
-re s
-re i
-re nt

[1] servā re r
servā r ris
servā r tur
servā r mur
servā r minī
servā r ntur
[3] merg ere r
merg ere ris
merg ere tur
merg ere mur
merg ere minī
merg ere ntur
-re r
-re ris
-re tur

Vocabula nova:
fretum
animus
turba
fama
libellus
dictum
princeps
tibicen
potestas
mundus
navigula
vigilia

Pater: "Nōnne magister vōbis imperāvit, filii, ut scriberētis et recitārētis?" Filiū: "Prīmum nōs monuit ut tacērēmus et audīrēmus et studiōsī essēmus, tum nōbīs imperāvit ut scriberēmus et recitārēmus." Pater: "Num necesse erat vōs monēre ut tacērētis et audīrētis et studiōsī essētis?"

Singulāris   Plūrālis

Persōna prima	-rem	-rēmus	215
---------------	------	--------	-----

Persōna secunda	-rēs	-rētis	
-----------------	------	--------	--

Persōna tertia	-ret	-rent	
----------------	------	-------	--

[B] Passīvum.

Dominus imperāvit ut servus tenērētur et verberārētur, deinde ut vincīrētur et inclūderētur.

220

Dominus imperāvit ut servī tenērentur et verberārentur, deinde ut vincīrentur et inclūderentur.

Mēdus: "Salvus sum. Neptūnus cūrāvit ut ego ē perīculō servārer nēve in mare mergerer." Līdia: "Nōlī putāre Neptūnum cūrāvisse ut tū servārēris nēve mergerēris. Nēmō nisi Chrīstus cūrāvit ut nōs ē perīculō servārēmur nēve in mare mergerēmur." Gubernātor: "Ego bene gubernandō cūrāvī ut vōs servārēminī nēve mergerēminī!"

Singulāris   Plūrālis

Persōna prima	-rer	-rēmur	225
---------------	------	--------	-----

Persōna secunda	-rēris	-rēminī	
-----------------	--------	---------	--

Persōna tertia	-rētur	-rentur	
----------------	--------	---------	--

PENSVM A

Servus dominum ḫrābat nē sē verberā-, sed dominus imperāvit ut tacē- et surg-, tum aliīs servīs imperāvit ut eum prehend- et tenē-.

Mēdus ā dominō fūgit, ut amīcam suam vidē- et semper cum eā es-. Mēdus: "Ā dominō fūgī, ut amīcam meam vidē- et semper cum eā es-."

Mīnōs imperāvit ut Daedalus et Īcarus in labyrinthum inclūd-. Īcarus: "Quis imperāvit ut nōs inclūd-?" Daedalus: "Mīnōs imperāvit ut ego inclūd- et ut tū mēcum inclūd-."

Verba: dīvidere —isse —um; ēicere —isse —um; prōmere —isse —um; vīvere —isse; discere —isse; persuādēre —isse; surgere —isse.

PENSVM B

Lȳdia Rōmae vīvere — quam in Graeciā, sed Mēdus multīs prōmissīs eī — ut sēcum proficīserētur. In Italiā Mēdus dominō sevērō —.

Nāvis nōndum extrā — est. Multa perīcula nautīs —. — maritimī nāvēs persequuntur; nūllum mare — est ā praedōnibus.

Hominēs mortālēs nāscuntur et —, diī vērō — sunt. Nūllus deus Rōmānus hominem mortuum ab īferīs — [= excitare] potest, nē Iuppiter quidem tantam — habet, etsī ille deus māximus — [= exīstīmātūr]. Trēs diī ūniversum — inter sē dīvīsērunt.

Chrīstus in oppidō Bethlehem — est. Ille verbīs sōlīs efficiēbat ut hominēs — vidērent, — audīrent, — loquerentur, — ambulārent.

PENSVM C

Fretum Siculum quid est?

Ubi nātus est Chrīstus?

Quid Iārus Chrīstum rogāvit?

Quae perīcula nautīs impendēt?

Cūr nautae praedōnēs maritimōs metuunt?

Quālī dominō Mēdus in Italiā serviēbat?

Quārē Mēdus ā dominō suō fūgit?

Num Lȳdia laetō animō Rōmā profecta est?

Quōmodo Mēdus eī persuāsit ut sēcum venīret?

Cūr Mēdus nescit quid respondeat?

Quem Mēdus accēdere videt?

Tūne in Graeciā vīvere māvis quam in patriā tuā?

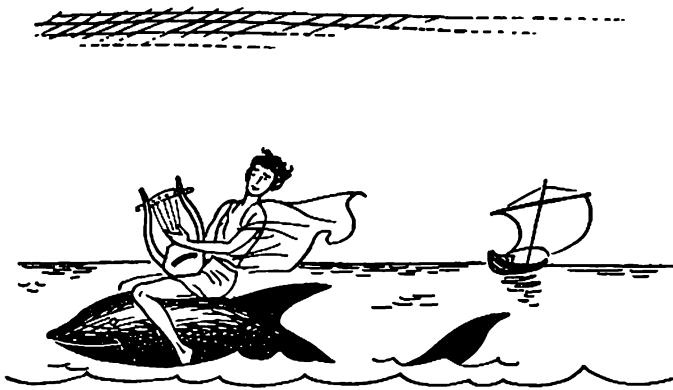
phantasma
tranquillitās
vorāgō
perīculum
praedō
pecūlium
caecus
surdus
mūtus
claudus
ūniversus
mortālis
immortālis
cōnstāns
salvus
attentus
tūtus
perīculōsus
quadrāgēsimus
disiungere
ēicere
cessāre
oboedire
adōrāre
nāsci
mori
extendere
apprehendere
memorāre
rogāre
ēvolvere
suscitāre
tumultuārī
habērī
rēgnāre
versārī
persuādēre
salvāre
perīre
impendēre
pervenire
vītāre
spērāre
servīre
mālle
admīrārī
potius
utrum
velut

dē-terrēre

ad-icere (-iicere) -iō
= addere
aestimāre: magnī ae. =
magnī pretiī esse cēn-
sēre
vita -ae f < vivere
re-manēre = manēre
nōn-nūlli -ae -a = haud
paucī, complūrēs
pretiōsus -a -um =
magnī pretiī

lucrum -i n: l. facere =
pecūniā suā augēre
spēs -eī f = id quod
spērātur

NAVIGARE NECESSE EST

Multae nāvēs multīque nautae quotannīs in marī per- 1
eunt. In fundō maris plūrimae nāvēs mersae iacent. Nec
tamen ūllīs perīculīs ā nāvigandō dēterrentur nautae.
“Nāvigāre necesse est” āiunt, et mercātōrēs, quī ipsī
perīcula maris adīre nōn audent, haec adiciunt: “Vivere 5
nōn est necesse!” Mercātōrēs mercēs suās magnī aesti-
mant, vītam nautārum parvī aestimant!

Nec vērō omnēs mercātōrēs domī remanent, cum
mercēs eōrum nāvibus vehuntur. Nōnnūlli in terrās ali-
ēnās nāvigant, quod mercēs pretiōsās nautīs crēdere nō- 10
lunt, sicut mercātor ille Rōmānus quī eādem nāve vehi-
tūt quā Mēdus et Lȳdia. Is laetus Ōstiā profectus est
cum mercib⁹s pretiōsīs quās om̄nī pecūniā suā in Italiā
ēmerat eō cōnsiliō ut eās māiōre pretiō in Graeciā vē-
deret. Ita spērābat sē magnum lucrum factūrum esse. 15
Iam vērō ea spēs omnis periit, nam flūctibus mersae

	sunt mercēs in quibus omnem spem posuerat. Subitō mercātor ē dīvitissimō pauperrimus factus est. Nōn mīrum est eum maestum esse.	pōnere posuisse positum mīrus -a -um: mīrum = quod mīrantem facit maestus -a -um = mae-reñs, tristis
20	Mercātor ad gubernātōrem accēdēns multīs cum lacrimīs queritur: “Heu, mē miserum! Omnia quae possidēbam in fundō maris sunt. Quid faciam? Quid spērem? Quōmodo uxōrem et līberōs alam? Nē as quidem mihi reliquus est: omnia āmīsī. Heu!”	heu! (dolōrem animī significat)
25	“Dēsine querī!” inquit gubernātor, “Nōn enim omnia āmīsistī sī uxor et līberī tuī salvī sunt. Nōnne līberōs plūris aestimās quam mercēs istās? Dīvitiās āmittere miserum est, at multō miserius līberōs āmittere.”	ā-mittere -mīssisse -mīssum ↔ accipere
30	Tālibus verbīs nauta mercātōrem maestum cōnsōlārī cōnātur, sed frūstrā, nam ille prōtinus “Nōlī tū mē cōnsōlārī” inquit, “quī ipse imperāvistī ut mercēs meae iacerentur!”	plūris aestimāre = māiōris pretiī esse cēnsēre dīvitiae -ārum f(<dīves) = magna pecūnia
35	Gubernātor: “Iactūrā mercium nāvis servāta est.” Mercātor: “Rēctē dīcis: meae mercēs ēiectae sunt, ut nāvis tua salva esset!”	prōtinus = statim iactūra -ae f < iacere
40	Gubernātor: “Mercēs iēcimus ut nōs omnēs salvī es-sēmus. Iactūrā mercium nōn modo nāvis, sed etiam vīta omnium nostrum servāta est. Mercēs quidem per-iērunt, sed nēmō nostrum periit. Ergō bonum animum habē! Laetāre ūnā nōbīscum tē vītam nōn āmīsisse si-mul cum mercibüs! Hominēs fēlīcēs sumus.” Mercātor: “Vōs quidem fēlīcēs estis, nēmō enim vestrum assem āmīsit. Mīrum nōn est vōs laetārī. At	omnēs nōs, gen omnium nostrum nēmō nostrum = nēmō ex nōbīs nōbīs-cum = cum nōbīs fēlīx -īcis = cui rē bona accidit nēmō vestrum = nēmō ex vōbīs

ē-ripere -iō -ripuisse
 -reptum < ē + rapere
 laetitia -ae f < laetus
 af-ficere -iō -fēcisse
 -fectum
 tristitia -ae f < tristis;
 t.ā afficere = tristem
 facere; t.ā affici =
 tristis fieri
 nāvīgatiō -ōnis f < nāvi-
 gare

dolor (animi) ↔ laetitia
 dolore afficere = dolen-
 tem (: maestum) facere

dī = dīi

precārī (< precēs)
 = ḍōrāre

vōbīs-cum = cum vōbīs
 per-turbāre = valdē
 turbāre

delphinus
 -ī m

Ariōn -onis m

fidēs
 -iūm
 fpl

nōtus -a -um: is mihi
 nōtus est = eum nōvī
 ignārus -a -um = ignō-
 rāns, rūdis
 nōbilis -e = multūs nōtus
 Lesbos -ī f
 Orpheus -ī m
 an = num
 ignōtus -a -um ↔ nōtus

fidicen -inis m = qui
 fidibus canit

nōlīte mē monēre ut laetus sim, postquam omnia mihi
 ēripuitis! Laetitia vestra mē nōn afficit.”

45

Gubernātor: “Nec quisquam nostrum trīstitiā tuā af-
 ficitur. Semper gaudeō cum dē liberīs meīs cōgitō, qui
 māximā laetitiā afficiuntur cum patrem suum ē nāvigā-
 tiōne perīculōsā salvum redire vident.”

Mercātor: “Ego quoque liberōs meōs amō nec eōs 50
 dolōre afficere volō. Sed quōmodo vīvāmus sine pecū-
 niā? Quōmodo cibum et vestem emam īfantibus meīs?
 Ō dī immortālēs! Reddite mihi mercēs!”

Gubernātor: “Quid iuvat deōs precārī ut rēs āmissae
 tibi reddantur? Frūstrā hoc precāris.”

55

Mercātor: “Quid ergō faciam? Ipse dē nāve saliam,
 an in eādem nāve maneam vōbīscum?” Vir ita perturbā-
 tus est ut sē interroget, utrum in mare saliat an in nāve
 remaneat.

“Salī modo!” inquit gubernātor, “Nēmō nostrum tē II
 prohibēbit. At certē nōn tam fēlix eris quam Ariōn, qui
 delphīnō servātus est.”

Mercātor, qui Ariōnem ignōrat, “Quisnam est Ari-
 ôn?” inquit, “Nē nōmen quidem mihi nōtum est.”

Gubernātor: “Ignārus quidem es sī illum ignōrās. 65
 Ariōn, vir nōbilis Lesbī nātus, tam pulchrē fidibus ca-
 nēbat ut alter Orpheus appellārētur. An tam ignārus es
 ut etiam Orpheus tibi ignōtus sit?”

Mercātor: “Minimē vērō. Orpheus quidem omnibus
 nōtus est. Is fidicen nōbilissimus fuit qui tam pulchrē 70

canēbat ut bēstiae ferae, nātūram suam oblītae, accēderent, ut eum canentem audīrent, ac rapidī fluvii cōnsisterent, nē strepitū cantum eius turbārent. Orpheus etiam ad īferōs dēscendit ut uxōrem suam mortuam
75 inde redūceret... Sed perge nārrāre dē Ariōne."

Gubernātor, cum omnēs attentōs videat, hanc fābulam nārrat:

"Cum Ariōn, nōbilissimus suī temporis fidicen, ex Italiā in Graeciam nāvigāret magnāsque dīvitiās sēcum
80 habēret, nautae pauperēs, quī hominī dīvitī invidēbant, eum necāre cōnstituērunt. Ille vērō, cōnsiliō eōrum cognitō, pecūniām cēteraque sua nautūs dedit, hoc sōlum ūrāns ut sibi ipsī parcerent. "Ecce" inquit "omnia quae possideō iam vestra sunt. Dīvitiās meās habēte, parcite
85 vītae! Permittite mihi in patriam revertī! Hoc sōlum precor." Nautae precibus eius ita permōtī sunt ut manūs quidem ab eō abstinent; sed tamen imperāvērunt ut statim in mare dēsilīret! Ibi homō territus, cum iam vītam dēspērāret, id ūnum ūrāvit ut sibi licēret vestem
90 ūrnātam induere et fidēs capere et ante mortem carmen canere. Id nautae, studiōsī cantum eius audiendī, eī permīsērunt. Ille igitur, pulchrē vestītus et ūrnātus, in celsā puppī stāns carmen clārā vōce ad fidēs cecinit. Ut Orpheus cantū suō ferās ad sē alliciēbat, ita tunc Ariōn
95 canendō piscēs allēxit ad nāvem. Postrēmō autem cum fidibus ūrnāmentīsque, sīcūt stābat canēbatque, in mare dēsiluit.

oblītae : cum obliviscentur
rapidus -a -um (< rapere)
= celerrimus
nē = ut nē (: quia... turbāre
nōlēbant)
cantus -ūs m < canere

inde = illinc
re-dūcere
cum videat = vidēns,
quia videt

cum... nāvigāret = dum
nāvigat

in-vidēre (+ dat) = in-imīcus esse ob bonum
aliēnum

parcere (+ dat) = nōn
necāre, salvum esse
sinere

per-mittere (eī) = sinere
(eum)
per-movēre: permōtī
sunt : animī eōrum
p. sunt
abs-tinēre < abs + tenēre
dē-silīre -uisse < dē
+ salire
dē-spērāre ↔ spērāre

carmen -inis n = verba
quae canuntur

celsus -a -um = altus
canere cecinisse
al-licere -iō -lēxisse
-lectum

repente = subitō
sub-īre eum = sub eum
īre
dorsum -īn = tergum
bēstiae
vehere vēxisse vectum
ex-pōnere
Periander -drī m

parum : haud
crēdere -didisse
quasi = tamquam
fallāx -ācis = quī fallit

inde : ex Italī

appārēre -uisse = in cōn-spectum venire
stupēre = valdē mīrārī
maleficiūm -īn = malum
factūm
cōnfitērī -fessum esse
= fatērī

dubitō num fābula vēra
sit = nōn crēdō fābulam
vēram esse

sī-ve... sī-ve

salūs -ūtis f < salvus
in modum = modō (abl)
dē salūte dēspérare
= salūtem d.
nōn-numquām = haud
rārō, satis saepe

bonō animō (abl) esse =
bonum animum habēre

anima : vīta

“Tum vērō nova et mīra rēs accidit: delphīnus, cantū
allectus, repente hominem natantem subiit eumque in
dorsō suō sedentem vēxit et in lītore Graeciae salvum 100
exposuit. Inde Arīōn prōtinus Corinthum petīvit, ubi
rēgem Periandrum, amīcum suum, adiit eīque rem sī-
ut acciderat nārrāvit. Rēx haec parum crēdit, et Arīo-
nem quasi virum fallācem cūstodīrī iussit. Sed post-
quam nautae Corinthum vēnērunt, rēx eōs interrogāvit 105
'num scīrent ubi esset Arīōn et quid faceret?' Respon-
dērunt 'hominem, cum inde abīrent, in terrā Italīa fu-
isse eumque illīc bene vīvere, aurēs animōsque homi-
num cantū suō dēlectāre atque magnum lucrum facere.'

Cum haec falsa nārrārent, Arīōn repente cum fidibus 110
ōrnāmentīsque cum quibus sē in mare iēcerat appāruit.
Nautae stupentēs, cum eum quem mersum esse putā-
bant ita vīvum appārēre vidērent, prōtinus maleficium
suum cōfessī sunt.”

Hīc Mēdus “Etsī nōtūm est” inquit “nōnnūllōs homi- 115
nēs delphīnīs vectōs esse, tamen dubitō num haec fā-
bula vēra sit.”

Gubernātor: “Sīve vēra sīve falsa est, valdē mē dēlec-
tat fābula dē fēlīcī salūte Arīonis, nam sīcut ille mīrum
in modum servātus est, cum iam dē salūte dēspērāret, 120
ita hominēs nōnnumquam contrā spēm ē māximīs perī-
culīs ēripiuntur. Hāc fābulā monēmur ut semper bonō
animō sīmus nēve umquam dē salūte dēspērēmus. Dum
anima est, spēs est.”

125 Haec verba tandem mercātōrem perturbātum aliquid cōnsolārī videntur.

III Tum vērō Lȳdia ad Mēdum versa “Modo tē interrogāvi” inquit “tuane esset pecūnia quā hunc ānulum ēmisti. Cūr nōndum mihi respondistī?”

130 Ita repente interrogātus Mēdus ‘sē pecūniā ē sacculō dominī surripuisse’ cōnfitētur.

“Ō Mēde!” exclāmat Lȳdia, “Für es! Iam mē pudet tē, fūrem nēquissimum, amāvisse!”

At Mēdus “Nōlī” inquit “mē fūrem appellāre, mea

135 Lȳdia! Dominus enim aliquid pecūlii mihi dēbēbat. Pe- cūlium dēbitum sūmere fūrtum nōn est.”

Sed Lȳdia pergit eum fūrtī accūsāre: “Fūrtum fēcistī, Mēde! Frūstrā tē excūsāre cōnāris.”

Mēdus: “Sī fūrtum fēcī, tuā causā id fēcī. Eō enim 140 cōsiliō nummōs surripiū ut dōnum pretiōsum tibi emerem. Nōnne hoc beneficiū potius quam maleficiū esse tibi vidētur?”

Lȳdia: “Facile est aliēnā pecūniā dōna pretiōsa emere. Tāle dōnum mē nōn dēlectat. Hunc ānulum iam 145 gerere nōlō: in mare eum abiciam!” Hoc dīcēns Lȳdia ānulum dē digitō dētrahit, sed gubernātor prōtinus bracchium eius prehendit. Simul Mēdus ānulum ē manū Lȳdiae lāpsum capit.

Lȳdia īrāta exclāmat: “Abstinē manū, nauta!” at ille 150 “Nōlī stultē agere!” inquit, “Nēmō tibi ānulum ita abiectū reddet — nisi forte tam fēlīx eris quam Poly-

sur-ripere -iō -ripuisse
-reptum <sub + rapere
für fūris m

nēquam, comp nēquior,
sup nēquissimus

fūrtum -i n = maleficium
füris
accūsāre + gen: fūrtī ac-
cūsāre = dē fūrtō a.

bene-ficiū -i n ↔ male-
ficiū

ab-icere (-iicere) -iō
-iēcissee -iectum < ab
+ iacere
dē-trahere

lābi lāpsum esse

Polycratēs -is m

tyrannus -ī *m* = rēx
sevērissimus
Samius -a -um
< Samos -ī *f*

sē-sē = sē

fēlicitās -ātis *f* < fēlix

suādēre -sisse (+ dat) =
persuādēre cōnāri
iactūram facere reī = rem
abicerē/āmittere
invidia -ae *f* < invidēre
ā-vertere : prohibēre

piscātor -ōris *m* = quī
piscēs capit

dōnāre (< dōnum) = dare
secāre -uisse sectum
= cultrō dividere

re-cognōscere

quis-quam, acc quem-
quam = ullum hominem
fortūna -ae *f*: f. hominis
= quod forte hominī ac-
cidit

cratēs, tyrannus Samius, cuius ānulus, quem ipse in mare abiēcerat, mīrum in modum inventus est nōn in fundō maris, sed in ventre piscis!”

Lȳdia: “Cūr ille tyrannus ānulum suum abiēcit?”

155

Gubernātor: “Ānulum abiēcit, cum sēsē nimis fēlīcem esse cēnsēret. Nihil malī umquam eī acciderat ac tanta erat potestās eius, tanta glōria tantaeque dīvitiae, ut nōn sōlum aliī tyrannī, sed etiam dī immortālēs eī invidērent. Tum amīcus eius, rēx Aegyptī, cum fēlīcitatē atque glōriam eius ingentem vidēret, tyrannō suāsit, ut iactūram faceret eius reī quā māximē omnium dēlectābātur: ita deōrum invidiam āvertī posse spērābat. Polycratēs igitur nāvem cōnscendit et ānulum quem pretiōsissimum habēbat in mare abiēcit.”

160

“Paucīs post diēbus aliquī piscātor in eōdem mari piscem cēpit quī tam fōrmōsus erat ut piscātor eum nōn vēnderet, sed tyrannō dōnāret. Vērum antequam piscis ad mēnsam tyrannī allātus est, servus quī piscem secābat eī ānulum attulit ‘quem in ventre piscis inventum esse’ dīxit. Polycratēs, cum ānulum suum recognōscebat, māximā laetitiā affectus est.”

170

Mēdus: “Nēmō umquam eō tyrannō beātior fuit!”

Gubernātor: “Nōlī quemquam ante mortem beātum dīcere! Hoc nōs docet fortūna illius tyrannī. Polycratēs enim paulō post ā quōdam virō fallācī, quī eum falsīs prōmissīs Samō in Asiam allēxerat, terribilem in modum necātus est. Ita nōnnumquam vita beāta morte

miserrimā finitur. Varia quidem est hominum fortūna,
180 sed homō prūdēns bonam et malam fortūnam aequō
animō fert nec alterīus fortūnae invidet.”

Dum gubernātor loquitur, altera nāvis procul in marī appāret. Mēdus eum apprehendit et “Dēsine loquī!” inquit, “Cūrā negōtium tuum! Quīn prōspicis? Vidēsne
185 nāvem illam vēlōcem quae ā septentriōnibus nōbīs appropinquat?”

“Per deōs immortālēs!” inquit gubernātor, cum pī-
mum nāvem appropinquantem prōspexit, “Illa nāvis
vēlōx nōs persequitur. Certē nāvis praedōnum est. Om-
nia vēla date, nautae!”

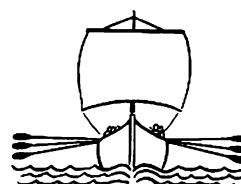
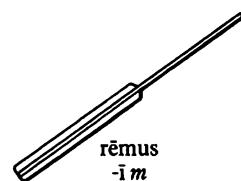
Nāvis autem vēlīs sōlīs nōn tam vēlōciter vehitur
quam ante tempestātem, nam vēla ventō rapidō scissa
sunt. Itaque gubernātor imperat ut nāvis rēmīs agātur.
Mox rēmīs vēlisque vehitur nāvis quam vēlōcissimē po-
195 test, sed tamen altera nāvis, cuius rēmī quasi ālāe inge-
tēs sūrsum deorsum moventur, magis magisque appro-
pinquat.

Gubernātor perterritus exclāmat: “Ō dī bonī! Quid
faciāmus? Brevī praedōnēs hīc erunt.”

200 Tum mercātor, cum gubernātōrem pallidum videat,
“Bonō animō es!” inquit, “Nōlī dēspērāre! Spēs est,
dum anima est.”

finire (< finis): rem f.
= finem facere reī
varius = qui mūtatur
aequus animus = animus
cōstāns
ferre = patī

vēlōx -ōcis = celer
ap-propinquāre (+ dat)
= prope venire

GRAMMATICA LATINA

'Ur', 'nē' cum coniunctivō

[A] Tempus praesens.

205

Iūlius Dāvō imperat *ut* puerum excitet. Aemilia Syram monet *nē* puellam excitet.

Dāvus clāmat, *ut* puerum excitet. Syra tacet, *nē* puellam excitet.

Dāvus *ita* (*tam* clārē, *tantā* vōce) clāmat *ut* puerum excitet. 210
Syra *tam* quiēta est *ut* puellam *nōn* excitet.

[B] Tempus praeteritum.

Iūlius Dāvō imperāvit *ut* puerum excitāret. Aemilia Syram monuit *nē* puellam excitāret.

Dāvus clāmāvit, *ut* puerum excitāret. Syra tacēbat, *nē* puel- 215
lam excitāret.

Dāvus *ita* clāmāvit *ut* puerum excitāret. Syra *tam* quiēta erat *ut* puellam *nōn* excitāret.

Vocabula nova:

fundus
vita
lucrum
spēs
divitiae
iactūra
laetitia
tristitia
nāvigātiō
delphinus
fidēs
fidicen
cantus
carmen
dorsum
maleficium
salūs
fūr
fūrtum
beneficium
tyrannus
fēlicitās
invidia
piscātor
fortūna
rēmus

PENSVM A

Magister puerōs monet — pulchrē scrib—. Sextus tam pulchrē scribit — magister eum laud—. Magister ipse calatum sūmit, — litterās scrib—.

Daedalus ālās cōnfecit — ē labyrinthō ēvol—. Īcarus tam altē volāvit — sōlī appropinqu—, quamquam pater eum monuerat — temerārius es—.

Herī Quīntus arborem ascendit, — nīdum quaer—, etsī pater eum monuerat — cautus es—. Medicus Quīntō imperāvit — oculōs claud—, — cultrum medicī vid—. Quīntus tam pallidus erat — Syra eum mortuum esse put—.

Sōl ita lūcēbat — pāstor umbram pet—, — in sōle ambul—.

Tantus atque tālis deus est Iuppiter — Optimus Māximus appell—.

Verba: vehere —isse —um; pōnere —isse —um; āmittere —isse —um; allicere —isse —um; ēripere —isse —um; secāre —isse —um; suādere —isse; dēsilire —isse; canere —isse; crēdere —isse; cōfiterī —um esse; lābī —um esse.

PENSVM B

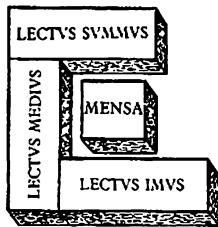
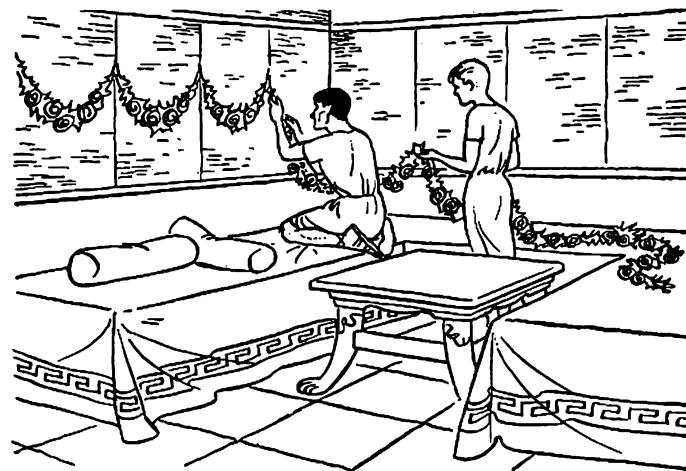
Orpheus, fidicen —, tam pulchrē canēbat ut ferae — [= prope venīrent] ac fluvīi — cōsisterent. Etiam ad — dēscendit, ut — [= illinc] uxōrem suam —. Nēmō tam — est ut Orpheum ignōret.

Arīōn quoque omnibus — est. Cum ille magnās — sēcum in nāve habēret, nautae pauperēs hominī dīvitū — eumque necāre cōnstituērunt. Arīōn, cum — suam in perīculō esse sentīret, pecūniām nautīs — [= dedit] eōsque ḫrāvit ut sibi —. Precibus — nautae eī permīsērunt ut ante mortem — caneret. Hōc factō, Arīōn in mare —; sed delphīnus eum in — sedentem ad lītus vēxit. Ita ille servātus est, cum iam salūtem —. Nautae, cum Arīōnem — [= in cōspectum venīre] vidērent, — [= statim] — suum cōfessī sunt.

PENSVM C

Quōmodo mercātōrēs lucrum faciunt?
Cūr mercātor Rōmānus trīstis est?
Quārē mercēs ēiectae sunt?
Quid mercātor deōs precātūr?
Quārē ad Īferōs dēscendit Orpheus?
Num nautae Arīōnem gladiīs interfēcērunt?
Quōmodo Arīōn servātus est?
Quid nōs monet haec fābula?
Cūr Polycratēs ānulum suum abiēcit?
Ubi ānulus eius inventus est?

pretiōsus
mīrus
maestus
fēlix
nōtus
ignārus
nōbilis
ignōtus
rapidus
celsus
fallāx
vēlōx
dēterrēre
adicere
aestimāre
remanēre
querī
āmittere
ēripere
afficere
precāri
perturbāre
reducere
invidēre
parcere
permittēre
permovēre
abstinēre
dēsilire
dēspērāre
allicere
subire
expōnere
appārēre
stupēre
cōfitērī
surripere
abicere
dētrahere
suādere
dōnāre
secāre
recognōscere
finīre
appropinquāre
nōnnūlli
sēsē
frūstrā
inde
prōtinus
repente
quasi
nōnumquam

triclinium
-īn

CONVIVIVM

revertī -tisse/-sum esse
balneum -īn = locus ubi
corpus lavātur

hospes -itis m

re-cipere -iō = accipere,
admittere
in-exspectātus -a -um
= nōn exspectātus

cēna -ae f

circiter *adv* < circum:
c. IX = plūs minus IX
[±9]

tardus -a -um = quī ad
tempus nōn venit
diū = per longum
tempus

induere -uisse -ūtum;
indūtus = vestitus

Ex agrīs reversus Iūlius continuō balneum petit, atque *I*
prīmum aquā calidā, tum frīgidā lavātur. Dum ille post
balneum vestem novam induit, Cornēlius et Orontēs,
amīcī et hospitēs eius, cum uxōribus Fabiā et Paulā
adveniunt. (Hospitēs sunt amīcī quōrum alter alterum *5*
semper bene recipit domum suam, etiam sī inexpectā-
tus venit.)

Hodiē autem hospitēs Iūlii exspectātī veniunt, nam
Iūlius eōs vocāvit ad cēnam. (Cēna est cibus quem Rō-
mānī circiter hōrā nōnā vel decimā sūmunt.) *10*

Aemilia ātrium intrāns hospitēs salūtat et marītum
suum tardum excūsat: “Iūlius tardē ex agrīs revertit
hodiē, quod nimis diū ambulāvit. Ergō nōndum exiit ē
balneō. Sed brevī lautus erit.”

Tum Iūlius lautus et novā veste indūtus intrat et amī- *15*

cōs salvēre iubet: "Salvēte, amīcī! Gaudeō vōs omnēs iam adesse. Quam ob rem tam rārō tē videō, mī Cornēlī?"

- Cornēlius: "Nōnnumquam tē vīsere volūi, nec prius 20 urbem relinquere potuī prae multīs et magnīs negōtiīs meīs. Nunc dēmum, postquam herī ad villam Tūsculānam redīi, paulum requiēscere possum et amīcōs vīsere. Post tanta negōtia magis quam umquam ūtiō fruor."

Iūlius: "Tūne quoque Rōmā venīs, Orontēs?"

- 25 Orontēs: "Nūper longum iter fēcī in Graeciam. Īdibus Māiīs dēmum ex itinere Rōmam revertī, unde hodiē veniō."

Iūlius: "Ergō vōs mihi aliquid dē rēbus urbānīs novissimīs nūntiābitis."

- 30 Cornēlius: "Et tū nōs docēbis dē rēbus rūsticīs, ut agricola studiōsus et dīligēns."

Iūlius frontem contrahit et "Agricola" inquit "ipse nōn sum, sed multīs agricolīs praesum ac diligenter cūrō ut colōnī agrōs meōs bene colant."

- 35 Orontēs, quī vītā rūsticā nōn fruitur, "Prūdenter facis" inquit "quod agrōs ipse nōn colis. Sī necesse est in agrīs labōrāre, vīta rūstica nōn iūcunda, sed molesta est. Ego numquam īstrūmentō rūsticō ūsus sum."

- II Iūlius: "Dē rēbus rūsticīs et urbānīs colloquēmur in-
40 ter cēnam. Prīnum omnīum cēnābimus. Sex hōrae iam sunt cum cibū nōn sūmpsī. Venter mihi contrahitur propter famem."

salvēre iubēre = salūtāre

vīsere = vīsum ire

dēmum = dēniqe,
tandem
Tūsculānus -a -um
< Tūsculum
re-quīēscere
frui (+ abl) = dēlectāri

iter itineris n < ire

Iūlius
frontem
contrahit

nūntiāre (< nūntius)
= (verba) afferre

dīligēns -entis
↔ neglegēns
con-trahere
prae-esse (+ dat) = do-
minus esse, imperāre
-ēns -entis, adv -enter
(< -ent|iter): dīligēns,
adv diligenter; prūdēns,
adv prūdenter

iūcundus -a -um = quī
dēlectat
molestu -a -um
↔ iūcundus
ūti ūsus esse

cēnāre = cēnam sūmēre

famēs -is f

pos-sim

carēre -uisse

sitis -is f, acc -im,
abl -ī
paulis-per ↔ diū

equidem = ego quidem

bonum -ī n (↔ malum)
= bona rēs

per-ferre = ferre (ūsque
ad finem), diū patī
ē-ligere -lēgitim

cocus
-ī m

coquere coxisse coctum
ex-ōrnāre = īrnāre

parāre = parātum facere
culīna -ae f = locus ubi
cibus coquitur
minister -trī m

Cornēlius: "Sex hōrae nihil est. Homō sex diēs cibō carēre potest, nec tamen fame moritur."

Iūlius: "Dubitō num ego tam diū famem ferre pos- 45 sim. Sex hōrās cibō caruisse iam molestum est. Mag- num malum est famēs."

Cornēlius: "Id nōn negō, sed multō molestior est si- 50 tis. Sine cibō diū vīvere possumus, sine aquā paulisper tantum."

Orontēs rīdēns "Equidem" inquit "sine aquā iūcundē vīvere possum, sine vīnō nōn item! Magnum bonum est vīnum."

Cornēlius: "Nēmō negat vīnum aquā iūcundius esse, sed tamen aquam bibere mālō quam sitim patī. Num tū 55 sitim perferre māvis quam aquam bibere?"

Orontēs: "Melius quidem est aquam bibere quam sitī perīre. Ex malis minimum ēligere oportet. Nec vērō iūcundē vīvō nisi cotīdiē bonō vīnō fruor. Vīnum vīta est."

Cornēlius: "Nōn vīvimus, ut bibāmus, sed bibimus, ut vīvāmus."

Hīc Aemilia "Necesse est" inquit "paulisper famem et sitim ferre, dum cibus coquitur et triclinium ex-ōrnātur."

(Servus cuius negōtium est cibum coquere atque cē-
nam parāre in culīnā, cocus appellātur. Alii servī, minis-
trī qui vocantur, cibum parātum ē cūlinā in triclinium
portant. In tricliniō sunt trēs lectī, lectus summus, me-

70 dius, īmus, et mēnsa in mediō. Ante convīvium triclinium flōribus exōrnātur et vestis pretiōsa super lectōs sternitur. Neque enim sedentēs cēnāt Rōmānī, sed in lectīs cubantēs. Quot convīvae in singulīs lectīs accubant? In singulīs lectīs aut singulī aut bīnī aut ternī 75 convīvae accubāre solent. Cum igitur paucissimī sunt convīvae, nōn pauciōrēs sunt quam trēs, cum plūrimī, nōn plūrēs quam novem — nam ter ternī sunt novem.)

Iūlius: “Hōra decima est. Cēnam iam prīdem parātam esse oportuit! Nimis tardus est iste cocus!”

80 Aemilia: “Tuumne hoc negōtium est an meum? Uter nostrum in culinā praeest? Nōndum hōra decima est. Patienter exspectā, dum servī lectōs sternunt. Cēnābimus cum prīmū cocus cēnam parāverit et servī triclinium ūrnāverint. Brevī cēna parāta et triclinium ūrnā- 85 tum erit.”

III Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ nūntiat. “Triclinium intrēmus!” inquit Iūlius, atque convīvae laetī triclinium flōribus exōrnātūm et veste pulcherrimā strātūm intrant. Rosae et lilia et alia multa flōrum genera in 90 mēnsā sparsa sunt inter vāsa et pōcula argentea; nec enim quidquam nisi argentum mēnsam decet virī nōbīlis. (Argentum quidem minōris pretiī est quam aurum, nec vērō quisquam ex vāsīs aureīs cēnat nisi hominēs dīvitissimī atque glōriōsī, ut rēgēs Orientis.)

95 Iūlius, dominus convīviī, cum Aemiliā in lectō mediō accumbit; in aliīs duōbus lectīs bīnī convīvae accum-

īmus -a -um = īfīmus
medium -ī n = medius
locus
convivium -ī n = cēna
quae amīcīs datur
sternere strāvisse strātūm
convīva -ae m/f = qui/
quae in convīviō adest
ac-cubāre = ad mēnsam
cubāre
singulī -ae -a = I et I...
bīnī -ae -a = II et II...
ternī -ae -a = III et III...

ter ternī = 3×3

prīdem = multō ante
tardus ↔ celer

lectum sternere = vestem
super lectum sternere

vāsa
argentea
puer = servus
intrēmus! = quīn
intrāmus?

genus -eris n
vās vāsis n; pl vāsa -ōrum
argenteus -a -um = ex
argentō factus
argentum -ī n: ex argentō
fiunt dēnāriī

glōriōsus -a -um = nimis
glōriae cupidus

ac-cumbere = accuban-
tem sē pōnere

holus -eris *n* = herba
quam edunt hominēs

placēre (+ dat) = iūcundus esse
carō carnis
acūtus -a -um: (culter)
a. = quī bene secat

sānē = certē

sāl salis *m*
carnī : in carnem
a-spergere < ad + spar gere
cibum sale aspergere =
cibō salem aspergere

calida -ae *f* = aqua calida
fundere fūdisse fūsum
merus -a -um: (vinum)
merum = vinum sine
aquā

miscēre -uisse mixtum

pōtāre = bibere

liberāre = liberum facere

bibāmus! = quīn bibimus?

Falernus -a -um

bunt: Cornēlius et Fabia in lectō summō ad sinistram Iūliī, Orontēs et Paula ad dextram Aemiliae in lectō īmō. Tum dēmum incipit cēna.

Prīnum ōva convīvis appōnuntur; deinde piscēs cum 100
holeribus; sequitur caput cēnae: porcus quem Iūlius
ipse ē grege ēlēgit; postrēmō mēnsa secunda: nucēs,
ūvae, varia genera mālōrum. Cibus optimus est atque
convīvis placet, māximē vērō laudātur carō porcī, quam
minister cultrō acūtō secat convīvis spectantibus. 105

“Haec carō valdē mihi placet” inquit Fabia cum prī-
mum carnem gustāvit, “Cucus iste sānē negōtium suum
scit.”

“Ego cocum nōn laudō” inquit Orontēs et salem carnī
aspergit, “quī sale nōn ūtitur! Optima quidem est carō, 110
sed sale caret.” Orontēs cibum sale aspergere solet, ut
sitim augeat! (Sāl est māteria alba quae in marī et sub
terrā invenītur.)

Iam ministri vīnum et calidam in pōcula fundunt.
Rōmānī vīnum cum aquā miscent neque vīnum merum 115
bibere solent. Sōlus Orontēs, cui nōn placet vīnum mix-
tum, merum pōtat, sed is Graecus est atque libertīnus.
(Libertīnus est quī servus fuit et liberātus est; in lectō
īmō accubant libertīni.)

Iūlius pōculum tollēns “Ergō bibāmus!” inquit, “Hoc 120
vīnum factum est ex optimīs ūvīs meārum vīneārum.
Nec vīnum meum pēius esse mihi vidētur quam vīnum
illud Falernum quod vīnum Italiae optimum habētur.”

(*Falernum est vīnum ex agrō Falernō, regiōne Campā-niae.*)

Statim Cornēlius “Sānē optimum” inquit “vīnum est tūum, etiam melius quam Falernum”, itemque Fabia “Sānē ita est” inquit, nam ea omnibus dē rēbus idem sentit quod marītus.

At Paula vīnum gustāns “Hoc vīnum” inquit “nimis acerbum est: ōs mihi contrahitur. Ego vīnum dulce amō; semper mel vīnō misceō.” Statim minister mel apportat, quod Paula in pōculum suum fundit. (Mel est quod apēs ex flōribus quaerunt; nihil melle dulcius est.)

Iūlius: “Idem nōn omnibus placet. Sed quidnam tū sentīs, Orontēs? Utrum vīnī genus melius esse tibi vidētur, Falernum an Albānum?”

“Equidem” inquit Orontēs “sententiam meam nōn ante dicam quam utrumque gustāverō.”

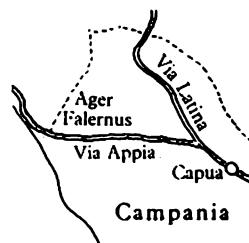
Ad hoc Iūlius “Rēctē mē monēs” inquit “ūnum vīnī genus parum esse in bonā mēnsā. Profectō utrumque gustābis. Age, puer, prōfer Falernum quod optimum habeō! Tum dēmum hoc vīnum cum illō comparāre poterimus, cum utrumque gustāverimus. Ergō pōcula exhauste, amīci! Cum prīmum meum vīnum pōtāveri-
145 tis, Falernum pōtābitis!”

Pōculum Orontis prīmum Falernō complētur, nam is iam prīdem pōculum suum exhausit. Deinde ministri Falernum in cētera pōcula fundunt. Omnes, postquam
150 vīnum gustāvērunt, idem sentiunt: vīnum Falernum

Falernum -i n = vīnum

F.

ager = terra, regiō

acerbus -a -um

↔ dulcis -e

mel mellis n

vīnō (dat) : in vīnum

ap-portāre < ad-portāre

sententia mea = id quod
sentiō

ante ... quam = ante-
quam

prō-ferre = prōmere

ex-haurire -sisse -stum
↔ implēre

com-plēre = implēre

inter sē aspiciunt = alter
alterum aspicit

multō melius esse vīnō Albānō! Cornēlius et Orontēs inter sē aspiciunt. Neuter eōrum sententiam suam aper- tē dīcere audet.

Tum Orontēs sīc incipit: “Nesciō equidem utrum melius sit. Dulcius quidem est Falernum, nec vērō 155 tuum vīnum nimis acerbum esse cēnseō...”

At Cornēlius prūdenter “Utrumque” inquit “aequē bonum est. Neutrum melius esse mihi vidētur.”

GRAMMATICA LATINA

Verbī tempora

160

Futūrum perfectum

[A] Āctīvum.

pugnāverit

-erit

[1] recitāv|er|ō
recitāv|er|i:s
recitāv|er|i:t
    recitāv|er|i:mu:s
    recitāv|er|i:ti:s
    recitāv|er|i:nt

[2] pāru|er|ō
pāru|er|i:s
pāru|er|i:t
    pāru|er|i:mu:s
    pāru|er|i:ti:s
    pāru|er|i:nt

[3] scrips|er|ō
scrips|er|i:s
scrips|er|i:t
    scrips|er|i:mu:s
    scrips|er|i:ti:s
    scrips|er|i:nt

[4] audīv|er|ō
audīv|er|i:s
audīv|er|i:t
    audīv|er|i:mu:s
    audīv|er|i:ti:s
    audīv|er|i:nt

Dux mīlitem laudābit, sī fortiter pugnāverit.

‘Laudābit’ tempus futūrum est. ‘Pugnāverit’ est tempus futūrum perfectum. Futūrum perfectum dēsinit in -erit (pers. III sing.), quod ad infinitūm perfectū sine -isse adicitur.

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pāru|erit; [3] scrips|erit; [4] audīv|erit.

Discipulus laudābitur sī magistrō pāruerit et industrius fue- 170 rit: sī rēctē scripserit, bene recitāverit et attentē audīverit.

Magister: “Tē laudābō sī mihi pārueris et industrius fueris.”

Discipulus: “Quid mihi faciēs sī piger fuerō nec tibi pāruerō?”

Magister: “Sī prāvē scripseris et male recitāveris nec attentē audīveris, tē verberābō!” Discipulus: “Ergō mē laudābis sī 175 rēctē scripserō, bene recitāverō et attentē audīverō.”

Discipulī laudābuntur sī magistrō pāruerint et industriī fue- 180 rint: sī rēctē scripserint, bene recitāverint et attentē audīverint.

Magister: “Vōs laudābō sī mihi pārueritis et industriī fueri- tis.” Discipulī: “Quid nōbis faciēs sī pigri fuerimus nec tibi pāruerimus?” Magister: “Sī prāvē scripseritis et male recitāve-

ritis nec attentē audīveritis, vōs verberābō!" Discipulī: "Ergō nōs laudābis sī rēctē scripsērīmus, bene recitāverīmus et attentē audīverīmus."

<i>fu er ō</i>	<i>fu er i mus</i>
<i>fu er i s</i>	<i>fu er i tis</i>
<i>fu er i t</i>	<i>fu er i nt</i>

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna p̄ima</i>	-erō	-erimus
<i>Persōna secunda</i>	-eris	-eritis
<i>Persōna tertia</i>	-erit	-erint

<i>-er ō</i>	<i>-eri mus</i>
<i>-eri s</i>	<i>-eri tis</i>
<i>-eri t</i>	<i>-eri nt</i>

[B] Passīvum.

190 Pater gaudēbit sī filius ā magistrō laudātus erit (= sī magister filium laudāverit).

laudāt|us erit

Pater gaudēbit sī filii ā magistrō laudātī erunt (= sī magister filiōs laudāverit).

laudāt|i erunt

195 Pater: "Gaudēbō, fili mī, sī laudātus eris." Filius: "Quid mihi dabis sī laudātus erō?"

<i>-tus</i>	<i>erō</i>	<i>-tī</i>	<i>erimus</i>
<i>-ta</i>	<i>eris</i>	<i>-tae</i>	<i>eritis</i>
	<i>erit</i>		<i>erunt</i>
<i>-tum</i>	<i>erit</i>	<i>-ta</i>	<i>erunt</i>

Pater: "Gaudēbō, filiī meī, sī laudātī eritis." Filiī: "Quid nōbīs dabis sī laudātī erimus?"

laudāt us erō	laudāt us eris	laudāt us erit
laudāt i erimus	laudāt i eritis	laudāt i erunt

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna p̄ima</i>	laudātus erō	laudātī erimus
<i>Persōna secunda</i>	laudātus eris	laudātī eritis
<i>Persōna tertia</i>	laudātus erit	laudātī erunt

laudāt us erō	laudāt i erimus
laudāt i eritis	laudāt i erunt

PENSVM A

Vocabula nova:
balneum
hospest
cēna
iter
famēs
sitis
bonum
triclinium
culina
cocus
minister
medium
convivium
conviva
genus
vās
argentum
holus
nux
carō
säl
calida

Syra: "Iam dormī, Quīnte! Cum bene dormīv-, valēbis."

Quīntus: "Nōn dormiam antequam tū mihi fābulam nārrāv-.

Cum fābulam audīv-, bene dormiam. Cum bene dormīv-,

brevī sānus erō, nisi medicus mē necāv-!"

Patria salva erit sī mīlitēs nostri fortiter pugnāv-. Dux: "Nisi vōs fortiter pugnāv-, mīlitēs, hostēs castra nostra ex-pugnābunt." Mīlitēs: "Num quid nōbīs dabitur, sī fortiter pugnāv-?"

Verba: induere -isse -um; ēligere -isse -um; coquere -isse -um; sternere -isse -um; fundere -isse -um; miscēre -isse -um; exhaustire -isse -um; revertī -isse/-um esse; ūtī -um esse.

merum
 libertinus
 mel
 inexpectatus
 tardus
 diligens
 iucundus
 molestus
 imus
 argenteus
 gloriosus
 acutus
 merus
 acerbus
 dulcis
 recipere
 salvare iubere
 visere
 requiescere
 frui
 nuntiare
 contrahere
 praeesse
 cennare
 perferre
 eligere
 coquere
 exornare
 parare
 sternere
 accubare
 accumbere
 placere
 gustare
 aspergere
 fundere
 miscere
 potare
 liberare
 apportare
 proferre
 exhaustire
 complere
 singuli
 binii
 terni
 circiter
 diu
 paulisper
 demum
 pridem
 equidem
 sane

PENSVM B

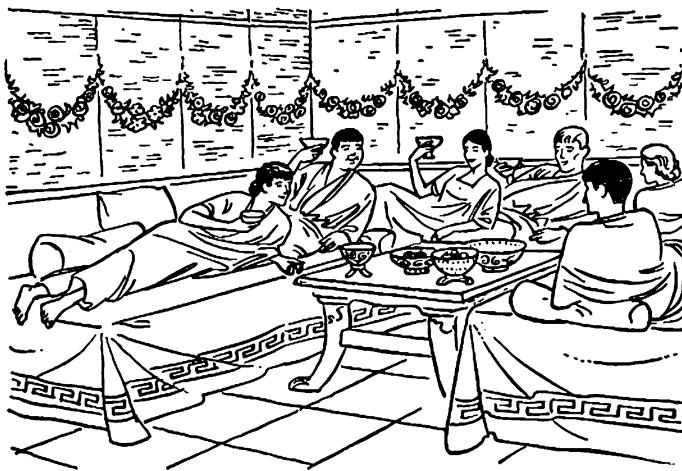
Iūlius Cornēlium et Orontem, amicōs et — suōs, cum uxōribus ad — vocāvit. Cum hospitēs veniunt, Iūlius in — lavātur. Aemilia eōs — iubet [= salūtā] et marītum suum — excūsat. Cornēlius ad villam suam reversus ōtiō —. Orontēs, quī ex longō — revertit, vītam rūsticam nōn —, sed — esse cēset. Hospitēs in ātriō exspectant, dum cibus —. Servus quī in — cibum coquit, — appellātur. In — sunt trēs lectū: lectus summus, medius, —; in singulīs lectīs — aut — aut ternī — accubant. Rōmānī in lectīs cubantēs —.

Tandem puer ‘cēnam parātam esse’ —. In mēnsā sunt — et pōcula ex — facta. Cibus omnibus —, māximē autem — laudātur. — [= servī] vīnum in pōcula —. Orontēs vīnum merum — [= bibit], cēterī convīvae aquam vīnō —.

Sine cibō homō — vīvere potest, sine aquā — tantum. — mala rēs est, sed multō pēior est —. Ex malis minimum — oportet.

PENSVM C

Quī sunt Cornēlius et Orontēs?
 Ubi est Iūlius cum hospitēs adveniunt?
 Quid est balneum?
 Nōnne iūcunda est vīta rūstica?
 Quid est cocī negōtium?
 Num Rōmānī in sellīs sedentēs cēnant?
 Quot lectī sunt in tricliniō?
 Quot convīvae in singulīs lectīs accubant?
 Ex quā māteriā pōcula et vāsa facta sunt?
 Tūne vīnum aquā calidā mixtum bibis?

INTER POCVLA

1 Nōn sōlum dē cibō et pōtiōne est sermō convīvārum. Iūlius hospitēs suōs dē rēbus urbānīs interrogat: “Quid novī ex urbe? Octō diēs iam sunt cum Rōmae nōn fuī, nec quisquam interim mihi litterās inde mīsit. Quam ob
5 rem nec ipse praeſēns nec absēns per litterās quidquam cognōvī dē eō quod nūper Rōmae factum est.”

Aemilia: “Nēmō tibi quidquam scribet dē rēbus urbānīs, nisi prius ipse epistulam scripseris.”

Orontēs: “Opus nōn est epistulās exspectāre, nam
10 facile aliquid novī per nūntiōs cognōscere potes. Cūr nōn servum aliquem Rōmam mittis?”

Iūlius: “Servī sunt malī nūntiī: saepe falsōs rūmōrēs nūntiant. Numquam servōs meōs Rōmam mittō.”

Cornēlius: “Quid? Herī quendam servum tuum vīdī
15 in viā Latīnā. Faciem recognōvī, saepe eum hīc vīdī.”

pōtiō -ōnis *f* = quod
pōtātur

praeſēns -entis
↔ absēns

nūntius -ī *m* = is qui
nūntiat

rūmor -ōris *m* = rēs ex
aliis audita quae nār-
rātur

qui-dam, acc quen-dam
(< quem-dam)

ab aliquō quaerere = ali-
quem interrogāre
ali-qui -qua -quod

Midās -ae *m*
qui- quae- quod-dam,
abl quō- quā- quō-dam,
gen cuius-dam
avārus -a -um = cupidus
pecūniae
optāre = cupere

minimē = nūllō modō

Bacchus -ī *m*: deus vīni

quid-quid = omnis rēs
quae

tangere tetigisse tāctum

mūnus -eris *n* = dōnum

im-patiēns -entis < in-
patiēns

quam-ob-rem = cūr

cui': Aemiliae

simul atque = eōdem
tempore quō, cum
prīmum

Iūlius ā Cornēliō quaerit ‘quod nōmen eī sit?’

Cornēlius: “Aliquod nōmen Graecum, putō. ‘Midās’ fortasse, nec vērō certus sum. Semper nōmina oblīvis-
cor, nam mala memoria mihi est.”

Orontēs: “Midās est nōmen rēgis, dē quō haec fābula 20
nārrātur: In quādam urbe Asiae oīlim vīvēbat rēx quī-
dam avārus, nōmine Midās, qui nihil magis optābat
quam dīvitiās...”

Iūlius, qui fābulam audīre nōn vult, Orontem inter-
pellat: “Nōn Midās” inquit, “sed Mēdus est nōmen 25
cuiusdam servī meī, qui herī...”

Orontēs vērō, minimē turbātus, nārrāre pergit:
“Tum Bacchus deus, qui ob quoddam beneficium rēgī
bene volēbat, “Dabō tibi” inquit “quidquid optāveris.”
Statim Midās “Ergō dā mihi” inquit “potestātem quid- 30
quid tetigerō in aurum mūtandī. Hoc sōlum mihi optō.”
Bacchus, etsī rēgem avārum mūnus pessimum optā-
visse cēnsēbat, tamen prōmissum solvit.”

Iūlius impatiēns “Tacē, Orontēs!” inquit, “Omnēs
illam fābulam nōvimus.” 35

At Aemilia, quae fābulam ignōrat, ab Oronte quaerit
‘quamobrem id mūnus pessimum sit?’

Cui Orontēs “Stultē id quaeris” inquit, “Midās enim,
quamquam terram, lignum, ferrum manū tangendō in
aurum mūtare poterat, fame et sitū moriēbātur, cum 40
cibus quoque et pōtiō, simul atque ā rēge tācta erat,
aurum fieret. Postrēmō rēx miser deum ūrāvit ut mūnus

illud īfēlīx revocāret. Bacchus igitur eī suāsit ut in quōdam flūmine lavārētur; cuius flūminis aqua, simul
45 atque corpore rēgis tācta est, colōrem aureum accēpit.”

Iūlius: “Hicinē finis fābulae est?”

Orontēs: “Huius quidem fābulae finis est, sed aliam fābulam dē eōdem rēge nōvī. Deus Apollō effēcerat ut Midās aurēs asinīnās habēret...”

50 Iūlius: “Satis est! Fābulās tuās Graecās audīre nōlu-mus. Redeāmus ad meum Mēdum servum, qui herī au-fūgit aliquantum pecūniae sēcum auferēns.”

Cornēlius: “Quantum pecūniae abstulit?”

Iūlius: “Centum circiter sēstertiōs. Atque ego illī 55 servō praeter cēterōs fidēbam! Posthāc servō Graecō nūllī cōfidam, neque enim fidē meā dignī sunt: īnfidī et nēquam sunt omnēs! In familiā meā ūnum sōlum servum fidum esse crēdō.”

II Hic Aemilia marītum interpellat et “St, Iūli!” inquit,
60 “Nōlī servum prae-sentem laudāre!”

Iūlius Dāvum cōspiciēns “Sed is servus adest” in-
quit, “Nōlō eum laudāre prae-sentem. Mēdus vērō plānē
īnfidissimus omnium est. Profectō eum verberābō at-
que omnibus modīs cruciābō, sī eum invēnerō prius-
65 quam Italiam relīquerit. Nisi pecūniā mihi reddiderit,
in cruce figētur!”

Cornēlius: “Etiam sī adhūc Rōmae latet, difficile erit servum fugitīvum in tantā urbe reperīre. Rōmae enim tot servī sunt quot hominēs līberī.”

īn-fēlīx -īcis ↔ fēlīx

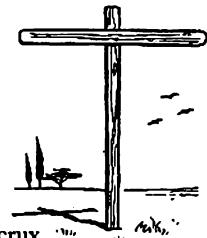
ac-cipere -iō -cēpissee
-ceptum

Apollō -inis m

asinīnus -a -um < asinus

au- < ab-: au-fugere, au-
ferre
ali-quantum = haud pau-
lum (nesciō quantum)
quantum = quam multū
au-ferre abs-tulisse ab-
lātūm

fidere (+ dat/abl)
= crēdere
cōn-fidere = fidere
fides -eī f = animus
fidēns
fidus -a -um ↔ īn-fidus

cruciāre = dolōribus
afficere
prius quam = antequam

crux -ucis f

latēre = sē occultāre,
occultāri
fugitīvus -a -um = quī
aufūgit
tot... quot = tam multū
... quam

iuvenis -īs m = vir círciter xxx annōrum
crēdere = putāre

Ovidius -ī m
[I.59]
tot puellās... quot

praemium -ī n = mūnus
quod datur prō beneficio
re-trahere

statuere -uisse -ūtum

tantum quantum = tam
multum quam
nimius -a -um = nimis
magnum

clēmēns -entis ↔ sevērus

ignōscere (+ dat): alicui
i. = maleficia alicuius
oblivisci/nōn pūnire

ōdisse (perf) ↔ amāre

nec enim umquam =
numquam enim

Aemilia: "Fortasse Rōmam abiit ob amōrem alicuius 70
mulieris. Iuvenis est Mēdus: quid nōn faciunt iuvenēs
amōris causā? Crēdō eum apud puellam Rōmānam la-
tēre."

Orontēs: "Ergō numquam reperiētur, nam vērum est
quod scripsit Ovidius in librō quī vocātur 'Ars amandi': 75
Quot caelum stellās, tot habet tua Rōma puellās."

Iūlius: "Profectō magnum praemium dabō eī quī ser-
vum meum fugitīvum hūc retrāxerit."

Cornēlius: "Quantum pecūniae dabis? Certum pre-
mium statuere oportet." 80

Iūlius: "Tantum quantum ille surripuit."

Orontēs: "Centum tantum sēstertiōs? Sānē nōn ni-
mium praemium prōmittis!"

Aemilia autem marītō suō suādet ut clēmēns sit:
"Nōlī Mēdum cruciāre, sī eum invēneris. Clēmēns estō, 85
mī Iūli! Centum sēstertiī haud magna pecūnia est, ut ait
Orontēs, nec aliud quidquam surripuit Mēdus."

Iūlius: "An cēnsēs eum praemium meruisse quod
manūs abstinuit ā gemmīs tuīs? Nimis clēmentēs sunt
mulierēs: quam facile virīs nēquissimīs ignōscunt! At 90
nostra melior est memoria!"

Aemilia: "Nōvistīne hoc dictum: 'Dominō sevērō tot
esse hostēs quot servōs'? Servī enim dominum clēmen-
tem amant, sevērum ūdērunt."

Iūlius: "Servī mē metuunt quidem, nec vērō ūdērunt. 95
Nec enim umquam sine causā servum pūnī. Sum do-

minus iūstus. Servus dominum iniūstum ūdit, iūstum et sevērum metuit, nōn ūdit. Nē servō quidem iniūriam facere oportet, sed necesse est servōs infidōs aut fugitī
 100 vōs sevērē pūnīre, nec enim quidquam nisi poena sevēra eius generis servōs ā maleficiis dēterrēre atque in officiō tenēre potest. Neque quisquam mē accūsābit sī servum meum cruciāverō aut interfēcerō, id enim est iūs dominī Rōmānī. Servum aliēnum necāre nōn licet,
 105 ut scrip̄tum est in lēgibus, nec vērō ūlla lēx dominum vetat servum suum improbum interficere.”

Cornēlius: “Nec ūlla lēx id permittit. Nōn idem est permittere ac nōn vetāre. Solō, vir sapiēns et iūstus, quī Athēniēnsibus lēgēs scripsit, nūllam poenam statuit in
 110 parricīdās. Num ideō cēnsēs cīvī Athēniēnsī licuisse patrem suum necāre?”

Iūlius: “Ita sānē nōn cēnseō. At quamobrem Solō nūllam poenam in parricīdās statuit? Quia nēmō Athēniēnsis umquam post hominum memoriam patrem suum occīderat, nec ille vir sapientissimus arbitrābātur quemquam posteā tam inhūmānum scelus factūrum esse. At profectō aliud est patrem suum necāre, longē aliud servum scelestum capite pūnīre, illud enim turpisimū scelus, hoc supplicium iūstum est. Ōlim iūs erat
 120 patrī familiās nōn modo servōs, sed etiam liberōs suōs interficere. Eius reī exemplum memorātur Titus Mānilius Torquātus, quī filium suum cōram exercitū necārī iussit quia contrā imperium patris cum hoste pugnāve-

iūstus -a -um↔in-iūstus
 in-iūria -ae f = factum iūstum
 nec enim quidquam = nihil enim pūnīre < poena -ae f eius generis servi = tālēs servi

iūs iūris n (↔ in-iūria) = quod licet et iūstum est lēx lēgis f
 vetāre ↔ permettere

Solō -ōnis m
 sapiēns -entis = prūdēns et doctus
 parricida -ae m = quī patrem suum occidit id-eō = ob eam rem

scelus -eris n = grave maleficium
 scelestus -a -um < scelus
 capite pūnīre = pūniendī causā interficere
 supplicium -i n = poena sevērissima, poena capitīs (: vītae)

cōram prp+abl: c. aliquō = ante oculōs alicuius

crūdēlis -e = saevus
atque inhūmānus

vetus -eris = antīquus

in-validus -a -um

necandus/pūniendus -a
-um: vir necandus/pūni-
endus est = virum necā-
rī/pūnīrī oportet

nam-que = nam
mōs mōris *m* = id quod
fierī solet

cruci : in cruce

dēbilis -e ↔ validus

Chrīstiānus -a -um
< Chrīstus; *m pl* qui
Chrīstum adōrant

super + *abl* = dē

ēducāre=(līberōs) alere,
cūrāre, docēre

rat! Sānē pater crūdēlis fuit Mānlius, sed illō suppliciō
sevērissimō cēterī mīlitēs dēterrēbantur nē officium dē- 125
sererent.”

Aemilia: “Nōtum est veterēs Rōmānōs etiam ergā
līberōs suōs crūdēlēs fuisse, nec vērō quisquam hodiē
exemplum sūmit ab illō patre crūdēlissimō.”

Orontēs: “At etiam nunc patri licet īfantem suum 130
invalidum in montibus expōnere.”

Aemilia: “Pater qui īfantem exposuit ipse necandus III
est! Nōnne tālis pater tibi vidētur cruce dignus esse?”

Iūlius: “Certē pater tam inhūmānus sevērē pūniendus 135
est, namque īfantēs invalidōs expōnere est mōs
antīquus atque crūdēlis. Aliī nunc sunt mōrēs. Vērum
hominem līberum crucī fīgere nōn est mōs Rōmānōrum;
id supplicium in servōs statūtum est.”

Aemilia: “Ergō qui īfantem suum dēbilem ad ferās
expōnī iussit, ipse ad bēstiās mittendus est cum aliīs 140
hominibus scelestīs!”

Orontēs: “...et cum Chrīstiānīs istīs qui quendam hominem Iūdaeum tamquam novum deum adōrant, deōs
veterēs Rōmānōs dērīdent. In convīviīs suīs sanguinem
hūmānum bibere solent, ut rūmor est.” 145

Aemilia: “Nōn omnēs vērī sunt rūmōrēs qui afferuntur
super Chrīstiānīs.”

Fabia: “Nec omnēs īfantēs expositī pereunt. Aliī in
silvīs ab ipsīs ferīs aluntur, aliī inveniuntur ā pāstōri-
bus, qui eōs cum līberīs suīs ēducant.” 150

Orontēs: "Sicut Paris, rēgis Priamī filius dēbilis, qui
ā servō rēgis fidō in quōdam monte prope urbem
Trōiam expositus..."

At Cornēlius "Opus nōn est" inquit "vetus exemplum
155 Graecum afferre, cum complūres fābulae nārrentur dē
Rōmānīs puerīs quī ita servātī sunt. Cēterum fābulam
male intellēxitī, nec enim dēbilis fuit Paris nec fidus
servus Priamī, nam rēx eī imperāverat ut Paridem inter-
ficeret, et quidquid dominus imperāvit, servō facien-
160 dum est."

Orontēs: "Ille servus nōn pūniendus, sed potius
laudandus fuit: namque ita Paridem servāvit — eum
quī posteā Helenam, fēminam omnium pulcherrimam,
ā marītō Menelāō abdūxit."

165 Paula: "Num tantam iniūriam laudandam esse
cēnsēs?"

Orontēs: "Quod Venus suādet iniūria nōn est! Sānē
laudandus est ille iuvenis quī nōn modo fēminam illam
pulcherrimam abducere ausus est, sed etiam mīles for-
170 tissimus fuit quī et multōs aliōs hostēs et ipsum Achil-
lem occīdit." Hīc pōculum tollit Orontēs et exclāmat:
"Vīvat fortissimus quisque! Vivant omnēs fēminae
amandaē! Gaudeāmus atque amēmus! Iuvenēs sumus
ut Paris, nōn senēs ut Priamus, rēx Trōiānōrum, aut
175 Nestor, dux Graecōrum senex, quī ad nōnāgēsimū
annum vīxit. Quisquis fēminās amat, pōculum tollat et
bibat mēcum! Nunc merum bibendum est!"

Paris -idis *m*
Priamus -ī *m*: rēx Trōiae

vetus *m/f/n* (*nōm sg*):
liber *vetus*
fābula *vetus*
vinum *vetus*

intelligere -lēxisse
-lēctum

servō (*dat*) : ā servō

Menelāus -ī *m*: rēx
Spartae
ab-dūcere

senex

fortissimus quisque =
omnēs virī fortēs

senex senis *m* = vir an-
nōrum plūs quam LX
Nestor -oris *m*
nōnāgēsimus -a -um
= xc (90.)
quis-quis = omnis homō
quī

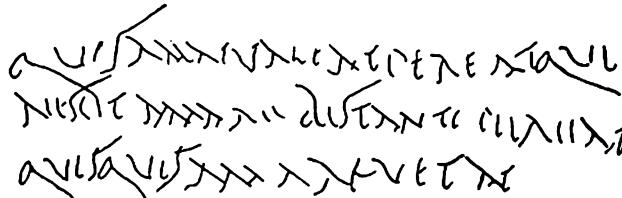
nimium = nimis multum

bibere bibisse

alterum tantum = bis
tantumfunditus (*adv*) = ā fundō
ab övō ūsque ad māla =
ab initō cēnae ūsque
ad finem
fābulārī = loquīēbrius -a -um = quī ni-
mīum vīnī pōtāvitper-īre, *coni*-eatbis tantō = bis tantō
magisnūgac -ārum *tpl* = rēs
stultaenegat 'sē esse' = dīcit
'sē nōn esse'falsus = qui fallit,
fallaxCornēlius: "Tacendum est, nōn bibendum! Iam ni-
mīum bibistī. Cēnseō tē ūnum tantum vīnī bibisse
quantum nōs omnēs, vel potius alterum tantum!" 180Orontēs: "Vōs igitur parum bibistis. Numquam ni-
mīum huius vīnī bibere possum. Valeat quisquis vīnum
bonum amat! Vīvat Bacchus, deus vīnī! Vīvāmus om-
nēs et bibāmus! Pōcula funditus exhauriāmus!"Paula: "Iam tacē! Satis est. Nōnne tē pudet ita ab övō 185
ūsque ad māla fābulārī? Sānē pudendum est!"Orontēs autem, simul atque pōculum suum funditus
exhausit, ā Paulā ad Aemiliā versus "Omnēs m-mē
interpellant" inquit, "praeter t-tē Aemilia. Tū t-tam p-
pulchra es quam Helena..." 190Aemilia: "...et tū tam rūsticus quam Paris, quī inter
rudēs pāstōrēs ēducātus erat! Numquam mōrēs urbānōs
didicistī, rūstice! Nimium pōtāvistī, ēbrius es. Abstinē
manū ā mē!"Orontēs iterum pōculum tollēns haec cantat: 195
*"Quisquis amat valeat! Pereat quī nescit amāre!**Bis tantō pereat quisquis amāre vetat!"*

Aemilia: "Nōlūmus istās nūgās audīre. Ēbrius es!"

Orontēs negat 'sē esse ēbrium' atque in lectō surgēns
aliud carmen super fēminā falsā et īsfidā cantāre incipit, 200
sed priusquam finem facit, sub mēnsam lābitur!Duo servī eum ē tricliniō auferunt atque in cubiculō
pōnunt. Tum vestem super eum iam dormientem ster-
nunt.

[QVIS] QVIS AMAT VALEAT PEREAT QVI
NESCIT AMARE BIS TANTO PEREAT
QVIS QVIS AMARE VETAT

Haec inscriptio inventa
est Pompeis in oppidō
Campāniae (item imāgo
canis in pāg. 172 et la-
byrinthi in pāg. 196 et
palmae in pāg. 285)

inscriptio -onis f = quod
inscriptum est

205 GRAMMATICA LATINA

Gerundivum

Vir laudandus. Fēmina laudanda. Factum laudandum.

laudandus -a -um

- 'Laudandus -a -um' gerundivum appellatur. Gerundivum est adiectivum dēclinatiōnis I/II. Cum verbō *esse* con-
210 iunctum gerundivum significat id quod fieri oportet; is à quō aliquid fieri oportet apud gerundivum significatur *datīvō*.

Exempla:

magistrō (*dat*)
= à magistrō

Discipulus industrius magistrō laudandus est. Discipulus piger reprehendendus et pūniendus est. Tacendum est.

[1] lauda|nd|us

- 215 Lingua Latīna vōbīs discenda est. Vocābula diligenter scri-
benda sunt. Omnia menda corrigenda sunt: addenda sunt litterae quae dēsunt, quae supersunt stilō versō dēlendae sunt. Quidquid magister imperāvit discipulō faciendum est.

[2] dēle|nd|us

Dominus dīcit 'ovēs bene cūrandās esse.'

[3] scrib|end|us

[4] pūni|end|us

PENSVM A

In hīs exemplīs syllabae quae dēsunt add- sunt:

Vocābula nova:

Mercēs ad diem solv- est. Qui fūrtum fēcit pūn- est. Quidquid dux imperāvit mīlitibus faci- est. Quid magis opt- est quam vīta bēata? Ē malīs minimum ēlig- est. In perīculis dēspēr- nōn est. Pater dīcit 'filium pūn- esse, nōn laud-.'

pōtiō

Verba: tangere -isse -um; accipere -isse -um; auferre -isse -um; statuere -isse -um; intellegere -isse -um; bibere -isse; audēre -um esse.

rūmor

In exemplīs quae sequuntur vocābula add- sunt.

memoria

mūnus

fidēs

crux

iuvenis

praemium

poena

iūs

lēx

parricida

scelus

supplicium

mōs

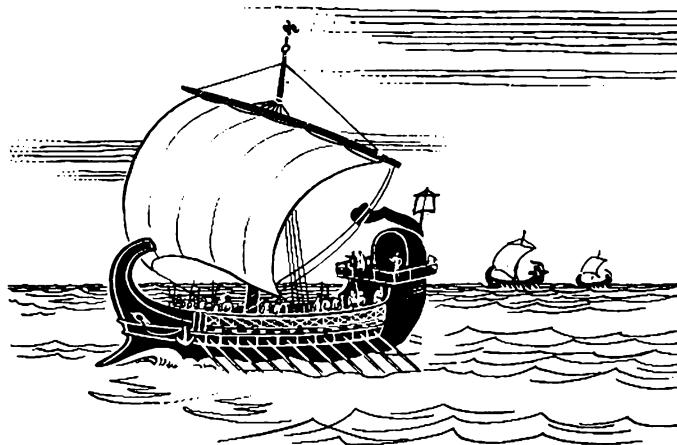
iniūria
 senex
 nūgae
 praeſens
 avārus
 impatiēns
 īfēlix
 asinīnus
 fidus
 īfidus
 fugitīvus
 nimius
 clēmēns
 iūstus
 īiūstus
 sapiēns
 scelestus
 crūdēlis
 vetus
 invalidus
 dēbilis
 ēbrius
 nōnāgēsimus
 optāre
 interpellāre
 aufugere
 auferre
 fidere
 cōfidere
 cruciāre
 latēre
 retrahere
 statuere
 ignōscere
 ūdisse
 vetāre
 ēducāre
 abdūcere
 fābulārī
 quidquid
 quisquis
 quantum
 aliquantum
 nimium
 quamobrem
 ideō
 funditus
 priusquam
 namque
 cōram

PENSVM B

Herī Mēdus ā dominō — aliquantum pecūniae sēcum —.
 Mēdus dominum suum nōn amat, sed —. Iūlius, qui eum
 Rōmae — [= occultārī] putat, magnum praemium dabit ei
 qui eum invēnerit — [= antequam] Italiam reliquerit. Iūlius
 dīcit ‘mulierēs nimis — esse ac facile virīs nēquissimīs —.’ —
 dominus imperāvit servō faciendum est. Solō, vir —, Athēni-
 ēnsibus — optimās scripsit. Patrem suum necāre — inhūmā-
 num est. Iūlius nōndum — est ut Nestor, sed adhūc — ut
 Paris ille qui Helenam ā marītō —. “— amat valeat!” cantat
 Orontēs, qui — est quod — [= nimis multum] vīni pōtāvit.

PENSVM C

Quis fuit Midās?
 Quamobrem Midās fame et sitū cruciābātur?
 Cūr Iūlius illam fābulam audīre nōn vult?
 Ubi Cornēlius servum Iūlii vīdit?
 Quantum pecūniae Mēdus sēcum abstulit?
 Estne Mēdus adhūc Rōmae?
 Quid faciet Iūlius sī Mēdum invēnerit?
 Quōmodo hominēs ā maleficiīs dēterrentur?
 Quam fēminam Paris abdūxit?
 Qui hominēs ad bēstiās mittuntur?
 Cūr Orontēs pedibus stāre nōn potest?

nāvēs longae

CLASSIS ROMANA

- 1 Ōlim cūncta maria tam īfēsta erant praedōnibus ut nēmō nāvigāret sine māximō periculō mortis aut servitūtis. Multī nautae et mercātōrēs, mercib⁹ ēreptīs nāvibusque submersīs, ā praedōnibus aut interficiēbantur
5 aut in servitūtem abdūcēbantur. Iī sōlī quī magnam pecūniām solvere potuerant servitūte līberābantur. Ipse Gāius Iūlius Caesar, cum adulēscēns ex Italiā Rhodum nāvigāret, ā praedōnibus captus est nec prius līberātus quam ingēns pretium solvit.
- 10 Nec sōlum nautae, sed etiam incolae ūrae maritimae īsulārumque in metū erant. Nōnnūllae īsulae ab incolis dēsertae erant, multa oppida maritima ā praedōnibus capta. Tanta enim erat vīs et audācia eōrum, ut vim Rōmānōrum contemnentēs etiam portūs Italiae oppugnārent.

cūnctus -a -um = omnis,
tōtus; pl = omnēs
īfēstus -a -um: (locus)
īfēstus ↔ tūtus
servitūs -utis f (<servus)
↔ libertās

sub-mergere = mergere
(sub aquam)

līberāre + abl = l. ab/ex

incola -ae m/f = quī/quae
incolit

(oppidum) capere = ex-
pugnāre
vīs f, acc vim, abl vī
= potestās
audācia -ae f < audāx
contemnere = parvī aes-
timāre, nōn timēre

mare Tūscum = mare
 Inferum
 in-opia -ae f ↔ cōpia
 crēscere = augērī
 cārus -a -um = magnī
 pretiū
 populus -ī m = cūncū
 cīvēs
 classis -is f = nāvium
 numerus
 aduersus = contrā
 ēgregius -a -um = melior
 cēteris, optimus
 prae-pōnere (+ dat)
 proximus -a -um sup
 (comp propior -ius)
 < prope; + dat: p.
 Rōmae

ali-quot *indecl* = com-
 plūrēs (nesciō quot)
 vincere vīcisse victum
 vīctorīa -ae f < vincere
 gēns gentis f
 Aegyptiū -ōrum m pl
 commūnis -e = nōn
 ūniū sed omnīum
 grātus -a -um = quī
 placet, optātus
 nūntius = quod nūntiātur
 minū coeptum est = mi-
 nuī coeptit

summus : māximus
 vīlis -e ↔ cārus

victor -ōrism = quī vīcīt

fit = accidit

Quoniam igitur propter vim atque multitūdinem
 praedōnum nē mare Tūscum quidem tūtum erat, pa-
 rum frūmentī ex Siciliā et ex Āfricā Rōmam advehēbā-
 tur. Ita māxima inopia frūmentī facta est, quam ob rem
 pretium frūmentī semper crēscēbat. Postrēmō, cum 20
 iam tam cārum esset frūmentum ac pānis ut multī
 pauperēs inopiā cibī necessāriī perīrent, populus Rōmā-
 nus ūnō ūre postulāvit ut ūniversa classis Rōmāna ad-
 versus hostēs illōs audācissimōs mitterētur. Ergō
 Gnaeus Pompēius, dux ēgregius, classī praepositus est. 25
 Qui prīmum ē marī Tūscō, quod mare proximum Rō-
 mae est, et ex Siciliā, īsulā Italiae proximā, praedōnēs
 pepulit, tum eōs in Āfricam persecūtus est. Dēnique,
 aliquot nāvibus in Hispāniam missīs, ipse cum classe in
 Asiam profectus praedōnēs quōs ibi invēnit brevī tem- 30
 pore omnēs vīcit. Hāc vīctōriā ēgregiā omnēs gentēs, ab
 Hispānīs ūsque ad Aegyptiōs Iūdaeōsque, commūnī pe-
 rīculō līberātæ sunt. Simul atque grātus nūntius dē eā
 vīctōriā grātissimā Rōmam pervēnit, pretium frūmentī
 minū coeptum est; vīctīs enim praedōnībus, nautae 35
 sine metū per maria, quae omnīum gentium commūnia
 sunt, nāvigābant. Rōmae igitur ex summā inopiā re-
 pente māxima frūmentī cōpia facta est ac pānis tam vīlis
 fuit quam anteā fuerat — id quod populō Rōmānō grā-
 tissimum fuit. Pompēium vīctōrem cūncutus populus 40
 Rōmānus summīs laudībus affēcit.

Ex eō tempore rārō fit ut nāvis praedōnum in marī

Internō appāreat, nam classēs Rōmānae, quae cūncta maria percurrunt, nāvēs mercātōriās atque ūram maritimā dīligerter tuentur. Mare Internum iterum ‘nostrum mare’ iūre appellātur ā Rōmānīs. Neque tamen classis Rōmāna omnēs nautās quī ubiq̄ue nāvigatorū tuērī potest. Adhūc supersunt aliquot praedōnēs maritimī, quī tantā audāciā sunt ut nē armīs quidem Rōmānōrum 50 dēterreantur.

Amīcī nostrī in marī Tūscō nāvigatorēs tālēs praedōnēs audācissimōs nāvem suam persequī arbitrantur. Cūnctī perturbātī sunt. Etsī nautae omnibus vīribus rēmigant, tamen illa nāvis, ventō secundō adiuvante, 55 magis magisque appropinquat.

Caelum nūbilum suspiciēns gubernātor optat ut ven-tus in adversum vertātur. Is enim nautās suōs tam vali-dōs esse crēdit ut nūlla alia nāvis rēmīs sōlis ācta nāvem suam cōsequī possit.

II Intereā Lȳdia genua flectit et Deum precātur ut sē adiuvet: “Pater noster qui es in caelīs! Fīat voluntās tua! Sed līberā nōs ā malō!”

Mēdus autem gladium brevem, quem adhūc sub veste occultāvit, ēdūcit et “Equidem” inquit “nōn iner-mis occīdar. Sī praedōnēs mē armīs petīverint, omnibus vīribus repugnābō! Fortēs fortūna adiuvat, ut āiunt.”

Tum vērō Lȳdia “Converte gladium tuum” inquit “in locum suum! Omnēs enim quī cēperint gladium, gladiō peribunt, ut ait Christus.”

internus -a -um < intrā;
mare I. um (intrā fretum
ōceanī)=mare nostrum
per-currere

mercātōrius -a -um

< mercātor

tuērī = tūtum facere,
cūstōdire

iūre : rēctē, vērē

ubi-que = omnī locō

super-esse = reliquus
esse

tantā audāciā esse = tam
audāx esse

vīrēs -ium / pl < vīs
rēmigāre = nāvem rēmīs
agere
ad-iuvāre = iuvāre

nūbilus -a -um ↔ se-
rēnus
adversus -a -um: (ven-
tus) a. ↔ secundus
agere ēgisse āctum

inter-eā = interim
flectere -xisse -xum
voluntās -ātis / < velle;
v. tua = quod tū vīs
[Matth. 6.9,10,13]

ē-dūcere
in-ermīs -e ↔ armātus

re-pugnāre = contrā
pugnāre

[Matth. 26.52]

dōnec = dum, tam diū
quam

ab aliquō petere = ali-
quem rogāre

dis-suādēre ↔ persuā-
dēre
neu = nē-ve
re-sistere (+ dat) = re-
pugnāre
opus esse + abl

prae-ferre: mortem servi-
tūtī p. = morī mālle
quam servire
haud sciō an dixerim
= fortasse dixī
cārus = quī diligitur

grātia -ae f = rēs grāta,
beneficium

pecūniae grātiā = ob grā-
tiā pecūniae, pecū-
niae causā
sēstertiūm = sēstertiōrum
of-ferre ob-tulisse ob-
lātum = sē datūrum
esse dicere/ostendere

red-imere -ēmisce -ēmp-
tum <red- + emere

“Sed tē quoque” inquit Mēdus “gladiō meō dēfen- 70
dam. Nōlō tē ā praedōnibus occīdī spectāre inermis.
Dōnec ego vīvam, nēmō tibi nocēbit!”

Sed Lȳdia, quae Mēdum ut fūrem contemnit, “Nōn ā 75
tē” inquit, “sed ā Deō auxilium petō. Is sōlus nōs tuērī
potest.”

Item gubernātor multīs verbīs Mēdō dissuādēre cōnā-
tur nē gladium ēdūcat neu praedōnibus vī et armīs resis-
tat: “Quid opus est armīs? Tanta est vīs praedōnum ut
nūllō modō iīs resistere possīmus. Neque praedōnēs
nautās inermēs occīdunt, cum eōs magnō pretiō servōs 80
vēndere possint.”

Mēdus: “Iamne oblītus es quid modo dīxeris? Dīxistī
enim ‘tē mortem servitūtī praeferre’.”

Gubernātor: “Haud sciō an ego ita dīxerim, sed pro-
fectō libertās mihi vītā cārior est. Nihil libertātī prae- 85
ferō. Quam ob rem omnem pecūniā meām praedōni-
bus dabō, sī libertātem mihi reddent. Hanc grātiām
sōlam ab iīs petam.”

Mēdus: “Certē praedōnēs pecūniām tibi ēripient, sed
fēlīx eris sī pecūniae grātiā vītāe tuae parcent.” 90

Gubernātor: “Sī necesse erit, decem mīlia sēstertium
praedōnibus offerre possum. Quod ipse nōn possideō
amicī meī prō mē solvent.”

Mēdus: “Ergō nūlla spēs est mihi, quī nec ipse pecū-
niām habeō nec amīcum tam pecūniōsum, ut mē ē ser- 95
vitūte redimere possit aut velit.”

Tum mercātor “Mihi quidem” inquit “multī sunt amīcī pecūniōsī, sed valdē dubitō num pecūniā suā mē redimere velint. Fortūnā adversā amīcīs fidendum nōn est! Namque amīcī, quōs in rēbus secundīs multōs habēre vidēmur, temporibus adversīs nōbīs dēsunt. Duōs versūs reminīscor ē carmine quod dē hāc rē scripsit poēta quīdam:

Dōnec eris fēlīx, multōs numerābis amīcōs.
105 *Tempora sī fuerint nūbila, sōlus eris!*”

Gubernātor: “Nesciō quī poēta ista scripserit. Tūne nōmen eius meministī?”

Mercātor: “Illōs versūs scripsit Ovidius, poēta ēgregius, nisi memoria mē fallit. Quī ipse, cum fortūnā ad-110 versā premerētur, ab amīcīs suīs dēsertus erat.”

Gubernātor: “Nōn vērum est quod dīxit Ovidius. Nam etsī rāra est vēra amīcītia ac fidēs, nōn omnēs amīcī sunt falsī seu īfidī. Multō melius Ennius poēta:

Amīcus certus in rē incertā cernit.
115 Certus ac vērus amīcus est quī numquam amīcō suō deest seu secunda seu adversa fortūna est. Mihi vērō multī sunt tālēs amīcī, quī semper mihi aderunt in rēbus adversīs, seu pecūniā seu aliā rē mihi opus erit. Ipse enim saepe amīcīs meīs affūi, nēmō amīcus umquam 120 frūstrā auxilium ā mē petīvit. Ergō omnēs mihi grātī sunt prō beneficiīs.”

Mercātor: “Aliud est grātiām habēre, aliud grātiām referre. Nōn omnēs quī tibi prō beneficiīs grātiās agunt,

velle, *coni praes:*
velim velimus
velis velitis
velit velint
adversa fortūna = mala fortuna

de-esse (+dat) = auxiliū nōn ferre
re-minīscī ↔ oblīvisci

poēta -ae m/f = quī/quae carmina scribit
(multī) numerāre: habēre
nūbila : adversa [Ovidius: *Tristia I.9.5-6*]

meminisse (perf) = memoria tenēre
(↔ oblitus esse)

premere : malā rē afficere

amīcītia -ae f < amīcus fidēs = animus fidus
seu = sīve

(amicus) certus : fidus

ad-esse (+ dat) = auxiliū ferre (↔ deesse)

ad-esse af-fuisse (< ad-fuisse)
mihi grātūs = quī mihi bene vult prō beneficiō;
g. esse = grātiām (: animūm grātūm) habēre
grātiām re-ferre = g. am prō grātiā reddere
grātiās agere = dicere
'sē grātiām habēre'

meminisse + gen/acc: m.
hominis, m. rei/rem

ali-quandō = aliquō tem-
pore (nesciō quandō)

nē quis = nē aliquis,
nē quisquam

pīrāta -ae m = praedō
maritimus

mūtuus -a -um: pecūnia
mūtua = pecūnia quae
reddenda est
condiciō -onis f = lēx
inter duōs statūta
diēs f = tempus statūtum

ipsī posteā, sī opus fuerit, grātiām tibi referent. Facile
est grātiās agere prō beneficiis, nec vērō quidquam dif- 125
ficilius esse vidētur quam beneficiōrum meminisse.”

Gubernātor: “Sed ego ipse soleō amīcīs meīs grātiām
referre. Numquam beneficiū oblītus sum, semper pecū-
niām acceptam reddidi.”

Hic Mēdus “Ergō” inquit “melior es amīcus quam ille III
quem ego aliquandō ē servitūte redēmī.”

Gubernātor: “Mīror unde pecūniām sūmpseris ut
aliōs redimerēs, cum tē ipse redimere nōn possīs.”

Lýdia: “Ego mīror cūr id mihi nōn nārrāveris.”

Mēdus: “Nihil cuiquam nārrāvī dē eā rē, nē quis mē 135
glōriōsum existimāret. Sed quoniam omnēs mē quasi
servum scelestum contemnit, nārrābō vōbīs breviter
quōmodo amīcum ē servitūte redēmerim atque ipse ob
eam grātiām servus factus sim:

“Cum homō liber Athēnīs vīverem, ā quōdam amīcō 140
epistulam accēpī quā ille mihi nūntiāvit ‘sē ā pīrātīs cap-
tum esse’ ac mē per amīcitiam nostram ḥrāvit ut sē ē
servitūte redimerem magnum pretium solvendō. Cum
autem tantum pecūniae nōn habērem, necesse fuit pe-
cūniām mūtuam sūmere. Ergō virum dīvitem adīi, qui 145
mihi omnem pecūniām mūtuam dedit hāc condiciōne,
ut annō post ad certam diem omnia sibi redderentur.
Pecūniā solūtā, amīcus meus ā pīrātīs liberātus grātiās
mihi ēgit prō beneficiō, ac simul mihi prōmīsit ‘sē intrā
annum omnem pecūniām redditūrum esse’ — sed annō 150

post nē assem quidem ab eō accēperam! Diē ad solven-
dum cōnstitūtā, cum pecūniā dēbitam solvere nōn
possem, homō ille dīves mē in carcerem mīsit et aliquot
diēbus post servum vēndidit. — Sed nesciō cūr hoc
155 vōbīs nārrāverim, nec enim sine māximō dolōre eius
temporis reminīscor cum in patriā līber inter cīvēs lībe-
rōs versārer. Utinam aliquandō līber patriam videam!
Sed frūstrā hoc optō, nam iam illī pīrātae eam spem
mihi ēripient, idque eōdem diē quō ab amīcā meā dēser-
160 tu sum!” Hoc dīcēns Mēdus ānulum quem Lȳdia ab-
icere voluit prae sē fert.

Gubernātor: “Nē dēspērāveris! Fortasse ānulō istō
aureō tē redimere poteris. Namque avārī atque aurī cu-
pidī sunt omnēs pīrātae. Magna est vīs aurī.”

165 Mēdus ānulum parvum aspiciēns “Putāsne” inquit
“mē tam parvī aestimārī ā pīrātīs?”

Gubernātor: “Nōn omnēs hominēs parī pretiō aesti-
mantur. Scīsne quantum pīrātae ā Iūliō Caesare captō
postulāverint? Vīgintī talenta postulāvērunt, id est
170 prope quīngenta mīlia sēstertium. At Caesar, vir super-
bus, cum id parum esse cēnsēret, quīnquāgintā talenta
pīrātīs obtulit, simul vērō supplicium iīs minātus est!
Tum praedōnibus quasi servīs suīs imperāvit ut tacē-
rent neu somnum suum turbārent — ita Caesar praedō-
175 nēs contemnēbat, cum in eōrum potestāte esset. Ubi
prīmum redēmptus est, ipse nāvēs armāvit et captōs
praedōnēs in crucem tollī iussit.”

cōn-stituere = statuere

reminīscī + gen/acc: r.
hominīs, r. reī/rem
utinam (+ coni) = optō
ut

prae sē ferre = ante sē
tenēre, ostendere
nē dēspērāveris! = nōlī
dēspērāre!

talentum -ī n (pecūnia
Graeca) = xxiv mīlia
sēstertium
superbus -a -um = qui
aliōs contemnit

minārī (+dat) = poenam
prōmittere

cum... esset : quam-
quam ... erat
ubi prīmum + perf
= cum prīmum
armāre = armīs parāre

utinam nē = optō nē

nē abiēceris! = nōlī
abicer!

meā grātiā = meā causā

hōc nihil grātius = nihil
grātius quam hocnāvis longa = nāvis ar-
mata (ē classe Rōmānā)
nē timueritis! = nōlite
timere!dē-sistere = dēsinere
tollere sus-tulisse
sub-lātum

Mēdus: “Nōn sum tam superbus ut mē cum Caesare comparandum esse putem. Utinam nē pīrātae mē ut servum fugitīvum occīdant! Vērum hōc ānulō sī quis 180 servārī potest, nōn ego, sed amīca mea servanda est. Ecce ānulum reddō tibi, Lȳdia. Nē eum abiēceris! Utinam ille ānulus vītam tuam servet!”

Lȳdia ānulum oblātum accipit et “Grātiās tibi agō” inquit, “sed quōmodo tua vīta servābitur?” 185

“Id nōn cūrō” inquit Mēdus, “nec enim mortem metuō, sī tē salvam esse sciō.”

Tum Lȳdia “Ō Mēde!” inquit, “Nunc dēnum intellegō mē tibi vītā cāriōrem esse. Ignōsce mihi quod tē accūsāvī! Omnia meā grātiā fēcistī. Quōmodo tibi grātiam referam?” 190

Mēdus: “Nihil rogō, nisi ut mē amēs ita ut mē amābās. Hōc nihil grātius mihi fierī potest.”

Lȳdia nihil respondet, sed Mēdum complectitur atque ūsculātur. Quid verbīs opus est? 195

Intereā gubernātor in mare prōspicit et “Quid hoc?” inquit, “Aliae nāvēs illam sequuntur. Tot nāvēs praedōnēs nōn habent. Nāvēs longae sunt, quae mare percur- runt, ut nōs ā pīrātīs tueantur. Nē timueritis, amīci!”

Mercātor: “Sed cūr illae nōs persequuntur?” 200

Gubernātor: “Quia tamquam praedōnēs ab iīs fugimus. Rēmōs tollite, nautae!”

Nautae statim rēmigāre dēsistunt ac rēmīs sublātīs nāvēs longās salūtant. Classis celeriter appropinquat.

205 Iam mīlitēs armātī in nāve proximā cernuntur. Lȳdia magnā cum laetitiā classem appropinquantem spectat, sed Mēdus etiamnunc perterritus esse vidētur.

etiam-nunc = adhūc

“Nōnne laetāris, Mēde” inquit Lȳdia, “quod nōs omnēs ē commūnī periculō servātī sumus?”

210 Mēdus: “Laetor sānē quod vōs servātī estis; sed ego mīlitēs aequē timeō atque pīrātās. Nē oblīta sīs mē servum fugitīvum esse. Timeō nē mīlitēs mē captum Rōmam abdūcant, ut cōram populō ad bēstiās mittar in amphitheātrō. Hoc dominus mihi minārī solēbat.”

nē oblīta sīs! = nōlī oblīvīscī!

215 “Nē timueris!” inquit Lȳdia, “Mīlitēs ignōrant quī homō sīs et quid anteā fēceris. Iam nēmō nōs prohibēbit simul in patriam nostrām commūnem redīre.”

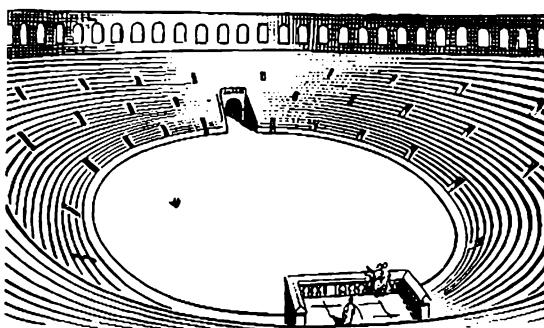
amphitheātrum -īn

nē timueris! = nōlī timēre!

Intereā nāvēs longae tam prope vēnērunt ut mīlitēs cognōscant nāvem mercātōriam esse. Itaque persequī 220 dēsistunt atque cursum ad orientem flectunt. Brevī cūncta classis ē cōspectū abit.

cursus -ūs m < currere

— Hīc amīcōs nostrōs in mediō cursū relinquimus. Utinam salvī in Graeciam perveniant! Omnia bona iīs optāmus.

amphitheātrum

GRAMMATICA LATINA

225

Coniunctivus

Tempus perfectum

[A] Āctīvum.

laudāverit

Iūlius dubitat num magister Mārcum laudāverit.

-erit

'Laudāverit' est coniunctivus temporis praeteriti perfecti. 230

Coniunctivus perfecti dēsinit in -erit (pers. III sing.), quod ad infinitivum perfecti sine -isse adicitur.

Exempla: [1] recitāv|erit; [2] pāru|erit; [3] scrīps|erit; [4] audīv|erit.

Pater filium interrogat 'num bonus discipulus fuerit: num 235
magistrō pāruerit, attentē audīverit, rēctē scripserit et pulchrē
recitāverit.'Pater: "Audīsne? Interrogō tē 'num bonus discipulus fue-
ris, num magistrō pārueris, attentē audīveris, rēctē scripseris et
pulchrē recitāveris'." Filius: "Iam tibi dixī 'mē industrium 240
fuisse.' Quārē igitur mē interrogās 'num bonus discipulus
fuerim, num magistrō pāruerim, attentē audīverim, rēctē scrip-
serim et pulchrē recitāverim'? Crēde mihi! Nē dubitāveris dē
verbīs meīs!"Parentēs filiōs interrogant 'num bonī discipulī fuerint: num 245
magistrō pāruerint, attentē audīverint, rēctē scripserint et pul-
chrē recitāverint.'Parentēs: "Audītisne? Interrogāmus vōs 'num bonī disci-
pulī fueritis, num magistrō pārueritis, attentē audīveritis, rēctē
scripseritis et pulchrē recitāveritis'." Filiī: "Iam vōbīs diximus 250
'nōs industriōs fuisse.' Quārē igitur nōs interrogātis 'num
bonī discipulī fuerimus, num magistrō pāruerimus, attentē
audīverimus, rēctē scripserimus et pulchrē recitāverimus'? Crē-
dite nōbīs! Nē dubitāveritis dē verbīs nostrīs!"fū|erit|m   fū|erit|mus
fū|erit|s   fū|erit|tis
fū|erit|t   fū|erit|ntnē dubitāveris! = nōlī
dubitāre!
nē dubitāveritis! =
nōlīte dubitāre!-eri|m   -eri|mus
-eri|s   -eri|tis
-eri|t   -eri|nt*Singulāris   Plūrālis*

255

Persōna prīma   -erim   -erimus*Persōna secunda*   -eris   -eritis*Persōna tertia*   -erit   -erint

[B] Passīvum.

260 Pater dubitat num filius ā magistrō laudātus sit.

Pater: "Tūne ā magistrō laudātus es?" Filius: "Nesciō num laudātus sim!" Pater: "Quōmodo nesciis num laudātus sis ā magistrō?" Filius: "Nesciō quid ab eo dictum sit, nam in lūdō dormīvi!"

laudāt̄ us sim
laudāt̄ us sis
laudāt̄ us sit
laudāt̄ ī simus
laudāt̄ ī sitis
laudāt̄ ī sint

265 Pater dubitat num filii ā magistrō laudātī sint.

Pater: "Vōsne ā magistrō laudātī estis?" Filiī: "Nescimus num laudātī simus!" Pater: "Quōmodo nesciitis num laudātī sitis?" Filiī: "Nescimus quid magister dixerit, nam in lūdō dormīvimus!"

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūralis</i>
<i>Persōna p̄ima</i>	laudātus sim	laudātī simus
<i>Persōna secunda</i>	laudātus sis	laudātī sitis
<i>Persōna tertia</i>	laudātus sit	laudātī sint

-tus | sim -tī | simus
-ta | sis -tae | sitis
      | sit | sint
-tun sit   -ta sint

PENSVM A

Dominus dubitat num pāstor ovēs bene cūrāv-. Dominus: "Dīc mihi, pāstor, utrum in campō dormīv- an vigilāv-." Pāstor: "Miror cūr mē interrogēs utrum dormīv- an vigilāv-." Semper officium meum faciō." Dominus: "Ergō dīc mihi cūr herī ovis ē grege aberrāv- ac paene ā lupō capta s-." Pāstor mīrātur unde dominus hoc audīv-.

Iūlius servōs interrogat num Mēdum vīd-. Servi: "Nescīmus quō fūg-, ut tibi dīximus. Cūr nōs interrogās num eum vīd-?" Iūlius: "Id interrogō, quia dubitō vērumne dīx-!"

Verba: vincere -isse -um; agere -isse -um; flectere -isse -um; offerre -isse -um; redimere -isse -um; tollere -isse -um; adesse -isse.

Vocabula nova:

servitūs
incola
vīs
vīrēs
audācia
inopia
populus
classis
victōria
gēns
victor
vīrēs
voluntās
grātia
poēta
amicitia
pīrāta
condicō
talentum
amphitheātrum
cursus
cūncutus
īnfestus
cārus
ēgregius
proximus
commūnis

PENSVM B

Priusquam Pompēius, dux — [= optimus], — Rōmānae praepositus est, — [= omnia] maria — erant praedōnibus, quī Rōmānōs ita — ut etiam portūs Italiae oppugnārent. Tanta erat — praedōnum ut nēmō iīs — posset. Nēmō sine metū

grātus
vīlis
internus
mercātorius
nūbilus
adversus
inermis
mūtuus
superbus
submergere
contemnere
praepōnere
percurrere
tuēri
rēmigāre
adiuvāre
flectere
ēducere
repugnāre
dissuādere
praeferre
offerre
redimere
reminiscī
meminisce
referre
minārī
armāre
dēsistere
aliquot
ubique
aliquandō
intereā
etiamnunc
dōnec
neu
seu
utinam

mortis aut — nāvigābat. — [= complūrēs] īnsulae ab — relinquēbantur. Rōmae frūmentum tam — erat ut multū pauperēs fame (= — cibī) perīrent.

Pirātae, qui — [= aliquō tempore] Caesarem cēperant, xx talenta — [= sīve] D mīlia sēstertium ab eō postulāvērunt, sed Caesar, vir —, L talenta iīs —. Tantō pretiō Caesar — est.

Omnēs amīcī prō beneficiīs — agunt, sed paucī posteā — referre volunt. Vēra — rāra est. Difficile est beneficiōrum —. Fortēs fortūna —.

PENSVM C

Cūr Pompēius classī Rōmānae p̄aeppositus est?

Cūr amīcī nostrī ab alterā nāve fugiunt?

Utrum ventus secundus an adversus est?

Quantum gubernātor pīrātīs offerre potest?

Num ipse tantum pecūniae possidet?

Quandō vērus amīcus cognōscitur?

Quōmodo Mēdus servus factus est?

Cūr Mēdus adhūc nihil nārrāvit de eā rē?

Suntne praedōnēs qui eōs persequuntur?

Cūr Mēdus etiamnunc perterritus est?

Quō nāvēs longae cursum flectunt?

EXERCITVS ROMANVS

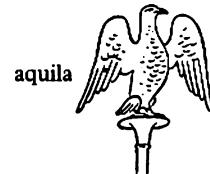
1 Exercitus Rōmānus ūniversus cōnstat ex legiōnibus duodētrīgintā, quae in dēnās cohortēs dīviduntur. In singulīs legiōnibus sunt sēna vel quīna vel quaterna mīlia mīlitum, qui omnēs cīvēs Rōmānī sunt. Praetereā
 5 magna auxilia exercituī adiunguntur. Auxilia sunt peditēs equitēsque ex prōvinciis, qui arma leviōra, sicut ar-
 cūs sagittāsque, ferunt. Legiōnārii sunt peditēs scūtīs,
 gladiīs pilīisque armātī.

Signum legiōnis est aquila argentea, quae in itinere
 10 ante agmen fertur. In itinere cohortēs alia post aliam in longō ūrdine prōgrediuntur. Tālis ūrdō mīlitum prōgre-
 dientium dīcitur agmen. Cum agmen ad hostēs pervē-
 nit, sī tempus et locus idōneus est ad pugnandum, co-
 hortēs in trēs ūrdinēs īstruuntur. Exercitus ita īstrūc-
 15 tūs aciēs appellātur. Ante proelium dux exercitūs mīli-
 tēs suōs hortātur ut fortiter pugnent. Tum peditēs prō-

agmen -inis *n*legiō -ōnis *f*

cohors -rtis *f*
 dēnī -ae -a = X et x...
 sēnī -ae -a = VI et VI...
 quīnī -ae -a = V et V...
 quaternī -ae -a = IV et
 IV...
 auxilia -ōrum *n pl*
 ad-iungere = addere

legiōnārius -a -um < le-
 giō; *m* = miles *l.*

ūrdō -inis *m*
 prō-gredi -ior = prō-
 cēdere
 idōneus -a -um = con-
 veniēns
 īstruere -ūxisse -ūctum
 aciēs -ēi *f*
 proelium -ī *n* = pugna
 exercitūm
 hortāri = monēre
 prō-currere -currisse

mittere = iacere

caedere = pulsare; (gladiō) c. = occidere
 imperator -oris *m* = qui imperat (titulus ducis)
 circum-dare = cingere (locum) mūnire = vallō /mūrō circumdare
 suprā (*adv*): in cap. XII
 com-memorāre = memorare
 aetās -atis *f* = annī quos aliquis vixit
 militāris -e < miles
 puer VII annōs natus = puer VII annōrum

velle, *coni imperf.*:
 vellem vellēmus
 velleſ velleſtis
 vellet vellent

studēre (+ *dat*): litteris
s. = studiōsus esse litterārum (: legendi)
 studium -i *n* < studēre

cōgere co-ēgisse -actum (< co- + agere) = vī persuādēre

stipendium -i *n* = mercēs militis; *s.* merēre = mīlitāre
 prō ↔ contrā

virtūs -ūtis *f* < vir; (militis) *v.* = animus fortis

pūblicus-a-um (< populus) ↔ privātus -a -um

(epistulam) dare = mittere
 praecipuē = prae ceteris rēbus, māximē

currunt et pīnum pīla in hostēs mittunt, deinde eōs gladiī caedunt. Hostibus proeliō victīs, dux ā mīlitibus 'imperātor' salūtātur. Vesperī exercitus locō ad dēfendendum idōneō castra pōnit, quae vällō et fossā circum-dantur. Ita mūniuntur castra Rōmāna. 20

Aemilius, frāter Aemiliae minor, quem suprā com-memorāvimus, ā pīmā aetāte studiōsus fuit reī mīlitāris. Iam puer septem annōs natus gladiōs ligneōs et arcūs sagittāsque sibi faciēbat, ut cum aliīs puerīs eius-dem aetatis proelia lūderet. Septendecim annōs natus ā patre interrogātus 'quid tum discere vellet?' filius statim respondit 'sē nihil nisi rem mīlitārem discere velle.' Voluntās filiī patri haud placēbat, cum ipse litteris studēret neque ūllum aliud studium filiō suō dignum esse arbitrārētur. Cum vērō filius nūllō modō contrā voluntātem ad studium litterārum cōgī posset, pater eum ūnā cum Pūbliō Valeriō, adulēscente eiusdem aetatis, in Germā-niam ad exercitum Rōmānum mīsit, ut apud ducem quendam ēgregium stipendia merēret. Ibi Aemilius prō patriā pugnāns iam magnam glōriam mīlitārem sibi quaesīvit. Virtūs eius ēgregia ab omnibus laudātur. 30 35

Et pater et soror Aemiliī frequentēs epistulās ad fīlium et frātrem suum mittunt. Pater māximē dē rēbus pūblicis scribit, sed Aemilia dē rēbus privātis, ut dē liberīs suis et dē convīviis, scribere solet. Epistulae quās Aemilius ad patrem dat praecipuē dē glōriā et virtūte mīlitārī sunt, sed ex iīs litterīs privātis quās Aemilia

nūper ā frātre suō accēpit plānē appāret eum iam vītā
 45 mīlitārī fatīgātum esse. Ecce litterae novissimae, quās
 Aemilia prīdiē kalendās Iūniās ā frātre accēpit et posterō
 diē in convīviō recitāvit:

II “Aemilius sorōrī suaē cārissimae s. d.

Hodiē dēmum mihi allāta est epistula tua quae a. d.
 50 VII kal. Māi. scripta est, id est ante vīgintī diēs. Quam
 tardus est iste tabellārius! Celsī sānē et arduī montēs
 Germāniā ab Italiā disiungunt, ac diffīclimae sunt
 viae quae trāns Alpēs ferunt, sed tamen celer tabellārius
 idem iter quīndecim ferē diēbus cōnficere potest, ut
 55 tabellāriī pūblicī quibus ūtitur dux noster. Ego vērō
 istum tabellārium properāre docēbō, cum meās litterās
 ad tē referet.

Sed quamquam tardē advēnit, grātissima mihi fuit
 tua epistula magnōque cum gaudiō ex eā cognōvī tē et
 60 Iūliūm et līberōs vestrōs, quōs valdē dīligō, bonā valē-
 tūdine frūi. Cum epistulās tuās legō, apud vōs in Al-
 bānō esse mihi videor, neque in hāc terrā frīgidā inter
 hominēs barbarōs. Tum, nesciō quōmodo, ita permō-
 veor ut lacrimās vix teneam — ita patriam et amīcōs
 65 meōs dēsiderō.

Ō, quam longē absum ab Italiā et ab iīs omnibus quōs
 praecipuē dīligō! Utinam ego Rōmae essem aut tū apud
 mē essēs! Cum Dānuvium flūmen aspiciō, quod praeter
 castra nostra fluit, dē Tiberī cōgitō atque dē Rōmā.
 70 Quandō tē aspiciam, urbs pulcherrima? Utinam hic am-

appāret = plānum est,
 intellegitur
 fatīgāre = fessum facere

pri-diē = diē ante
 posterus -a -um (< post)
 = sequēns

s. d. = salūtem dīcit
 a. d. VII kal. Māi. =
 ante diem septimum
 kalendās Māiās
 arduus -a -um:

Alpēs -iūm f pl: montēs
 Eurōpae altissimī
 ferē = circiter

properāre = celeriter
 īre/agere
 re-ferre

gaudium -i n (< gaudēre)
 = laetitia
 valētūdō -inis f < valēre

Albānum -i n = prae-
 diūm Albānum

dēsiderāre: amīcōs d. =
 dolērē sē abesse ab
 amīcīs

castra □
 →
 praeter castra

amnis -is m = flūmen

trāns-ferre

Venus est Mercurii soror
(pater utriusque Iupi-
titer)

rīdiculus -a -um
= rīdendus
ef-fundere < ex + fun-
dere

cupidus patriae videndae
= cupidus patriam vi-
dendi
prae-stāre: officium p.
= officium facere

trāns-īre -iisse

tam-diū ... quam-diū
= tam diū ... quam
citrā ↔ ultrā prp+acc:

ultrā flūmen

citrā flūmen

ūnī -ae -a: ūnae litterae
= ūna epistula
trīnī -ae -a: trīnae lit-
terae = trēs epistulae
quaternae litterae =
quattuor epistulae

in scribendō
in epistulis scribendīs

ad scribendum
ad epistulam scribendam

nis Tiberis esset et haec castra essent Rōma!

Sed frūstrā haec optō, cum nēmō nisi deus ita subitō in alium locum trānsferrī possit. Sī Mercurius essem ālāsque habērem, ventō celerius trāns montēs amnēsque in Italiam volārem, ubi Venus, soror mea pulcherrima, 75 frātrem rīdēns reciperet.

Rīdēbis certē, mea soror, nec sine causā, nam rīdicu-
lum est tālēs rēs optāre, nec lacrimās effundere mīlitem
debet, cuius officium est sanguinem effundere prō pa-
triā. Ego vērō, etsī cupidus sum patriae videndae, offi-
cium meum praestābō sicut cēterī mīlites Rōmānī, quō-
rum magnus numerus in Germāniā est. Nisi nōs hīc
essēmus finēsque imperiī dēfenderēmus, hostēs celeri-
ter Dānuvium et Alpēs trānsīrent atque ūsque in Italiam
pervenīrent, nec vōs in Latiō tūtī essētis. Nē hoc fīat, 85
legiōnēs Rōmānae hīc sunt ac tamdiū remanēbunt
quamdiū hostis armātus seu citrā seu ultrā Dānuvium
flūmen reliquus erit.

Quoniam igitur ipse ad tē properāre nōn possum,
litterās ad tē scribēre properō. Quaeris ā mē cūr tibi 90
ūnās tantum litterās scripserim, cum interim trīnās qua-
ternāsve litterās ā tē accēperim. Haud difficile est mē
excūsāre, quod neglegēns fuerim in scribendō. Sī mihi
tantum esset ūti quantum est tibi, in epistulis scriben-
dīs nōn minus dīligēns essem quam tū. Sed cum per 95
complūrēs mēnsēs vix tempus habuerim ad dormien-
dum, facile intellegēs nūllum mihi ūti fuisse ad epis-

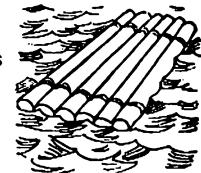
tulam scribendam. Prope cotidiē aut Germānī castra nostra oppugnāvērunt aut nōs impetūs fēcimus in illōs.

100 Hodiē vērō nūllum hostem armātum citrā flūmen vi-dēmus. Magnus numerus eōrum aut caesus aut captus est ā nostrīs, reliquī ultrā flūmen in magnīs silvīs latent. Herī enim exercitum Germānōrum proeliō vīcimus. Quod sīc factum est:

III Mediā nocte in castra nūntiātum est ‘magnum hostium numerum nāviculīs ratibusque cōpulatīs flūmen trānsisse celeriterque secundum flūmen adversus cas-tra nostra prōgredī.’ Hōc nūntiō allātō, mīlitēs statim convocātī sunt. Qui cum arma cēpissent et vāllum as-cendissent, prīmō mīrabantur quamobrem mediā nocte ē somnō excitatī essent, cum extrā vāllum omnia tran-quilla esse vidērentur. Ego quoque dubitatē cooperam num nūntius vērum dixisset, cum subitō paulō ante lūcem magnus numerus Germānōrum ē silvīs proximīs excurrēns castra nostra oppugnāvit. Nostrī, cum paratī essent ad castra dēfendenda, illum prīmum impetum facile sustinuērunt. Nec tamen hostēs castra oppugnārē dēstitērunt, sed aliī ex aliis partibus etiam atque etiam sub vāllum prōcurrērunt. Cum complūrēs hōrās ita for-tissimē ā nostrīs, ab hostibus cōstanter ac nōn timidē pugnātum esset, equitātus noster repente portā dextrā ērumpēns impetum in latus hostium apertum fēcit. Paulō post, cum plērīque hostēs sē ad equitēs convertis-sent, peditēs nostrī portā sinistrā ērūpērunt. Hostēs hāc

caedere cecidisse caesum

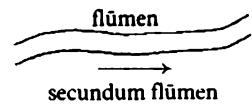
ratis
-isf

cōpulāre = coniungere

secundum *ppr+acc*: s.
flūmen = flūmen se-quēns

con-vocāre = in eundem locum vocāre
cum... cēpissent = post-quam cēpērunt

ante lūcem = ante diem

ex-currere

ad dēfendendum
ad castra dēfendenda

dē-sistere -stissee
etiam atque etiam = iterum atque iterum

cōstāns, *adv* cōstanter

pugnātur ā nostrīs =
nostrī pugnant
ē-rumpere = subitō ex-currere

plērī- plērae- plēra-que
= prope omnēs
convertere -tisse -sum

diū, *comp* diūtius,
sup diūtissimē

tergum vertere : fugere
rīpa -ae f = lītus
flūminis

ulterior -ius *comp*
< ultrā; *sup* ultimus
citerior -ius *comp*
< citrā; *sup* citimus
caedēs -is f < caedere

dēsiderantur : āmissī
sunt
vulnerāre < vulnus
-eris n

incolumis -e = salvus,
integer

numerō superiōrēs
: plūrēs

pāx pācis f ↔ bellum
lēgātus -i m = nūntius
pūblicus

rē perturbātī, cum iam longā pugnā fatigātī essent, im- 125
petum Rōmānōrum ab utrāque parte venientium diū-
tius sustinēre nōn potuērunt, ac post brevem pugnam
terga vertērunt. Cum ad rīpam flūminis fugientēs per-
vēnissent, aliī nāviculīs ratibusque sē servāvērunt, aliī
armīs abiectīs in flūmen sē prōiēcērunt, ut natandō ad 130
rīpam ulteriōrem pervenirent, reliquī omnēs ab equiti-
bus, quī ad eōs persequendōs missī erant, in rīpā cite-
riōre caesī aut captī sunt. Tanta ibi caedēs hostium facta
est ut meminisse horream.

Duo ferē mīlia hominum magnamque armōrum cō- 135
piam hostēs eō proeliō āmīsērunt. Ē nostrīs haud multī
dēsiderantur. Ipse sagittā in bracchiō laevō vulnerātus
sum, sed vulnus meum leve est, multī graviōra vulnera
accēpērunt. Nec vērō ullus mīles legiōnārius ā tergō
vulnerātus est. Plērīque autem mīlitēs nostrī ex tantō 140
proeliō incolumēs sunt.

Hōc proeliō factō, dux victor, cum ā militib⁹ impe-
rātor salūtātus esset, virtūtem nostram laudāvit ‘quod
contrā hostēs numerō superiōrēs fortissimē pugnāvissē-
mus’; ‘tot hominibus ūnō proeliō āmissīs, hostēs brevī 145
arma positūrōs esse’ dīxit. Hīs verbīs māximō gaudiō
affectī sumus, nam post longum bellum omnēs pācem
dēsiderāmus. Hodīē lēgātī ā Germānīs missī ad castra
vēnērunt, ut cum imperātōre colloquerentur. Nesciō
an lēgātī pācem petītūm vēnerint, sed certō sciō im- 150
perātōrem nostrum cum hoste armātō colloquī nōlle.

Ego cum ceteris hāc victoriā glōriōsā gaudeō quidem, sed multō magis gaudērem sī amīcus meus Pūblius Valerius, quōcum prīmum stipendium meruī, incolumis
 155 esset et mēcum gaudēre posset. Quī cum mihi in hostēs prōgressō auxilium ferre vellet, ipse ex aciē excurrēns pilō percussus cecidit. Graviter vulnerātus in castra portatus est, ubi in manibus meīs ex vulnere mortuus est, postquam mē örāvit ut per litterās parentēs suōs dē
 160 morte filiī cōnsolārer. Sed quōmodo aliōs cōnsolēr, cum ipse mē cōnsolārī nōn possim? Fateor mē lacrimās effūdisse cum oculōs eius clausissem, sed illae lacrimae et mīlitem et amīcum decēbant, etenim malus amīcus fuissem, nisi lacrimās effūdissem super corpus amīci mori
 165 tuī, cum ille sanguinem suum prō mē effūdisset.

Utinam patrem audīvissem, cum mē ad studium littérarum hortārētur! Sed tum litterās et studiōsōs littérarum dēspiciēbam. Poētās ut hominēs ōtiōsōs ōderam, praecipue Tibullum, qui vītam rūsticam atque ōtiōsam
 170 laudābat, vītam mīlitārem dēspiciēbat. Mīrābar cūr ille poēta mortem glōriōsam prō patriā ‘dīram’ vocāret et ēnsēs quibus patria dēfenditur ‘horrendōs’, ut in hīs versibus, quōs senex magister etiam atque etiam nōbīs recitābat:

175 *Quis fuit horrendōs prīmus quī protulit ēnsēs?*

Quam ferus et vērē ferreus ille fuit!

*Tum caedēs hominum generī, tum proelia nāta,
 tum brevior dīrae mortis aperta via est!*

glōriōsus: (rēs) glōriōsa
 = quae glōriam affert

quō-cum = cum quō

prō-gredi -ior -gressum
 esse
 percutere -iō -cussisse
 -cussum
 ex vulnere = propter
 vulnus

ef-fundere -fūdisse
 -fūsum

et-enim = namque

tum = tunc

dēspicere = contemnere
 ōtiōsus -a -um < ōtium
 ōderam ↔ amābam
 Tibullus -i m

dīrus -a -um = terribilis

ēnsis -is m = gladius
 horrendus -a -um =
 dīrus

[Tibullus I.10.1-4]
 prō-ferre = in lūcem p.,
 prīmum facere

genus hominum =
 cūctū hominēs
 proelia nāta sunt
 : brevior via ad dīram
 mortem aperta est

*fore (inf fut) = futūrum
/-am... esse*

*exspectātō! = exspectā
(posthāc)!
scribitō! = scribē!
monētō! = monē!*

nārrātōtē! = nārrātē!

*īdūs Māiae: diēs xv
mēnīs Māii*

laudāvisset

-isset

[1] *recitāv|isset*
[2] *pāru|isset*
[3] *scrips|isset*
[4] *audīv|isset*

[1] *recitāv|isse|m*
recitāv|issē|s
recitāv|isse|t
recitāv|issē|mus
recitāv|issē|tis
recitāv|isse|nt

Rīdiculī mihi puerō vidēbantur iī versūs, cum nōn-dum caedem vīdissem. At hodiē Tibullum vērum dīx- 180
issem intellegō. Sī iam tum hoc intellēxissem, certē pa-trem audīvissem nec ad bellum profectus essem, ut tot caedēs et tot vulnera vidērem.

At iam satis dē caede scripsī. Nōlō tē fatīgāre nār-randō dē bellō cruentō, cum brevī pācem fore spērē- 185
mus. Nisi ea spēs mē fallit, posthāc plūrēs epistulās ā
mē exspectātō, atque plūrēs etiam ipsa scribitō! Etiām
aliōs monētō ut ad mē litterās dent. Et dē rē pūblicā et
dē rē prīvātā nārrātōte mihi! Scītōte mē omnia quae
apud vōs fiunt cognōscere velle. 190

Valētūdinem tuam cūrā diligenter! Datum prīdiē
īdūs Māiās ex castrīs.”

GRAMMATICA LATINA

Coniunctīvus

Tempus plūsquamperfectum

195

[A] Āctīvum.

Iūlius dubitābat num magister Mārcum laudāvisset.

‘Laudāvisset’ coniunctīvus est temporis praeteritī plūs-quamperfectī. Coniunctīvus plūsquamperfectī dēsinit in -isset (pers. III sing.), quod ad īfīnitīvum perfectī sine -sse ad- 200
icitur.

Exempla: [1] *recitāv|isset*; [2] *pāru|isset*; [3] *scrips|isset*; [4] *audīv|isset*.

Pater filium interrogāvit ‘num bonus discipulus fuisset:
num magistrō pāruisset, attentē audīvisset, rēctē scripsisset et 205
pulchrē recitāvisset.’ Filius nōn respondit. Tum pater ab eō
quaesīvit ‘num ā magistrō laudātus esset.’ Cum filius id negā-

210 *visset*, “Ergō” inquit pater “malus discipulus fuistī; nam sī bonus discipulus *fuiissēs*, magister tē laudāvisset. Sī magistrō pāruissēs, attentē audīvissēs, rēctē scripsissēs et pulchrē recitāvissēs, ā magistrō laudātus *essēs*.” Filius: “Etiam sī industrius *fuissem*, magister mē nōn laudāvisset.” Pater: “Quid?” Filius: “Etiam sī magistrō pāruissem, attentē audīvissem, rēctē scrip-sissem et pulchrē recitāvissem, laudātus nōn essem ab illō magistrō iniūstō!”

215 Pater filiōs interrogāvit ‘num bonī discipulī *fuissent*: num magistrō pāruissent, attentē audīvissent, rēctē scripsissent et pulchrē recitāvissent.’ Filii nōn respondērunt. Tum pater ab iīs quaesīvit ‘num ā magistrō laudātī *essent*.’ Cum filiī id negā-
220 vissent, “Ergō” inquit pater “mali discipulī fuistis; nam sī bonī discipulī *fuiissētis*, magister vōs laudāvisset. Sī magistrō pāruissētis, attentē audīvissētis, rēctē scripsissētis et pulchrē recitāvissētis, ā magistrō laudātī *essētis*.” Filii: “Etiam sī magistrō pāruissēmus, attentē audīwissēmus, rēctē scrip-sissēmus et
225 pulchrē recitāvissēmus, laudātī nōn *essēmus* ab illō magistrō iniūstō!”

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	-issem	-issēmus
<i>Persōna secunda</i>	-issēs	-issētis
230 <i>Persōna tertia</i>	-isset	-issent

[B] Passīvum.

Exempla: vidē suprā!

	<i>Singulāris</i>	<i>Plūrālis</i>
<i>Persōna prīma</i>	laudātus <i>essem</i>	laudātī <i>essēmus</i>
235 <i>Persōna secunda</i>	laudātus <i>essēs</i>	laudātī <i>essētis</i>
<i>Persōna tertia</i>	laudātus <i>esset</i>	laudātī <i>essent</i>

Imperātīvus futūrī

Pugnātō, mīles! Pugnātōte, militēs!

240 ‘Pugnātō, pugnātōte’ imperātīvus futūrī est. Imperātīvus futūrī dēsinit in -*tō* (sing.) et -*tōte* (plūr.); idem ferē significat atque imperātīvus praesentis (‘pugnā, pugnāte’).

[2] pāru <i>isse m</i>	pāru <i>issē s</i>
pāru <i>issē mus</i>	pāru <i>issē tis</i>
pāru <i>issē nt</i>	
[3] scrips <i>isse m</i>	scrips <i>issē s</i>
scrips <i>issē t</i>	scrips <i>issē tus</i>
scrips <i>issē mus</i>	scrips <i>issē tis</i>
scrips <i>issē nt</i>	
[4] audīv <i>isse m</i>	audīv <i>issē tis</i>
audīv <i>issē s</i>	audīv <i>issē t</i>
audīv <i>issē mus</i>	audīv <i>issē tis</i>
audīv <i>issē nt</i>	
<i>fu sse m</i>	<i>fu sse m</i>
<i>fu sse s</i>	<i>fu sse tis</i>
<i>fu sse t</i>	<i>fu sse nt</i>

- <i>isse m</i>	- <i>issē mus</i>
- <i>issē s</i>	- <i>issē tis</i>
- <i>isse t</i>	- <i>isse nt</i>

- <i>tus</i>	<i>essem</i>	- <i>tī</i>	<i>essēmus</i>
- <i>ta</i>	<i>essēs</i>	- <i>tae</i>	<i>essētis</i>
	<i>esset</i>		<i>essent</i>

pugnātō pugnātōte

-*tō* -*tōte*

[1] pugnā|*tō* pugnā|*tōte*
[2] párē|*tō* párē|*tōte*
[3] scrib̄|*itō* scrib̄|*itōte*
[4] audi|*tō* audi|*tōte*

es|*tō* es|*tōte*

Exempla:

Magister: "Posthāc bonus discipulus *estō*, puer! Semper mihi párē*tō*! Diligenter audī*tō*! Pulchrē recitā*tō* et rēctē scrib̄*tō*!"

245

Magister: "Posthāc bonī discipulī *estōte*, puerī! Semper mihi párē*tōte*! Diligenter audī*tōte*! Pulchrē recitā*tōte* et rēctē scrib̄*tōte*!"

Vocabula nova:

legiō
cohors
agmen
ordō
aciēs
proelium
imperātor
aetās
studium
stipendium
virtūs
gaudium
valētūdō
amnis
ratis
ripa
caedēs
vulnus
pāx
lēgātus
ēnsis
legiōnārius
idōneus
militāris
pūblicus
privātus
posterus
arduous
ridiculus
ulterior
citerior
incolumis
ōtiōsus
dirus
horrendus
dēni
sēni
quīnī
quaternī

PENSVM A

Magister epistulam ad Iūlium scripsit, cum Mārcus in lūdō dormīv— nec magistrō pāru—. Sī Mārcus bonus discipulus fu—, magister eum laudāv— nec epistulam scrips—.

Mārcus: "Heri in cubiculō inclūsus sum, cum pater epistulam tuam lēg—. Nisi tū eam epistulam scrips—, ā patre laudātus es—." Magister: "Epistulam scripsī cum in lūdō dormīv— nec mihi pāru—. Sī industrius fu—, tē laudāv— nec epistulam scrips—." Mārcus: "Etiam sī industrius fu— et tibi pāru—, mē nōn laudāv—!"

Clēmēns es—, domine! Patientiam habē—! Servōs probōs laudā—, sed improbōs pūnī—!

Industriī es—, servī! Cum dominus loquitur, tacē— et audī—!
Semper officium faci—!

Verba: instruere —isse —um; cōgere —isse —um; caedere —isse —um; convertere —isse —um; percutere —isse —um; prōcurrere —isse; dēsistere —isse; prōgredī —um esse.

PENSVM B

Ūna — cōstat ex v vel vi mīlibus hominum, quī in x — dīviduntur. Exercitus prōcēdēns — dīcitur. Exercitus ad — [= pugnam] īstrūctus — appellātur. Post victōriam dux ā mīlitibus — nōminātur. Sī mīlites fortiter pugnāvērunt, — eōrum ab imperātore laudātur. Officium mīlitis est sanguiinem — prō patriā.

Aemilius, quī in capitulō XII — est, ūnā cum Valeriō, adulēscente eiusdem —, in Germāniā — meruit. Tabellārius

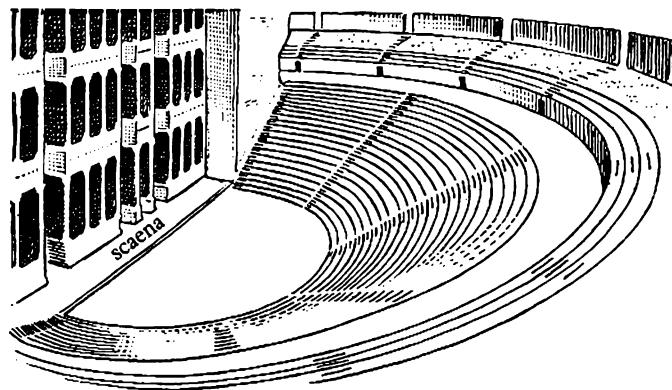
pūblicus xv — [= circiter] diēbus Rōmā in Germāniām — [= celeriter īre] potest. Difficile est Alpēs —. Militēs Rōmānī — Dānuvium sunt, hostēs sunt — Dānuvium.

PENSVM C

Quae arma gerunt auxilia?
 Quid est signum legiōnis?
 Quōmodo mīlitēs in aciem īstruuntur?
 Ad quod studium pater Aemiliūm hortābātur?
 Quō Aemilius adulēscēns missus est?
 Cūr Aemilius epistulās legēns permovētur?
 Quamobrem ipse paucās epistulās scripsit?
 Qui nūntius nocte in castra allātus est?
 Cūr hostēs castra Rōmāna nōn expugnāvērunt?
 Num Tibullus vītam mīlitārem laudat?

ūnī
 trīnī
 adiungere
 prōgredī
 īstruere
 hortārī
 caedere
 circumdare
 mūnīre
 commemorāre
 studēre
 cōgere
 fatigāre
 properāre
 dēsiderāre
 trānsferre
 effundere
 praestāre
 trānsire
 cōpulāre
 convocāre
 excurrere
 prōcurrere
 ērumpere
 vulnerāre
 fore
 plēriique
 pridiē
 praecipuē
 tamdiū
 quamdiū
 diūtius
 ferē
 etenim
 citrā
 ultrā
 secundum

theātrum -i n

DE ARTE POETICA

pēs turgidus

scalpellum -i n = parvus
culter medici

turgidus -a -um
misellus -a -um = miser
sanguinem mittere = vē-
nam aperīre
opera -ae f: o. alicuius
= quod aliquis agit
diūs = deīs (*abl/dat*)

certāre = pugnāre

laedere -sisse -sum =
pulsandō vulnerāre,
nocēre (ei)
inter-esse
lūdus -i m < lūdere
certāmen -inis n (< cer-
tāre) = pugna

dum-modo (+ *coni*)
= sī modo

Epistulā Aemiliī convīvis recitātā, “Ergō” inquit Aemilia “nōn modo filiō, sed etiam frātrī meō bracchium vulnerātum est.”

Fabia: “Quisnam vulnerāvit filium tuum?”

Aemilia: “Medicus bracchium eius scalpellō suō acūtō secuit! Quī, cum Quīntus herī dē altā arbore cecidisset, pedem eius turgidum vix tetigit, sed misellō puerō sanguinem mīsit! Profectō filius meus nōn operā medici sānabitur, sed diīs iuvantibus spērō eum brevī sānum fore. Liberīne tuī bonā valētūdine ūtuntur?”

Fabia: “Sextus quidem hodiē nāsō turgidō atque cruentō ē lūdō rediit, cum certāvisset cum quibusdam pue-
rīs qui eum laeserant.”

Aemilia: “Cum puerī lūdunt, haud multum interest inter lūdum et certāmen. Mārcus vērō, sī quis eum lae-
dere vult, ipse sē dēfendere potest.”

Fabia: “Item Sextus scit sē dēfendere, dummodo

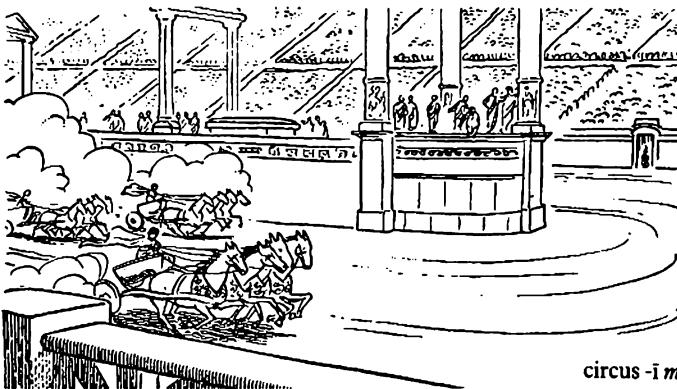
cum singulīs certet. Nēmō sōlus eum vincere potest.
Sed filius meus studiōsior est legendi quam pugnandi.”

20 Aemilia: “Id dē Mārcō dīcī nōn potest. Is nōn tam litterīs studet quam lūdīs et certāminibus!”

Hic Cornēlius mulierēs interpellat: “Ego quoque lūdīs et certāminibus studeō, dummodo aliōs certantēs spectem! Modo in amphitheātrō certāmen magnificum
25 spectāvī: plūs trecentī gladiātōrēs certābant. Plēriūque gladiīs et scūtīs armātī erant, aliī rētia gerēbant.”

Aemilia, quae certāmen gladiātōriū nōn spectāvit, ā Cornēliō quaerit ‘quōmodo gladiātōrēs rētib⁹ certent?’

Cornēlius: “Alter alterum in rēte implicāre cōnātur,
30 nam quī rētī implicitus est nōn potest sē dēfendere et sine morā interficitur, nisi tam fortiter pugnāvit ut spectātōrēs eum vīvere velint. Sed plērumque is quī victus est occiditur, victor vērō palmam accipit, dum spectātōrēs dēlectātī clāmant ac manibus plaudunt.”

circus -ī m

35 Iūlius: “Mihi nōn libet spectāre lūdōs istōs ferōcēs.
Mālō cursūs equōrum spectāre in circō.”

gladiātōrēs

rēte
-is n

plūs c = plūs quam c
gladiātor -ōris m = vir
qui populō spectante
cum alterō pugnat
gladiātōrius -a -um
< gladiātor

im-plicāre -āvisse/-uisse
-ātum/-itum

spectātor -ōris m = qui
spectat
plērum-que = prope
semper

plaudere -sisse -sum

palma
-ae f

libēre: libet = grātum
est, placet

circēnsis -e < circus;
 m pl = lūdī circēnsēs
 iuvāre = délectāre
 modo... modo = tum...
 tum

aurīga -ae m = quī
 currum regit
 favēre (+ dat) = bene
 velle

lūgēre = maerēre (ob ali-
 cuius mortem)

scaenicus -a -um < scaena
 cōmoedia -ae f = fābula
 scenica dē rēbus levī-
 bus et rīdiculis
 Plautus -i m: poēta quī
 cōmoediās scrīpsit
 Amphitryō -ōnis m
 ācer ācris ācre = cupidus
 agendī, impiger
 gerere = agere

geminus -a -um: (filii)
 geminī = duo eōdem
 diē nātū
 parere peperisse partum
 Herculēs -is m

ingenium -i n = nātūra
 animī
 ratiō -ōnis f = causa
 quae rem plānam facit
 reddere : dare
 [Ovidius: Ars am. I.99]

ut ipsae spectentur

bellus -a -um = pulcher

poēticus -a -um < poēta

prīncipium -i n = prīma
 pars, initium
 [Ovidius: Amōrēs III.2]

nōbilium equōrum
 tamen precor ut vincat
 ille aurīga cui tū ipsa
 favēs

Cornēlius: "Lūdī circēnsēs mē nōn minus iuvant quam gladiātōrii: modo in amphitheātrum, modo in circum eō. Sed ex novissimis circēnsibus maestus abiī, cum ille aurīga cui plērīque spectātōrēs favēbant ex currū lāpsus equīs prōcurrentibus occīsus esset. Illō occīsō spectātōrēs plaudere dēsiērunt ac lūgēre coepērunt." 40

Fabia: "Ego lūdōs scaenicōs praeferō: mālō fābulās spectāre in theātrō. Nūper spectāvī cōmoediam Plautī 45 dē Amphitryōne, duce Graecōrum, cuius uxor Alcmēna ab ipsō Iove amābātur. Dum dux ille ācer et fortis procul ā domō bellum gerit, Iuppiter sē in fōrmam eius mūtāvit, ut Alcmēnam vīseret; quae, cum putāret coniugem suum esse, eum in cubiculum recēpit..." 50

Cornēlius: "...et decimō post mēnse filiōs geminōs peperit, quōrum alter fuit Herculēs. Illa fābula omnibus nōta est. Sed scītisne cūr fēminīs libeat in theātrum īre? Ovidius poēta, quī ingenium mulierum tam bene nōverat quam ipsae mulierēs, ratiōnem reddit hōc 55 versū:

Spectātum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae!"

Fabia: "Et virī veniunt ut bellās fēminās spectent!"

Tum Iūlius, quī artis poētīcae studiōsus est, "Ovidius II ipse" inquit "id dīcit. Ecce prīncipium carminis quod 60 scrīpsit ad amīcam sēcum in circō sedentem:

*Nōn ego nōbiliū sedeō studiōsus equōrum;
 cui tamen ipsa favēs vincat ut ille precor.*

- Ut loquerer tēcum vēnī tēcumque sedērem,
65 nē tibi nōn nōtus quem facis esset amor.*
- Tū cursūs spectās, ego tē — speciēmus uterque
quod iuvat, atque oculōs pāscat uterque suōs!"*
- Cornēlius: "Ego memoriā teneō versūs Ovidiū dē puellā quae poētam industrium prohibēbat bellum Trōiā-
- 70 num canere et fātum rēgis Priamī:
- Saepe meae "Tandem" dixī "discēde!" puellae
— in gremiō sēdit prōtinus illa meō!*
- Saepe "Pudet" dixī. Lacrimīs vix illa retentīs
"Mē miseram! Iam tē" dixit "amāre pudet?"*
- 75 *Implicituitque suōs circum mea colla lacertōs
et, quae mē perdunt, oscula mille dedit!*
- Vincor, et ingenium sūmptīs revocātur ab armīs,
rēsque domī gestās et mea bella canō."*
- Fabia: "Iste poēta virīs sōlīs placet. Mē vērō magis
80 iuvant carmina bella quae Catullus scripsit ad Lesbiam
amicam. Sī tibi libet, Iūlii, recitā nōbīs ē librō Catullī."
- "Libenter faciam" inquit Iūlius, "sed iam nimis ob-scūrum est hoc triclinium; in tenebrīs legere nōn possum. Lucernās accendite, servī!"
- 85 *Lucernīs accēnsīs, Iūlius librū Catullī prōferrī iubet, tum "Incipiam" inquit "ā carmine dē morte passe-ris quem Lesbia in dēlicīs habuerat:*
- Lūgēte, ô Venerēs Cupīdinēsque
et quantum est hominū venustiōrum!*
- 90 *Passer mortuus est meae puellae,*

nōn nōtus : ignōtus
amor quem facis (: exci-tās)

pāscere : dēlectāre

[Ovidius: Amōrēs II.18.]
bellum canere = dē bellō
c. (: carmen scribēre)
fātum -īn = quod necesse
est accidere, mors
meae puellae dixī
tandem (+ imp) = age!
gremium -īn = genua se-dentis; in gremiō meō
sedēre sēdisse
mē pudet
retinēre -uisse -tentum

suōs lacertōs
colla : collum
mīhi dedit

ingenium meum
ab sūmptīs armīs
mea bella : meōs amōrēs

libenter (adv < libēns)
= cum gaudiō
tenebrae -ārum f ↔ lūx
accendere -disse -ēnum

dēliciae -ārum f = id
quod dēlectat
Venerēs, Cupīdinēs pl
: Venus, Cupīdō
quantum est hominū
= quot sunt hominēs
venustus -a -um = bel-lus, amandus

[Catullus 3]

mellitus -a -um (< mel)
= dulcis (ut mel)
nōrat = nōverat
ipse m = dominus; ipsa f
= domina: suam ipsam

circum-silire < -salire
ūsque = semper
piplāre = 'piplā' facere
(ut avis)
tenebricōsus -a -um (< tenebrae) = obscūrus
negant redire quemquam
= dīcunt 'nēminem
redire'

Orcus -i m = Plūtō : Īferī
dē-vorāre = vorāre

male factum = malefī-
cium
tuā operā = tuā causā
turgidulus = turgidus
ocellus -i m = (parvus)
oculus
ultimus -a -um (*sup*
< ultrā) = postrēmus

perpetuus -a -um = qui
numquam finiētur, sine
fine
mēns mentis f = animus
(cōgitāns)

[Catullus 5]

ūnius assis aestimāre :
minimī aestimāre, nihil
cūrāre

lūx : diēs (: vita)
: nōbīs dormiendum est
ūnam noctem perpe-
tuam

passer, dēliciae meae puellae,
quem plūs illa oculis suīs amābat;
nam mellitus erat suamque nōrat
ipsam tam bene quam puella mātrem,
nec sēsē ā gremiō illīus movēbat,
sed circumsiliens modo hūc modo illūc
ad sōlam dominam ūsque pīpiābat.

Quī nunc it per iter tenebricōsum
illūc unde negant redire quemquam.

At vōbīs male sit, malae tenebrae
Orcī, quae omnia bella dēvorātis:
tam bellum mihi passerem abstulisti.

Ō factum male! Ō miselle passer!

Tuā nunc operā meae puellae
flēndō turgidulī rubent ocellī!

"Hīs versibus ultimīs poēta vēram ratiōnem dolōris
suī reddit: quod oculī Lesbiae lacrimīs turgidī erant ac
rubentēs! Tunc enim Catullus Lesbiam sōlam amābat
atque amōrem suum perpetuum fore crēdēbat. Ecce
aliud carmen quō mēns poētae amōre accēnsa dēmōns- 110
trātut:

Vivāmus, mea Lesbia, atque amēmus,
rūmōrēsque senum sevēriōrum
omnēs ūnius aestimēmus assis!
Sōlēs occidere et redire possunt —
nōbīs, cum semel occidit brevis lūx,
nox est perpetua ūna dormienda.

95

100

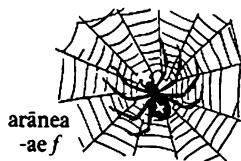
105

110

115

	<i>Dā mī bāsia mīlle, dēinde centum, dēin mīlle altera, dēin secunda centum, dēinde ūsque altera mīlle, dēinde centum!</i>	mī = mihi bāsium -i n = ūsculum dein = deinde ūsque = sine fine
120	<i>Dēn, cum mīlia multa fēcerīmus, conturbābimus illa, nē sciāmus, aut nē quis malus invidēre possit, cum tantum sciat esse bāsiōrum.</i>	= fēcerimus con-turbāre = turbāre (↔ numerāre) nē numerum sciāmus nōbīs invidēre
125	“Catullus Lesbiam uxōrem dūcere cupiēbat, nec vērō illa Catullō nūpsit, etsī affirmābat ‘sē nūllī aliī virō nūbere mālle.’ Mox vērō poēta dē verbīs eius dubitāre coepit:	tantum bāsiōrum = tot bāsia uxōrem dūcere = uxōrem suam facere affirmāre = certō dicere nūbere -psisse (+ dat): alicui n. = alicuius uxor fieri
	<i>‘Nūllī sē’ dīcit mulier mea ‘nūbere mālle quam mihi, nōn sī sē Iuppiter ipse petat!’</i>	[Catullus 70]
130	<i>Dīcit. Sed mulier cupidō quod dīcit amantī in ventō et rapidā scribere oportet aquā!</i>	uxōrem petat
	“Postrēmō poēta intellēxit Lesbiam īfīdam et amōre suō indignam esse, neque tamen dēsiit eam amāre. Ecce 135 duo versūs qui mentem poētae dolentem ac dubiam inter amōrem et odium dēmōnstrant:	id quod mulier dīcit amantī cupidō
	<i>Ōdī et amō! Quārē id faciam, fortasse requīris? Nesciō; sed fierī sentiō — et excrucior!”</i>	dolēre (animō) ↔ gaudēre dubius -a -um = incertus, dubitāns odium -i n ↔ amor
140	Hīs versibus recitātīs convīvae diū plaudunt. Tum Paula “Iam satis” inquit “audīvimus dē amandō et dē dolendō. Ego rīdēre mālō, neque iste poēta rīsum excitat. Quīn versūs iocōsōs recitās nōbīs?” Cui Iūlius “At Catullus” inquit “nōn tantum carmina sēria, sed etiam iocōsa scripsit. Ecce versūs quibus po-	[Catullus 85] re-quirere = quaerere ex-cruciāre = valdē cruciāre
		rīsus -ūs m < rīdēre iocōsus -a -um = quī rīsum excitat, rīdiculus
		sērius -a -um ↔ iocōsus

[Catullus 13.1–8]

nōn sine : cum
candidā : pulchrā
sāl : sermō iocōsus et
urbānus
cachinnus -ī m = rīsus
inquam (pers 1) = dīcō
venuste noster : mī amīce

(rīsum) movēre : excitāre

epigramma -atis n
(pl abl -atīs)
Mārtiālis -is m: poēta
Rōmānus qui XII librōs
epigrammatum scripsit

[VI.61] nostrōs (: meōs) libellōs

ōscitāre = ōs aperīre (ob
dormiēndī cupiditātem)
nōbīs, nostra : mihi, mea

[VII.3; III.9; II.88]

poētās: Pontiliānum,
Cinnam, Māmercum

ēta pauper quendam amīcum dīvitem, nōmine Fabul- 145
lum, ad cēnam vocāvit:

Cēnābis bene, mī Fabulle, apud mē
paucīs, sī tibi dī favent, diēbus
— sī tēcum attuleris bonam atque magnam
cēnam, nōn sine candidā puellā 150
et vīnō et sale et omnibus cachinnīs.
Haec sī, inquam, attuleris, venuste noster,
cēnābis bene — nam tuū Catullī
plēnus sacculus est arāneārum!"

Hī versūs magnum rīsum movent. Tum vērō Cornē- III
lius “Bene quidem” inquit “et iocōsē scripsit Catullus,
nec tamen versūs eius comparandī sunt cum epigram-
matīs sale plēnīs quae Mārtiālis in inimīcōs scripsit.
Semper librōs Mārtiālis mēcum in sinū ferō.”

Ab omnibus rogātus ut epigrammata recitet, Cornē- 160
lius libellum ēvolvit et “Incipiam” inquit “ā versibus
quōs poēta dē suīs libellīs scripsit:

Laudat, amat, cantat nostrōs mea Rōma libellōs,
mēque sinūs omnēs, mē manus omnis habet.
Ecce rubet quīdam, pallet, stupet, ūscitat, ūdit. 165
Hoc volō: nunc nōbīs carmina nostra placent.”

Post hoc prīcipium Cornēlius aliquot epigrammata
Mārtiālis recitat, in iīs haec quae scripta sunt in aliōs
poētās:

Cūr nōn mittō meōs tibi, Pontiliāne, libellōs? 170
Nē mihi tū mittās, Pontiliāne, tuōs! —

	<i>Versiculōs in mē nārrātur scribere Cinna.</i>	versiculus -i m = versus (parvus) nōn scribit is
	<i>Nōn scribit, cuius carmina nēmō legit! —</i>	nīl = nihil
	<i>Nīl recitās — et vīs, Māmerce, poēta vidērī.</i>	
175	<i>Quidquid vīs, estō — dummodo nīl recitēs!</i>	[I.32; XI.67; III.61; XI.64]
	<i>Ecce alia epigrammata Mārtiālis quae Cornēlius con-</i>	
	<i>vīvīs attentīs atque dēlectatīs recitat:</i>	
	<i>Nōn amo tē, Sabidī, nec possum dīcere quārē.</i>	Sabidius -i m
	<i>Hoc tantum possum dīcere: nōn amo tē! —</i>	
180	<i>Nil mihi dās vīvūs, dīcis ‘post fāta datūrum.’</i>	tē datūrum esse fāta : fātūm (: mortem) Marō -ōnis m
	<i>Sī nōn es stultus, scīs, Marō, quid cupiam! —</i>	
	<i>‘Esse nīhil’ dīcis, quidquid petis, improbe Cinna.</i>	ā mē petis (= mē rogās) Cinna -ae m
	<i>Sī nīl, Cinna, petis, nīl tibi, Cinna, negō! —</i>	
	<i>Nesciō tam multīs quid scribās, Fauste, puellīs.</i>	Faustus -i m tam multīs puellīs (= tot puellīs) : “tē amō”!
185	<i>Hoc sciō: quod scribit nūlla puella tibi!</i>	[V.43; IX.5; X.8]
	<i>Sequuntur epigrammata quibus dēridentur fēminae,</i>	
	<i>praecipuē anūs, ut Laecānia et Paula:</i>	
	<i>Thāis habet nigrōs, niveōs Laecānia dentēs.</i>	anus -ūs f = fēmina vetus Thāis -idis f
	<i>Quae ratiō est? Ėmptōs haec habet, illa suōs! —</i>	niveus -a -um (< nix) = candidus ut nix
190	<i>Nūbere vīs Prīscō; nōn mīror, Paula, sapīstī.</i>	haec : Laecānia illa : Thāis
	<i>Dūcere tē nōn vult Prīscus: et ille sapit! —</i>	sapere -iō -iisse = sapiēns esse; -istī = -iūstī dūcere = uxōrem dūcere
	<i>Nūbere Paula cupit nōbīs, ego dūcere Paulam</i>	nōbīs : mihi
	<i>nōlō: anus est; vellem sī magis esset anus!</i>	magis anus (: brevī moritūra!)
	<i>Cēterīs rīdentibus “Quid rīdētis?” inquit Paula,</i>	
195	<i>“Num haec in mē, uxōrem fōrmōsam atque puellam, scripta esse putātis?”</i>	puella ↔ anus
	<i>Cornēlius: “Minimē, Paula. Nec scīlicet in tē, sed in</i>	
	<i>Bassam scriptum est hoc:</i>	[V.45]

dicis 'tē esse fōrmōsam'
ea quae fōrmōsa nōn est
ē-rubēscere = rubēre incipere, rubēns fieri

[V.81; I.33]

testis -is m = quī adest
et videt

opēs -um f pl = dīvitiae

G. patrem āmissum (: dē patre āmissō/mortuō)
nōn flet
prō-silire < -salire
quisquis : is qui
quaerit : cupid

[I.118]

nīl malī

plaudere + dat

Dicis 'fōrmōsam', dīcis tē, Bassa, 'puellam'.

Istud quae nōn est, dicere, Bassa, solet!"

200

Hoc audiēns ērubēscit Paula atque cēterī convīvāe rīsum vix tenent. Cornēlius vērō prūdenter "Nōn omnia" inquit "iocōsa sunt carmina Mārtiālis. Ecce duo versūs dē fātō virī pauperis, et quattuor in Gelliam, quae cōram testibus lacrimās effundit super patrem mortuum:

Semper pauper eris, sī pauper es, Aemiliāne.

Dantur opēs nūllīs nunc nisi dīvitibus. —

Āmissum nōn flet, cum sōla est, Gellia patrem;

sī quis adest, iussae prōsiliunt lacrimae!

210

Nōn lūget quisquis laudārī, Gellia, quaerit:

ille dolet vērē quī sine teste dolet."

Centum ferē epigrammatīs recitātīs, Cornēlius cum hōc fīnem facit recitandī:

Cui lēgisse satis nōn est epigrammata centum,

nīl illī satis est, Caediciāne, malī!

215

Rīdent omnēs et Cornēliō valdē et diū plaudunt.

GRAMMATICA LATINA

Dē versib⁹s

[I] Syllabae brevēs et longae.

220

Nōn ego nōbilium sedeō studiōsus equōrum.

Hic versus cōnstat ex his syllabīs: nō-nē-go- nō-bi-li-um- se-de-ō- stu-di-ō-su-ē-quō-rum.

Syllaba brevis est quae in vōcālem brevem (a, e, i, o, u, y) dēsinit; quae dēsinit in vōcālem longam (ā, ē, ī, ō, ū, ū̄) aut in

225

diphthongum (*ae, oe, au, eu, ei, ui*) aut in cōsonantem (*b, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t, x*) syllaba longa est.

Syllabae brevēs: *ne, go, bi, li, se, de, stu, di, su, se*; syllabae longae: *nō, um, ō, quō, rum*.

- 230 Haec nota [˘] syllabam brevem significat, haec [—] syllabam longam: *nō̄n̄ egḡ nō̄biliūm̄ sedeō...*

Cōsonantēs *br, gr, cr, tr*, quae initium syllabae facere solent (ut *li-brī*), interdum dividuntur: *nig-rōs, pat-rem.*

Vōcālis -ō ultima interdum fit brevis: *vo-lō, nē-mō.*

- 235 [II] Syllabae coniūntcae.

Litterae vocābulōrum ultimae cum vōcālibus sequentibus coniunguntur hīs modīs:

[A] Cōsonāns ultima cum vōcālī prīmā (vel *h-*) vocābulī sequentis ita coniungitur ut initium syllabae faciat: *a-nu-s̄ est;*

- 240 *vin-ca-fu-fil-le.*

[B] Vōcālis ultima (item *-am, -em, -um, -im*) ante vōcālem prīmam (vel *h-*) vocābulī sequentis ēliditur:

*Vivāmus, mea Lesbia, atque amēmus: Lesbi'atqu'amēmus
Ōdi et amō. Quārē id faciam: Ōd'et... Quār'id...*

- 245 In *est* et *es* ēliditur *e*: *sōla est: sōla'st, vērum est: vērum'st,*
bella es: bella's.

[III] Pedēs.

Singulī versūs dīviduntur in pedēs, quī bīnās aut ternās syllabās continent. Pedēs frequentissimī sunt trochaeī, iambī,

- 250 dactyli, spondēi. Trochaeus cōnstat ex syllabā longā et brevī, ut *lū-na*, iambus ex brevī et longā, ut *vi-rī*, dactylus ex longā et duābus brevibus, ut *fē-mi-na*, spondēus ex duābus longīs, ut *nē-mō.*

[IV] Versus hexameter.

- 255 *Nō̄n̄ ego| nō̄bili|um̄ sede|ō studi|ōsus̄ e|quōrum.*

Hic versus hexameter vocātur ā numerō pedum, nam *sex* Graecē dīcitur *hex*. Hexameter cōnstat ex quīnque pedibus dactylīs et ūnō spondēō (vel trochaeō); prō dactylīs saepe spondēi inveniuntur, sed pēs quīntus semper dactylus est:

- 260 — ˘ | — ˘ | — ˘ | — ˘ | — ˘ | — ˘ | — ˘ | — ˘

diphthongus -īf = dueae vōcālēs in ūnā syllabā coniūntcae

notae:

- ˘ syllaba brevis
- syllaba longa

inter-dum = nōnum-
quam

haec nota [˘] significat litterās in syllabā coniungendās

ē-lidere -sisse -sum (< ē + laedere) = ēicere
(↔ addere)

trochaeus — ˘

iambus ˘ —

dactylus — ˘ ˘

spondēus — —

haec nota [˘] inter pedēs pōnitur

[Horatius: Ars poetica 333,
Epistulae I.11.27]

$2\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2} = 5$

Vocabula nova:
 scalpellum
 opera
 lūdus
 certāmen
 gladiātor
 rēte
 spectātor
 palma
 circus
 auriga
 theātrum
 cōmoedia
 ingenium
 ratiō
 principium
 fātum
 gremium
 tenebrae
 lucerna
 passer
 dēliciae
 ocellus
 mēns
 bāsium
 odium
 risus
 cachinnus
 arānea
 epigramma
 sinus
 versiculus
 anus
 testis
 opēs
 diphthongus

Dōne ē|ris fē|līx mul|tōs nume|rābīs ā|mīcōs.
 Aut prō|desse vo|lunt aui| dēle|tāre po|ētae.
 Caelum,| nōn āni|mum mū|tant qui| trāns mare| currunt.

[V] Versus pentameter.

cui tame|n̄ ipsa fa|vēs || vincaū|fille pre|cor.

265

Hic versus dīviditur in duās partēs, quārum utraque bīnōs pedēs et dīmidium continet. Ita versus tōtus ex quīnque pedibus cōstat et vocātur pentameter: quīnque enim Graecē dīcitur pente. Utraque pars est ut initium hexametri, sed pars posterior spondēos nōn admittit:

270

— _ | — _ | — || — _ | — _ | —

Tempora| sī fue|rint || nūbila| sōlus ē|ris.

In gremi|ō sē|dit || prōtinu|s illa me|ō.

Versus pentameter semper hexametrum sequitur:

Nōn āmō| tē, Sabi|dī, nec| possum| dīcere| quārē.

275

Hoc tan|tum pos|sum || dīcere| nōn āmō| tē.

[VI] Versus hendecasyllabus.

Passer mortuuū est meae puellae.

Hic versus, qui ūndecim syllabās habet, vocātur hendeca-syllabus, nam ūndecim Graecē hendeca dīcitur. Versus hende-casyllabus in quīnque pedēs dīvidī potest: spondēum, dacty-lum, duōs trochaeōs, spondēum aut trochaeum (pēs pīmus rārius iambus aut trochaeus est).

280

— — | — _ | — _ | — _ | — _ | — _

Vivā|mus mea| Lesbi'|atqu'a|mēmūs.

285

Cēnā|bis bene| mī Fa|bul' a|pud mē
 paucis| sī tibi| dī fa|vent di|ēbus.

PENSVM A

Hī versūs in syllabās brevēs et longās et in pedēs dīvidendī sunt notīs appositiūs:

Scrībere mē quereris, Vēlōx, epigramma longa.

Ipse nihil scrībis: tū, breviōra facis! [Mātiālis I.110]

Dās numquam, semper prōmittis, Galla, rogantī.

Sī semper fallis, iam rogō, Galla, negā! [II.25]

Quem recitās meus est, ò Fidentīne, libellus.

Sed male cum recitās, incipit esse tuus! [I.38]

Bella es, nōvimus, et puella, vērum est,
et dīves, quis enim potest negāre?

Sed cum tē nimium, Fabulla, laudās,
nec dives neque bella nec puella es! [I.64]

PENSVM B

Dum gladiātōrēs — [= pugnant], — dēlectātī manibus —.

Fēminīs nōn — gladiātōrēs spectāre.

Ovidius in — sedēns ōrābat ut vinceret ille cui amica eius
—. Hoc nārrātur in — [=initiō] carminis. Cum poēta — [=
fortūnam] Priamī canere vellet, puella in — eius sēdit eīque
mīlle — dedit. Ovidius — mulierum bene nōverat.

Lucernīs —, Iūlius recitat carmen — [= pulchrum] dē —
Lesbiae mortuō: “—, ò Venerēs...!” Versibus — [= postrē-
mīs] dēmōnstrātūr — [= causa] dolōris. Catullus Lesbiam
uxōrem — cupiēbat, at illa Catullō — nōluit. — poētae inter
amōrem et — dīvidēbātur.

PENSVM C

Quid Rōmānī in amphitheātrō spectant?

Quid Fabia in theātrō spectāvit?

Quis fuit Ovidius?

Quārē Ovidius in circum vēnerat?

Quae carmina recitat Iūlius?

Cūr ocellī Lesbiae turgidī rubēbant?

Cūr poēta Lesbiam et amābat et ōderat?

Num sacculus Catullī plēnus erat nummōrum?

Quid scripsit Mārtiālis?

Cūr librōs suōs nōn mīsit Pontiliānō?

Tūne Cinnam bonum poētam fuisse putās?

Cūr Laecāniae dentēs niveī erant?

Ex quibus syllabīs cōnstat pēs dactylus?

Ex quibus pedibus cōnstat hexameter?

nota	
turgidus	
misellus	
gladiātōrius	
circēnīs	
scaenicus	
ācer	
geminus	
bellus	
poēticus	
venustus	
mellitus	
tenebricōsus	
ultimus	
perpetuus	
dubius	
iocōsus	
sērius	
niveus	
certāre	
laedere	
implicāre	
plaudere	
libēre	
favēre	
lūgēre	
accendere	
circumsilire	
pīpiāre	
dēvorāre	
conturbāre	
nūbere	
affirmāre	
requirere	
excruciāre	
ōscitāre	
sapere	
ērubēscere	
prōsilīre	
ēlidere	
libenter	
plērumque	
interdum	
dummodo	
dein	
nīl	
trochaeus	
iambus	
dactylus	
spondēus	
hexameter	
pentameter	
hendecasyllabus	

grammaticus -a -um: ars
g.a = grammatica
Dōnātus (-i m) vixit sae-
culō IV post Chrīstum
nātum
ōrātiō -ōnis f = sermō

coniūnctiō, interiectiō:
v. infrā

cāsus (nōminis): *v. infrā*
proprius -a -um
↔ communis
nōmina propria, ut
Rōma, Tiberis
appellatīvus a -um < ap-
pellāre; nōmina appel-
lātīva, ut *urbs, flūmen*

Mūsa -ae f; Mūsae: no-
vem deae quae singulis
artibus praesunt
scamnum -i n = sella
sacerdōs -ōtis m/f = vir
/fēmina cuius negōtium
est diīs servīre

ARS GRAMMATICA

[*Ex Dōnātī ‘Arte grammaticā minōre’*]

Dē partibus ūrātiōnis

I

[*Magister:*] Partēs ūrātiōnis quot sunt?

[*Discipulus:*] Octō.

[*M.:*] Quae?

[*D.:*] Nōmen, prōnōmen, verbum, adverbium, partici- 5
pium, coniūnctiō, praepositiō, interiectiō.

Dē nōmine

[*M.:*] Nōmen quid est?

[*D.:*] Pars ūrātiōnis cum cāsū, corpus aut rem propriē
commūnitervē significāns...; aut enim ūnūs nōmen est 10
et ‘proprium’ dīcitur, aut multōrum et ‘appellatīvum’.

...

[*M.:*] Genera nōminum quot sunt?

[*D.:*] Quattuor.

[*M.:*] Quae?

15

[*D.:*] Masculīnum, ut *hic magister*, fēminīnum, ut *haec Mūsa*, neutrum, ut *hoc scannum*, commūne, ut *hic* et *haec sacerdōs*.

[*M.:*] Numerī nōminum quot sunt?

- 20 [D.:] Duo.
 [M.:] Qui?
 [D.:] Singulāris, ut *hic magister*, plūrālis, ut *hī magistri*.
 ...
 [M.:] Cāsūs nōminum quot sunt?
- 25 [D.:] Sex.
 [M.:] Qui?
 [D.:] Nōminātīvus, genetīvus, datīvus, accūsātīvus, vocātīvus, ablātīvus. Per hōs omnium generum nōmina, prōnōmina, participia dēclīnāntur...
- 30 [M.:] Comparātiōnis gradūs quot sunt?
 [D.:] Trēs.
 [M.:] Qui?
 [D.:] Positīvus, ut *doctus*, comparātīvus, ut *doctior*, superlātīvus, ut *doctissimus*.
- 35 [M.:] Quae nōmina comparantur?
 [D.:] Appellātīva dumtaxat quālitātem aut quantitātem significantia. ...
- Dē prōnōmine*
 [M.:] Prōnōmen quid est?
- 40 [D.:] Pars ōrātiōnis quae prō nōmine posita tantundem paene significat persōnamque interdum recipit. ...
 [M.:] Genera prōnōminum quae sunt?
- [D.:] Eadem ferē quae et nōminum: masculīnum, ut *quis*, fēminīnum, ut *quae*, neutrum, ut *quod*, commūne, ut *quālis*, *tālis*, trium generum, ut *ego*, *tū*.

comparātiō -ōnis f
 < comparāre

appellātīva: scilicet
 adiectīva
 dumtaxat = tantum
 quālitās -ātis f < quālis
 quantitās -ātis f < quantus

tantun-dem (< tantum-dem) = idem

et = etiam

	[M.:] Numerī prōnōminum quot sunt?	
	[D.:] Duo.	
	[M.:] Qui?	
	[D.:] Singulāris, ut <i>hic</i> , plūrālis, ut <i>hī</i> .	
	[M.:] Persōnae prōnōminum quot sunt?	50
	[D.:] Trēs.	
	[M.:] Quae?	
	[D.:] Prīma, ut <i>ego</i> , secunda, ut <i>tū</i> , tertia, ut <i>ille</i> .	
	[M.:] Cāsūs item prōnōminum quot sunt?	
	[D.:] Sex, quem ad modum et nōminum, per quōs om- nium generum prōnōmina īflectuntur...	55
quem ad modum = sicut īnflectere = dēclināre	<i>Dē verbō</i>	II
neutrum : nec agere nec patī	[M.:] Verbum quid est?	
optātīvus -a -um < op- tare	[D.:] Pars ḍrātiōnis cum tempore et persōnā, sine cāsū, aut agere aliquid aut patī aut neutrum significāns. ...	60
acceptā : additā faciunt ex sē passīva : fiunt p.	[M.:] Modī verbōrum qui sunt?	
	[D.:] Indicātīvus, ut <i>legō</i> , imperātīvus, ut <i>lege</i> , optātī- vus, ut <i>utinam legerem</i> , coniūctīvus, ut <i>cum legam</i> , īfī- nītīvus, ut <i>legere</i> .	
	[M.:] Genera verbōrum quot sunt?	65
	[D.:] Quattuor.	
	[M.:] Quae?	
	[D.:] Āctīva, passīva, neutra, dēpōnentia.	
	[M.:] Āctīva quae sunt?	
	[D.:] Quae in -ō dēsinunt et acceptā -r litterā faciunt ex sē passīva, ut <i>legō</i> : <i>legor</i> .	70

[M.:] Passīva quae sunt?

[D.:] Quae in -r dēsinunt et eā dēmptā redeunt in āctīva, ut *legor*: *legō*.

dēmtere -mpsisse
-mptum ↔ addere

75 [M.:] Neutra quae sunt?

[D.:] Quae in -ō dēsinunt ut āctīva, sed acceptā -r litterā Latīna nōn sunt, ut *stō*, *currō* ("stor, cursor" nōn dīcimus!).

Latīna : rēcta

[M.:] Dēpōnentia quae sunt?

80 [D.:] Quae in -r dēsinunt ut passīva, sed eā dēmptā Latīna nōn sunt, ut *luctor*, *loquor*.

luctāri = certāre com-
pletebātur corporibus

[M.:] Numerī verbōrum quot sunt?

[D.:] Duo.

[M.:] Qui?

85 [D.:] Singulāris, ut *legō*, plūrālis, ut *legimus*.

[M.:] Tempora verbōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legō*, praeteritum, ut *lēgī*, futūrum, ut 90 *legam*.

[M.:] Quot sunt tempora in dēclinatiōne verbōrum?

[D.:] Quīnque.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legō*, praeteritum imperfectum, ut 95 *legēbam*, praeteritum perfectum, ut *lēgī*, praeteritum plūsquāperfectum, ut *lēgeram*, futūrum, ut *legam*.

[M.:] Persōnae verbōrum quot sunt?

[D.:] Trēs.

certāmen luctantium

ad-icere -iectisse -iectum
significatiō -ōnis /
< significare
ex-plānāre = plānum
facere

quid-nī = quīn, certē
ēn = ecce
eia! = age!

forsitan = fortasse

[M.:] Quae?

[D.:] Prīma, ut *legō*, secunda, ut *legis*, tertia, ut *legit*. 100

[M.:] Dā dēclīnātiōnem verbī āctīvī! ...

Dē adverbīō

[M.:] Adverbium quid est?

[D.:] Pars ūrātiōnis quae adiecta verbō significatiōnem eius explānat atque implet. ... 105

[M.:] Significatiō adverbīorum in quō est?

[D.:] Sunt aut locī adverbia aut temporis aut numerī aut negandī aut affirmandī aut dēmōnstrandī aut optandī aut hortandī aut ūrdinis aut interrogandī aut quālitatis aut quantitatis aut dubitandī... 110

[M.:] Dā adverbia locī!

[D.:] Ut *hīc* vel *ibi*, *intus* vel *forūs*, *illūc* vel *inde*.

[M.:] Dā temporis!

[D.:] Ut *hodiē*, *nunc*, *nūper*, *crās*, *aliquandō*; numerī, ut *semel*, *bis*, *ter*; negandī, ut *nōn*; affirmandī, ut *etiam*, 115 *quidnī*; dēmōnstrandī, ut *ēn*, *ecce*; optandī, ut *utinam*; hortandī, ut *eia*; ūrdinis, ut *deinde*; interrogandī, ut *cūr*, *quārē*, *quamobrem*; quālitatis, ut *doctē*, *pulchrē*, *fortiter*; quantitatis, ut *multum*, *parum*; dubitandī, ut *forsitan*, *fortasse*... 120

[M.:] Comparatiō adverbīorum in quō est?

[D.:] In tribus gradibus comparatiōnis: positīvō, comparatīvō, superlātīvō.

[M.:] Dā adverbium positīvī gradūs!

- 125 [D.:] Ut *doctē*; comparatīvī, ut *doctius*; superlatīvī, ut *doctissimē*. ...

Dē participiō

[M.:] Participium quid est?

- 130 [D.:] Pars ūratiōnis partem capiēns nōminis, partem verbī: nōminis genera et cāsūs, verbī tempora et significatiōnēs, utrūusque numerum...

[M.:] Genera participiōrum quot sunt?

[D.:] Quattuor.

[M.:] Quae?

- 135 [D.:] Masculīnum, ut *hic lēctus*, fēminīnum, ut *haec lēcta*, neutrum, ut *hoc lēctum*, commūne tribus generibus, ut *hic et haec et hoc legēns*.

[M.:] Cāsūs participiōrum quot sunt?

[D.:] Sex.

- 140 [M.:] Qui?

[D.:] Nōminatīvus, ut *hic legēns*, genetīvus, ut *huius legentis*, datīvus, ut *huic legenti*, accūsātīvus, ut *hunc legentem*, vocātīvus, ut *ō legēns*, ablātīvus, ut *ab hōc gente*.

- 145 [M.:] Tempora participiōrum quot sunt?

[D.:] Tria.

[M.:] Quae?

[D.:] Praesēns, ut *legēns*, praeteritum, ut *lēctus*, futūrum, ut *lēctūrus et legendus*. ...

- 150 [M.:] Numerī participiōrum quot sunt?

participium < pars
+ capere

lēctus -a -um part perf
< legere

legendus dicitur 'gerundivum' vel 'participium futūri passivi'

	[D..:] Duo.	
	[M..:] Qui?	
	[D..:] Singulāris, ut <i>hic legēns</i> , plūrālis, ut <i>hī legentēs</i>	
	[M..:] Dā dēclīnātiōnem participiī! ...	
con-iūnctiō -ōnis f < coniungere	<i>Dē coniūnctiōne</i>	155
ad-nectere = adiungere, coniungere ōrdināre = in ūrdine pōnere	[M..:] Coniūnctiō quid est? [D..:] Pars ūrātiōnis adnectēns ūrdinānsque sententiam. ...	
potestās = significātiō speciēs -ēi f = fōrma, genus	[M..:] Potestās coniūnctiōnum quot speciēs habet? [D..:] Quīnque.	160
cōpulātīvās, cēt., v. <i>infra</i>	[M..:] Quās?	
cōpulātīvus -a -um < cōpulāre	[D..:] Cōpulātīvās, disiūnctīvās, explētīvās, causālēs, ratiōnālēs.	
disiūnctīvus -a -um < disiungere	[M..:] Dā cōpulātīvās! [D..:] Et, -que, atque, ac.	165
explētīvus -a -um < ex- <i>pōlē</i> = vacuum implēre	[M..:] Dā disiūnctīvās! [D..:] Aut, -ve, vel, nec, neque.	
causālēs -e < causa	[M..:] Dā explētīvās!	
sī-quidem = quoniam quandō = quoniam	[D..:] Quidem, equidem, quoque, autem, tamen.	
ratiōnālēs -e < ratiō	[M..:] Dā causālēs!	170
quā-propter = quam- obrem propter-eā = ideō	[D..:] Sī, etsī, sīquidem, quandō, nam, namque, etenim, quamobrem... [M..:] Dā ratiōnālēs! [D..:] Itaque, enim, quia, quāpropert, quoniam, ergō, ideo, igitur, scilicet, proptereā. ...	175

	<i>Dē praepositiōne</i>	
	[M.:] Praepositiō quid est?	praepositiō -ōnis f < <i>prae-pōnere</i>
180	[D.:] Pars ūrātiōnis quae praeposita aliīs partibus ūrātiōnis significatiōnem eārum aut complet aut mūtat aut minuit. ...	
	[M.:] Dā praepositiōnēs cāsūs accūsātīvī!	
	[D.:] <i>Ad, apud, ante, adversum, cis, citrā, circum, circā, contrā, ergā, extrā, inter, intrā, infrā, iūxtā, ob, per, prope, secundum, post, trāns, ultrā, praeter, propter, suprā...</i>	adversum = adversus cis = citrā
185	[M.:] Quō modō?	
	[D.:] Dīcimus enim <i>ad patrem, apud villam, ante domum, adversum inimicōs, cis Rhēnum, citrā forum, circum oppidum, circā templum, contrā hostem, ergā parentēs, ex-trā vāllum, inter nāvēs, intrā moenia, infrā tēctum, iūxtā viam, ob irām, per portam, prope fenestram, secundum rīpam, post tergum, trāns flūmen, ultrā finēs, praeter officium, propter rem, suprā caelum. ...</i>	īra -ae f = animus īrātus
	[M.:] Dā praepositiōnēs cāsūs ablātīvī!	
195	[D.:] <i>Ā, ab, cum, cōram, dē, ē, ex, prō, p̄rae, sine...</i>	
	[M.:] Quō modō?	
	[D.:] Dīcimus enim <i>ā domō, ab homine, cum exercitū, cōram testib⁹s, dē forō, ē iūre, ex prōvinciā, prō patriā, p̄rae timōre, sine labōre...</i>	iūs = locus ubi iūs dicitur
200	[M.:] Dā utriusque cāsūs praepositiōnēs!	
	[D.:] <i>In, sub, super.</i>	
	[M.:] <i>In et sub quandō accūsātīvō cāsuī iunguntur?</i>	

quandō = cum
significāre = verbis
ostendere

vīs = potestās, signifi-
ficatiō
magis A quam B = nōn
B sed A
mentiō -ōnis f: mentiō-
nem facere alicuius =
loquī dē aliquō

[Vergilius: *Aenēis I. 750*]

inter-iectiō -ōnis f

affectus -ūs m=id quō af-
ficitur animus (ut lae-
titia, īra, timor, cēt.)
inconditus -a -um = nōn
ōrdinātus, rūdis, sine
arte

admīrātiō -ōnis f
< admīrāri
sī (ali)qua (n pl) sunt
similis -e = quī idem esse
vidētur, eiusdem generis
similia: ut ḍ! ei! heus!

Aenēis -idis f
Aenēas -ae m
Carthāgō -inis f: urbs
Āfricae
Didō -ōnis f
rēgina -ae f = fēmina
regnāns

[D.:] Quandō ‘nōs in locum īre/iisse/itūrōs esse’ signifi-
cāmus.

[M.:] Quandō ablātīvō?

[D.:] Quandō ‘nōs in locō esse/fuisse/futurōs esse’ signi-
ficāmus. ...

[M.:] *Super* quam vim habet?

[D.:] Ubi locum significat, magis accūsātīvō cāsuī servit
quam ablātīvō; ubi mentiōnem alicuius facimus, ablā- 210
tīvō tantum, ut

multa super Priamō rogitāns, super Hectore multa*
hoc est dē Priamō, dē Hectore. ...

Dē interiectiōne

[M.:] Interiectiō quid est?

[D.:] Pars īrātiōnis significāns mentis affectum vōce
inconditā. ...

[M.:] Significātiō interiectiōnis in quō est?

[D.:] Aut laetitiam significāmus, ut *euax!* aut dolōrem,
ut *heu!* aut admīrātiōnem, ut *papae!* aut metum, ut *at- 220
tat!* et sī qua sunt similia.

*Versus sūmptus ē librō prīmō illīus carminis cui titulus est *Aenēis*. In hōc carmine Vergilius poēta nārrat dē Aenēā Trō-
iānō, quī ē patriā fugiēns Carthāginem vēnit, ubi ā Dīdōne
rēgīnā receptus est. Ā rēgīnā interrogātus Aenēās nārrat dē
bellō Trōiānō et dē fugā suā (v. cap. XXXVII et XXXVIII in
alterā *LINGVAE LATINAЕ* parte).

GRAMMATICA LATINA

Dēclīnātiōne

Nōmina, prōnōmina, verba dēclīnantur. Cēterae partēs ōrātī-
225 ūnis sunt indēclīnābilēs.

Dēclīnātiōnēs nōminūm sunt quīnque:

Dēclīnātiō p̄ima: gen. sing. -ae, ut *terr|a* -ae.

Dēclīnātiō secunda: gen. sing. -i, ut *ann|us* -i, *verb|um* -i.

Dēclīnātiō tertia: gen. sing. -is, ut *sōl* -is, *urb|is* -is.

230 Dēclīnātiō quārta: gen. sing. -ūs, ut *port|us* -ūs, *gen|ū* -ūs.

Dēclīnātiō quīnta: gen. sing. -ēi/-ēi, ut *di|ēs* -ēi, *rēs* rei.

Dēclīnātiōnēs verbōrum sunt quattuor, 'coniugātiōnēs' quae vocantur:

Coniugātiō p̄ima: īnf. -āre/-āri, ut *amā|re*, -ri.

235 Coniugātiō secunda: īnf. -ēre/-ēri, ut *monē|re*, -ri.

Coniugātiō tertia: īnf. -ere/-i, ut *leg|ere*, -i.

Coniugātiō quārta: īnf. -īre/-īri, ut *audi|re*, -ri.

Dēclīnātiōnēs:

1. gen. -ae

2. gen. -i

3. gen. -is

4. gen. -ūs

5. gen. -ēi

con-iugātiō -ōnis f

Coniugātiōnēs:

1. -āre

2. -ēre

3. -ere

4. -īre

PENSVM A

Dēclīnā haec vocābula:

[1] *āla*, nōmen fēminīnum I dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *haec āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*. Plūrālis: nōm. *h- āl-*, acc. *h- āl-*, gen. *h- āl-*, dat. *h- āl-*, abl. *h- āl-*.

[2] *pēs*, nōmen masculīnum III dēclīnātiōnis:

Singulāris: nōm. *h- pēs*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*. Plūrālis: nōm. *h- ped-*, acc. *h- ped-*, gen. *h- ped-*, dat. *h- ped-*, abl. *h- ped-*.

[3] *ōrāre*, verbum āctīvum I coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, fut. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquāmp̄erf. *ōrāv-*, fut. perf. *ōrāv-*. Coniūnctīvus: praes. *ōr-*, imperf. *ōr-*, perf. *ōrāv-*, plūsquāmp̄erf. *ōrāv-*.

[4] *dīcere*, verbum āctīvum III coniugātiōnis (pers. I sing.):

Indicātīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, fut. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquāmp̄erf. *dīx-*, fut. perf. *dīx-*. Coniūnctīvus: praes. *dīc-*, imperf. *dīc-*, perf. *dīx-*, plūsquāmp̄erf. *dīx-*.

Vocabula nova:
 ōrātiō
 coniūnctiō
 interiectiō
 Mūsa
 scamnum
 sacerdōs
 cāsus
 comparatiō
 quālitās
 quantitās
 significatiō
 speciēs
 ira
 affectus
 admiratiō
 coniugatiō
 proprius
 appellatiōvus
 positivus
 optatiōvus
 cōpulatiōvus
 disiūnctiōvus
 explatiōvus
 causālis
 ratōnālis
 inconditus
 similis
 īflectere
 dēmere
 luctāri
 explānare
 adnectere
 ūrdināre
 mentiōnem facere
 dumtaxat
 tantundem
 quidnī
 forsitan
 siquidem
 quāpropter
 proptereā
 adversum
 cis
 ēn
 eia
 euax
 papae
 attat
 coniugatiō
 synōnymum

Verba: laedere –isse –um; implicāre –isse –um; plaudere –isse –um; parere –isse –um; retinēre –isse –um; accendere –isse –um; sedēre –isse; nūbere –isse; sapere –isse; dēmere –isse –um; adicere –isse –um.

PENSVM B

Nōmen est pars — quae corpus aut rem significat. *Aemilia* et *Iulia* nōmina — sunt, *māter* et *filia* sunt nōmina —. — nōminum sunt nōminatiōvus, genetiōvus, cēt. Gradūs — sunt trēs: —, comparatiōvus, superlātiōvus. Adiectiōva quae comparantur — aut quantitatēm significant. *Amāre* est verbum prīmae —. Interiectiō mentis —, ut laetitiam vel dolōrem, significat. — est affectus eius quī irātus est.

Frātrēs gemini tam — sunt quam ūva.

Synōyma (vocābula quae idem ferē significant): plānum facere et —, fortasse et —, ideō et —, citrā et —, ecce et —.

Contrāria (vocābula quae rēs contrāriās significant): com-mūnis et —, addere et —.

PENSVM C

Quae sunt partēs ūrātiōnis?

Estne *discipulus* nōmen proprium?

Cāsūs nōminum quī sunt?

Quī sunt gradūs comparatiōnis?

Prōnōmen quid est?

Quot sunt coniugatiōnēs verbōrum?

Num *intus* et *foris* adverbia temporis sunt?

Cui cāsuī iungitur *inter* praepositiō?

Quae praepositiōnēs ablātiōvō iunguntur?

Quibus cāsibus iungitur *in* praepositiō?

Interiectiō quid significat?

TABVLA DECLINATIONVM

NOMINA

Declinatio I			Declinatio II			Declinatio III			Declinatio IV			Declinatio V		
	sing	plur		sing	plur		sing	plur		sing	plur		sing	plur
nōm	hōr a	hōr ae	serv us	serv i	liber	libr i	vōx	vōc ēs	nōmen	nōmin a		r ēs	r ēs	
acc	hōr am	hōr ās	serv um	serv ōs	libr um	libr ōs	vōc em	vōc ēs	nōmen	nōmin a		r ēm	r ēm	
gen	hōr ae	hōr ārum	serv i	serv ōrum	libr i	libr ōrum	vōc is	vōc um	nōmin is	nōmin um		r eī	r ērum	
dat	hōr ae	hōr īs	serv ō	serv īs	libr ō	libr īs	vōc i	vōc ibus	nōmin i	nōmin ibus		r ēi	r ēbus	
abl	hōr ā	hōr īs	serv ō	serv īs	libr ō	libr īs	vōc e	vōc ibus	nōmin e	nōmin ibus		r ē	r ēbus	
Declinatio I et II: adiectiva			Declinatio III: adiectiva			Declinatio IV: adiectiva			Declinatio V: adiectiva			Declinatio VI: adiectiva		
			m	f	n	m	f	n				m/f	n	
sing	nōm	magn us	magn a	magn um	nūll us	nūll a	nūll um							
	acc	magn um	magn am	magn um	nūll um	nūll am	nūll um							
	gen	magn i	magn ae	magn i	nūll ius	nūll ius	nūll ius							
	dat	magn ō	magn ae	magn ō	nūll i	nūll i	nūll i							
	abl	magn ō	magn ā	magn ō	nūll ō	nūll ā	nūll ō							
plur	nōm	magn i	magn ae	magn a	nūll i	nūll ae	nūll a							
	acc	magn ōs	magn ās	magn a	nūll ōs	nūll ās	nūll a							
	gen	magn ōrum	magn ārum	magn ōrum	nūll ōrum	nūll ārum	nūll ōrum							
	dat	magn īs	magn īs	magn īs	nūll īs	nūll īs	nūll īs							
	abl	magn īs	magn īs	magn īs	nūll īs	nūll īs	nūll īs							
Declinatio III: adiectiva			Declinatio IV: adiectiva			Declinatio V: adiectiva			Declinatio VI: adiectiva			Declinatio VII: adiectiva		
			m/f	n	m/f	n	m/f	n				m/f	n	
sing	nōm	grav is	grav e	ingēns	ingēns	melior	melior	melius						
	acc	grav em	grav e	ingēnt em	ingēns	meliōr em	meliōr em	meliōs						
	gen	grav is	grav is	ingēnt is	ingēns	meliōr is	meliōr is	meliōris						
	dat	grav i	grav i	ingēnt i	ingēnt i	meliōr i	meliōr i	meliōri						
	abl	grav i	grav i	ingēnt i	ingēnt i	meliōr e	meliōr e	meliōre						
plur	nōm	grav ēs	grav ia	ingēnt ēs	ingēnt ia	meliōr ēs	meliōr ēs	meliōra						
	acc	grav ēs	grav ia	ingēnt ēs	ingēnt ia	meliōr ēs	meliōr ēs	meliōra						
	gen	grav ium	grav ium	ingēnt ium	ingēnt ium	meliōr um	meliōr um	meliōrum						
	dat	grav ibus	grav ibus	ingēnt ibus	ingēnt ibus	meliōr ibus	meliōr ibus	meliōribus						
	abl	grav ibus	grav ibus	ingēnt ibus	ingēnt ibus	meliōr ibus	meliōr ibus	meliōribus						

<i>Comparatiō</i>				
<i>positīvus</i>	long us	brev is	audāx -ac is	aeger -gr a -gr um
<i>comparatiōvus</i>	long ior -ius	brev ior -ius	audāc ior -ius	aegr ior -ius
<i>superlātiōvus</i>	long issim us	brev issim us	audāc issim us	aeger rim us

NVMERI

1 ūn us	10 decem	100 centum	1000 mille	11 ūndēcim
2 du o -ae -o	20 vīgintī	200 ducent i	2000 du o mūlia	12 duodecim
3 tr̄es -ia	30 tr̄igintā	300 trecent i	3000 tr̄ia mūlia	13 tr̄ēdecim
4 quattuor	40 quadrāgintā	400 quadringent i	cēt.	14 quattuordecim
5 quīnque	50 quīnquāgintā	500 quīngent i	9745 novem mīlia	15 quīndēcim
6 sex	60 sexāgintā	600 sescent i	septingentū	16 sēdecim
7 septem	70 septuāgintā	700 septingent i	quadrāgintā	17 septendēcim
8 octō	80 octōgintā	800 octingent i	quīnque	18 duodēvīgintū
9 novem	90 nōnāgintā	900 nōngent i		19 ūndēvīgintū
1 prīm us	10 decim us	100 centēsim us	1000 mīllēsim us	
2 secund us	20 vīcēsim us	200 ducentēsim us	2000 bis mīllēsim us	
3 tertī us	30 tr̄icēsim us	300 trecentēsim us	cēt.	
4 quārt us	40 quadrāgēsim us	400 quadringentēsim us	11 ūndēcim us	
5 quīnt us	50 quīnquāgēsim us	500 quīngentēsim us	12 duodecim us	
6 sext us	60 sexāgēsim us	600 sescentēsim us	13 tertī us decim us	
7 septim us	70 septuāgēsim us	700 septingentēsim us	cēt.	
8 octāv us	80 octōgēsim us	800 octingentēsim us	18 duodēvīcēsim us	
9 nōn us	90 nōnāgēsim us	900 nōngentēsim us	19 ūndēvīcēsim us	

PRONOMINA

<i>Persōnālia</i>			<i>Possessīva</i>				
nōm	ego	tū	—	nōs	vōs	me us -a -um	noster -tr a -tr um
acc	mē	tē	sē	nōs	vōs	tu us -a -um	vester -tr a -tr um
dat	mihi	tibi	sibi	nōbīs	vōbīs	su us -a -um	
abl	mē	tē	sē	nōbīs	vōbīs		

Dēmonstrātīva

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>sing</i>	nōm	i s	e a	i d	hic	haec	ill e	ill a	ill ud
	acc	e um	e am	i d	hunc	hanc	ill um	ill am	ill ud
	gen	e ius	e ius	e ius	huius	huius	ill ius	ill ius	ill ius
	dat	e i	e i	e i	huic	huic	ill i	ill i	ill i
	abl	e ō	e ā	e ō	hōc	hāc	ill ō	ill ā	ill ō
<i>plūr</i>	nōm	i i	e ae	e a	hī	hae	ill i	ill ae	ill a
	acc	e ōs	e ās	e a	hōs	hās	ill ōs	ill ās	ill a
	gen	e ōrum	e ārum	e ōrum	hōrum	hārum	ill ōrum	ill ārum	ill ōrum
	dat	i is	i is	i is	hīs	hīs	ill is	ill is	ill is
	abl	i is	i is	i is	hīs	hīs	ill is	ill is	ill is

Interrogātīvūm/relātīvūm

	<i>singulāris</i>		<i>plūrālis</i>	
	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>f</i>
nōm	qu is qu i	qu ae	qu i	qu ae
acc	qu em	qu am	qu ōs	qu ās
gen	cu ius	cu ius	qu ōrum	qu ārum
dat	cu i	cu i	qu ibus	qu ibus
abl	qu ō	qu ā	qu ibus	qu ibus

VERBA

[A] *Actīvum*

Infinitīvus

<i>praes</i>	amā re	monē re	leg ere	audi re	es se
<i>perf</i>	amāv isse	monu sse	lēg isse	audiv sse	fu sse
<i>fut</i>	amāt ūr um esse	monit ūr um esse	lēct ūr um esse	audit ūr um esse	fut ūr um esse

Imperatīvus

<i>sing</i>	amā	monē	leg e	audi	es
<i>plūr</i>	amā te	monē te	leg ite	audi te	es te

Indicatīvus

praesēns

<i>sing</i>	1 amō	mone ō	leg ō	audi ō	s um
	2 amā s	monē s	leg is	audi s	es
	3 amā t	monē t	leg it	audi t	es t
<i>plūr</i>	1 amā mus	monē mus	leg i mus	audi mus	s umus
	2 amā tis	monē tis	leg i tis	audi tis	es tis
	3 amā nt	monē nt	leg unt	audi unt	s unt

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā ba m	monē ba m	leg ēba m	audi ēba m	era m
	2 amā bā s	monē bā s	leg ēbā s	audi ēbā s	erā s
	3 amā bā t	monē bā t	leg ēbā t	audi ēbā t	era t
<i>plūr</i>	1 amā bā mus	monē bā mus	leg ēbā mus	audi ēbā mus	erā mus
	2 amā bā tis	monē bā tis	leg ēbā tis	audi ēbā tis	erā tis
	3 amā bā nt	monē bā nt	leg ēbā nt	audi ēbā nt	era nt

futūrum

<i>sing</i>	1 amā bō	monē bō	leg a m	audi a m	er ō
	2 amā b̄is	monē b̄is	leg ē s	audi ē s	er̄is
	3 amā b̄it	monē b̄it	leg ē t	audi ē t	er̄it
<i>plūr</i>	1 amā b̄imus	monē b̄imus	leg ē mus	audi ē mus	er̄imus
	2 amā b̄itis	monē b̄itis	leg ē tis	audi ē tis	er̄itis
	3 amā b̄unt	monē b̄unt	leg ē nt	audi ē nt	er̄unt

perfectum

<i>sing</i>	1 amāv i	monu i	lēg i	audiv i	fu i
	2 amāv istī	monu istī	lēg istī	audiv istī	fu istī
	3 amāv it	monu it	lēg it	audiv it	fu it
<i>plūr</i>	1 amāv imus	monu imus	lēg imus	audiv imus	fu imus
	2 amāv itis	monu itis	lēg itis	audiv itis	fu itis
	3 amāv érunt	monu érunt	lēg érunt	audiv érunt	fu érunt

plusquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāv era m	monu era m	lēg era m	audiv era m	fu era m
	2 amāv era s	monu era s	lēg era s	audiv era s	fu era s
	3 amāv era t	monu era t	lēg era t	audiv era t	fu era t
<i>plūr</i>	1 amāv era mus	monu era mus	lēg era mus	audiv era mus	fu era mus
	2 amāv era tis	monu era tis	lēg era tis	audiv era tis	fu era tis
	3 amāv era nt	monu era nt	lēg era nt	audiv era nt	fu era nt

futūrum perfectum

<i>sing</i>	1 amāv erō	monu erō	lēg erō	audiv erō	fu erō
	2 amāv eri s	monu eri s	lēg eri s	audiv eri s	fu eri s
	3 amāv eri t	monu eri t	lēg eri t	audiv eri t	fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus	monu eri mus	lēg eri mus	audiv eri mus	fu eri mus
	2 amāv eri tis	monu eri tis	lēg eri tis	audiv eri tis	fu eri tis
	3 amāv eri nt	monu eri nt	lēg eri nt	audiv eri nt	fu eri nt

Coniunctivus

praesens

<i>sing</i>	1 am e m 2 am ē s 3 am e t	mone a m mone ā s mone a t	leg a m leg ā s leg a t	audi a m audi ā s audi a t	s i m s i s s i t
<i>plūr</i>	1 am ē mus 2 am ē tis 3 am e nt	mone ā mus mone ā tis mone a nt	leg ā mus leg ā tis leg a nt	audi ā mus audi ā tis audi a nt	s i mus s i tis s i nt

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā re m 2 amā rē s 3 amā re t	monē re m monē rē s monē re t	leg ere m leg erē s leg ere t	audi re m audi rē s audi re t	es se m es sē s es se t
<i>plūr</i>	1 amā rē mus 2 amā rē tis 3 amā re nt	monē rē mus monē rē tis monē re nt	leg erē mus leg erē tis leg ere nt	audi rē mus audi rē tis audi re nt	es sē mus es sē tis es se nt

perfectum

<i>sing</i>	1 amāv eri m 2 amāv eri s 3 amāv eri t	monu eri m monu eri s monu eri t	lēg eri m lēg eri s lēg eri t	audiv eri m audiv eri s audiv eri t	fu eri m fu eri s fu eri t
<i>plūr</i>	1 amāv eri mus 2 amāv eri tis 3 amāv eri nt	monu eri mus monu eri tis monu eri nt	lēg eri mus lēg eri tis lēg eri nt	audiv eri mus audiv eri tis audiv eri nt	fu eri mus fu eri tis fu eri nt

plusquamperfectum

<i>sing</i>	1 amāv isse m 2 amāv issē s 3 amāv isse t	monu isse m monu issē s monu isse t	lēg isse m lēg issē s lēg isse t	audiv isse m audiv issē s audiv isse t	fu isse m fu issē s fu isse t
<i>plūr</i>	1 amāv issē mus 2 amāv issē tis 3 amāv isse nt	monu issē mus monu issē tis monu isse nt	lēg issē mus lēg issē tis lēg issē nt	audiv issē mus audiv issē tis audiv issē nt	fu issē mus fu issē tis fu issē nt

Participium

<i>praes</i>	amā ns -ant is	monē ns -ent is	leg ēns -ent is	audi ēns -ent is	—
<i>fut</i>	amāt ūr us	monit ūr us	lēct ūr us	audit ūr us	fut ūr us
<i>Supīna</i>	amāt um -ū	monit um -ū	lēct um -ū	audit um -ū	

[B] Passivum

Infinitivus

<i>praes</i>	amā rī	monē rī	leg i	audi rī
<i>perf</i>	amāt um esse	monit um esse	lēct um esse	audit um esse
<i>fut</i>	amāt um rī	monit um rī	lēctum rī	auditum rī

Indicativus

praesens

<i>sing</i>	1 am or 2 am ris 3 am tur	mone or monē ris monē tur	leg or leg eris leg itur	audi or audi ris audi tur
<i>plūr</i>	1 amā mur 2 amā minī 3 amā ntur	monē mur monē minī mone ntur	leg imur leg imini leg untur	audi mur audi minī audi ntur
<i>sing</i>	1 amā ba r 2 amā bā ris 3 amā bā tur	monē ba r monē bā ris monē bā tur	leg ēba r leg ēbā ris leg ēbā tur	audi ēba r audi ēbā ris audi ēbā tur
<i>plūr</i>	1 amā bā mur 2 amā bā minī 3 amā bā ntur	monē bā mur monē bā minī monē bā ntur	leg ēbā mur leg ēbā minī leg ēbā ntur	audi ēbā mur audi ēbā minī audi ēbā ntur

imperfectum

<i>sing</i>	1 amā ba r 2 amā bā ris 3 amā bā tur	monē ba r monē bā ris monē bā tur	leg ēba r leg ēbā ris leg ēbā tur	audi ēba r audi ēbā ris audi ēbā tur
<i>plūr</i>	1 amā bā mur 2 amā bā minī 3 amā bā ntur	monē bā mur monē bā minī monē bā ntur	leg ēbā mur leg ēbā minī leg ēbā ntur	audi ēbā mur audi ēbā minī audi ēbā ntur

<i>futūrum</i>			
<i>sing</i>	1 amā b or 2 amā b eris 3 amā b itur	monē b or monē b eris monē b itur	leg a r leg ē ris leg ē tur
<i>plūr</i>	1 amā b imur 2 amā b iminī 3 amā b untur	monē b imur monē b iminī monē b untur	leg ē mur leg ē minī leg e ntur
<i>perfectum</i>			
<i>sing</i>	1 amāt us sum 2 3 es est	monit us sum es est	lēct us sum es est
<i>plūr</i>	1 amāt i sumus 2 3 estis sunt	monit i sumus estis sunt	lēct i sumus estis sunt
<i>plusquamperfectum</i>			
<i>sing</i>	1 amāt us eram 2 3 erās erat	monit us eram erās erat	lēct us eram erās erat
<i>plūr</i>	1 amāt i erāmus 2 3 erātis erant	monit i erāmus erātis erant	lēct i erāmus erātis erant
<i>futūrum perfectum</i>			
<i>sing</i>	1 amāt us erō 2 3 eris erit	monit us erō eris erit	lēct us erō eris erit
<i>plūr</i>	1 amāt i erimus 2 3 eritis erunt	monit i erimus eritis erunt	lēct i erimus eritis erunt
<i>Coniunctivus</i>			
<i>praesēns</i>			
<i>sing</i>	1 am e r 2 am ē ris 3 am ē tur	mone a r mone ā ris mone ā tur	leg a r leg ā ris leg ā tur
<i>plūr</i>	1 am ē mur 2 am ē minī 3 am e ntur	mone ā mur mone ā minī mone a ntur	leg ā mur leg ā minī leg a ntur
<i>imperfectum</i>			
<i>sing</i>	1 amā re r 2 amā rē ris 3 amā rē tur	monē re r monē rē ris monē rē tur	leg ere r leg erē ris leg erē tur
<i>plūr</i>	1 amā rē mur 2 amā rē minī 3 amā re ntur	monē rē mur monē rē minī monē re ntur	leg erē mur leg erē minī leg ere ntur
<i>perfectum</i>			
<i>sing</i>	1 amāt us sim 2 3 sīs sit	monit us sim sīs sit	lēct us sim sīs sit
<i>plūr</i>	1 amāt i sīmus 2 3 sītis sint	monit i sīmus sītis sint	lēct i sīmus sītis sint
<i>plusquamperfectum</i>			
<i>sing</i>	1 amāt us essem 2 3 essēs esset	monit us essem essēs esset	lēct us essem essēs esset
<i>plūr</i>	1 amāt i essēmus 2 3 essētis essent	monit i essēmus essētis essent	lēct i essēmus essētis essent
<i>Participium</i>			
<i>perf</i>	amāt us	monit us	lēct us
<i>Gerundivum</i>			
	ama nd us	mone nd us	leg end us

KALENDARIVM ROMANVM

	<i>Iānuārius</i>	<i>Aprilis</i>	<i>Frēbruārius</i>	<i>Mārtius</i>
1.	<i>kalendae</i>	<i>kalendae</i>	<i>kalendae</i>	<i>kalendae</i>
2.		a.d. IV nōn.		a.d. VI nōn.
3.		a.d. III nōn.		a.d. V nōn.
4.		prīdiē nōn.		a.d. IV nōn.
5.		nōnae		a.d. III nōn.
6.		a.d. VIII īd.		prīdiē nōn.
7.		a.d. VII īd.		nōnae
8.		a.d. VI īd.		a.d. VIII īd.
9.		a.d. V īd.		a.d. VII īd.
10.		a.d. IV īd.		a.d. VI īd.
11.		a.d. III īd.		a.d. V īd.
12.		prīdiē īd.		a.d. IV īd.
13.	īdūs	īdūs	īdūs	a.d. III īd.
14.	a.d. XIX kal.	a.d. XVIII kal.	a.d. XVI kal.	prīdiē īd.
15.	a.d. XVIII kal.	a.d. XVII kal.	a.d. XV kal.	īdūs
16.	a.d. XVII kal.	a.d. XVI kal.	a.d. XIV kal.	a.d. XVII kal.
17.	a.d. XVI kal.	a.d. XV kal.	a.d. XIII kal.	a.d. XVI kal.
18.	a.d. XV kal.	a.d. XIV kal.	a.d. XII kal.	a.d. XV kal.
19.	a.d. XIV kal.	a.d. XIII kal.	a.d. XI kal.	a.d. XIV kal.
20.	a.d. XIII kal.	a.d. XII kal.	a.d. X kal.	a.d. XIII kal.
21.	a.d. XII kal.	a.d. XI kal.	a.d. IX kal.	a.d. XII kal.
22.	a.d. XI kal.	a.d. X kal.	a.d. VIII kal.	a.d. XI kal.
23.	a.d. X kal.	a.d. IX kal.	a.d. VII kal.	a.d. X kal.
24.	a.d. IX kal.	a.d. VIII kal.	a.d. VI kal.	a.d. IX kal.
25.	a.d. VIII kal.	a.d. VII kal.	a.d. V kal.	a.d. VIII kal.
26.	a.d. VII kal.	a.d. VI kal.	a.d. IV kal.	a.d. VII kal.
27.	a.d. VI kal.	a.d. V kal.	a.d. III kal.	a.d. VI kal.
28.	a.d. V kal.	a.d. IV kal.	prīdiē kal.	a.d. V kal.
29.	a.d. IV kal.	a.d. III kal.	Mārtias	a.d. IV kal.
30.	a.d. III kal.	prīdiē kal.		a.d. III kal.
31.	prīdiē kal.	Māiās		prīdiē kal.
	Februāriās	Iūliās		Aprilēs
	Septembrēs	Octōbrēs		Iūniās
	Iānuāriās	Decembrēs		Augustās
				Novembrēs

INDEX VOCABVLORVM

[*Numerī crassi 1.2.3... capitula, numerī tenuēs 1,2,3... versūs significanti]*

- A**
- ā 6.34 v. ab
ab/ā *ppr+abl* 5.48; 6.10,34,62;
12.125; 13.13,36,40; 16.51;
33.23
ab-dūcere 31.164
ab-errāre 26.128
ab-esse ā-fuisse 4.20
ab-icere 29.145
ab-ire 8.18
ablātivus -i m 5.126
abs 27.80 v. ab
absēns -entis 17.89
abs-tinēre 29.87
ac 12.59 v. atque
ac-cēdere 22.67
accendere 34.84,110
accidere 26.112; +dat 26.136
ac-cipere 8.19,116; 19.80
ac-cubāre 30.73
ac-cumbere 30.96
ac-currere -risse 9.75
accūsāre 4.48; +gen 29.137
accūsātivus -i m 3.88
ācer -cris -cre 34.47
acerbus -a -um 30.131
aciēs -ēi f 33.15
āctivus -a -um 6.127; 35.69
acitūs -a -um 30.105
ad *ppr+acc* 6.19; 8.81; 13.36;
14.43; 16.7; 33.132
ad-dere 18.104
ad-esse af-fuisse 4.20; +dat
32.117
ad-hūc 14.34
ad-icere 29.5; 30.166
adiectūvum -i n 12.158
ad-ire 7.62; 16.28; 29.5
ad-iungere 33.5
ad-iuvāre 32.54
ad-mirāri 28.179
admīrātiō -ōnis f 35.220
ad-mittere 22.9
ad-nectere 35.157
ad-ōrāre 28.25
adulēscēns -entis f 19.39
ad-vehere 20.122
ad-venīre 7.30
adverbium -i n 18.198; 35.103
adversum *ppr+acc* 35.182,188
adversus -a -um 32.57,99
adversus *ppr+acc* 20.65; 32.23
- aedificāre 25.12
aedificium -i n 25.29
aeger -gra -grum 11.24,29
aegrōtāre 11.48
aegrōtus -a -um 24.1
aequē 17.147; 18.78; 20.27
aequinocium -i n 13.77
aequus -a -um 13.43,77; 29.180
āēr -eris m 10.10,53
aestās -ātis f 13.80,81
aestimāre 29.6
aetās -ātis f 33.23,26
affectus -ūs m 35.216
af-ferre at-tulisse al-lātum
14.42; 23.140
af-ficere 29.45,46
affirmāre 34.126
ager -grī m 27.5; 30.124
agere ēgisse āctum 5.82; 24.19;
27.14; age -ite 5.87,99
agmen -inis n 33.10
agnus -ī m 25.5
agricola -ae m 27.10
ain' 27.11
āiō aīs aīt aīunt 21.68; 24.61
āla -ae f 10.12
albus -a -um 9.3
alere -uisse altum 20.12,97
aliēnus -a -um 20.14,122
ali-quāndo 32.131,157
ali-quantum 31.52
ali-qui -qua -quod 24.59; 25.
17; 26.85; 31.17
ali-quis -quid 21.65,91
ali-quot 32.29
alter 24.22
alius -a -ud 8.5,33; aliī... aliī
10.33
allícere -iō -ēxisse -ectum 29.94
alter -era -erum 14.11,78; 16.
77,113; 19.5,8
altum -i n 16.65
altus -a -um 12.100,141; 16.44
amāns -antis m 19.18
amāre 5.21,23
ambulāre 6.24
amīca -ae f 6.78
amīcītia -ae f 32.112
amicus -ī m 6.43,44
amicus -a -um 17.79
ā-mittere 29.24
amnis -is m 33.70
- amoenus -a -um 27.5
amor -ōris m 19.19
amphitheātrum -i n 32.214
an 14.13; 17.118; 29.67
ancilla -ae f 2.31
angustus -a -um 21.16
anima -ae f 10.52; 28.89
anim-ad-vertere 18.131
animal -ālis n 10.54
animus -ī m 28.9,144
annus -i m 13.1
ante *ppr+acc* 6.32; 13.44; 19.
38; 25.113; *adv* 16.148
antēa 22.11
ante-hāc 23.93
ante-quām 15.27
antīquus -a -um 2.81; 13.19
ānulus -ī m 8.7
anus -ūs f 34.187
aperire -uisse -rtum 7.14
apertus -a -um 14.15; 30.152
apis -is f 18.110
appārēre 29.111; -et 33.44
appellāre 16.3; 20.28
appellātivus -a -um 35.11
ap-pōnere 11.89; 30.100
ap-portāre 30.133
ap-prehendere 28.50
ap-propinquāre 29.185
Aprīlis -is m 13.3
apud *ppr+acc* 6.37; 11.32
aqua -ae f 5.28
aquila -ae f 10.9; 33.9
arānea -ae f 34.154
arārē 27.9
arātor -ōris m 27.13
arātrum -ī n 27.12
arbitrāri 22.94
arbor -ōris f 9.21
arcessere -iūsse -ītum 11.43
arcus -ūs m 12.91
arduuus -a -um 33.51
argenteus -a -um 30.90
argentum -ī n 30.91
arma -ōrum n 12.34
armāre 32.176
armātus -a -um 12.35
ars artis f 26.49,72
as assis m 17.97; 34.114
a-scendere -disse 10.94; 11.46
asinīnus -a -um 31.49
asinus -i m 10.1

a-sperrere -sisse -sum **30.110**
 a-spicere **8.15,39**
 at **15.25**
 āter -tra -trum **16.97**
 atque/ac **11.41; 12.59; 13.79;**
18.143; 20.142; 32.211
 ātrium -i n **5.27**
 attentus -a -um **28.109**
 audācia -ae f **32.13**
 audāx -ācis **26.22,54; 32.24**
 audēre ausum esse **10.88;**
31.169
 audire **3.42; 6.83; 10.50**
 au-ferre abs-tulisse ab-lātum
31.52
 au-fugere **31.51**
 augēre -xisse -ctum **19.96**
 Augustus -i m **13.4**
 aureus -a -um **22.17; m 22.108**
 auriga -ae m **34.40**
 auris -is f **11.6**
 aurum -i n **22.15**
 aut **8.14,108; aut... aut 18.7**
 autem **6.42**
 autumnus -i m **13.81,85**
 auxilium -i n **25.65; pl 33.5**
 avārus -a -um **31.22**
 ā-vertere **23.51; 29.163**
 avis -is f **10.9**
 avunculus -i m **12.19**

B

baculum -i n **4.62**
 bālāre **9.70**
 balneum -i n **30.1,3**
 barbarus -a -um **12.61; m 14.76**
 bāsium -i n **34.118**
 beātus -a -um **19.86**
 bellum -i n **12.76**
 bellus -a -um **34.58**
 bene **11.14; b. velle 31.29**
 benefīcium -i n **29.141**
 bēstia -ae f **10.1**
 bēstiola -ae f **18.110**
 bibere -bisse **9.9**
 bīni -ae -a **30.74**
 bis **18.126**
 bonum -i n **30.52**
 bonus -a -um **4.68; 11.14**
 bōs bovis *m/f* **21.31**
 bracchium -i n **11.1**
 brevi **25.77**
 brevis -e **12.50; 13.28**

C
 cachinnus -i m **34.151**
 cadere cecidisse **10.103; 16.102**
 caecus -a -um **28.31**
 caedere cecidisse caesum **33.18**
 caedēs -is f **33.133**
 caelum -i n **9.25; pl 28.171**
 calamus -i m **18.161**
 calceus -i m **14.85**
 calidus -a -um **13.87; f 30.114**
 calor -ōris m **27.122**
 campus -i m **9.1**
 candidus -a -um **21.4; 34.150**
 canere cecinisse **10.80; 14.19;**
29.66; 34.70
 canis -is m/f **9.2; 10.77**
 cantāre **3.3; 34.163**
 cantus -ūs m **29.73**
 capere -iō cēpisse captum **10.2,**
78; 26.6; 29.90,148; 32.13
 capillus -i m **11.6**
 capitulum -i n **1.73**
 caput -it is **n 11.5; 12.65**
 carcer -eris m **26.25**
 cardō -inis m **22.2**
 carēre +abl **20.6**
 carmen -inis n **29.90; 32.102**
 carō carnis f **30.104**
 carpere -psisse -ptum **5.57;**
27.168
 cārus -a -um **32.21,85**
 castra -ōrum n **12.93**
 cāsus -ūs m **26.126; 35.9,24**
 catēna -ae f **22.11**
 cauda -ae f **10.15**
 causa -ae f **21.37; -ā +gen 26.**
135; 29.139
 causālis -e **35.162,170**
 cautus -a -um **26.81**
 cavēre cāvisse **22.60,65; c. nē**
27.173
 cēdere cessisse **22.73**
 celer -eris -ere **26.4**
 celsus -a -um **29.93**
 cēna -ae f **30.9**
 cēnāre **30.40**
 cēnsēre -uisse cēnum **27.63**
 centēsimus -a -um **17.31**
 centum **2.39**
 cēra -ae f **18.108,109**
 cerebrum -i n **11.9**
 cernere **16.69; 32.114**
 certāmen -inis n **34.15**
 certāre **34.12**
 certē **18.73**

certō adv **24.59**
 certus -a -um **17.118,121; 25.**
43; 32.114
 cessāre **28.7**
 cēterī -ae -a **2.59; sg 13.51**
 cēterum adv **24.76**
 charta -ae f **18.161**
 cibus -i m **9.6; 30.9**
 cingere cīnxisse cinctum **27.6**
 -cipere -iō -cēpisse -ceptum
 < capere
 circā prp+acc **27.51**
 circēnsis -e **34.37; m pl 34.39**
 circiter **30.10**
 circum prp+acc **6.14**
 circum-dare **33.20**
 circum-silire **34.96**
 circus -i m **34.36**
 cis prp+acc **35.182,188**
 citerior -ius **33.132**
 citrā prp+acc **33.87**
 civis -is m/f **25.67; 28.154**
 clāmāre **8.36**
 clāmor -ōris m **9.79**
 clārus -a -um **13.48; 29.93**
 classis -is f **32.23**
 claudere -sisse -sum **7.15**
 claudus -a -um **28.32**
 clausus -a -um **14.17**
 clāvis -is f **23.103**
 clēmēns -entis **31.84**
 coccus -i m **30.67**
 coep- coept- v. incipere
 cōgere co-ēgisse -āctum **33.32**
 cogitāre **17.57**
 cognōmen -inis n **12.12**
 cognōscere -ōvisse -itum **21.2;**
31.10; 32.219
 cohors -rtis f **33.2**
 colere -uisse cultum **27.11**
 collis -is m **9.20**
 col-loquī **20.47; 33.149**
 colloquium -i n **20.71**
 collum -i n **8.22**
 colōnus i m **27.70**
 color -ōris m **11.20**
 columnna -ae f **19.3**
 comes -itis m **23.108**
 comitāri **23.107**
 com-memorāre **33.22**
 communis -e **32.32; 35.10,17**
 cōmoedia -ae f **34.45**
 comparāre **18.77; 35.35**
 comparātiō -ōnis f **35.30**
 comparātūvus -i m **12.202**

- com-plecti -exum **16.87**
 com-plēre -ēuisse -ētum **30.147**
 com-plūrēs -a **25.35**
 com-putāre **17.101**
 cōnāri **16.138**
 condiciō -ōnis **f 32.146**
 cōn-sicere **26.7; 27.68; 33.54**
 cōn-fidere **31.56**
 cōn-fitēri -fessum **29.114**
 coniugatiō -ōnis **f 35.232**
 coniunctiō -ōnis **f 35.6, 156**
 coniunctivus -i m **27.189**
 con-iungere **18.30**
 con-iūnx -iugis **f/m 19.7, 9**
 cōn-scendere -disse **16.56**
 cōn-sequī **26.5**
 cōn-sidere -sēdisse **15.17**
 cōnsilium -i n **26.23; 29.14**
 cōn-sistere -stissse **8.12**
 cōn-sōlāri **16.90**
 cōnsonāns -antis **f 18.8, 25**
 cōnspēctus -ūs m **25.108, 135**
 cōn-spicere **21.29**
 cōnstāns -antis **28.99**
 cōn-stāre -stissse **8.56; 22.1**
 cōn-stituere -uisse -ūtum
     25.56; 32.152
 cōn-sūmēre **26.11, 29**
 con-temnere -tēmpsisse -tēmp-
     tum 32.14, 73
 con-tinēre **23.18**
 continuō **24.16**
 contrā prp + acc **12.72; 29.121**
 con-trahere **30.32, 41**
 contrāriūs -a -um **16.49; 28.95**
 con-turbāre **34.122**
 con-venīre **8.82; 15.64; 19.49**
 con-vertēre **24.2**
 convīva -ae **m/f 30.73**
 convīvium -i n **30.70**
 con-vocāre **33.109**
 cōpia -ae **f 27.38**
 cōpulāre **33.106**
 cōpulātivus -a -um **35.162, 164**
 coquere -xisse -ctum **30.64**
 cor cordis **n 11.19, 136; 19.19**
 cōram prp + abl **31.122**
 cornū -ūs n **21.31**
 corpus -oris **n 11.1**
 cor-rigere -rēxisse -rēctum
     18.105
 cotidiē **19.76**
 crās **20.128, 130**
 crassus -a -um **10.101, 102**
 crēdere -didisse -ditum **21.98,**
- 114; **31.72; +dat 21.119;**
29.10
 crēscere -ēuisse **27.7, 17; 32.20**
 cruciāre **31.64**
 crūdēlis -e **31.124**
 cruentus -a -um **24.66**
 cruor -ōris **m 21.29**
 crūs -ūris **n 11.2**
 crux -ucis **f 31.66**
 cubāre -uisse -itum **14.2**
 cubīculum -i n **5.35**
 culina -ae **f 30.67**
 culter -trī **m 11.95**
 cum prp + abl **5.9, 13, 58; 21.15;**
25.111, 143
 cum + ind10.15; **18.128; 19.74;**
25.53; 30.41; c. primum 21.
28; +coni 29.76, 78; 32.175
 cūnae -ārum **f 20.2**
 cūnctus -a -um **32.40; pl 32.1**
 cupere -iō -ivisse **24.51, 56**
 cupiditās -atis **f 25.122**
 cupidus -a -um **25.46**
 cūr 3.26
 cūra -ae **f 27.97**
 cūrāre **20.77; 29.184; 32.186;**
     c. ut/nē **27.102, 139**
 currere cucurrisse **7.66**
 currus -ūs m **25.7**
 cursus -ūs m **32.220, 222; 34.36**
 cūstōdire **22.6; 29.104**
- D**
 dactylus -i m **34.250**
 dare dedisse datum
     7.46, 63, 118
 dativus -i m **7.110**
 dē prp + abl **11.53; 13.89; 19.**
105; 20.48; 21.95
 dea -ae **f 19.6**
 débēre **20.82; +dat 23.16**
 débilis -e **31.139**
 decem **4.10**
 December -bris **m 13.6**
 décēre **20.158; 21.54**
 deciēs **18.118**
 decimus -a -um **13.5**
 déclināre **9.90**
 déclinatiō -ōnis **f 9.88**
 de-esse dē-sum dē-fuisse
     18.94; +dat 32.101
 dē-fendere -disse -sum **12.107**
 dein **34.119**
 de-inde **14.46**
 dēlectāre **5.60**
- dēlēre -ēuisse -ētum **18.144**
 dēliciae -ārum **f 34.87, 91**
 delphīnus -i m **29.62**
 dēmēre -mpsisse -mptum **35.73**
 dē-mōnstrāre **17.138; 26.50**
 dēmūm **30.21**
 dēnārius -i m **17.97**
 dēnī -ae -a **33.2**
 dēnique **27.2**
 dēns dentis **m 9.73; 11.10**
 dē-nuō **24.4**
 deorsum **26.73**
 dēpōnēns -entis **16.156**
 -dere -didisse -ditum < dare
 dē-ridēre **22.80; 25.15**
 dē-scendere -disse **25.110**
 dēserere -uisse -rtum **25.116;**
31.125
 dēsiderāre **33.65, 137**
 dē-silire -uisse **29.88**
 dē-sinere -siisse **15.65, 66, 158**
 dē-sistere -stissse **32.203**
 dē-spērāre **29.89, 120**
 dē-spicere **26.90, 106; 33.168**
 dē-tergēre **11.119**
 dē-terrēre **29.3**
 dē-trahere **29.146**
 deus -i m, pl dei/dii/dī **10.28**
 dē-vorāre **34.101**
 dexter -tra -trum **14.79; f**
16.51; 30.98
 dicere -xisse dictum **11.60, 61;**
13.58; 20.144; 26.162
 dictāre **18.50**
 dictum -i n **28.54**
 diēs -ēi m **13.8, 35; 18.178, 190;**
f 32.147
 dif-ficilis -e **17.69; 33.52**
 digitus -i m **8.21**
 dignus -a -um **19.110**
 diligēns -entis **30.31**
 diligere -ēxisse -ēctum **20.141**
 dimidius -a -um **13.33, 53**
 di-mittere **23.12**
 diphthongus -i f **34.226**
 dirus -a -um **33.171**
 dis-cēdere **4.73**
 discere didicisse **17.1**
 discipulus -i m **15.6, 8; 28.52**
 disiunctivus -a -um **35.162, 166**
 dis-iungere **28.3**
 dis-suādere -sisse **32.76**
 diū **30.13; comp diūtius 33.126**
 dives -itis **19.61**
 dividere -vīssse -vīsum **12.68,**

105; **13.1**
 divitiae -ārum *f* **29.27**
 docēre **17.2**
 doctus -a -um **17.4**
 dolēre **11.80; 34.135**
 dolor -ōris *m* **24.25; 29.51**
 domī **15.81; 18.151; 20.127**
 domina -ae *f* **2.31**
 dominus -i *m* **2.26; 9.5; 16.110, 130; 30.95; pl. 20.109**
 domus -ūs *f*, *abl.* -ō, *pl. acc.* -ōs **19.42**; domum *adv* **20.123**; domō *adv* **20.137**
 dōnāre **29.168**
 dōnēc **32.72**
 dōnum -i *n* **19.67**
 dormīre **3.37**
 dorsum -i *m* **29.100**
 dubitāre **21.130,131; 29.116**
 dubius -a -um **34.135**
 du-centī -ae -a **13.10**
 dūcere dūxisse ductum **9.34; 12.104; 18.53**; animam d. **10.54**; (uxorem) d. **34.125,191**
 dulcis -e **30.131**
 dum **9.39,69; 10.48; 22.8**
 dum-modo **34.17**
 dumtaxat **35.36**
 duo -ae -o **2.23,33,54**
 duo-decim **6.15**
 duo-decimus -a -um **13.6**
 duo-dē-trigintā **13.28**
 duo-dē-vigintī **17.20**
 dūrus -a -um **18.111**
 dux ducis *m* **12.81; 16.44**

E

ē **7.45** v. ex
 ea, eadem v. is, idem
 ēbrius -a -um **31.193**
 ecce **2.81; 4.59**
 ed- v. ēsse
 ēducāre **31.150**
 ē-dūcere **32.64**
 ef-ficere **18.114**; e. ut **27.124**
 ef-fugere **26.22,82**
 ef-fundere **33.78**
 ego mē mihi/mi **3.20; 14.30; 15.21; 17.66**; mē-cum **14.87**
 ē-gredi -gressum **16.39**
 ēgregius -a -um **32.25,31**
 ē-icere **28.5,73**
 ē-lidere -sisse -sum **34.242**
 ē-ligere -lēgisse -lēctum **30.58**
 emere ēmisse ēemptum **8.14**

ēn **35.116**
 enim **10.30**
 ēnsis -is *m* **33.172**
 ēō *adv* **28.23**
 epigramma -atis *n* **34.157**
 epistula -ae *f* **18.153**
 eques -itūs *m* **12.43**
 equidem **30.51**
 equitātus -ūs *m* **12.113**
 equus -i *m* **6.56**
 ergā *ppr.+acc* **19.94**
 ergō **10.121**
 ē-riperē -iō -uisse -reptum **29.45,122**
 errāre **9.50**
 ē-rubēscere -buisse **34.201**
 ē-rumpere **33.122**
 erus -i *m* **18.35; 22.48**
 esse sum fuisse futūrum esse /fore **1.1,18.53; 4.32**
 ēsse edō ēdīsse **9.9,11; 10.59**
 et 1.2; **25.59**; et. et 7.50
 et-enim **33.163**
 etiam **5.30,70; 26.104; e. nunc 19.86**; e. atque e. **33.118**
 etiam-nunc **32.207**
 et-si **24.38**
 ē-volāre **26.41**
 ē-volvere -visse -lūtum **28.58**
 ex/ē *ppr.+abl* **5.58; 14.11; 18.113; 22.1.13; 33.43,158**
 ex-audīre **18.92**
 excitāre **14.35; 19.20**
 ex-clāmāre **15.23**
 ex-cōgitāre **26.35**
 ex-cruciāre **34.138**
 ex-currere -risse **33.115**
 excūsāre **21.45**
 exemplum -i *n* **1.90; 26.64; 31.129**
 exercitus -ūs *m* **12.77,80**
 ex-haurīre **30.145**
 exiguus -a -um **13.51; 17.148**
 ex-īre **7.83; 10.53**
 existimāre **27.62**
 exitus -ūs *m* **25.70; 26.111**
 ex-ōrnāre **30.64**
 ex-plānāre **35.105**
 ex-plētivus -a -um **35.162,168**
 ex-pōnere **29.101; 31.131**
 ex-pugnāre **12.112**
 expugnātiō -ōnis *f* **25.45**
 ex-spectāre **7.2**
 extendere -disse **28.49**
 extrā *ppr.+acc* **22.7; 28.129**

F
 faber -brī *m* **22.20**
 fabula -ae *f* **25.3; 34.44**
 fabulāri **31.186**
 facere -iō fēcisse factum **10.17, 65,69,111; 11.27,66; f. ut 27.145,175**
 faciēs -ēi *f* **13.15**
 facilis -e **17.50; adv -e 23.53**
 fact- v. fieri (facere)
 factum -i *n* **23.78**
 fallāx -ācis **29.104**
 fallere fēfelliſſe falſum **21.115; 32.109**
 falsus -a -um **21.88; 31.200**
 falx -cis *f* **27.18**
 fama -ae *f* **28.38**
 famēs -is *f* **30.42**
 familia -ae *f* **2.9,73**
 fari **20.1**
 fatēri fassum **23.68,144**
 fatigāre **33.45**
 fatūm -i *n* **34.70,180**
 favēre fāvissē **34.40,148**
 Februārius -i *m* **13.2**
 fēlicitās -ātis *f* **29.160**
 fēlix -icis **29.41,119**
 fēmina -ae *f* **2.1**
 fēmininūm -i *n* **2.96**
 fenestra -ae *f* **5.26**
 fera -ae *f* **10.7**
 ferē **33.54**
 ferōx -ōcis **22.10**
 ferre tulisse lātum **12.34,55; 21.17; 24.(37); 27.29**
 ferreus -a -um **22.14; 33.176**
 ferrum -i *n* **18.113**
 fertilis -e **27.30**
 ferus -a -um **10.2**
 fessus -a -um **6.61**
 -ficere -iō -fēcisse -fectum < facere
 fidere fisum esse **31.55**
 fidēs -ei *f* **31.56; 32.112**
 fidēs -ium *f* **29.66**
 fidicen -inis *m* **29.70**
 fidus -a -um **31.58**
 fieri factum esse **16.98,143; 18.25; 24.49**
 figere -xisse -xum **26.60**
 filia -ae *f* **2.14**
 filiola -ae *f* **20.57**
 filiolus -i *m* **20.154**
 filius -i *m* **2.12**
 filūm -i *n* **25.72**

finire 29.179
 finis -is m 12.69; 13.38
 flāre 16.30
 flectere -xisse -xum 32.60,220
 flēre -ēvisse 24.36; 34.209
 flōs -ōris m 19.78
 flūctus -ūs m 16.33
 fluere flūxisse 11.20
 flūmen -inis n 10.40
 fluvius -ī m 1.18
 foedus -a -um 5.18
 folium -ī n 10.70
 forās 22.115
 fore 33.185 v. esse
 foris -is f 22.1
 foris adv 22.56
 forma -ae f 13.54; 16.157; 19.
     137; 34.48
 fōrmōsus -a -um 7.10
 forsitan 35.119
 fortasse 23.18
 forte adv 25.5; 29.151
 fortis -e 12.119
 fortūna -ae f 29.175
 forum -ī n 19.48
 fossa -ae f 12.100
 frangere -ēgisse -āctum
     24.21,33
 frāter -tris m 12.1
 fremere -uisse 22.58
 frequēns -entis 18.14,155
 fretum -ī n 28.2
 frigēre 14.68
 frigidus -a -um 13.88
 frigus -oris n 27.123
 frōns -ontis f 11.8
 frūgēs -um f 27.29
 frui 30.23,59
 frūmentum -ī n 27.7
 frūstrā 29.30
 fuga -ae f 26.10
 fugere -iō fugisse 12.116
 fugitīvus -a -um 31.68
 fulgor -uris n 16.109
 fundere fūdīsse fūsum 30.114
 funditus 31.184
 fundūs -ī m 29.2
 für -is m 29.132
 fūrtum -ī n 29.136
 futūrum -ī n 20.172
 futūrus -a -um 20.49; v. esse

 G
 gallus -ī m 14.19
 gaudēre gavīsum esse 11.114

gaudium -ī n 33.59
 geminus -a -um 34.51
 gemma -ae f 8.1
 gemmātus -a -um 8.58
 gena -ae f 11.8
 genetīvus -ī m 2.109
 gēns gentis f 32.31
 genū -ūs n 21.18
 genus -eris n 30.89; 31.101; 35.
     13,65; g. hominum 33.177
 gerere gessisse gestum 14.76,
     83; 21.33; 34.48,78
 gerundīum -ī n 26.150
 gerundīvum -ī n 31.208
 glaciēs -ēi f 13.96
 gladiātor -ōris m 34.25
 gladiatōriūs -a -um 34.27
 gladius -ī m 12.33
 glōria -ae f 25.51
 glōriōsus -a -um 30.94; 33.152
 gracilis -e 19.138
 gradus -ūs m 20.33; 35.30
 Graecus -a -um 1.39,68; 2.48
 grammatica -ae f 1.84
 grammaticus -a -um 35.0
 grātia -ae f 32.87,122; -ā 32.90,
     190; -ās agere 32.123; -am ha-
     bēre/referre 32.122
 grātus -a -um 32.33,120
 gravidus -a -um 27.108
 gravis -e 12.52; 24.38
 gremium -ī n 34.72
 grex -egis m 27.134
 gubernāre 16.42
 gubernātor -ōris m 16.43
 gustāre 30.107

H

habēre 4.4; 5.3,6; 11.1,14; 13.
     8; 19.33; sē h. 14.26; habērī
     28.80
 habitāre 5.1
 hasta -ae f 12.40
 haud 26.28
 haurīre -sisse -stum 16.118
 hendeca-syllabus -a -um 34.279
 herba -ae f 9.8; 18.164
 heri 23.105
 heu 29.21
 heus 22.27
 hexameter -trī m 34.256
 hic haec hoc 7.43,85,90
 hic 3.40; 5.85
 hicine 22.88 v. hic
 hiems -mis f 13.80,82

hinc 23.11
 ho-diē 14.26
 holus -eris n 30.101
 homō -inis m 10.5
 hōra -ae f 13.40; 22.50
 horrendus -a -um 33.172
 horrēre 11.98,101,129
 horrāri 33.16,167
 hortus -ī m 5.1
 hospes -itīs m 30.4,5
 hostis -is m 12.76
 hūc 25.74,110; 27.4
 hūmānus -a -um 11.1
 humī adv 21.20
 humilis -e 25.15
 humus -ī f 21.20

I
 iacere -iō iēcisse iactum 12.108
 iacēre 9.35; 11.33
 iactāre 16.116
 iactūra -ae f 29.33,162
 iam 3.9; 15.31; 24.52
 iambus -ī m 34.249
 iānitor -ōris m 22.6
 iānua -ae f 15.27
 Iānuārius -ī m 13.2
 ibi 25.53
 -icere (-iicere) -iō -iēcisse
     -iectum < iacere
 id v. is
 idem eadem idem
     18.21,22,32,160
 id-eō 31.110
 idōneus -a -um 33.13
 idūs -uum f 13.62
 iecur -oris n 11.21
 igitur 13.23
 ignārus -a -um 29.65
 ignis -is m 26.59
 ignōrāre 24.50,94
 ignōscere -ōvisse 31.90
 ignōtus -a -um 29.68
 ille -a -ud 8.41,70,79
 illīc 7.3,6
 illīnc 23.4
 illūc 25.40,110; 27.4
 illūstrāre 13.49
 imāgō -inis f 22.65
 imber -bris m 13.89,90
 imitāri 26.40
 im-mātūrus -a -um 27.168
 immō 7.21,27
 im-mortālis -e 28.44
 im-pār -aris 24.8

- im-patiēns -entis **31.34**
 im-pendēre **28.131**
 imperāre **4.110; +dat 12.82; 26.40**
 imperātīvus -i m **4.111**
 imperātor -ōris m **33.19**
 imperfēctum -i n **21.157**
 imperiūm -i n **1.55; 10.29**
 impetus -ūs m **12.114**
 im-piger -gra -grum **18.156**
 im-plēre -ēvisse -ētūm **16.34**
 im-plicāre -uisse -itūm **34.29**
 impluvium -i n **5.27**
 im-pōnere **9.84**
 im-primere -pressisse -pressum **18.192**
 im-probus -a -um **3.33**
 īmus -a -um **30.70**
 in prp+abl **1.1,72,108; 4.3, 60,62; 12.106; 27.43; 34.168; +acc 7.14,17; 12.104,108, 113; 29.120; 34.158**
 in-certus -a -um **17.119; 20.68**
 in-cipere -iō coepisse coeptum **13.86,93; 25.62**
 in-clūdere -sisse -sum **23.102**
 incola -ae m/f **32.10**
 in-colere **12.62**
 incolumis -e **33.141**
 inconditus -a -um **35.217**
 inde **29.75**
 in-dēclinabilis -e **13.166**
 indicātīvus -i m **4.111; 27.188**
 in-dignus -a -um **21.53**
 in-doctus -a -um **17.4**
 induere -uisse -ūtūm **14.74; -ūtū 30.15**
 industrius -a -um **17.9**
 in-ermis -e **32.64**
 in-esse **7.39,41**
 in-exspectātūs -a -um **30.6**
 īfans -antis m/f **20.1,18**
 ī-fēlix -icis **31.43**
 īferior -ius **15.75**
 īferus -a -um **16.4; m pl 28.78**
 īfestus -a -um **32.1**
 īn-fidus -a -um **31.56**
 īfīmus -a -um **26.77**
 īfīnitīvus -i m **10.137**
 īn-flectere **35.56**
 īn-fluere **16.15**
 īfrā prp+acc **11.8; 16.3**
 īgeniūm -i n **34.54**
 īgēns -entis **26.62**
 īn-hūmānus -a -um **27.180**
- in-imīcūs -i m **6.44,45**
 in-imīcūs -a -um **17.80**
 initium -i n **13.38; -ō 19.79**
 iniūria -ae f **31.98**
 in-iūstus -a -um **31.97**
 inopīa -ae f **32.19**
 inqui -iunt **14.40; -am 34.152**
 īn-scribere **23.64**
 īnscriptiō -ōnis f **31.(204)**
 īn-struere -ūxisse -ūctūm **33.14**
 īnstrūmentum -i n **27.13**
 insula -ae f **1.27**
 integer -gra -grum **23.20**
 intellegere -ēxisse -ēctūm **18.46; 20.51**
 inter prp+acc **6.3; 9.54; 16.55; 21.112; i. sē 22.14; 30.152**
 inter-dūm **34.233**
 inter-eā **32.60**
 inter-esse **16.1; 22.46; 34.14**
 inter-ficrē **25.10**
 inter-iectiō -ōnis f **35.6,215**
 interim **21.63**
 internus -a -um **32.43**
 inter-pellāre **17.22**
 inter-rogāre **3.24,26**
 intrā prp+acc **22.9; 27.94**
 intrāre **6.76,87; 10.52; 11.57**
 in-tuērī **16.79**
 intus **24.39**
 in-validus -a -um **31.131**
 in-vehere **27.39**
 in-venīre **26.20**
 in-vidēre **29.80,181**
 invīdia -ae f **29.163**
 in-vocāre **16.105**
 iocōsus -a -um **34.142**
 ipse -a -um **9.55; 10.20; 18.38; 20.31; 28.101; 34.94**
 īra -ae f **35.191**
 īrātus -a -um **3.6**
 ire eo iisse **6.20; 16.72; 22.50**
 is ea id **4.77; 5.7,33; 8.138**
 iste -a -ud **22.86,103**
 ita **18.43; 19.97; 27.128**
 ita-que **6.41**
 item **13.31,77; 26.47**
 iter itineris **30.25; 33.10**
 iterum **16.142; i. i.que 24.1**
 iubēre iussisse iussum **11.45**
 iūcundus -a -um **30.37**
 īlūlius -i m **13.4**
 iungere iūxisse iūnctūm **18.26**
 īlūniūs -i m **13.4**
 iūs iūris n **31.104; 35.198; iūre**
- 32.46**
 īūstus -a -um **31.97,119**
 iūvāre iūvīsse iūtūm **26.27,32; 34.37**
 iūvenis -is m **31.71**
 īūxtā prp+acc **24.13**
- K**
 kalendae -ārum f **13.57**
 kalendārium -i n **13.(0)**
- L**
 lābī lāpsum **16.85,139**
 labor -ōris m **27.62**
 labōrāre **27.61; l. ut 27.112**
 labrum -i n **11.10**
 labyrinthus -i m **25.27**
 lac lactis n **20.9**
 lacertus -i m **26.60**
 lacrima -ae f **7.7**
 lacrimāre **7.6**
 lacus -ūs m **13.96**
 laedere -sisse -sum **34.13**
 laetāri **16.73**
 laetitia -ae f **29.45**
 laetus -a -um **3.3**
 laevus -a -um **24.6**
 lāna -ae f **27.34**
 largiri **17.133**
 largus -a -um **17.132**
 lāt- v. ferre
 latēre **31.67**
 Latīnus -a -um **1.69; 18.100**
 lātrāre **9.42**
 latus -eris n **24.3; 33.122**
 latus -a -um **12.104**
 laudāre **17.42; 19.23**
 laus laudis f **23.48**
 lavāre lāvīsse lautūm **14.45; la-vātūm īre 22.52**
 lectica -ae f **6.21**
 lectulus -i m **15.116**
 lectus -i m **10.125; 30.69**
 lēgātus -i m **33.148**
 legere lēgīsse lēctūm **18.37**
 legiō -ōnis f **33.1**
 legionārius -a -um **33.7,139**
 leō -ōnis m **10.1**
 levāre **26.69**
 levīs -e **12.56; 33.138**
 lēx lēgis f **31.105**
 libellus -i m **28.47**
 libenter **34.82**
 liber -bri m **2.81**
 liber -era -erūm **26.38,82**

liberare **30.118; 32.6**
 libere **34.35**
 liberi -ōrum *m* **2.21**
 libertas -ātis *f* **26.89**
 libertinus -ī *m* **30.117**
 licere **15.116; +dat 16.83**
 ligneus -a -um **22.20**
 lignum -ī *n* **22.18**
 lilium -ī *n* **5.13**
 limen -inis *n* **22.2**
 linea -ae *f* **8.8; 18.53**
 lingua -ae *f* **11.10; 18.4**
 littera -ae *f* **1.66; pl 23.15; 33.29**
 litus -ōris *n* **25.101**
 locatīvus -ī *m* **6.120**
 locus -ī *m* **16.15; 159; 20.13; pl loca -ōrum *n* 27.30**
 longē **31.117; 33.66**
 longus -a -um **6.10; 13.9; 25; 17.29; nāvis -a 32.198**
 loquī locūtum **16.96**
 lūcere lūxisse **9.29**
 lucerna -ae *f* **34.84**
 lucrūm -ī *n* **29.15**
 luctārī **35.81**
 lūdere -sisse **10.75; 33.26**
 lūdus -ī *m* **15.2; 34.15; pl 34.35**
 lūgēre lūxisse **34.42**
 lūna -ae *f* **13.46**
 lupus -ī *m* **9.22**
 lūx lūcis *f* **13.47; 33.114; 34.116**

M

maerēre **25.112**
 maestus -a -um **29.19**
 magis **20.60; 35.209**
 magister -tri *m* **15.4**
 magnificus -a -um **19.52; 77**
 magnus -a -um **1.22; 65**
 māior -ius *comp* **19.36; 57**
 Māius -ī *m* **13.3**
 male **11.15; 34.100; 103**
 maleficium -ī *n* **29.113**
 mālle māluisse **28.151; 156**
 malum -ī *m* **15.93; 16.101; 30.47**
 mālum -ī *n* **7.41**
 malus -a -um **6.39; 11.14**
 mamma -ae *f* **3.19; 20.29**
 māne *indēcl n* **13.36; adv 14.55**
 manēre mānsisse **20.66**
 manus -ūs *f* **11.3**
 mare -is *n* **10.35**

margarīta -ae *f* **8.1**
 maritimus -a -um **16.13**
 maritus -ī *m* **19.2**
 Mārtius -ī *m* **13.3**
 masculīnum -ī *n* **2.95**
 māter -tris *f* **2.10; 11; 12.2; m. familiās 19.17**
 māteria -ae *f* **18.109**
 mātrōna -ae *f* **19.18**
 mātūrus -a -um **27.17**
 māximē **26.126; 134**
 māximus -a -um *sup* **19.36**
 mē mē-cum v. ego
 medicus -ī *m* **11.26**
 mediūs -a -um **8.120; 13.41; 16.42; n 30.70**
 mel mellis *n* **30.132**
 melior -ius *comp* **19.25**
 mellitus -a -um **34.93**
 membrum -ī *n* **11.1**
 meminisse **32.107; 126**
 memorāre **28.55**
 memoria -ae *f* **31.19; post hominem -am 31.114**
 mendūm -ī *n* **18.102**
 mēns mentis *f* **34.110**
 mēnsa -ae *f* **4.60; 8.89; 29.169; m. secunda 30.102**
 mēnsis -is *m* **13.1**
 mentiō -ōnis *f* **35.210**
 mentiri **21.88**
 mercātor -ōris *m* **10.28**
 mercātōrius -a -um **32.44**
 mercēs -ēdis *f* **18.182; 27.72**
 merēre **23.45; 49; stipendia m. 33.35**
 mergere -sisse -sum **14.50; pass 16.35**
 meridiēs -ēī *m* **13.42; 16.48**
 merus -a -um **30.115; n 30.117**
 merx -rcis *f* **16.23**
 metere **27.8**
 metuere -uisse **12.83**
 metus -ūs *m* **12.120**
 meus -a -um **2.66, voc mī 19.94**
 mihi/mī dat v. ego
 miles -itīs *m* **12.31**
 milia -ium *n pl* **12.97 v. mille**
 militāre **12.90**
 militāris -e **33.23**
 mille **1.73; pl milia 12.97**
 mināri **32.172**
 minimē **20.81; 31.27**
 minimus -a -um *sup* **19.37**
 minister -tri *m* **30.67**
 minor -us *comp* **19.36; 56**
 minuere -uisse -ūtum **19.91**
 minus *adv* **19.133; 20.26**
 minus -ōris *n* **19.149**
 mirābilis -e **25.35**
 mirāri **24.7; 16**
 mīrus -a -um **29.18; 98**
 miscēre -uisse mixtum **30.115; 132**
 misellus -a -um **34.7**
 miser -era -erūm **19.69; 29.27**
 mittere mīssisse missum **19.79; 27.170; 33.17; 34.8**
 modo **11.37; 55; 27.172; m. ut m. 34.38**
 modus -ī *m* **9.90; 14.37; 29.120; 35.61; nūllō -ō 21.56**
 moenia -ium *n* **25.11**
 molestus -a -um **30.37**
 mollire **26.60**
 mollis -e **18.109**
 monēre **22.61; 23.30; 42; m. ut 27.147**
 mōns montis *m* **9.19**
 mōnstrāre **8.43**
 mōnstrūm -ī *n* **25.18**
 mora -ae *f* **25.82**
 mordēre momordisse morsum **22.58**
 morī mortuum **28.45**
 mors -rtis *f* **25.41**
 mortālis -e **28.45**
 mortuus -a -um **10.49; v. morī**
 mōs mōris *m* **31.135**
 movēre mōvisse mōtum **10.14; 27.109; 34.155**
 mox **20.35**
 mulier -eris *f* **20.13**
 multī -ae -a **1.44**
 multitūdō -inis *f* **26.91**
 multō + *comp* **16.72**
 multum **14.100; 28.6**
 mundus -ī *m* **28.82**
 mundus -a -um **21.4**
 mūnire **33.21**
 mūnus -eris *n* **31.32**
 mūrus -ī *m* **6.14; 25.30**
 Mūsa -ae *f* **35.17**
 mūtare **21.57; 112; 23.35; 117**
 mūtus -a -um **28.31**
 mūtuus -a -um **32.145; 146**

N

nam **6.37**
 -nam **23.6**

- namque 31.135
 närräre 21.56; 23.70
 närrätiō -ōnis *f* 25.129
 näscī nātūm 28.22,45; 33.177
 näsus -i *m* 5.18
 natāre 10.11
 nātūra -ae *f* 26.46
 nātūs -a -um 28.22; 33.24; v.
     nāscī
 nauta -ae *m* 16.28
 nāvīcula -ae *f* 28.94
 nāvīgāre 16.9,27
 nāvīgātiō -ōnis *f* 29.48
 nāvīs -is *f* 16.9
 -ne 1.11
 nē 27.139; 29.73; 32.162,179,
     212; nē... quidem 27.55
 nec 11.54 v. ne-que
 necāre 25.50
 necessārius -a -um 20.5
 necesse esse 10.58
 negāre 23.66,139; 31.199
 neglegēns -entis 27.144
 neglegere -ēxisse -ēctum
     27.101,104
 negōtiūm -i *n* 27.11,66
 nēmō -inem -inī 10.44; 20.60;
     23.28; 28.126
 nēquam adi indecl 27.151; sup
     nēquissimūs -a -um 29.133
 ne-que/nec 3.42; 5.41; 11.54; n.
     ... n. 7.57; n. enim 10.110; n.
     vērō 16.138
 ne-scīre 17.4; 18.37,87
 neu 32.77 v. nē-ve
 neuter -tra -trum 14.9
 neutrūm -i *n* 2.97
 nē-ve/neu 27.140; 32.77
 nex necis *f* 25.88
 nīdūs -i *m* 10.69
 niger -gra -grum 9.2
 nihil/nīl 14.101; 34.174
 nimis 8.98
 nimium 31.178
 nimius -a -um 31.82
 nisi 15.93; 26.46; 33.82,164
 niveus -a -um 34.188
 nix nivis *f* 13.89,91
 nōbilis -e 29.66
 nōbis nōbis-cum v. nōs
 nocēre +dat 27.123; 32.72
 nōli -ite 20.69,160
 nōlle nōluisse 20.17,141
 nōmen -inis *n* 12.3; 13.2; 35.8
 nōmināre 13.17
- nōminātīvus -i *m* 3.88
 nōn 1.5
 nōnae -ārum *f pl* 13.69
 nōnāgēsimus -a -um 31.175
 nōnāgintā 8.93
 nōn-dum 15.13
 nōn-gentī -ae -a 17.33
 nōn-ne 7.26
 nōn-nūlli -ae -a 29.9
 nōn-numquām 29.121
 nōnus -a -um 13.5
 nōs nōbīs 15.55,119; 20.136;
     21.91; 34.166; nōbīs-cum
     29.40
 nōscere nōvisse 24.50,58,60,94
 nōster -tra -trum 11.131; 34.
     152,163
 nostrūm gen 29.38,39
 nota -ae *f* 34.230
 nōtūs -a -um 29.64
 novem 4.10
 November -bris *m* 13.5
 nōvisse 24.60,94 v. nōscere
 novus -a -um 2.81,90; 13.52,
     59; 29.98; sup 26.64
 nox noctis *f* 13.37
 nūbere -psisse -ptum 34.126
 nūbēs -is *f* 9.25
 nūbilus -a -um 32.56,105
 nūdūs -a -um 14.69
 nūgae -ārum *f* 31.198
 nūllus -a -um 4.45,64
 num 1.49; 29.106
 numerāre 4.9; 32.104
 numerus -i *m* 1.63; 2.43; 35.19
 nummus -i *m* 4.6; 8.59
 numquam 17.63
 nunc 13.22
 nūntiāre 30.29,86
 nūntiūs -i *m* 10.30; 32.33
 nūper 22.101
 nūtrīx -īcis *f* 20.14
 nux nūcīs *f* 30.102
- O
- ö 3.32
 ob prp+acc 23.36
 oblīvīscī -lītum 25.118,137
 ob-oedire 28.16
 obscūrus -a -um 13.51
 occidēns -entis *m* 16.46
 occidere -disse 16.47
 occidere -disse -sum 25.67
 occultāre 10.89; 19.66
 oc-currere -risse 20.104
- öceanus -i *m* 1.53
 ocellus -i *m* 34.105
 octāvus -a -um 13.4
 octingentī -ae -a 17.33
 octō 4.10
 Octōber -bris *m* 13.5
 octōgintā 8.65
 oculus -i *m* 7.6
 ödisse 31.94
 odium -i *n* 34.136
 of-ferre ob-tulisse ob-lātum
     32.92
 officium -i *n* 20.84
 ölim 25.25
 omnis -e 14.115; 23.58; 26.55;
     pl m 19.22, n 21.95
 opera -ae *f* 34.8,104
 operīre -uisse -rtum 13.91
 opēs -um *f* 34.208
 oportēre 17.111,115
 opperīrī -rtum 16.29
 oppidum -i *n* 1.33
 op-pugnāre 12.78,107
 optāre 31.22
 optātīvus -a -um 35.62
 optimus -a -um sup 19.29
 opus -eris *n* 26.54; 27.59
 opus esse 19.149; +abl 32.78
 öra -ae *f* 16.19,21
 örāre 27.92
 örātiō -ōnis *f* 35.2
 orbis -is *m* 26.37,128; o. terrā-
     rum 26.103
 ördināre 35.157
 ördō -inis *m* 33.11
 oriēns -entis *m* 16.45; 28.24
 örifī ortum 16.45,97
 örnāmentum -i *n* 8.7
 örnāre 8.23; 25.57
 os ossis *n* 24.33
 ös öris *n* 11.6; 16.14; 17.37
 öscitāre 34.165
 ösculārī 19.89
 ösculum -i *n* 7.62
 ostendere -disse 8.47
 östiārius -i *m* 7.33
 östium -i *n* 5.25; 16.13
 ötiōsus -a -um 33.168,169
 ötium -i *n* 27.66
 ovis -is *f* 9.3
 övum -i *n* 10.71
- P
- pābulum -i *n* 27.33
 paene 26.29

- paen-insula -ae *f* 26.98
 pāgina -ae *f* 2.85
 pallēre 23.36
 pallidus -a -um 23.35
 pallium -i *n* 22.73
 palma -ae *f* 34.33
 palpītare 11.98
 pānis -is *m* 9.11
 papýrus -i *f* 18.163
 pār paris 24.7
 parāre 30.67
 parātus -a -um 25.69,94
 parcere pepercisse 29.83,84
 parentēs -um *m* 14.89
 parere -io peperisse 10.71,72
 pārēre 4.110; +*dat* 12.76
 parricida -ae *m* 31.110
 pars -rtis *f* 12.64; 16.45,92
 participium -i *n* 14.148; 35.128
 partiri 17.144
 parum 27.40; 29.103
 parvulus -a -um 20.1
 parvus -a -um 1.23,64; 2.6
 pāscere pāvisse pāstum 27.32;
     34.67
 passer -eris *m* 34.86
 passivus -a -um 6.128; 35.72
 passus -ūs *m* 12.93
 pāstor -ōris *m* 9.1
 pater -tris *m* 2.9,10; 12.2; p.
     familiās 19.38
 patēre 25.32; 26.36
 patī passum 24.37
 patiēns -entis 27.91
 patientia -ae *f* 27.91
 patria -ae *f* 12.70
 pauci -ae -a 1.47
 paulisper 30.49
 paulō *adv* 16.91,123,148
 paulum 16.8,108
 pauper -eris 19.62
 pāx pācis *f* 33.147
 pectus -oris *n* 11.18; 20.9
 pecūlium -i *n* 28.160
 pecūnia -ae *f* 4.3
 pecūniōsus -a -um 8.20
 pecus -oris *n* 27.33
 pedes -itis *m* 12.42
 pēior -ius *comp* 19.13
 pellere pepulisse pulsum 22.85
 penna -ae *f* 26.59
 pēnum -i *n* 1.107
 pentameter -tri *m* 34.268
 per *ppr+acc* 6.76; 7.69; 9.59;
     21.6; 24.18; 27.108; 31.10;
- 33.95,159; p. sē 18.23; 25.71
 per-currere -risse 32.44
 per-cutere -iō-cussisse-cussum
     24.15; 33.157
 per-dere 23.73,131,147; 34.76
 perfectum -i *n* 21.158
 per-ferre 30.56
 per-ficere 26.57
 pergerē perrexisse 20.71
 periculōsus -a -um 28.141
 periculum -i *n* 28.129
 per-ire 28.122; 29.1,16
 peristylum -i *n* 5.30
 per-mittere 29.85
 per-movēre 29.86
 perpetuuus -a -um 34.109
 per-sequī 26.2
 persōna -ae *f* 3.2; 15.134
 per-suādere 28.110,164
 per-territus -a -um 10.105
 per-turbāre 29.57
 per-venire 28.137
 pēs pedis *m* 10.12; 12.47;
     34.248
 pessimus -a -um *sup* 19.15
 petasus -i *m* 10.27
 petere -ivisse -itum 9.32,74,
     79; 32.74; 34.130
 phantasma -atis *n* 28.97
 piger -gra -grum 17.7
 pilā -ae *f* 10.74
 pīlum -i *n* 12.33
 pīpiāre 34.97
 pīrāta -ae *m* 32.141
 pirum -i *n* 7.52
 piscātor -ōris *m* 29.166
 piscis -is *m* 10.9
 placēre +*dat* 30.104
 plānē 23.59,136; 31.62
 plānus -a -um 23.53
 plaudere -sisse 34.34,217
 plēnus -a -um 7.38,43; 13.55
 plērīque plērae- plēra- 33.123
 plērumque *adv* 34.32
 plōrāre 3.9
 plūralis -is *m* 1.88; 5.143
 plūrēs -a *comp* 19.52; *n* 20.99
 plūrimi -ae -a *sup* 19.54
 plūs -ūris *n* 19.147; 29.27; *adv*
     34.92
 plūsquāmperfēctum -i *n* 24.125
 pōculum -i *n* 11.36
 poena -ae *f* 31.100
 poēta -ae *m* 32.103
 poēticus -a -um 34.59
- pollicēri 25.80
 pōnere posuisse positum 4.60;
     21.61; 29.17; 33.20,146
 populus -i *m* 32.22
 porcus -i *m* 21.49
 porta -ae *f* 6.15
 portāre 6.22; 10.30
 portus -ūs *m* 16.13
 poscere poposcisse 14.70
 positūvus -i *m* 35.33
 posse potuisse 10.21; 11.135
 possidēre -ēdissē 19.60
 post *ppr+acc* 6.32; 13.44; *adv*
     16.91
 post-eā 22.41
 posterior -ius 15.62,99
 posterus -a -um 33.46
 post-hāc 23.84
 post-quam 21.79
 postrēmō *adv* 17.12
 postrēmus -a -um 13.6
 postulāre 20.7,138; 27.94,98
 pōtāre 30.117
 potestās -ātis *f* 28.79; 31.30;
     35.159
 pōtiō -ōnis *f* 31.1
 potius 28.128
 prae *ppr+abl* 27.14,63,83
 praecipuē 33.42
 praedium -i *n* 27.50
 praedō -ōnis *m* 28.132
 prae-esse 30.33,81
 prae-ferre 32.83
 praemium -i *n* 31.77
 prae-nōmen -inis *n* 12.11
 prae-pōnere 32.25; 35.178
 praepositiō -ōnis *f* 6.106
 praeſens -entis 19.157; 31.5
 prae-stāre 33.81
 praeter *ppr+acc* 14.78; 19.9;
     31.55; 33.68
 praeter-eā 16.62
 praeteritus -a -um 19.159
 prāvus -a -um 17.40; -ē 17.41
 precāri 29.54
 precēs -um *f pl* 27.109
 prehendere -disse -ēnsum
     22.74,95
 premere pressisse pressum
     18.108; 32.110
 pretiōsus -a -um 29.10
 pretium -i *n* 8.61; 22.16; 32.9
 pridēm 30.78
 prī-diē 33.46
 primō *adv* 24.100

primum *adv* 14.46
 primus -a -um 1.67
 princeps -ipis *m* 28.64,81
 principium -i *n* 34.60
 prior -ius 15.97; 22.83
 prius *adv* 22.42
 prius-quam 31.64
 privatus -a -um 33.40
 prō *ppr+abl* 27.71,72; 32.93,
     121; 33.35
 probus -a -um 3.32; 8.106
 prō-cēdere 22.76
 procul 6.10; 9.55,86
 prō-currere -risse 33.16
 prō-esse prō-fuisse 27.122
 proelium -i *n* 33.15
 profectō 20.59
 prō-ferre 30.142; 33.175
 proficisci -fectum 16.57
 prō-gredi -gressum 33.11
 pro-hibēre 27.169,175
 prō-icere 27.92
 prōmēte -mpsisse -mptum
     17.97
 prōmissum -i *n* 23.95
 prō-mittere 23.87; 27.119
 prōnōmen -inis *n* 8.135; 35.39
 prope *ppr+acc* 6.8; *adv* 9.78;
     12.102; *comp* proprius 22.67
 properāre 33.56,90
 propinquus -a -um 26.114
 proprius -a -um 35.9,11
 propter *ppr+acc* 16.118,126
 propter-eā 35.175
 prō-silire -uisse 34.210
 prō-spicere 25.103
 protinus 29.30
 prōvincia -ae *f* 1.57
 proximus -a -um *sup* 32.26
 prūdens -entis 17.9
 pūblicus -a -um 33.40
 pudēre 23.79; +*gen* 23.82
 pudor -ōris *m* 23.82
 puella -ae *f* 2.3; 34.195
 puer -erī *m* 2.2; 12.98; 30.86
 pugna -ae *f* 21.53
 pugnāre 12.37
 pugnus -i *m* 12.39
 pulcher -chra -chrom 5.15,17
 pulchritūdō -inis *f* 19.22
 pullus -i *m* 10.72
 pulmō -ōnis *m* 10.52
 pulsāre 3.8; 6.86
 pūnire 15.7
 puppis -is *f* 16.41

pūrus -a -um 14.52
 putāre 11.108, 134,139
 Q
 quadrāgēsimus -a -um 28.43
 quadrāgintā 17.25
 quadringentī -ae -a 17.32
 quaerere -sivis -sītum 9.60;
     25.55; 31.16; 33.37; 34.211
 quālis -e 18.65
 quālitās -ātis *f* 35.36
 quam 6.11; 7.94; +*sup* 27.177
 quam-diū 33.87
 quam-ob-rem 31.37
 quamquam 17.81
 quandō 13.107; 35.171,203
 quantitās -ātis *f* 35.36
 quantum 31.53,81
 quantus -a -um 8.72,75; 19.121
 quā-propter 35.174
 quā-rē 17.135
 quārtus -a -um 8.124; 13.3; -a
     pars 13.34
 quasi 29.104
 quater 18.123
 quatere -iō 26.116
 quaterni -ae -a 33.3,91
 quattuor 4.9
 quattuor-decim 17.19
 -que 2.9; 3.53
 queri questum 29.21
 qui quae quod 3.63,70-75;
     4.75; 8.3; 15.58
 qui quae quod (...) 8.26,30
 quia 3.27
 quid 1.50; 2.76 v. quis
 quid *adv* 15.77
 quī-dam quae- quod- 27.76;
     31.21,28
 quidem 26.43,65; nē...q. 27.55
 quid-nam 23.6
 quidni 35.116
 quid-quam 27.106
 quid-quid 31.29
 quiēscere -ēvisse 27.1,64
 quietus -a -um 11.58; 14.1
 quīn 22.29; 26.39
 quīn-decim 17.20
 quīn-genti -ae -a 17.33
 quīnī -ae -a 33.3
 quīnquāgintā 17.25
 quīnque 4.10
 quīnquiēs 18.124
 Quintilis -is *m* 13.128
 quīntus -a -um 13.3

quis quae quid 1.50; 2.15,16
 quis quid (si/num/nē q.) 22.7,
     28,105; 32.135
 quis-nam 23.6
 quis-quam quid- 26.26; 27.106
 quis-que quae- quod- 17.12,
     13, 23; 18.20,43; 31.172
 quis-quis 31.176; 34.211
 quō *adv* 6.35; 16.47
 quō-cum 33.154 v. quī, quis
 quod (= quia) 10.24
 quod *n* 4.75 v. qui
 quō-modo 14.25,35
 quoniam 26.14
 quoque 1.3
 quot 2.37,38; 26.91; 31.69
 quot-annīs 25.37
 quotiēs 18.122
 R
 rāmus -i *m* 10.69
 rapere -iō -uisse -ptum 27.96,
     132; 28.133
 rapidus -a -um 29.72,192
 rārō *adv* 20.63; -iūs 20.74
 rārus -a -um 18.13; 28.137
 ratiō -ōnis *f* 34.55
 rationālis -e 35.162,173
 ratis -is *f* 33.106
 re-cēdere 22.76; 23.11
 re-cipere 30.6
 recitatē 15.97,99
 re-cognōscere 29.171
 rēctē 17.40; 30.140 v. rēctus
 rēctus -a -um 17.39; 18.53; -ā
     viā 26.88; *adv* -ē
 re-cumbere 24.8
 red-dere 15.88; 34.55
 red-imere -ēmisse -ēmptum
     32.96
 red-ire 15.67; 16.58; 25.129
 re-dūcere 29.75
 re-ferre retulisse re-lātum
     33.57; grātiā r. 32.123
 regere rēxisse rēctum 25.6,44
 regiō -ōnis *f* 27.25
 rēgnāre 28.88
 régula -ae *f* 14.109
 re-linquerē -liquisse -lictum
     9.40,48
 reliquus -a -um 26.15,18,28
 re-manēre 29.8
 rēmigāre 32.54
 re-miniscī 32.102,156
 re-mittere 19.81

- re-movēre 22.85
 rēmūs -ī *m* 29.193
 repente 29.99
 reperire repperisse repertum
     9.63; 18.11
 re-pōnere 17.129
 re-prehendere 17.62
 re-pugnāre 32.66
 re-quīscere 30.22
 re-quirere 34.137
 rēs rei *f* 14.111,122; 17.3
 re-sistere -stitisse 22.62; 32.77
 re-spondēre -disse 3.25; 17.107
 respōnsum -ī *n* 17.39
 rēte -is *n* 34.26
 re-tinēre 22.59; 34.73
 re-trahere 31.78
 re-venire 11.47
 re-verti-tisse-sum 20.123; 30.1
 re-vocāre 26.142; 31.43
 rēx rēgīs *m* 25.44
 ridēre -sisse -sum 3.10; 5.70
 ridiculus -a -um 33.77
 rigāre 27.41
 ripa -ae *f* 33.128
 risus -ūs *m* 34.141
 rīvus -ī *m* 9.8
 rogāre 28.57
 rogitatē 22.40
 Rōmānus -a -um 1.41; 2.1;
     6.15
 rosa -ae *f* 5.13
 ruber -bra -brum 11.12,20
 rubēre 23.81
 rūdīs -e 27.26
 rūmor -ōris *m* 31.12
 rumpere rūpissee ruptum
     22.72; 24.12
 rūri loc 27.66 v. rūs
 rūrsus 4.12
 rūs rūris *n* 27.65
 rūsticus -a -um 27.99; 31.191
- S**
 sacculus -ī *m* 4.3
 saccus -ī *m* 6.25
 sacerdōs -ōtis *m/f* 35.18
 saeculum -ī *n* 13.8
 saepe 17.72; -issimē 24.93
 saevus -a -um 25.39
 sagitta -ae *f* 12.91
 sal̄ salis *m* 30.109; 34.151
 salīre -uisse 22.72
 salūs -ūtis *f* 29.119; -em dicere
     23.23
- salūtāre 4.33
 salvāre 28.122
 salvē -ēte 4.34; 7.31
 salvēre iubēre 30.16
 salvus -a -um 28.104,146
 sānāre 11.27
 sānē 30.107
 sanguis -inis *m* 11.19
 sānūs -a -um 11.24,77
 sapere -iō -iisse 34.190
 sapiēns -entis 31.108
 satis 8.95,126; 13.110
 saxum -ī *n* 25.103
 scaena -ae *f* 3.1
 scaenicus -a -um 34.44
 scalpellum -ī *n* 34.5
 scamnum -ī *n* 35.17
 scelestus -a -um 31.118
 scelus -eris *n* 31.116
 scilicet 22.110
 scindere -idisse -issum 22.100
 scīre 17.3,113,137
 scribēre -psisse -ptum 18.48
 scūtum -ī *n* 12.33
 sē sibi 7.8; 15.82; 24.24
 secāre -uisse -ctum 29.169; 34.6
 sē-cum 14.87 v. sē
 secundum *ppr+acc* 33.107
 secundus -a -um 1.67; 16.37;
     32.100
 sed 1.7; 3.57
 sē-decim 17.20
 sedēre sēdissē 11.31
 sella -ae *f* 15.14
 semel 18.134; 25.31
 sēmen -inis *n* 27.15
 semper 16.26
 senex senis *m* 31.174
 sēnī -ae -a 33.3
 sententia -ae *f* 18.30; 30.138
 sentīre sēnsisse sēnsum 11.90;
     30.129
 septem 4.10
 September -bris *m* 13.5
 septen-decim 17.20
 septentriōnēs -um *m* 16.47
 septimus -a -um 13.4
 septin-gentī -ae -a 17.33
 septuāgintā 17.26
 seqūi secūtum 16.66,114
 serēnus -a -um 16.54
 serere sēvisse satum 27.9
 sēriūs -a -um 34.144
 sermō -ōnis *m* 20.50
 servāre 16.125
- servīre 28.152,158; 35.209
 servitūs -ūtis *f* 32.2
 servus -ī *m* 2.26
 ses-centī -ae -a 17.33
 sēsē 29.156
 sēstertiūs -ī *m* 8.61; 17.99
 seu 32.113 v. sī-ve
 sevērus -a -um 15.6; 31.100
 sex 1.74
 sexāgintā 13.7
 sexiēs 18.120
 Sextilis -is *m* 13.136
 sextus -a -um 13.4
 sī 15.83; +coni 33.73,181
 sibi dat 24.24 v. sē
 sic 18.42
 siccus -a -um 27.129
 sic-ut 22.16
 signāre 18.188
 significāre 18.33; 24.87; 25.41;
     35.203
 significatiō -ōnis *f* 35.104
 signum -ī *n* 19.3; 23.13; 33.9
 silentium -ī *n* 20.116
 silēre 20.115
 silva -ae *f* 9.10,21
 similis -e 35.221
 simul 16.55; s. atque 31.41
 sīn 26.78
 sine *ppr+abl* 5.45
 sinere sīvisse situm 22.77
 singulāris -is *m* 1.88
 singuli -ae -a 30.73,74
 sinister -tra -trum 14.80;
     f 16.51; 30.97
 sinus -ūs *m* 34.159
 sī-quidem 35.171
 sitis -is *f* 30.48
 situs -a -um 16.2
 sī-ve/seu 16.2; 20.12; s. .... s.
     20.82; 32.116
 sōl -is *m* 9.25,30
 solēre -itum esse 14.62
 solum -ī *n* 21.64; 27.39
 sōlum adv 7.56
 sōlus -a -um 5.23
 solvere -visse solūtum 22.63;
     23.43; 31.33; nāvem s. 25.98
 somnus -ī *m* 20.4
 sonus -ī *m* 24.9
 sordēs -ium *f* 21.60
 sordidus -a -um 14.45; 27.62
 soror -ōris *f* 12.1
 spargere -sisse -sum 27.15,171
 speciēs -ēi *f* 35.159

spectare 11.76,109
 spectator -ōris *m* 34.31
 speculum -i *n* 7.8
 spērāre 28.147,158
 spēs -ei *f* 29.16
 -spicere -iō -spexisse -spectum
 spirāre 10.47
 spondēus -i *m* 34.250
 stāre stetisse 11.32
 statim 15.28
 statuere -uisse -ūtum 31.80
 stēlla -ae *f* 13.46
 sternēre strāvissē strātum
     30.72,82
 stilus -i *m* 14.109
 stipendium -i *n* 33.35
 strepitus -ūs *m* 24.12
 studēre 33.29
 studiōsus -a -um 26.43
 studium -i *n* 33.30
 stultus -a -um 11.10
 stupēre 29.112
 suādēre -isse 29.161
 sub *ppr+abl* 9.30; 10.47;
     27.57; +acc 22.91
 sub-ire 29.99
 subitō *adv* 24.12
 subitus -a -um 24.10
 sub-merge 32.4
 sub-urbānus -a -um 27.58
 sūmēre -mpsisse -mptum 4.73;
     11.23
 summus -a -um 26.79; 30.69;
     32.37
 super *ppr+acc* 11.6, 30; +*abl*
     31.147
 superbus -a -um 32.170
 super-esse 18.140; 32.48
 superior -ius 23.64; 33.144
 superlātivus -i *m* 13.175
 superus -a -um 16.2
 supinūm -i *n* 22.125
 supplicium -i *n* 31.119
 suprā *ppr+acc* 9.25; 16.2; *adv*
     33.22
 surdus -a -um 28.31
 surgere surrēxisse 14.40; 15.15
 sur-ripere -iō -uisse -reptum
     29.131
 sūrsum 26.73
 suscitāre 28.66,121
 su-spicere 29.85,108
 sus-tinēre 10.100,124; 12.115
 suus -a -um 4.19; 13.47
 syllaba -ae *f* 1.74

T
 tabella -ae *f* 21.109
 tabellārius -i *m* 22.24
 taberna -ae *f* 8.1
 tabernārius -i *m* 8.3
 tabula -ae *f* 14.109
 tacēre 4.37
 tacitus -a -um 15.18
 talentum -i *n* 32.169
 tālis -e 18.70
 tam 6.11; 8.81; 14.59; 34.20
 tam-diū 33.86
 tamen 19.63
 tam-quam 26.53
 tandem 22.35; 34.71
 tangere tetigisse tāctum 11.40
 tantum 27.94; *adv* 4.11
 tantun-dem 35.40
 tantus -a -um 8.64
 tardus -a -um 30.12,79
 tata -ae *m* 20.30
 taurus -i *m* 25.26
 tē tē-cum v. tū
 tēctum -i *n* 19.3
 temerārius -a -um 26.104
 tempestās -ātis *f* 16.32
 templum -i *n* 19.46
 tempus -oris *n* 13.9,19,80; 19.
     155; t. est 13.148
 tenebrae -ārum *f* 34.83
 tenebricōsus -a -um 34.98
 tenēre -uisse 7.6; 16.77; 25.32
 tenuis -e 10.101
 ter 18.125
 tergēre -isse -sum 7.23,92
 tergum -i *n* 15.61; ā -ō 16.38
 ternī -ae -a 30.74
 terra -e *f* 9.26; 12.62; 13.49;
     31.39
 terrēre 22.67
 terribilis -e 25.25
 tertius -a -um 1.68
 testis -is *m/f* 34.205
 tetig- v. tangere
 théâtrum -i *n* 34.45
 tibi *dat* 14.66 v. tū
 tibiae -ārum *f pl* 28.(73)
 tibicen -inis *m* 28.71
 timēre 6.39,42
 timidus -a -um 25.21
 timor -ōris *m* 9.57
 -tinēre -uisse -tentum <tenēre
 titulus -i *m* 2.82
 toga -ae *f* 14.71
 togātus -a -um 14.77

tollere sus-tulisse sub-lātum
     17.17; 28.59
 tonitrus -ūs *m* 16.109
 tot 17.29
 totiēs 18.121
 tōtus -a -um 13.50
 trā-dere 23.5
 trahere trāxisse tractum
     25.7,11
 tranquillātās -ātis *f* 28.124
 tranquillus -a -um 16.28,30
 trāns *ppr+acc* 26.38
 trāns-ferre 33.73
 trāns-ire 33.84
 tre-centī -ae -a 13.7
 trē-decim 17.19
 tremere -uisse 22.84
 trēs tria 1.67; 2.54
 tricēsimus -a -um 27.114
 triclinium -i *n* 30.64
 trīgintā 13.25
 trīnī -ae -a 33.91
 tristis -e 12.20
 tristitia -ae *f* 29.46
 trochaeus -i *m* 34.249
 tū tē tibi 3.25; 14.66; 15.20;
     17.63; tē-cum 14.108
 tuēri tūtum 32.45
 tul- v. ferre
 tum 15.29; 33.167
 tumultuāri 28.71
 tumultus -ūs *m* 24.87
 tunc 13.19; 28.123
 tunica -ae *f* 14.71
 turbā -ae *f* 28.28
 turbāre 16.32; 28.9; 29.73
 turbidus -a -um 16.31,124
 turgidus/-ulus -a -um 34.7,105
 turpis -e 18.93; 24.80
 tūtus -a -um 28.135,136
 tuus -a -um 2.67,82
 tyrannus -i *m* 29.152

U
 ubi 1.12; 6.58; u. primum
     32.175
 ubi-que 32.47
 ullus -a -um 19.14,53
 ulterior -ius 33.131
 ultimus -a -um 34.106
 ultrā *ppr+acc* 33.87
 ululāre 9.68
 umbra -ae *f* 9.30; 28.89
 umerus -i *m* 6.26
 ūmidus -a -um 20.108

umquam **23.26**
 únā cum **20.104**
 unde **6.34; 16.20,45**
 ún-dē-centum **9.3**
 ún-decim **13.30**
 ún-decimus -a -um **13.5**
 ún-dē-trigintā **13.28**
 ún-dē-viginti **17.21**
 úniversus -a -um **28.37**
 únus -a -um **1.76; 18.58; 19.5;**
28.67; úni -ae -a 33.91
 urbānus -a -um **27.67; 31.192**
 urbs -bis *f* **13.100**
 ūrere ussisse ustum **26.80**
 ūsque **17.16; 27.121; 34.97**
 ut **9.72; 11.104; 12.63,64; 14.**
120; 18.122; +coni 27.78; 28.
87,90,103; 32.42
 uter -tra -trum **14.12**
 uter-que ultra- utrum- **14.7**
 úti úsum +abl **27.20; 34.10**
 utinam **32.157,179; 33.67**
 utrum... an **28.12**
 úva -ae *f* **27.48**
 uxor -ōris *f* **19.1**

V

vacuus -a -um **4.66**
 vágire **20.7**
 valdē **24.20,24**
 valē -éte **14.128; 16.71**
 valére **14.12**
 valétudō -inis *f* **33.60**
 validus -a -um **21.47; 28.103**
 vallis -is *f* **9.19**
 vällum -i **n** **12.100**
 varius -a -um **18.33; 29.179**
 vās -is *n*, *pl* -a -ōrum **30.90**
 -ve **27.29**
 vehere vēxisse vectum **6.30,69**
 vel **13.7,9**
 velle voluisse **10.67,75; 13.140**

vélōx -ōcis **29.185**
 vélum -i *n* **16.39**
 vel-ut **28.26**
 vēna -ae *f* **11.20**
 vēn-dere **8.5**
 venire vēnisse **3.21; 13.47**
 venter -tris *m* **11.21**
 ventus -i **m** **16.29**
 venustus -a -um **34.89**
 vēr -is *n* **13.80,84**
 verbera -um *n pl* **23.99**
 verberāre **3.46**
 verbum -i *n* **3.100; 4.45**
 vērē **21.101 v. vērus**
 verēri **16.74**
 vērō **16.123; 18.140; 21.104;**
neque/nec v. 16.138
 versāri **28.89,134; 32.157**
 versiculus -i *m* **34.172**
 versus -ūs *m* **12.145; 32.102**
 versus, ad... v. **20.67**
 vertere -tisse -sum **7.16,45;**
13.50; 22.3
 vērūm **26.8**
 vērus -a -um **15.54; 22.66; 32.**
115; n 15.57
 vesper -eri *m* **13.36; -i adv** **20.42**
 vester -tra -trum **12.25**
 vestigium -i **n** **9.54,82**
 vestimentum -i **m** **14.69,75**
 vestīre **14.71**
 vestis -is *f* **21.5; 30.71**
 vestrum *gen* **29.43**
 vetāre -uiisse -itum **31.106**
 vetus -eris **31.127,154**
 via -ae *f* **6.1; 8.11**
 vīcēsimus -a -um **20.0**
 victor -ōris *m* **32.40**
 victória -ae *f* **32.31**
 vidēre vīdisse vīsum **3.11; 10.**
50; vidēri 26.94,95; 33.63
 vigilare **14.5**

vigilia -ae *f* **28.95**
 viginti **8.48**
 vīlis -e **32.38**
 villa -ae *f* **5.1**
 vincere vīcissee victum **21.46;**
32.31
 vincīre vīnxisse vinctum **22.11**
 vīnea -ae *f* **27.47**
 vīnum -i *n* **27.49**
 vir -i *m* **2.1; 5.20**
 vīrēs -ium *f* **32.53**
 virga -ae *f* **15.6**
 virgō -inis *f* **19.41**
 virtūs -ūtis *f* **33.37**
 vīs vim vī *f* **32.13,164**
 viscera -um *n* **11.22**
 vīsere -sisse **30.19**
 vīta -ae *f* **29.7**
 vitāre **28.143**
 vītis -is *f* **27.46**
 vīvere vīxisse **10.46; 20.11;**
25.25
 vīvus -a -um **10.49**
 vīx **16.69; 27.177**
 vōbīs vōbīs-cum v. vōs
 vocābulum -i *n* **1.71**
 vōcālis -is *f* **18.7,23**
 vocāre **3.16; 19.30; 30.9**
 vocātīvus -i *m* **4.102**
 volāre **10.11**
 voluntās -ātis *f* **32.61**
 vorāgō -inis *f* **28.131**
 vorāre **25.19**
 vōs vōbīs **15.51,120; 20.130;**
21.109; vōbīs-cum 29.57
 vōx vōcīs *f* **10.81**
 vulnerāre **33.137**
 vulnus -eris *n* **33.138**
 vultus -ūs *m* **23.34**

Z

zephyrus -i *m* **18.12**

INDEX GRAMMATICVS

A

- ablātīvus 5.123–138
- (= *ab/ex*) 6.112–113, 118; 16.140; 25.38, 100; 23.106; 27.89; 32.6
- (absolutus) 14.15, 85; 16.36, 64, 65, 94, 95; 22.119
- (apud comp., *ante/post*) 16.91, 123, 124, 148; 19.83, 86, 123
- (causae) 11.55; 25.73; 26.24; 27.109; 32.22
- (comparatiōnis) 24.30, 77, 90, 108, 116; 32.193
- (instrumenti) 6.40, 51, 69, 91; 8.24, 56, 99; 12.191; 16.34; 20.11; 27.20 (ūti)
- (loci) 16.16; 25.52
- (modi) 9.90; 10.112; 26.47; 29.14; 32.46, 77
- (post prp. *ab/ā, cōram, cum, dē, ex/ē, p̄rō, p̄rae, sine*) 5.136; 35.194–199; (*in, sub, super*) 1.1; 9.30; 31.147; 35.205–213
- (quālitatis) 29.123; 32.49
- (temporis) 13.19, 44, 46, 52; 33.54
- accūsātīvus 3.84–97; 5.107–122
- cum infinitivō 11.168–179; 25.2
- (post prp.) 6.97–107; 35.181–193
- (= *ad*) 6.110–111, 114–115; 20.123; 25.52, 99
- /ablātīvus (post prp. *in, sub, super*) 7.14, 17; 22.91; 35.200–213
- āctīvum/passīvum 6.122–139; 35.65–81
- adiectīvum (dēcl. I/II) 12.155–171
- (dēcl. III) 12.172–185
- (comparatiō) 13.168–176
- adverbium 35.102–126
- (-ēl-/iter) 18.194–212
- (-nter) 30.33, 35, 82
- (-ō) 17.12; 20.63; 24.12, 59, 100
- (comparatiō) 18.206–212; 35.121–126

C

- cāsus 35.19–28
- comparatiō (adiectīvī) 13.168–176; 35.30–37
- (adverbii) 18.206–212; 35.121–126
- comparatiōvus 12.199–225
- (adverbii) 18.206–207, 210, 211
- coniugatiōnēs I–IV 35.232–237
- coniunctiō 35.155–175
- coniunctiōvus praes. 27.182–235
- imperf. 28.191–232
- perf. 32.226–273
- plūsquamperf. 33.194–236
- (cum —) 29.76, 79; 32.176; 33.109
- (dubitatiōvus) 28.184; 29.22, 23, 51
- (hortatiōvus) 30.87, 120; 32.176–177
- (*interrogat/nescit num/quis* —) 29.106, 117, 128; 31.82, 84
- (irreālis) 33.73–76, 82–85, 181–182, 208–214

- (optatiōvus) 31.182, 183, 196; 32.157, 183; 33.67, 71, 166
- (*ut/nē* —) 29.204–218

D

- datiōvus 7.106–121; 8.46, 116; 10.58; 17.79
- (possessīvus: *esse*) 12.6–10; 14.64, 77, 86
- (verba: *pārēre...*) 12.75, 82; 15.64; 16.82; 17.109; 19.104; 21.119; 27.122, 123; 28.16, 110, 158; 29.80, 83, 85, 161, 185; 30.33, 104; 31.55, 90; 32.77, 101, 117; 33.29; 34.35, 40, 126, 217
- (agentis: apud gerundivum) 31.159, 210–211
- dēclinatiō I 9.89–99
- II 9.100–113
- I/II (adiectīvum) 12.155–171
- III 9.114–127; 10.166–183
- III (neutr.) 11.148–167
- III (adiectīvum) 12.172–185
- IV 12.144–154
- IV (neutr.) 21.(36–38)
- V 13.152–168; (*rēs*) 14.(111–114)
- dēclinatiōnēs I–V 35.224–231
- dēpōnēs, verbum 16.152–165; 35.79–81
- (ind. praes.) 17.187–193
- (ind./inf. perf.) 24.26, 27, 54, 80, 81, 88, 101
- (imp.) 25.146–154

E

- esse*: ind. praes. 15.143–153, imperf. 19.168–184, fut. 20.176–188; coni. praes. 27.195–209, imperf. 28.201–213

F

- fēminīnum 2.96, 101–102
- ferre* (ind. praes.) 22.105–111
- futūrum 20.167–207
- part. & inf. 23.157–178
- futūrum perfectum 30.161–201

G

- genetīvus 2.105–121
- /accūsātīvus 25.22, 46, 51, 77, 86, 88, 122, 125, 130; (*oblīvisci/memīssī*) 25.126; 32.126, 156
- (locātīvus) 6.114–115, 120–121
- (*numerū* —) 2.47, 56
- (*multūm/paulūm* —) 16.9, 61, 62, 117; 27.38, 41
- (partītīvus) 12.64, 65; 17.14; 19.30
- (*plēnūs* —) 7.43
- (quālitatis) 12.158; 19.33; 22.16; 31.101
- genus (nōminis) 35.13–18
- (verbī) 35.65–81
- gerundīum 26.147–162
- gerundivum 31.206–219
- gerundivum/gerundīum 33.80, 94–98, 116

H
hic haec hoc 7.43,85,90; 8.212–223

I
ille -a -ud 8.135–211
imperatīvus 4.106–121; 5.139–156
— (verbī dēpōnentis) 25.146–154
— futūri 26.81; 33.237–248
imperfectum ind. 19.164–208
— coni. 28.191–232
—/perfectum 21.152–158
indicatīvus/coniunctīvus 27.185–190
—/imperatīvus 4.106–121
infinitīvus praes. 10.133–165
— perf. 21.166,175–176,202
— fut. 23.157–178
interiectō 35.214–221
īre (ind. praes.) 15.166–167
īs ea id 8.135–211

L
locatīvus 6.114–115,120–121; 15.81; 21.20;
25.132; 27.66

M
masculīnum 2.95,99–100

N
nē -eris! 32.162,183,199,211,215,243,254
neutrūm 2.97,103–105
nōmen 35.7–37
nōminātīvus/accūsātīvus 3.84–97
numerī 4.9–10; 17.19–35
— (*primus, secundus...*) 13.2–6,54
— (adv. *semel... -iēs*) 18.118–126,134
— (*singulī, bini...*) 30.73–74; 33.2–3
numerus (nōminis) 1.85–106; 35.19–22
— (verbī) 5.139–156; 35.82–85

P
participium 35.127–154
participium praes. 14.134–150
— perf. (pass.) 21.193–196
— fut. 23.157–165
passīvum 6.122–139; 35.72–74
perfectum ind. 21.159–206
— inf. 21.166,175–176,202
— coni. 32.226–273
—/imperfectum 21.152–158

persōnae 15.130–139; 35.50–53,97–100
— verbī (act.) 15.130–170
— (pass.) 17.154–162
plūsquāmpēfectū ind. 24.120–161
— coni. 33.194–236
positīvus (gradus) 35.33
posse (ind. praes.) 15.169–170
praepositiō 6.97–109; 35.176–213
praepositiōnēs + abl. 5.136; 35.194–199
— + acc. 6.97–107; 35.181–193
— + abl./acc. 35.200–213
praesēns ind. (act.) 15.130–170
— ind. (pass.) 17.154–193
— coni. 27.182–235
—/praeteritū (imperf.) 19.155–162
praeteritū v. imperfectum et perfectum
prōnōmen 35.38–56
prōnōmen relātīvus *quī* 3.69–82; 8.135–211
prōnōmina dēmōnstrātīva: *hic* 8.212–223; *ille /is* 8.135–211
— interrogatīva *quis/qui* 8.135–211; *uter* 14.12,
— persōnālia *ego, tū, nōs, vōs* (nōm.) 15.132–133
— possessīva *meus/tuus* 2.66–79; *suus* 4.19; *noster* 11.131; *vester* 12.25

Q
quis/quī quae quid/quod 8.135–211

S
sī/nisi + coni. 33.73–76,82–85,208–214,220–225
singulāris/plurālis 1.85–106; 35.19–22
—/— (verbī) 5.139–156; 35.82–85
superlatīvus (-issimus) 13.167–176
— (-errimus, -illimus) 18.73,84,102
— (adverbii) 18.206–212
supīnum I 22.123–130
— II 22.131–135

T
tempora (verbī) 19.155–162; 20.166–171;
21.151–158; 35.86–96

U
ut/nē/ut nōn + coni. 29.204–218

V
velle (ind. praes.) 10.75,76; 20.55,56,64,73
verbum 3.98–103; 35.57–101
vocatīvus 4.100–105, 19.93–94; 21.30

NOTAE

- = idem atque (pōnitur inter vocābula quae eandem ferē rem significant)
- ↔ contrārium (pōnitur inter vocābula quae rēs contrāriās significant)
- < factum ex (pōnitur inter vocābula quōrum alterum ex alterō factum est)
- | haec nota pōnit ante litterās quae in dēclinātiōne adduntur

abl	ablātīvus	inf	īnfīnītūvus
acc	accūsātīvus	kal.	kalendae
āct	āctīvum	loc	locātīvus
a. d.	ante diem	m, masc.	masculīnum
adi	adiectīvum	n, neutr	neutrūm
adv	adverbium	nōm	nōminātīvus
cap.	capitulum	nōn.	nōnae
cēt.	cēterī -ae -a	pāg.	pāgina
comp	comparātīvus	part	participium
coni	coniūncītīvus	pass	passīvum
dat	datīvus	perf	perfectum
dēcl	dēclinātiō	pers	persōna
dēp	dēpōnēns	pl, plūr	plūrālis
f, fēm	fēminīnum	praes	praesēns
fut	futūrum	prōn	prōnōmen
gen	genētīvus	ppr	praepositiō
īd.	īdūs	s. d.	salūtem dicit
imp	imperātīvus	sg, sing	singulāris
imperf	imperfectum	sup	superlātīvus
indēcl	indēclinābile	voc	vocātīvus

FORMAE MVTATAE

A	eō eōrum eōs eum < is	libr- < liber	quan- quen-dam < quī-dam
ab-lāt-abs-tul-< au-ferre	eō eunt eunt- < īre	locūt- < loquī	R
āct- < agere	eō- eun-dem < idem	lūc- < lūx	rē rēbus < rēs
al-lāt- at-tul- < af-ferre	er- < esse	M	rēg- < rēx
C	F	mā-vis -vult < mālle	rei rem rērum < rēs
cecid- < cadere	fēc- < facere	merc- < merx	rūp- rupt- < rumpere
cecin- < canere	fit fiunt < fierī	mi < meus	S
cēp- < capere	fix- < figere	mis- miss- < mittere	scid- sciss- < scindere
cruc- < crux	frāct- frēg- < frangere	mixt- < miscēre	secūt- < sequī
D	fu- < esse	mōr- < mōs	sim sis sit... sint < esse
ded- < dare	G	N	strāt- strāv- < sternere
dī dīt diis dis < deus	gener- < genus	nec- < nex	sum sumus sunt < esse
didic- < discere	gess- gest- < gerere	noct- < nox	T
dīx- < dicere	H	O	tetig- < tangere
dō < dare	ha- hīs ho- hu- < hic	ob-lāt- -tul- < of-ferre	tract- trāx- < trahere
duā- duea < duo	I	oper- < opus	tria tribus trium < trēs
duc- < dux	i īb- < īre	ōr- < ōs	tul- < ferre
dūx- < dūcere	iēc- < iacere	P	V
E	ii iīs < is	pāc- < pāx	vect- vēx- < vehere
ea eā eae < is	ii iīsti iit... iērunt < īre	ped- < pēs	vī vim < vīs
ea- eandem < idem	iuss- < iubēre	pepul- < pellere	vīc- vict- < vincere
eam eārum eās < is	L	posit- posu- < pōnere	vīs < velle
eam eās eat... eant < ire	lāt- < ferre	pot- potu- < posse	vīx- < vivere
ed- ēd- < ēsēs	later- < latus	prō-fu- -su- < prōd-esse	vōc- < vōx
ēg- < agere	lēct- < legere	Q	vol- vult vultis < velle
ei eius-(dem) < is idem	lēg- < lēx	qua- quo- < quī/quis	